Domnul X PatrickPesnot

SPIONII RUŞI
DE LA STALIN LA PUTIN

Domnul X Patrick Pesnot

SPIONII RUŞI
DDE LA STALIN LA PUTIN

Les espions russes de Staline à Poutine, de Monsieur X/Patrick Pesnot Copyright © Nouveau Monde éditions, 2008

Editura Litera O. P. 53; C. P. 212, sector 4, Bucureşti, România

tel.: 031 4251619;

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteţi vizita pe

www.litera.ro

Copyright © 2010, Litera pentru versiunea în limba română Toate drepturile rezervate

Traducere din limba franceză: Cristina Ardelean

Editor: Vidraşcu şi fiii

Copertă: Ionuţ Broştianu

Redactor: Teodora Pavel

Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman

Tipărit în Germania

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

DOMNUL X

Spionii ruşi de la Stalin la Putin / Domnul X, Patrick Pesnot; trad.: Cristina Ardelean. – Bucureşti: Litera Internaţional, 2010 ISBN 978-973-675-840-9

I. Pesnot, Patrick

II. Ardelean, Cristina (trad.)

327.84(47)"19/20"

Mulţumirile mele se îndreaptă spre Rebecca Denantes, Yannick Dehee, Jean-Pierre Gueno, Ilinca Negulesco, Catherine Pesnot şi Sabine Sportouch.
Pentru Céline şi Édmée

Cuprins

1. Tuhacevski, „Napoleon cel Roşu" 11

2. Stalin şi evreii..... ■ ■ ■21

3. Crime între zidurile Kremlinului 37

4. Congresul tuturor deziluziilor 45

5. Marea trădare de la Budapesta 55

6. Adevăratul asasin al lui Troţki 69

7. O primăvară prea timpurie 79

8. Victor Louis, jurnalist la comanda KGB 89

9. Misterul Andropov 97

10. Universul terorii 107

11. Trucajele revoluţiei române..... 117

12. Revoluţia de Catifea..... 125

13. Tezaurul Partidului Comunist 135

14. Căderea lui Gorbaciov..... 151

15. STASI şi fantomele trecutului 161

16. Apariţia unui nou ţar..... 177

17. Cecenia: pârghia puterii..... 185

18. Lista neagră a Kremlinului 201

J,

Tuhacevski, „Napoleon cel Roşu”

TREPTAT ŞI ÎN POFIDA RENAŞTERII naționalismului rus, arhivele serviciilor secrete comuniste se deschid. în sfârşit, putem întrevedea crâmpeie de adevăr despre o serie de evenimente răsunătoare. Iată, de exemplu, dosarele Armatei Roşii...

Vă invit la o incursiune în timp. în iunie 1941, Hitler ordonă atacarea Uniunii Sovietice. Invazia nazistă este năucitoare. Ocuparea Moscovei eşuează, armata germană fiind oprită la porţile oraşului, dar aceasta înaintează adânc în teritoriul sovietic. încă din primele luni de război pierderile umane sunt enorme, cu sute de mii de militari morţi, răniţi şi luaţi prizonieri.

Invincibila Armată Roşie este mult prea uşor scoasă din luptă. Depăşiţi de situaţie, mareşalii sovietici iau decizii greşite, cu o incompetenţă uimitoare la acest nivel.

O astfel de situaţie se poate explica simplu. Elita militară rusă fusese decimată în timpul Marii Epurări din 1936-1937, când zeci de mii de ofiţeri de rang înalt au fost asasinaţi sau deportaţi în gulagurile siberiene. Unii dintre ei au fost eliberaţi din lagărele lui Stalin, dar închisoarea i-a zdrobit, iar în curând se vor dovedi incapabili să înfrunte forţele hitleriste. Epurarea armatei continuă şi în timpul ofensivei naziste. în faţa armatei germane se află un inamic slăbit din punct de vedere militar, surprins pe picior greşit, lipsit parţial de corpul de comandă, care va avea nevoie de timp până la lovitura mortală dată Wehrmachtului în 1945.

Se trece sub tăcere faptul că decapitarea catastrofală a Armatei Roşii este rezultatul unei ample manipulări, a unor acţiuni orchestrate din umbră, de la Paris, de către serviciile secrete germane şi sovietice.

în toiul dezastrului din 1941, generalul Andrei Andreevici Vlasov joacă un rol major în timpul luptelor pentru apărarea capitalei şi devine unul dintre favoriţii lui Stalin. După succesul obţinut la porţile Moscovei, Vlasov este numit la comanda unei forţe de intervenţie. înconjurat de incompetenţi, armata sa este încercuită, el însuşi fiind capturat de germani. Nu după mult timp, va trece de partea inamicului. Nou şi umilitor afront la adresa Rusiei!

Domnul X / Patrick PESNOT

Amploarea epurărilor sângeroase din Armata Roşie este greu de estimat, în a doua jumătate a anilor '30, are loc o adevărată baie de sânge: majoritatea mareşalilor şi generalilor sunt arestaţi şi împuşcaţi. Între 35 000 şi 50 000 de ofiţeri sunt executaţi, în timp ce alţii vor fi degradaţi sau trimişi în lagăre disciplinare. Mutilarea armatei sovietice justifică eşecul din 1941.

Stalin își decapitează cu bună știință armata. în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, pe care rușii îl numesc „Marele război patriotic", în pofida imaginii de strateg militar infailibil pe care și-o crease, Stalin face greșeli de proporție. Victoria finală este obținută cu prețul unui imens sacrificiu de vieți omenești și datorită ajutorului material acordat de Aliați.

Domnul X / Patrick PESNOT

Pentru a înţelege mai bine acest crâmpei de istorie, nu putem trece sub tăcere paranoia dictatorului sovietic, obsedat atât de mult de trădare şi comploturi încât ajunsese chiar să le inventeze. Atitudinea Titucului este oare justificată? Un număr tot mai mare de istorici susţin că tinereţea lui Stalin nu este străină de Ohranka, faimoasa poliţie secretă ţaristă.

SPIONII RUȘI

Pe la mijlocul anilor '30, stăpânul Kremlinului deschide drumul terorii sistematice. Primele procese de epurare sunt îndreptate împotriva aparatului tehnic. Directori și muncitori sunt acuzați de sabotaj industrial. Urmează intelectualii și oamenii politici. Vechi membri de partid, acuzați de complot, trădare și legături cu stânga troțkistă, sunt condamnați la moarte. Nimeni nu mai este în siguranță în Rusia! Toți sunt suspecți, inclusiv foștii tovarăși de luptă ai lui Stalin. Întemnițați, anchetați, torturați fizic și psihic, majoritatea acestor oameni sfârșesc prin a recunoaște public pretinsele acuzații – ceea ce a fost numit „patriotism de partid" – înainte de a fi executați ca dușmani ai poporului.

Domnul X / Patrick PESNOT

Teroarea se răspândește cu repeziciune și cuprinde întreaga țară. Nici cetățenii de rând nu scapă de valul epurărilor. Sute de mii, milioane de oameni sunt arestați, judecați și transportați în gulaguri. Toți devin ținte ale terorii NKVD.

în anul 1937, vine rândul armatei. Sub pretextul prevenirii unei lovituri de stat militare, Stalin trece la dezorganizarea şi distrugerea Armatei Roşii.

Domnul X / Patrick PESNOT

Instigatorul nu este nimeni altul decât cel mai ilustru dintre ofiţerii superiori sovietici, mareşalul Tuhacevski, poreclit în glumă „Napoleon cel Roşu".

Sigur, Tuhacevski este departe de a fi un susţinător al lui Stalin şi nu se sfieşte să-şi arate făţiş dezacordul faţă de acesta, dar nu şi-a manifestat niciodată intenţia de pune mâna pe putere. Deşi popularitatea sa în rândul armatei i-ar putea permite o lovitură de stat militară, mareşalul se fereşte de acest lucru, dat fiind că ar fi imediat pus sub urmărire.

Domnul X / Patrick PESNOT

Stalin însă se teme. Dar pentru a se putea debarasa de popularul şef al Marelui Stat Major al Armatei Roşii, are nevoie de argumente serioase.

Mihail Nikolaevici Tuhacevski se naşte într-o familie aristocratică, în anul 1890, ca şi de Gaulle, care îi va deveni tovarăş de captivitate în Germania şi „profesor" de limba franceză.

Domnul X / Patrick PESNOT

Viitorul mareşal este un om seducător, cultivat şi un excelent muzician.

Sophie de Lastours[1]:

„Trăsăturile luminoase, părul bogat şi mătăsos, ochii cenuşii, uşor mig- dalaţi, cu un reflex lăptos în jurul irisului, buzele cărnoase şi senzuale îi dau un aer seducător şi sofisticat. Statura atletică, impunătoare este completată de o voce cu inflexiuni molatice, profunde, pe care unii o consideră învăluitoare şi uşor melancolică. […] Cultivat, atrăgător şi plin de umor, este, fără nici o îndoială, ofiţerul rus cel mai competent din generaţia sa şi unul dintre oamenii cei mai inteligenţi ai regimului."

Înainte de Primul Război Mondial, Hihacevski urmează cursurile Şcolii Militare, pe care o absolvă cu gradul de sublocotenent. Luat prizonier de germani, reuşeşte să scape şi, în 1917, se întoarce în Rusia. În speranţa unei reforme profunde a ţării, se pune în serviciul Revoluţiei Ruse.

1 *Toukhatchevski,* ed. Albin Michel, 1996
Din prefaţa cărţii *Toukhatchevski,* de Sophie de Lastours, *op.cit.*

Domnul X / Patrick PESNOT

Fără a fi încă membru al Partidului Bolşevic, consideră că Lenin se îndreaptă în direcţia potrivită şi participă activ la războiul civil împotriva Armatei Albe.

Foarte repede, Tuhacevski va ajunge unul dintre cei mai buni ofițeri ai Armatei Roșii și chiar un fel de geniu al artei militare. Atâtea laude îi aprind imaginația: într-o scrisoare adresată unui prieten se vede deja un nou Bonaparte, în campania din Italia. însă nu îndrăznește să spere la un alt 18 Brumar.

Domnul X / Patrick PESNOT

în 1920, i se opune deschis lui Stalin, căruia îi atribuie umilitoarea înfrângere din Polonia şi pe care îl consideră vinovat de adoptarea unei tactici greşite. Viitorul stăpân de la Kremlin are memorie bună!

Perioada următoare nu este una foarte glorioasă pentru Tuhacevski. Tânărul ofițer este însărcinat cu înăbușirea revoltei marinarilor din Kronstadt și a răscoalei din Tambov. Dând dovadă de exces de zel, ordonă să fie folosite gaze otrăvitoare împotriva răsculaților.

Domnul X / Patrick PESNOT

Odată terminat războiul civil, Tuhacevski va trece prin toate gradele ierarhiei militare. Comandant al Academiei Militare, general de armată, şef al Statului-Major General, adjunct al Comisarului Poporului pentru Apărare şi în sfârşit, mareşal al Uniunii Sovietice. Întreaga sa viaţă se ghidează parcă după deviza „repede şi bine". La numai 42 de ani, are pieptul plin de medalii!

Tuhacevski se impune rapid ca un reformator al armatei sovietice și ca un excelent teoretician. Este autorul mai multor cărți despre războiul modern, fiind promotorul unor strategii militare revoluționare pentru acele vremuri, înaintarea în adâncime pe teritoriul inamic, cu ajutorul formațiunilor blindate, urmate de unități motorizate și apărată de aviație, teorie deja preconizată în Franța de către colonelul de Gaulle, va fi folosită de armata germană în 1940.

Domnul X / Patrick PESNOT

Ca şi fostul său tovarăş de detenţie, colonelul Charles de Gaulle, TUhacevski se confruntă cu dezinteresul total al autorităţilor ruse. Nici Stalin, nici mâna sa dreaptă, mareşalul Voroşilov, nu par interesaţi de noua doctrină militară. Tuhacevski nu încetează nici o clipă să creadă în rolul de excepţie al trupelor aeropurtate. Justeţea teoriilor sale va fi dovedită în timpul acţiunilor din 1941 şi, mai ales, din 1943.

Cooperarea militară dintre Germania și tânăra Uniune Sovietică, cooperare prea mult trâmbițată de mareșal, îi va fi fatală.

Domnul X / Patrick PESNOT

Totul începe în anul 1921, la inițiativa lui Lenin, care considera – în ciuda opoziției unor reprezentanți bolșevici – că o asemenea cooperare avea să fie benefică pentru ambele părți.

Tratatul de la Versailles restricționează sever capacitățile militare ale forțelor armate germane, obligate la mari sacrificii: reducerea numărului de militari, interzicerea fabricării de tancuri și arme ofensive, reducerea flotei etc. în acest timp, Armata Roșie trebuie reorganizată din temelii. Polonia independentă reprezintă o reală amenințare atât pentru germani, cât și pentru sovietici. Sunt semnate acorduri secrete sovieto-germane prin care este fixat cadrul colaborării militare dintre cele două state. Părțile se obligă să creeze un grup industrial secret, însărcinat cu fabricarea pe „teritoriul sovietic" a unor tehnologii militare avansate și interzise prin Tratatul de la Versailles.

Domnul X / Patrick PESNOT

O serie de acorduri ulterioare aveau să stabilească exact cadrul cooperării în toate domeniile militare: pregătirea cadrelor, schimbul de informaţii cu privire la tehnologiile militare avansate, contacte permanente între statele-ma- jore ale celor două părţi. Mareşalul Tuhacevski este însărcinat cu orchestrarea colaborării sovieto-germane. Fără să aibă înclinaţii germanofile (nici Lenin nu le avea, de altfel), tânărul mareşal nu se gândeşte decât la avantajele unei colaborări care avea să transforme armata sovietică într-o armată modernă, chiar dacă armata germană va profita la maxim de oportunităţile oferite pentru a-şi reconstrui forţele de atac şi pentru a construi, într-o deplină ilegalitate internaţională, avioane pe tărâm sovietic.

TUhacevski se deplasează deseori la Berlin, vizitează fabrici de armament, asistă la manevre. Pe scurt, Berlinul și Moscova au o strânsă colaborare, iar militarii fraternizează.

Domnul X / Patrick PESNOT

După venirea lui Hitler la putere, la 30 ianuarie 1933, relaţiile dintre Germania nazistă şi Uniunea Sovietică se răcesc brusc, cel puţin în aparenţă. Comuniştii ruşi se lansează într-o uriaşă campanie internaţională antifascistă, colaborarea cu Berlinul devenind stânjenitoare.

În ciuda antagonismelor ideologice dintre sistemul nazist şi cel sovietic, Stalin, fire pragmatică, susţine ideea unei apropieri şi chiar a încheierii unui

acord cu Hitler, acord ce va fi de altfel parafat în anul 1939. Mai ales că, în etapa ascensiunii la putere a nazismului, Moscova i-a ignorat pe socialiştii germani, consideraţi anticomunişti şi, prin urmare, mult mai periculoşi decât naziştii. Motivul este simplu: dictatorul sovietic vrea să aplice o lovitură mor-
‘ tală Occidentului cu mâna Fiihrerului. Refuzând să ia în considerare ame-
ninţarea germană, Stalin va fi total nepregătit în momentul declanşării Operaţiunii Barbarossa, în iunie 1941.

Comandanții militari ai celor două țări se văd nevoiți să abandoneze această cooperare pe care o considerau benefică în toate domeniile. Mareşalul Tuhacevski nu întârzie să-și arate dezamăgirea, deși devine tot mai conștient de pericolul pe care îl reprezintă Germania hitleristă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Apar şi primele semne neliniştitoare, primii nori de furtună. În primul rând, încheierea pactului de neagresiune dintre Germania şi Polonia, inamicul tradiţional al Rusiei, dar mai ales programul de reînarmare şi reintroducerea serviciului militar obligatoriu, prin care Hitler încalcă făţiş restricţiile Tratatul de la Versailles. O armată germană restructurată şi modernizată, dotată cu unităţi motorizate, aşa cum îşi doreşte Hitler, ar putea face din Uniunea Sovietică unul din primele sale obiective militare.

Tuhacevski îl pune în gardă pe Stalin: amenințarea este reală, concretă și imediată. Trebuie reînnodate alianțele cu Vestul, mai ales cu Franța și Marea Britanie!

Domnul X / Patrick PESNOT

În tot acest timp, Stalin speră la un pact secret cu Hitler. Ignorat şi umilit, în anul 1935, Tuhacevski decide să „treacă Rubiconul”. Informat asupra contactelor clandestine dintre Karl Radek, unul dintre apropiaţii lui Stalin şi colonelul Nikolai, agent dublu aflat în slujba serviciilor secrete germane şi sovietice, Tuhacevski publică în *Pravda* un articol furibund la adresa lui Hitler, prin care încearcă să demonstreze adevăratele sale intenţii belicoase împotriva URSS. Moscova şi Berlinul spumegă de furie!

Ce contează? Pentru mareşal este doar începutul cruciadei împotriva lui Hitler şi a ameninţărilor pe care acesta le reprezintă. Tuhacevski militează pentru un război preventiv, cu sprijinul militar al Marii Britanii şi al Franţei, în acest sens, am putea chiar afirma că este un deschizător de drumuri. La acea vreme, în bătrâna Europă, ascensiunea lui Hitler şi a totalitarismului german nu constituia un subiect de îngrijorare. Mai mult, politica sa antibolşevică era aplaudată la scenă deschisă. între Stalin şi Hitler, alegerea fusese deja făcută!

Domnul X / Patrick PESNOT

Tuhacevski îşi întoarce privirile spre Vest. În 1936, vizitează Marea Britanie şi Franţa. De fiecare dată, având în vedere prestigiul şi rangul său, este primit de înalţi oficiali ai Forţelor Armate, pe care încearcă să-i convingă de pericolul nazist. Rezultatele sunt dezamăgitoare. Britanicii nu par să sesizeze pericolul reprezentat de o viitoare agresiune hitleristă, fiind convinşi că Tuhacevski exagerează. Generalul Gamelin, şeful de stat-major al armatei franceze, abia dacă îl ascultă. Nici mareşalul Petain nu pare mai îngrijorat. Armata franceză este invulnerabilă. Iar *Mein Kampf* este o carte pe care nici măcar nu au citit-o!

Tuhacevski revine din Franța cu unica satisfacție de a fi întâlnit câțiva tovarăși de captivitate din Germania, printre care și pe generalul de Gaulle.

Domnul X / Patrick PESNOT

Datorită „îngerilor păzitori" din NKVD, poliția politică moștenitoare a CEKA, Stalin este informat în detaliu asupra întâlnirilor mareșalului. Tuhacevski este departe de a fi un naiv, dar se consideră intangibil. Eroare fatală! În fața lui Stalin, nimeni nu este la adăpost. Nici chiar numărul unu din Armata Roșie. Orgoliu nemăsurat? Fără nici o îndoială! De fapt, Hihacevski subestimează nu numai nebunia distrugătoare a lui Stalin, dar și hotărârea celor care-i vor pieirea.

Contele Alexandre de Marenches, şeful contraspionajului francez (SDECE)[1]:

„încă din anii 1930, mareşalul Tuhacevski atrage atenţia asupra inamicului nr. 1 al Europei, Germania, care se pregăteşte intens pentru un nou război mondial. Prima ţintă va fi chiar Uniunea Sovietică! Evident, proiectele imperialiste ale lui Hitler nu se sfârşesc cu antisovietismul. Acest aspect este şi un paravan comod pentru tendinţe revanşarde faţă de vechii duşmani din Vest. [...] Tuhacevski preferă războiul pe teren. Se simte pierdut în războaiele nevăzute ale serviciilor secrete. Eroii săi sunt Alexandru cel Mare, Caesar şi Napoleon, mari conducători de armate, dar şi redutabili oameni politici. Tuhacevski are ambiţia de a încarna iscusitul strateg militar, dar şi versatul strateg politic. Imposibilitatea înfăptuirii acestei aspiraţii îi este fatală. Acţiunile sale pe plan politic sunt în total dezacord cu intrigile ţesute de Stalin. Mareşalul are experienţa surprizelor oferite de regimul stalinist ca să se mai mire de trădările sale şi păstrează distanţa faţă de cei care cultivau informările interne ca pe o plantă otrăvitoare, punând pe acelaşi plan «delaţiunea» şi «gulagul». Detestă anchetele, supravegherea maladivă a cetăţenilor şi afişează cu ostentaţie o atitudine dispreţuitoare faţă de tot ce nu reprezintă strict lumea militară."

Se pune totuşi o întrebare firească. Cine i-a decis până la urmă soarta? Stalin sau Hitler? Ambii erau exasperaţi de atitudinea şi acţiunile mareşalului.

Domnul X / Patrick PESNOT

Balanța se înclină mai degrabă spre Stalin. Liderul de la Kremlin dorește cu ardoare să se debaraseze de acest aristocrat arogant, militar ireproșabil și popular, însă periculos. Opinie pe deplin împărtășită si de Germania hitleristă. La ordinele lui Stalin, NKVD îl atrage într-o capcană subtilă.

SPIONI RUȘI

în mod bizar, totul începe la Paris. Un anume general Skoblin uimește poliția franceză prin viața luxoasă pe care o duce. Dar cine este Nikolai Skoblin? Oficial, este general al Armatei Albe refugiat la Paris. Numele său fusese amestecat, câțiva ani mai devreme, în misterioasa dispariție a generalului

Domnul X / Patrick PESNOT

ţarist Aleksandr Kutepov, şeful ROVS, o asociaţie militară ce luptase împotriva Armatei Roşii şi care îşi propusese reunirea ofiţerilor albi exilaţi în întreaga, lume. Skoblin, el însuşi membru conducător al ROVS, este bănuit de complicitate la prinderea generalului Kutepov. Gurile rele spun că luxul său se datorează serviciilor secrete sovietice. Neexistând proba trădării, Skoblin iese basma curată, iar Kutepov, răpit pe străzile Parisului, este eliminat fizic de agenţii Moscovei.

în realitate, Skoblin este spion sovietic. NKVD infiltrase spioni în rândurile organizaţiilor formate din ruşii Armatei Albe. Şi asta nu e totul! Skoblin este şi agent al serviciilor secrete germane. Moscova nu este străină de jocul său dublu. Este şi motivul pentru care apelează la serviciile sale.

Domnul X / Patrick PESNOT

Din ordinul NKVD, Skoblin se întâlneşte la Berlin cu Reinhard Heydrich, şeful Serviciului de Securitate al Reichului (SD), pentru a-i dezvălui un dublu complot. Unii mareşali şi generali sovietici pregătesc un atentat împotriva lui Stalin. Ga să toarne gaz pe foc, Skoblin va afirma că aceşti complotişti colaborează cu ofiţeri superiori germani, sugerând interesul efectiv al celui de-Al Treilea Reich este de a susţine planul complotiştilor, actul final fiind eliminarea lui Stalin.

Skoblin își duce greaua misiunea la bun sfârșit. Informațiile ajung la urechile Fuhrerului, care însă nu pare foarte entuziasmat. Cei doi dictatori au încă nevoie unul de celălalt. Prezența primului justifică politica celui de-al doilea, și viceversa. În plus, Hitler se teme, și nu fără motiv, că un puci militar la Moscova ar putea da idei propriilor săi generali, mulți dintre ei conștienți de devierile fanatismului nazist.

Domnul X / Patrick PESNOT

Şi totuşi, informaţiile lui Skoblin nu sunt neglijate. Heydrich are un alt plan. Cunoscând firea bănuitoare a lui Stalin, decide fabricarea unor probe care să demonstreze acţiuni subversive la vârful armatei. Tatucul va reacţiona violent şi va trece la decapitarea armatei, lovitură din care, evident, aceasta Îşi va reveni cu greu.

Fiihrerul este de acord cu acest plan. Statul-Major nazist nu pune nici o secundă la îndoială informaţiile generalului Skoblin, deci NKVD anticipase corect reacţiile lui Reinhard Heydrich.

Domnul X / Patrick PESNOT

Şeful SD se pune pe treabă. Informaţiile care vor ajunge la Stalin trebuie făcute credibile. Se trece rapid la fabricarea unui dosar de acuzare împotriva lui Tuhacevski, iniţiatorul aşa-zisului complot.

Cheia acuzării: complicitatea presupusă a mareșalului rus cu generalii germani. Trebuie însă produse suficiente documente în acest sens. Serviciile secrete ale lui Heydrich dispun de documente purtând semnătura mareșalului, de pe vremea în care cele două armate cooperau strâns.

Domnul X / Patrick PESNOT

E suficient să se falsifice pe ici, pe colo pentru actualizarea acestor documente. SD nu duce lipsă de „artiști” capabili să realizeze toată acțiunea.

Apoi nu mai trebuie decât ca acest dosar format din piese contrafăcute să ajungă la Stalin! Dar înainte de a găsi un intermediar, Heydrich pregătește

Domnul X / Patrick PESNOT

o abilă campanie de zvonuri. în cercurile înalte de la Paris şi Praga se vorbeşte deja despre un complot militar. Informaţiile sunt comunicate personalului diplomatic sovietic. Parisul doreşte o alianţă militară cu Moscova. însuşi ministrul apărării, Edouard Daladier, primeşte sarcina acestei misiuni de intoxicare. La Praga, preşedintele Benes, care se simte ameninţat de proiectele expansioniste lansate de Berlin, are tot interesul să îşi atragă simpatia Kremlinului. Astfel, în mod cu totul şi cu totul misterios, acesta ajunge în posesia dosarului lui Heydrich pe care îl expediază degrabă la Moscova.

Situație tragicomică, întrucât Stalin nu trebuie convins de o manevră pe care el însuși o pusese la punct. Pentru a-i înfunda pe Tuhacevski și acoliții săi, are însă nevoie de documente, care îi vor fi aduse pe tavă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Falsele documente au fost fabricate probabil la începutul anului 1937. În luna mai, Tuhacevski este revocat din funcţie şi numit comandant al unei regiuni militare departe de Moscova. Este vorba despre un act de umilire. Dar Stalin nu a hotărât încă să îl aresteze şi să îl trimită în faţa justiţiei. Nemai- putând trasa clar graniţa dintre adevăr şi fals, Iatacul Stalin devine victima propriilor intrigi ajungând să se întrebe dacă nu cumva complotul orchestrat de el cu atâta minuţiozitate are o bază reală. Mareşalul este o redută greu de anihilat. Trebuie deci izolat, pentru a preveni orice posibilă reacţie militară.

După ce constată că șeful statului-major al Armatei Roșii nu reacționează în nici un fel, trece la acțiune.

Domnul X / Patrick PESNOT

Cincisprezece zile mai târziu, Tuhacevski şi alţi înalţi comandanţi militari sunt acuzaţi de conspiraţie anticomunistă, înaltă trădare şi spionaj în favoarea Germaniei.

După arestare, sunt torturați, în scopul smulgerii mărturiilor. Tuhacevski cedează, își recunoaște vina imaginară și acceptă ca adevărate acuzațiile îndreptate împotriva sa. În timpul procesului, care se va desfășura cu ușile închise, mareșalul va retracta propriile mărturii anterioare, obținute sub tortură și îl acuză pe dictator ca fiind dușmanul poporului și al Armatei Roșii.

Domnul X / Patrick PESNOT

Completul de judecată este format din foşti tovarăşi de arme ai acuzaţilor. Cinism dus până la extrem! Terorizaţi de presiunile Kremlinului, aceştia vor pronunţa sentinţa de condamnare la moarte, care va fi imediat executată.

Falsul dosar va fi folosit ca pretext pentru dezlănțuirea Marii Epurări din cadrul Armatei Roșii. Ani de represiune cruntă! Nici familiile celor acuzați nu vor scăpa de paranoia stalinistă.

Domnul X / Patrick PESNOT

„Afacerea Tuhacevski" va avea un singur câştigător: Hitler. Trăgând sforile pentru a se debarasa de mareşal şi apropiaţii săi, acesta obţine practic decapitarea Armatei Roşii, lucru de care va profita cu vârf şi îndesat în iunie 1941. Cu siguranţă însă nu se aştepta ca Stalin să meargă atât de departe!

La puțin timp după începutul epurărilor, generalul Miller, șeful ROVS, dispare misterios în inima Parisului, ca și predecesorul său, generalul Kutepov. Descoperise probabil combinațiile subordonatului său, generalul Skoblin. Poate aflase chiar și cine a tras din umbră sforile în complotul îndreptat împotriva mareșalului Tuhacevski? Curioșii trebuie eliminați!

Domnul X / Patrick PESNOT

Răpit cu complicitatea lui Skoblin, este dus de răpitori în portul Le Hâvre, unde este îmbarcat pe un cargo sovietic cu direcţia URSS. Apoi, se aşterne tăcerea!

Nici soarta lui Skoblin nu va mai blândă. Autoexilat în Spania, în ciuda războiului civil, dispare și el fără urmă, eliminat probabil de agenții sovietici. Știe prea multe!

Domnul X / Patrick PESNOT

j
Stalin şi evreii

MEDICI UCIGAŞI! ASASINI NEPEDEPSIŢI, protejaţi de halatele lor albe! Simpla idee îţi dă fiori reci pe şira spinării... în 1953, Uniunea Sovietică este îngrozită, oamenii chiar cred ce se spune. Zvonurile prind formă, cu atât mai rapid cu cât, în marea lor majoritate, medicii acuzaţi sunt evrei. Antisemitismul latent este aţâţat. Nu circulaseră oare atâtea legende despre crimele rituale ale evreilor, despre copiii răpiţi şi asasinaţi cu cruzime? Agenţia Tass anunţă printr-un comunicat de presă arestarea unui grup de „medici-sabotori" de la Kremlin. Aparţinând de fapt serviciilor secrete iudeo-americane, aceştia sunt acuzaţi de asasinarea a doi lideri bolşevici şi bănuiţi că ar fi pregătit uciderea altora. Acţiune cu efect de şoc!

Imediat – şi mai ales în Ucraina – au loc manifestări antisemite. Copiii evrei sunt bătuţi cu cruzime de colegii de şcoală, adulţii ponegriţi şi insultaţi de colegii de serviciu. Panica se extinde printre evrei.

Două luni mai târziu, Stalin moare. Medicii sunt eliberaţi şi un comunicat oficial îi disculpă de orice fel de acuzaţie. Urmează reabilitarea. Complotul halatelor albe se încheie aici. Şi, odată cu el, cea mai teribilă perioadă a anitsemitismului agresiv de pe teritoriul URSS!

De ce alege Stalin otrava antisemitismului? Doar el este unul dintre artizanii creării statului independent Israel! Ce planuri are? Este el însuşi un rasist antisemit? Ce relaţii există între puterea stalinistă şi populaţia evreiască de pe teritoriul Uniunii Sovietice?

Subiectul este delicat chiar și pentru epoca actuală, în care chestiunea evreiască, din nefericire, îmbracă diferite forme.

Să fi fost Stalin antisemit? Nu a recunoscut-o niciodată! Ne-ar fi imposibil să descoperim în scrierile și discursurile sale cea mai mică umbră de antisemitism. Și totuși numeroase mărturii susțin contrariul. Mărturia lui Hrașciov, de exemplu. Se mai știe că, informat despre o așa-zisă mișcare evreiască într-o uzină de avioane din Moscova, Stalin declară: „Muncitorii ar trebui înarmați cu ciomege ca, la ieșirea din schimb, evreii ăștia să primească o bătaie zdravănă pe spinare!" Printre victimele epurării se vor afla și sute de evrei, inclusiv rabini, medici și ofițeri.

Domnul X / Patrick PESNOT

Antisemitismul lui Stalin se manifestă cel mai pregnant în viaţa sa privată. Primul soţ al fiicei sale, Svetlana, era evreu. Stalin nici nu vrea să-l cunoască! Dupa divorţul Svetlanei, fostul socru al acesteia este aruncat în închisoare. Alt exemplu: şi fiul lui Stalin, Iakov, se căsătoreşte cu o evreică. Când acesta este luat prizonier, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, soţia sa este imediat arestată.

Cu toate acestea, se pare că Stalin, după sinuciderea primei sale soții, s-ar fi căsătorit cu o evreică, sora lui Lazar Kaganovici, membru al Biroului Politic al CC al PCUS. Cei doi soți nu vor fi niciodată văzuți împreună, astfel încât -realitatea acestei căsătorii este pusă sub semnul îndoielii. Poate nu a fost decât un mariaj fictiv care trebuia să arate că Stalin nu era antisemit.

Domnul X / Patrick PESNOT

De fapt, pornirile antisemite caracterizau o mare parte din populația sovietică. Atitudinile rasiste, antisemite și xenofobe se păstrează și după Marea Revoluție Bolșevică, ce abolise orice măsuri discriminatorii la adresa populației evreiești.

Dacă oficial sovieticii nu sunt rasişti şi antisemiţi, realitatea demonstrează contrariul. Nici Partidul Comunist nu este ocolit de expresia sentimentelor antisemite. După moartea lui Lenin, în 1924, în rândul liderilor bolşevici se aud zvonuri despre asasinarea acestuia de către medicii săi evrei.

Domnul X / Patrick PESNOT

Aceste suspiciuni lipsite de orice temei au marcat totuşi opinia publică, iar Stalin îşi va aminti de ele când va pune la punct teoria „complotului halatelor albe".

În ciuda unui antisemitism vădit, evreii ocupă poziții de frunte în rândul Partidului Comunist și al administrației bolșevice. Să nu uităm că, în familiile de evrei, în marea lor majoritate urbane, copiii primesc o educație aleasă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Se poate vorbi chiar de o suprareprezentare a minorităţii evreieşti în cadrul partidului (un sfert din cadre), în raport cu demografia reală a populaţiei evreieşti, care numără doar două sau trei milioane de cetăţeni, la o populaţie totală de 150 000 000 de locuitori. Pentru a avea o imagine corectă a proporţiilor reale, vom da un singur exemplu: din cinci membri conducători ai Biroului Politic (printre care figurează Lenin şi Stalin), trei erau evrei: Troţki, Kamenev şi Zinoniev.

Efectele nu întârzie să apară! O nouă noţiune îşi face loc, atât înăuntrul, cât şi în afara URSS, iudeo-bolşevismul! În afara Uniunii Sovietice, faptul este uşor explicabil, îndeosebi în ţările catolice, puternic impregnate de sentimente antievreieşti. În interiorul ţării, fenomenul este mai insidios, căci asistăm la o revenire în forţă a antisemitismului după revoluţie. Astfel, Armata Albă trece la lupta făţişă împotriva iudeo-bolşevismului noii puteri, la fel şi naţionaliştii ucrainieni în timpul Războiului Civil Rus. Fantoma pretinselor conspiraţii mondiale evreieşti reînvie odată cu ideile mult trâmbiţate de faimoasele *Protocoale ale înţelepţilor Sionului*. Autenticitatea documentului este mai mult decât îndoielnică. Aşa-zisul protocol, una dintre cele mai notorii farse compromiţătoare la adresa evreilor, este redactat la începutul secolului XX, la iniţiativa poliţiei secrete ţariste, Ohranka. Din păcate, noi ediţii ale Protocoalelor circulă şi astăzi în lumea musulmană şi în cadrul unor organizaţii de extremă dreaptă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Duşmanii Revoluţiei Ruse vor pune semnul egalităţii între puterea bolşevică şi cea evreiască. În mediile cele mai vulnerabile, cel rural, de exemplu, ideea prinde repede rădăcini. Stalin este pe deplin conştient de turnura evenimentelor. De îndată ce va obţine puterea absolută, va acţiona cu un cinsim care îl caracterizează. În 1927, se debarasează de Troţki, Kamenev şi Zinoniev, cei trei membri evrei ai Biroului Politic, care au avut şi proasta inspiraţie de a-i deveni adversari politici. Puterea este deci „deiudaizată". Dictatorul de la Kremlin trebuia să scape cât mai repede de eticheta de iudeo-bolşevism aplicată puterii sovietice. Va trăda chiar el secretul insistând asupra faptului că cei trei nu au fost lichidaţi din cauză că erau evrei, ci duşmani ai poporului. Manevra este încă un procedeu machiavelic adresat opiniei publice din Rusia.

Stalin îi va denunța așadar în mod public ca fiind evrei. Va încuraja astfel antisemitismul? Răspunsul nu poate fi decât afirmativ. Ca mărturie stă numărul impresionant de evrei, victime ale Marii Epurări și ale proceselor de la Moscova dinainte de război. Troțki este primul care trage semnalul de alarmă asupra exploatării antisemitismului în procesele staliniste.

Domnul X / Patrick PESNOT

Diabolic, Stalin înţelege repede că este mai eficient să se folosească de evrei împotriva conaţionalilor lor, numindu-i în funcţiile cele mai detestate şi temute. Astfel cele mai înalte funcţii din GPU[1] sau din Administraţia lagărelor sunt încredinţate aproape în totalitate evreilor. Dorinţa sa ascunsă este de a-i ridica pe ruşi împotriva evreilor, făcuţi responsabili de sistemul represiv. Vom da un singur exemplu: Iagoda, sângerosul şef al NKVD, iniţiatorul primelor procese de la Moscova, despre care toată lumea ştia că era evreu.

SPIONI RUȘI

Stalin îl sacrifică în 1937, acuzându-l de spionaj în slujba serviciilor secrete străine. Abilă mișcare! Împușcă astfel doi iepuri dintr-un foc: se debarasează de un personaj redutabil și acuză un evreu de rea-credință și trădare.

Domnul X / Patrick PESNOT

Lev Troţki (articol apărut în 1937)[2]:

„De multă vreme, puterea bolșevică face un joc dublu în problema evreiască, și nu numai. Teoretic, se pronunță ferm împotriva manifestărilor antisemite. Pogromiști fanatici sunt trâțâți în instanță, unii sfârșind chiar

[1] CEKA, prima dintre multele organizații ale poliției secrete sovietice, va fi înlocuită, într-o primă fază, de NKVD (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne), transformat apoi în GPU (Administrația Politică de Stat). Ultima transformare, după cel de-Al Doilea Război Mondial, este KGB (Comitetul Securității Statului)

[2] Citat de Jean-Jacques Mârie, în cartea sa *Les Derniers Complots de Staline*, ed. Complexe, 1953

tragic. Dar în același timp, prejudecățile antisemite sunt exploatate sistematic pentru a compromite orice grup de opozanți."

Pentru a adăuga o lună mai târziu:

Domnul X / Patrick PESNOT

„În toate procesele de acest gen, există un număr mare de evrei. Pe de o parte, pentru că reprezintă o fracțiune importantă din administrația bolșevică, pe de altă parte, pentru că, mânați de instinctul de conservare, cadrele conducătoare ale birocrației își dau toată silința să deturneze nemulțumirea muncitorilor împotriva evreilor.”

În URSS, evreii nu se bucură de un statut privilegiat, chiar dacă mulți oameni politici, Lenin nu este decât un exemplu, vorbesc despre o „națiune extrateritorială”. Liderul revoluționar își va schimba însă părerile de nenumărate ori. Din 1933, anul în care se introduce sistemul de pașapoarte interne, evreii vor trebui să se treacă astfel la rubrica „naționalitate”. Există și alți lideri comuniști care privesc iudaismul doar sub aspectul său religios. Pentru aceștia, problema evreiască nu poate fi rezolvată decât prin asimilare.

În realitate, comunismul şi iudaismul sunt două ideologii incompatibile. Comunismul urmează modelul universalist, în timp ce sionismul vizează regruparea tuturor comunităţilor evreieşti din diaspora într-un stat unic. Trebuie subliniat de altfel, *a contrario,* că din punct de vedere politic, atât comuniştii, cât şi sioniştii preconizează sistemul colectivist de organizare socială.

Domnul X / Patrick PESNOT

Competiția este feroce. Bolșevicii, antisioniști înverșunați, își acuză adversarii că ar face jocul imperialismului britanic în Orientul Apropiat, prin colonizarea teritoriilor palestiniene în defavoarea populației arabe. Sioniștii ar favoriza deci interesele politicii coloniale britanice. În plus, liderii sovietici se tem de puterea de atracție sionistă asupra inteligheției evreiești. Dacă toți medicii, oamenii de știință sau inginerii evrei ar pleca în Palestina, exodul de inteligențe ar fi îngrijorător pentru viitorul țării. Iată de ce, până în anii 1980, URSS se opune vehement emigrației evreiești.

Laurent Rucker[1]:
(Autorul evocă o ședință a Comitetului Central al PC al Uniunii Sovietice, din 1919)

1 *Staline, Israël et les Juifs*, Presses universitaires de France, 2001

Domnul X / Patrick PESNOT

„Problema lichidării acestei organizaţii şi a tuturor filialelor sale este pe larg dezbătută de liderii de partid şi de Comitetul Central Asupra unui singur punct opiniile sunt divergente: metoda de lichidare. O parte a CC pledează pentru lichidarea publică şi brutală a tuturor reperelor partidului sionist. O altă parte, însă, ia în considerare situaţia internaţională şi stabilirea unor relaţii diplomatice cu Anglia, temându-se că lichidarea definitivă a mişcării sioniste ar putea afecta succesul diplomaţiei sovietice. Pentru a destabiliza însă această organizaţie, mult mai eficiente ar fi măsurile de discriminare administrativă, eliminarea subvenţiilor sau confiscarea proprietăţii instituţiilor culturale, sub diferite pretexte. Majoritatea membrilor CC preferă această ultimă variantă. Pentru punerea în practică a acestor decizii, biroul politic al CC primeşte ordinul înfiinţării unui organism secret însărcinat cu lupta împotriva contrarevoluţei evreieşti.”

Moscova găseşte o altă cale de combatere a sionismului. Tătucul popoarelor, Iosif Visarioriovici Stalin, înfiinţează prima regiune autonomă evreiască din lume, ce urma a fi o republică socialistă a poporului evreu în interiorul URSS. Această „Palestină” sovietică îi va convinge pe evrei să nu mai plece în Palestina, iar acest gest fără precedent nu va întârzia să atragă simpatia evreimii mondiale.

Să nu credeți că este o acțiune filantropică! Kremlinul, lipsit în același timp de recunoștință și devize, speră la recompense din partea iudaismului american și european.

Domnul X / Patrick PESNOT

într-o primă fază, nu se pune problema înfiinţării unei noi republici, o regiune autonomă evreiască este de ajuns! Dar unde? URSS se întinde pe un teritoriu vast, desigur. Kremlinul exclude din start Ucraina şi Crimeea, care adăpostesc numeroase comunităţi evreieşti. Nici Caucazul sau, mai la est, Republica Kirghiză nu sunt o bună alegere. Această acţiune de colonizare nu trebuie nici să îi deranjeze pe primii ocupanţi, nici să exacerbeze reacţiile antievreieşti ale anumitor populaţii. Într-un târziu va fi ales Birobidjanul, o regiune situată în Orientul îndepărtat Sovietic, la graniţa cu Republica Populară Chineză.

Teritoriul nu este foarte ospitalier. Relieful și clima sunt dure, există numeroase mlaștini infestate de țânțari și puține terenuri cultivabile. În plus este foarte departe de Moscova și de alte orașe în care există puternice comunități evreiești. Alegerea în sine are un caracter profund antisemit.

în realitate, detaliile sunt bine gândite. Birobidjanul, adesea invadat de chinezi, este şi o poartă de intrare pentru grupările de ruşi albi, ce vor să se răfuiască cu sovieticii. Or, evreii au fost întotdeauna ostili faţă de politica ţaristă, caracterizată printr-un antisemitism visceral. Graniţele vor fi deci bine păzite!

SPIONI RUȘI

Birobidjanul devine Regiunea Autonomă Evreiască. Chiar dacă nu este încă o republică, simbolul trebuie privit printr-o prismă favorabilă. Pentru prima dată de la căderea Ierusalimului, evreii au un teritoriu propriu!

Domnul X / Patrick PESNOT

Kremlinul intenţionează să trimită acolo o sută de mii de familii de evrei, însă primii coloniști sunt repede dezamăgiți de condițiile de trai mai mult decât imposibile, nefiind pregătiți să cultive pământurile neroditoare din Birobidjan. în marea lor majoritate orășeni, nu sunt foarte dispuși să meargă în urma unui plug tras de boi!

SPIONI I RUȘI

Un prim bilanț: comunitatea evreiască din Birobidjan număra de-abia câteva sute de familii. Eșecul economic, dar și politic, este evident. Crearea unei „Palestine” sovietice nu va putea concura niciodată cu mișcarea sionistă din URSS.

Domnul X / Patrick PESNOT

După o perioadă aproape idilică, puterea sovietică alege represiunea. Mii de militanți sioniști sunt trimiși în lagăre de muncă, alții, mai rar, sunt expulzați.

SPIONI RUȘI

în 1939, semnarea pactului germano-sovietic alarmează (pe drept cuvânt!) comunitatea evreiască din URSS. Primele consecințe sunt dramatice. După invadarea Poloniei, forțe ale NKVD trec la arestarea conducătorilor organizației evreiești BUND. În iunie 1941 însă, ofensiva germană împotriva URSS va schimba radical situația. Stalin are stringentă nevoie de evrei!

Domnul X / Patrick PESNOT

Gravitatea contextului impune la Kremlin o schimbare tactică drastică. Politica externă necesită stabilirea de noi alianțe. Kremlinul are acută nevoie de foștii dușmani, Marea Britanie și SUA. În interior, trebuie creat un front comun împotriva fascismului german. Stalin își nuanțează atitudinea față de minoritățile naționale, convins că această relativă liberalizare va fi bine văzută în Vest. Moscova are nevoie urgentă de sprijin militar și economic pentru a face față agresiunii naziste.

SPIONI I RUȘI

Kremlinul face un prim pas spre reconciliere cu conducătorii Bisericilor, şi nici evreii nu sunt uitaţi, cu atât mai mult cu cât au devenit victimele predilecte ale politicii rasiste duse de Hitler.

Domnul X / Patrick PESNOT

în august 1941, la două luni după invazia hitleristă, la Moscova are loc un miting de proporţii, la care vor participa câteva dintre elitele intelectualităţii evreieşti, printre care cel mai mare actor al teatrului idiş Solomon Mihoels, scriitorul Ilya Ehrenburg, sau cineastul Serghei Eisenstein. Manifestanţii lansează un apel către comunitatea evreiască mondială pentru a susţine poporul sovietic angrenat în „marele război patriotic" împotriva Germaniei fasciste.

Evident, nu este vorba despre un miting spontan, iar discursurile citite la tribună aveau aprobarea autorităților sovietice. Transmisă la radio și larg difuzată în mediile occidentale, această manifestație populară obține impactul scontat.

Domnul X / Patrick PESNOT

La câtva timp după eveniment, cu sprijinul oficial al autorităţilor sovietice, este creat Comitetul Antifascist Evreiesc.

în Vest, efectul este imediat! Sunt create mai multe comitete pentru ajutorarea URSS. Cel mai important este comitetul american, din care fac parte scriitori, artiști, oameni de știință evrei, chiar sub conducerea lui Einstein. Succesul propagandistic este incontestabil.

Domnul X / Patrick PESNOT

La Moscova, această acțiune de comunicare este dirijată de Lavrenti Pavlovici Beria, Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne[1]. Acest personaj extrem de abil și de influent, care controlează direct serviciile de securitate și de informații sovietice, nu este atât de liber în mișcări după cum ne-am putea imagina. Să menționăm doar cazul, mult timp ținut secret, al celor doi politicieni polonezi socialiști cu origini evreiești, Wiktor Alter și Henryk Ehrlich.

1 Vezi capitolul 3

SPIONI RUȘI

În 1939, după invadarea și împărțirea Poloniei între Germania nazistă și URSS, cei doi conducători ai Bundului polonez aleg să se refugieze în Est. NKVD ordonă imediat arestarea lor. Acuzați de spionaj, nu sunt eliberați nici după ce trupele germane atacă URSS. Condamnați la moarte la o lună după invazia germană, li se acordă totuși comutarea pedepsei. Considerându-i utili pentru planurile sale, Beria dispune punerea lor în libertate.

Domnul X / Patrick PESNOT

Politicieni cu experienţă, ei ar putea fi numiţi la conducerea Comitetului Antifascist Evreiesc pe care intenţionează să-l creeze. Şi totuşi, trei luni mai târziu, cei doi vor fi din nou arestaţi din ordinul lui Stalin!

Dictatorul nu poate uita criticile pe care aceştia i le aduseseră în momentul parafării pactului de neagresiune dintre Germania şi URSS. Existenţa lor îi aminteşte complicitatea cu Hitler! Pe de altă parte, Alter şi Ehrlich îi par greu de manevrat şi mult prea lucizi. înţeleseseră mult prea repede că Stalin nu este interesat în nici un fel de soarta evreilor. Singurul lucru care conta pentru el era atragerea simpatiei Occidentului şi mai ales a comunităţii evreieşti internaţionale, pentru a face rost de fonduri indispensabile efortului de război sovietic!

Domnul X / Patrick PESNOT

Refuzul de a se lăsa manipulaţi le este fatal. Erlich şi Alter dispar fără urmă. Se pare că primul este împuşcat, iar cel de-al doilea se spânzură în închisoare.

Oricum ar sta lucrurile, acest sinistru episod nu reușește să compromită eforturile lui Beria pentru crearea Comitetului Evreiesc Antifascist. Iar dacă vreun străin curios ar fi întrebat ceva în legătură cu soarta celor doi politicieni polonezi, răspunsul ar fi venit invariabil: „Aparține-au serviciilor de spionaj hitleriste." Lucrurile sunt simple: este război, iar URSS este aliatul democrațiilor occidentale.

Domnul X / Patrick PESNOT

La sfârşitul anului 1941, Beria îşi vede visul împlinit. Dar Comitetul Evreiesc Antifascist, deşi regrupează personalităţi marcante ale intelectualităţii evreieşti din URSS, este controlat de NKVD, deci de Beria însuşi. Chiar dacă preşedinte este Solomon Mihoels, secretarul general al comitetului este un anume Epstein, omul de încredere al NKVD. Este război, aşa că antisemitismul a fost pus o vreme între paranteze.

Primul obiectiv al nou înființatului comitet este strângerea de informații privind situația evreilor din teritoriile ocupate de armatele celui de-Al Treilea Reich, apoi crearea altor comitete antifasciste la nivel mondial și informarea opiniei publice asupra atrocităților antisemite comise de Germania hitleristă. Și, nu în ultimul rând, strângerea de fonduri, provizii și haine pentru Armata Roșie și populația strămutată. În acest scop, unei delegații oficiale a evreimii sovietice, sub conducerea lui Mihoels, i se permite o vizită în Occident. Succes triumfător! În Statele Unite, dar și în Canada și în Marea Britanie, actorul se întâlnește cu personalități marcante ale vieții culturale și științifice: Charlie Chaplin, Marc Chagall, Albert Einstein, dar și cu oameni politici, bineînțeles.

Domnul X / Patrick PESNOT

Fondurile strânse depăşesc aşteptările. Succes de proporţii pentru mişcarea evreiască, dar şi pentru Uniunea Sovietică! Inutil să mai amintim că membrii delegaţiei nu scapă nici o secundă de „umbrele" NKVD şi ale serviciilor secrete.

Doar Stalin nu gustă triumful, așa cum ar fi trebuit. Se teme probabil că succesul poate înfierbânta mințile lui Mihoels, trezindu-i veleități de independență, cu atât mai mult cu cât celebrul actor lansează o idee explozivă: proclamarea unei republici evreiești în Crimeea! Un nou Birobidjan, dar de data asta unul viabil, care ar putea însemna o recompensă pentru participarea evreilor sovietici la efortul militar și ar face dreptate victimelor ce au avut de suferit de pe urma persecuțiilor naziste.

Domnul X / Patrick PESNOT

Stalin este imediat informat asupra acestui proiect de proporţii, amplu dezbătut la Kremlin. Cu siguranţă că Tătucul popoarelor nu ia în considerare nici o clipă această idee, dar în cadrul negocierilor dificile cu Aliaţii, nu strică să se creadă că va prinde contur într-o bună zi. Mai ales că membrii unei organizaţii internaţionale evreieşti, American Joint Distribution Committee, sunt dispuşi să asigure finanţarea proiectului.

Stăpânul de la Kremlin s-a prefăcut din nou şi a lăsat mult timp să se creadă că, într-o bună zi, se va înfiinţa o republică a evreilor în Crimeea. Cel puţin conducătorii Comitetului Evreiesc Antifascist au crezut sincer în ea, mai ales când au aflat că Stalin trece la deportarea tătarilor din Crimeea. Dar nu este decât o altă capcană abil întinsă lui Mihoels şi amicilor săi. Iar afacerea halatelor albe nu va fi decât o altă ipostază a acestei capcane şi a întoarcerii progresive a antisemitismului în URSS după război şi după căderea Cortinei de Fier între Est şi Vest.

Domnul X / Patrick PESNOT

La Moscova se va vorbi despre această fantomatică republică din Crimeea până în 1945. Stalin are încă nevoie de sprijin occidental! 1945 este anul Conferinței de la Ialta în cadrul căreia se perfectează împărțirea lumii, deși atragerea unor state în orbita sistemului comunist începuse cu mult timp în urmă. În orice caz, pe durata negocierilor diplomatice, Stalin trebuie să își seducă partenerii anglo-saxoni, iar proiectul republicii evreiești în Criirfeea este un atu ce nu poate fi ignorat. Susținut de evreimea americană, acest proiect îndepărtează temerile britanicilor, pentru care crearea unui stat evreu pe teritoriul Palestinei ar fi însemnat ca ei să plece. O republică evreiască sovietică ar atrage evrei din întreaga lume și ar slăbi mișcarea sionistă din Palestina!

După ce la Ialta Stalin învinge în bătălia diplomatică cu Occidentul, crearea unei republici evreiești în Crimeea devine un subiect tabu. Mihoels și ceilalți membri ai Comitetului Evreiesc Antifascist trebuie să își tempereze entuziasmul și să își abandoneze visele. Fideli ideii de a crea o Palestină sovietică, își întorc privirea spre Birobidjan, care este încă o republică evreiască autonomă. Nici nu se putea mai bine pentru Moscova! Totuși întoarcerea supraviețuitorilor evrei în locurile din care fuseseră deportați va crea mari dificultăți, mai ales în Ucraina, unde manifestările tradiționale de antisemitism continuă să reprezinte o problemă serioasă. Cine dacă nu Nikita Hruşciov, secretarul Partidului Comunist din Ucraina, se plânge de evreii care se întorc ca roiurile de lăcuste?

Domnul X / Patrick PESNOT

Mii de alţi colonişti evrei se îndreaptă spre Birobidjan. Dar din anii '30 nimic nu se schimbase în regiune. Condiţiile de trai sunt din ce în ce mai grele. Eşecul este garantat! Zilele Comitetului Evreiesc Antifascist sunt numărate.

URSS devine teatrul unor schimbări radicale. Andrei Aleksandrovici Jdanov, membru important al Biroului Politic al PC al URSS şi viitor ideolog al realismului sovietic în artă, primeşte sarcina de a restructura intelectualitatea rusă. Datorită războiului, elitele culturale se bucură de câteva libertăţi. Mai rău încă, sunt în contact permanent cu omologii lor din ţările aliate. Ar putea deci suferi influenţa unei societăţi capitaliste decadente! Jdanov are misiunea de a le arăta rătăciţilor drumul cel bun, de a veghea la puritatea ideologiei comuniste şi a valorilor culturale tradiţionale ale poporului rus, de a se opune influenţelor nefaste ale Occidentului. Într-un cuvânt, de a respinge cu hotărâre „cosmopolitismul"!

Domnul X / Patrick PESNOT

Eforturile de purificare culturală sunt însoţite de campania lansată împotriva tendinţelor naţionaliste, evident cu excepţia naţionalismului rus. Sub pretextul colaborării cu invadatorul nazist, diferite grupuri etnice sunt deportate în Asia Centrala şi Siberia.

Deportările pe criterii etnice nu-i ocolesc nici pe evreii sovietici. Chiar adjectivul „cosmopolit" pare să fi fost creat special pentru ei. Campania anti-semită împotriva „cosmopoliților fără rădăcini", după cum li se va spune, este în plină desfășurare!

Domnul X / Patrick PESNOT

Absența „oricăror rădăcini” dă de înțeles că, prin firea lor, aceștia nu pot da dovadă de loialitate față de URSS. Reproșuri insidioase sunt aduse și Comitetului Evreiesc Antifascist acuzat de „sionism mic-burghez” și „iudeo-centrism”! În jargon sovietic, Mihoels și ai lui sunt acuzați că, în scrierile și documentele lor, ar fi pus exagerat în valoare acțiunile evreilor. În același timp are loc și procesul de epurare etnică a personalului diplomatic sovietic, unde s-ar fi aflat prea mulți evrei.

SPIONI RUȘI

Pentru toți cei care îl cunosc pe Stalin, este clar că liderul de la Kremlin și-a găsit acum alți „țapi ispășitori”. Înainte de declanșarea războiului, dușmanii săi de moarte erau trotkiștii. Acum e rândul evreilor! Faptul este cu atât mai surprinzător cu cât Stalin este astfel obligat să își schimbe radical și politica din Orientul Apropiat.

Domnul X / Patrick PESNOT

O explicaţie există: anul 1946 marchează începutul Războiului Rece. Aliaţii de ieri devin adversarii de astăzi. Orice mijloc este bun pentru a-i combate sau, şi mai mult, a-i diviza! Problema palestiniană se pretează excelent acestui exerciţiu de stil.

SPIONI RUȘI

Lupta pentru dominație și sfere de influență în Orientul Apropiat va opune Statele Unite și Marea Britanie. Adevărata miză este petrolul, americanii dorind să pună capăt activității britanicilor în regiune.

Domnul X / Patrick PESNOT

Statele Unite nu pot decât să profite de noua conjunctură. Anglia iese din cel de-Al Doilea Război Mondial vlăguită, iar americanii se gândesc să profite de situație. Propunerea lor de a autoriza 100 000 de evrei să vină în Palestina nu este tocmai inocentă, vizând să pună în dificultate Marea Britanie, mandatară în regiune și extrem de ostilă unui nou val de emigranți evrei.

Stalin încearcă să exploateze rivalitatea dintre americani şi englezi, mai ales că se vede ignorat în această problemă. În ciuda divergenţelor existente, Washingtonul şi Londra au grijă ca problema să nu fie discutată la ONU, unde Moscova are un cuvânt greu de spus. În pofida obstacolelor evidente, Stalin încearcă să se impună. Cu cinismul său caracteristic, se va servi de supravieţuitorii lagărelor de concentrare pentru a adânci breşa dintre foştii săi aliaţi.

Domnul X / Patrick PESNOT

Liderul sovietic facilitează şi încurajează emigrarea evreilor est-europeni aflaţi pe teritoriile pe care le controlează spre taberele de persoane strămutate instalate în Vest, îndeosebi în Germania şi Austria. Mai multe zeci de mii de persoane vor face obiectul acestui plan. Obiectivul este clar. Cu cât sunt mai mulţi evrei emigranţi, cu atât mai stringent se va pune problema unei soluţii decente pentru instalarea acestora într-o ţară care, în opinia Occidentului, nu poate fi decât Palestina.

Dar aici, puterea mandatară britanică se opune și înăbușă activitățile sioniste. În timp ce Stalin vede în formarea statului Israel o contrapondere la imperialismul britanic din zonă, discursul său ostil privind emigrația evreiască rămâne neschimbat.

Domnul X / Patrick PESNOT

Şi asta, în primul rând, pentru a nu genera reacţii negative din partea comunităţii arabe.

SIONIIRUȘI

în realitate, sovieticii au de multă vreme contacte strânse cu liderii mișcării sioniste internaționale, pe care o susțin din umbră. în mod cu totul paradoxal, Stalin duce o campanie violentă împotriva sioniștilor dintre granițele URSS, dar îi sprijină în exterior.

Domnul X / Patrick PESNOT

încă o dată nu este vorba decât de un calcul rece. Pentru liderul de la Kremlin, soarta evreilor nu este un subiect de îngrijorare. Dar sprijinind sionismul, va da o lovitură mortală Marii Britanii şi, în acelaşi timp, îşi va consolida poziţia în Orientul Apropiat.

Pavel Sudoplatov, adjunctul lui Beria, agent secret al NKVD/KGB:

[Acesta dezvăluie că, încă din 1946, Kremlinul i-a cerut să trimită agenţi în Palestina.]

Domnul X / Patrick PESNOT

„Trebuia organizată o reţea clandestină care să participe la campania de sabotare a britanicilor. Am ales trei ofiţeri, IosifGarbuz, Aleksandr Taubman, alias Semionov – asistent al spionului sovietic Iosif Grigulevici în mişcarea clandestină din Lituania – care va participa la asasinarea lui Rudolf Klement, la Paris, în 1938) şi, în sfârşit, Julius Koleşnikov. Semionov şi Koleşnikov se instalează la Haifa şi organizează două reţele, deşi nu vor participa activ la ăcţiunile de sabotaj împotriva englezilor. Koleşnikov se ocupă cu transportul de arme uşoare şi grenade antitanc aduse din bazele germane de pe teritoriul românesc. Semionov primeşte ca misiune contactarea unui agent introdus în 1937 în Grupul Stern (grupare teroristă antibritanică). Garbuz rămâne în România, cu sarcina de a racola evrei dornici de a se instala în viitorul stat Israel. Atunci când am primit ordinul de a implanta agenţi în Palestina şi de a furniza armament organizaţiilor evreieşti de rezistenţă, mi-a fost clar că, sub masca participării la acţiuni de ajutorare a evreilor, adevăratul obiectiv este crearea propriei noastre reţele în sânul organizaţiei politice şi militare sioniste.”

în mai 1947, Andrei Gromîco, ministrul de externe al URSS, comunică, în cadrul unui discurs susţinut la Adunarea Generală a ONU, schimbarea poziţiei URSS în problema palestiniană. Pentru cei care nu cunosc dedesubturile politicii diplomatice de la Kremlin, această declaraţie cade ca o lovitură de trăsnet. Este pentru prima dată când un lider sovietic face o legătură între suferinţa poporului evreu şi aspiraţiile legitime ale mişcării sioniste. Apoi afirmă că în Palestina nu se întrevăd decât două soluţii: fie crearea unui stat iudeo-arab, fie crearea a două state independente. Ambele soluţii ar însemna pentru britanici părăsirea Palestinei, acesta fiind de altfel şi obiectivul prioritar al sovieticilor.

Sioniștii exultă. Ar fi putut chiar ei rosti acest comunicat, fără să schimbe nimic. Iar sintagma folosită de Gromîko, „poporul evreu", îi unge pe suflet!

Domnul X / Patrick PESNOT

Săptămânile, lunile următoare sunt o adevarată lună de miere pentru relaţiile sovieto-israeliene. Ca să nu mai vorbim de apropierea ideologică dintre cei doi parteneri. Numeroşi membri ai Mişcării Sioniste au o formaţie socialistă şi de stânga.

Colhozurile din Uniunea Sovietică sunt, cu siguranță, modelul nemărturisit după care se înființează primele kibbutzuri. Stalin rămâne realist și nu se așteaptă ca viitorul stat evreu să intre în tabăra democrațiilor populare. Legăturile strânse dintre pionierii evrei instalați în Palestina și comunitatea evreiască americană îi sunt bine cunoscute. Dar cel puțin, poate spera că Israelul va urma calea nealinierii.

Domnul X / Patrick PESNOT

în acest timp, serviciile de informaţii de la Moscova îşi continuă acţiunile, începe infiltrarea din umbră a agenţilor sovietici în rândurile organizaţiilor sioniste. Se pare că asasinarea contelui Bernadotte, diplomat suedez şi mediator ONU pentru Palestina, de către membrii grupării Stern, este ordonată de liderii sovietici. Propunerile sale privind împărţirea Palestinei stârnesc ostilitatea cercurilor sioniste. Acesta trebuia deci să dispară.

Kremlinul va juca un rol însemnat în procesul de creare a statului Israel, în mai 1948. Rusia recunoaște oficial Israelul, chiar înaintea Washingtonului.

Domnul X / Patrick PESNOT

Recunoaşterea diplomatică este însoţită de un ajutor surprinzător. Susţinerea guvernului Ben Gurion este totală. Să luăm ca exemplu dureroasa chestiune a refugiaţilor arabi. Kremlinul îmbrăţişează fără rezerve teza sionistă conform căreia liderii arabi i-au îndemnat pe palestinieni să-şi părăsească locuinţele şi oraşele. Dezbaterea acestei probleme în cadrul ONU va fi sistematic refuzată.

Pe de altă parte – și nu este lipsit de importanță – victoria militară a Israelului asupra coaliției arabe a fost susținută de Stalin. În timp ce Washingtonul impunea un embargo sever asupra vânzărilor de arme cu destinația Palestina, sovieticii furnizau arme forțelor armate israeliene. Stalin a făcut presiuni asupra Cehoslovaciei pentru a livra armament organizațiilor sioniste, apoi Israelului: tancuri, artilerie grea, avioane. Piloții israelieni sunt antrenați în bazele aviatice militare din Cehoslovacia. Cooperarea militară va dura până în anii 1950. În mod uimitor, acest an marchează și începutul degradării relațiilor sovieto-israeliene.

Domnul X / Patrick PESNOT

Până la urmă, inevitabilul se produce: social-democratul Ben Gurion, dușman înverșunat al comunismului, se îndreaptă spre Vest și strânge relațiile cu Statele Unite, spre marea dezamăgire a lui Stalin. Ca gest de bunăvoință, primește un împrumut de câteva zeci de milioane de dolari. Supărător pentru Kremlin! Dar ceea ce va pune capăt bunelor relații sovieto-israeliene este situația evreilor din URSS. Cu prudență, în timp ce Moscova acordă ajutor Israelului în conflictul cu țările arabe, conducătorii sioniști vor pune această chestiune între paranteze. Din 1949, odată cu domolirea amenințărilor, Tel Avivul mimează uimirea. De ce Stalin, care încurajează emigrația evreilor din Europa spre Palestina, nu permite și plecarea evreilor sovietici?

Și mai grav încă, URSS și noile democrații populare trec printr-o perioadă de revigorare a antisemitismului.

Domnul X / Patrick PESNOT

Din ianuarie 1948, cu cinci luni înaintea creării statului Israel, Solomon Mihoels, președintele Comitetului Evreiesc Antifascist, este invitat să locuiască într-o dacea, împreună cu secretarul său. Amândoi, în timpul serii, vor fi injectați cu otravă, iar cadavrele, aruncate sub roțile unui camion. Oficial, au murit într-un „accident rutier”.

SPIONI RUȘI

Nimeni nu îndrăznește să facă comentarii legate de moartea sa „accidentală”, versiune acreditată de Kremlin, care organizează chiar și ceremonii funerare oficiale.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dispariția lui înseamnă și sfârșitul visului unei republici evreiești în Crimeea. Dar Stalin mai urmărește încă un obiectiv.

Pentru a înțelege toate acestea, este nevoie de un expert kremlinolog. Cine este la originea înființării Comitetului Antifascist Evreiesc? Odată înființat, cine îl transformă într-un formidabil mijloc de propagandă externă? Lavrenti Pavlovici Beria! După lichidarea lui Mihoels, a venit și rândul lui... De ce oare?

Domnul X / Patrick PESNOT

Georgian ca şi Stalin, Beria, şeful NKVD, a fost întotdeauna un servitor fidel al latacului. După război, Stalin îl desemnează supervizorul programului nuclear militar sovietic, sarcină de care se achită cu succes, pentru că, începând cu 1949, URSS va avea la dispoziţie prima sa bombă atomică. Pierde însă conducerea poliţiei secrete, având totuşi grijă să îşi lase o portiţă deschisă spre Ministerul Securităţii Statului.

SPIONI I RUȘI

Ca prim semnal neliniștitor, Stalin ordonă lichidarea tuturor celor pe care Beria i-a numit în diferite funcții.

Domnul X / Patrick PESNOT

Nu e greu de înţeles că Stalin vrea să se debaraseze de vechea gardă. Şi nu este pentru prima dată! Locul „vechii gărzi", formate din Voroşilov, Molotov, Mikojan, Beria însuşi, trebuie preluat de tânăra generaţie. Dictatorul, care nu uită nici o clipă cum a preluat puterea, se teme de concurenţa apropiaţilor, care într-o bună zi s-ar putea să îl lichideze şi pe el.

Și totuși, nu este foarte simplu să elimini o persoană care a luat parte la săvârșirea crimelor tale, ca martor și adesea ca actor principal.

Domnul X / Patrick PESNOT

Asasinarea lui Mihoels şi lichidarea Comitetului Evreiesc Antifascist nu sunt decât o primă etapă dintr-o nesfârşită luptă în cercurile puterii.

Laurent Rucker, istoric[1]:

[La două luni după funeraliile oficiale ale lui Mihoels, Viktor Abakumov, ministrul Securității Statului, înaintează următorul raport lui Stalin:]

1 *Staline, Israël et les Juifs, op. cit.*

Domnul X / Patrick PESNOT

„Este indubitabil că liderii Comitetului Evreiesc Antifascist sunt naționaliști proamericani, vinovați de acțiuni naționaliste antisovietice. Fostul președinte al Comitetului, Mihoels, era de mult timp cunoscut ca un naționalist activ, un portdrapel al organizațiilor naționaliste evreiești.

În același raport destinat lui Stalin, Abakumov reproșează membrilor Comitetului Evreiesc Antifascist faptul de a fi stabilit contacte cu serviciile de spionaj americane în timpul vizitei în Statele Unite. Comitetul nu a fost decât un paravan pentru activitățile antisovietice și pentru organizarea de grupări naționaliste evreiești în Ucraina și Belarus, încercând să îl transforme într-un fel de «organ de stat pentru afacerile evreilor».”

În 1949, apar primele semne ale epurărilor ce vor urma. Evident, evreii vor fi primele victime!

Stalin nu se sfiește să ordone arestarea și deportarea soției evreice a lui Molotov pentru acuzația de „trădare”. Sub un pretext oarecare, aceasta va fi acuzată, judecată și trimisă în lagăr. Ilustrul ei soț nu schițează nici cel mai mic gest de revoltă. Soția secretarului personal al lui Stalin va fi și ea arestată, judecată și condamnată la moarte prin împușcare. Și acesta va continua să îl slujească pe Stalin de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Domnul X / Patrick PESNOT

Frica își croiește drum, toți simt pericolul. Pare că se pregătește o epurare la fel de sângeroasă ca aceea din 1937, anul de vârf al Marii Terori!

SPIONI RUȘI

Sunt arestați sute de intelectuali evrei acuzați de cosmopolitism. Printre aceștia, toți liderii Comitetului Evreiesc Antifascist. Judecați cu ușile închise, în 1952, mulți dintre ei vor sfârși în fața plutonului de execuție. În același timp, Stalin pregătește o nouă și amplă epurare la vârful propriului partid și al organismelor de stat. Prima victimă, Leningradul!

Domnul X / Patrick PESNOT

Dictatorul s-a temut întotdeauna de liderii comuniști din orașul rival Moscovei, considerați mult prea independenți. Majoritatea acestora vor fi arestați în cel mai deplin secret. Condamnați la moarte, vor fi imediat executați. Membrii de rang inferior sunt excluși din partid și demiși din funcțiile pe care le ocupau.

Acești „dușmani ai partidului”, cum erau numiți, nu numai că au legături cu Intelligence Service-ul britanic, dar – lucru și mai grav – răspândesc și textele lui Troțki, Zinoniev și Kamenev, militanți de seamă ai partidului, victime ale Marii Epurări staliniste. Culmea, toți sunt evrei! Liderii de la Leningrad sunt acuzați de promovarea intereselor evreiești în detrimentul celor sovietice, acuzație furnizată de succesorii lor. Dovada? Acești dușmani ai comunismului au avut grijă să infiltreze medici evrei în toate structurile de sănătate.

Domnul X / Patrick PESNOT

Intrăm deja pe teritoriul „complotului halatelor albe”. În anul 1950, este arestat primul „asasin în halat alb”, doctorul Iacov Etingher, care este constrâns să mărturisească existența unui complot al medicilor evrei. Moare în timpul anchetei, din cauza torturilor la care este supus de către călăii regimului bolșevic.

După Leningrad urmează organismele responsabile de securitatea statului. Și aici primele victime sunt ofițerii evrei, care adesea au colaborat îndeaproape cu Beria. Se strânge lațul!

Domnul X / Patrick PESNOT

Simultan, se deschide monstruosul proces de la Praga. Dintre cei 13 lideri ai Partidului Comunist Cehoslovac, condamnați pentru trădare și spionaj, 11 sunt evrei. Procesul nu este inocent: acuzații erau la putere când Cehoslovacia îi înarma pe sioniști în Israel.

„Complotul halatelor albe” debutează oficial în ianuarie 1953. Agenția Tass anunță descoperirea unei „conspirații” în cadrul elitei medicale sovietice. Medicii de la Kremlin, în majoritate evrei, sunt acuzați de malpraxis în tratamentul a doi lideri marcanți ai partidului, Andrei Jdanov, membru în Biroului Politic al PCUS și Aleksandr Șerbakov, secretarul Comitetului Central. Aceștia medici ar fi prescris cu bună știință medicamente contraindicate care ar fi agravat starea de sănătate șubredă a celor doi conducători. Mai mult, aveau de gând să recidiveze asasinând și unii șefi militari sovietici.

Domnul X / Patrick PESNOT

Nu toți medicii arestați sunt evrei. Toți au în comun faptul că sunt niște somități în domeniu, din moment ce le revine sarcina de a îngriji demnitarii regimului.

SPIONI I RUȘI

Ei sunt acuzați de conspirație iudeo-anglo-americană, dar și de legături cu I Comitetul Evreiesc Antifascist condus de Mihoels.

Domnul X / Patrick PESNOT

Pentru nomenclatura sovietică semnalul de alarmă este tras. Toți își dau seama că Beria este cel mai amenințat, tocmai el, care își ascunde cu grijă originile evreiești!

Zvonurile sunt mincinoase, dar lansate de Ministerul Securității Statului, probează că soarta lui Beria este pecetluită. Faptul că Stalin intenționează să scape de el cât mai repede devine o certitudine. Poate că el este de fapt adevăratul obiectiv urmărit de dictator atunci când ordonă montarea piesă cu piesă a complotului halatelor albe.

Domnul X / Patrick PESNOT

Unii istorici susţin că această conjuraţie este doar preludiul unei vaste campanii antisemite care s-ar încheia cu deportarea tuturor evreilor în Siberia. Ipoteza este îndoielnică: deşi Stalin este întruchiparea cinismului, nu-l poate copia pe Hitler!

Oricum ar sta lucrurile, comunicatul agenției Tass și dezvăluirea faptului că medicii evrei ar fi în stare să își ucidă pacienții provoacă panică în rândurile populației, care propagă fantasma medicilor-asasini. Nu mai este nevoie de altceva pentru exacerbarea antisemitismului tradițional al rușilor.

Domnul X / Patrick PESNOT

Se ştie astăzi că la originea acestei afaceri a stat o scrisoare trimisă lui Stalin, în anul 1948, de către o doctoriţă de la Kremlin, Lidia Timaşuk. Ea îşi acuză confraţii de atentat împotriva stării de sănătate a lui Jdanov, prin sabotarea actului medical.

Stalin va face publică scrisoarea abia trei ani mai târziu, timp în care întreaga poveste este pusă la cale în cele mai mici detalii.

Domnul X / Patrick PESNOT

La începutul lunii martie 1953, Stalin este victima unui atac cerebral grav, care vine exact la timp pentru Beria! Putem fi siguri că vechiul şef al NKVD face tot ce îi stă în putinţă pentru a împiedica vindecarea fostului „stăpân". Cu un brânci dat destinului, aranjează ca medicii lui Stalin să nu ajungă la timp în dacea sa din afara Moscovei.

SPIONI RUȘI

Odată cu moartea lui Stalin, afacerea halatelor albe se stinge de la sine. Cu o viteză de reacție uimitoare, Beria ajunge pentru o scurtă perioadă de timp cel mai puternic lider politic sovietic. La o lună după moartea dictatorului, publică un comunicat în care vorbește despre „complotul medicilor" ca despre o fraudă de proporții. Medicii acuzați sunt amnistiați și reabilitați. Dosarul era gol.

Domnul X / Patrick PESNOT

Jean-Jacques Mărie[1]:

„Complotul halatelor albe nu este doar încununarea campaniilor de

teroare începute în 1946, a campaniei «anticosmopolite» (adică antisemite!) declanşate în ianuarie 1949, nici a celor două epurări sângeroase trecute sub tăcere (afacerea Leningrad, din 1949-1950 şi condamnarea la moarte a liderilor Comitetului Evreiesc Antifascist, din 1952). Războiul halatelor albe este un moment decisiv pentru criza stalinismului. În vârtejul sângeros al unei epurări masive la nivelul întregii societăţi, dictatorul pregăteşte lichidarea vechii gărzi staliniste şi promovarea unei noi generaţii. Pentru a reuşi această abilă mişcare tactică, la mai puţin de opt ani de la înfrângerea lui Hitler şi demascarea crimelor de neiertat din lagărele de concentrare naziste AuscKwitz, Mauthausen, Buchenwald, Dachau, Majdanek, Stalin reia moştenirea antisemită a nazismului, subliniind astfel strânsa înrudire politică dintre stalinism şi fascism."

Crime între zidurile Kremlinului

temute din istoria contemporană: şef al aparatului poliţienesc stalinist, executor âl marii epurări, asociat pentru totdeauna cu Gulagul, direct implicat în asasinarea ofiţerilor polonezi de la Katyn şi adevăratul vinovat pentru lichidarea lui Troţki.

Acest om care a terorizat ani de-a rândul Uniunea Sovietică a fost mult timp considerat succesorul desemnat de Stalin. Dar istoria vrea altceva. La puţin timp după dispariţia stăpânului său, Beria este eliminat de pe scena politică, arestat şi condamnat la moarte. Ieşirea sa din scenă este la fel de misterioasă ca şi întreaga sa existenţă. Să credem varianta oficială? Călăul Beria este judecat cu uşile închise şi împuşcat? Sau este asasinat de rivalii săi din Politburo, aşa cum va susţine Hruşciov, mai târziu? Nici astăzi, dispariţia acestui personaj sinistru nu a fost elucidată.

Beria, acest personaj nemilos şi cinic, în stare de orice ticăloşie pentru a-şi consolida puterea şi a-şi salva pielea, este acuzat de toate relele posibile. Fără îndoială. Şi totuşi, nu putem să nu subliniem influenţa moderatoare pe care a avut-o asupra lui Stalin. Să luăm spre exemplu masacrul din pădurea Katyn. Beria s-a opus acelor execuţii în masă, dar nu a avut cum să nesocotească ordinele lui Stalin şi a trecut la executarea misiunii.

---

1 *Les derniers Complots de Staline, op. cit.*

Poate nu este chiar monstrul despre care s-a vorbit. Câți dintre cei care, mai târziu, se transformă în acuzatori îndrăznesc să crâcnească împotriva tiranului? Toți împart aceeași vină. Noii conducători sovietici, în frunte cu Hruşciov, se fac toți vinovați de a nu fi demascat crimele lui Stalin. Tăcerea este și ea o aprobare! Dar a fost mai simplu să găsească un țap ispășitor! Mai ales când Occidentul, în anii de după război, nu beneficiază decât de informații trunchiate.

Domnul X / Patrick PESNOT

AVRENTIPAVLOVICIBERIA, SUPRANUMIT „demonul blestemat” al

L

lui Stalin, este unul dintre personajele cel mai puțin cunoscute și mai

în perioada postbelică, imediat după fraternizările războiului, o furtună cumplită se abate asupra URSS. Este începutul Războiului Rece și al cursei după secretele programelor nucleare. în 1949, datorită rețelelor de spionaj excelente puse la punct de Moscova în Statele Unite și în Anglia, Uniunea

Domnul X / Patrick PESNOT

Sovietică detonează prima sa bombă nucleară, urmată în august 1953, anul morţii lui Stalin, de bomba cu hidrogen.

Cel care răspunde de programul nuclear sovietic nu este nimeni altul decât Beria. Georgian ca și Stalin, el deține toate informațiile referitoare la domeniul nuclear. Tot el se ocupă de activitatea savanților sovietici. Încă din 1945, după primele experiențe americane, îi promite lui Stalin construirea bombei atomice.

Domnul X / Patrick PESNOT

Serviciile secrete occidentale nu-l scapă din ochi, cu atât mai mult cu cât, conform unor informaţii serioase şi concordante, încă din 1940 este considerat succesorul oficial al lui Stalin. În Vest, circulă multe zvonuri şi speculaţii pe seama stării de sănătate tot mai precare a lui Stalin, în ciuda secretomaniei prezente în sferele înalte de la Kremlin. Sfârşitul nu este departe!

SPIONII RUȘI

Născut în 1899, Beria intră în rândurile Partidului Bolșevic în 1917. Încă de atunci, existau suspiciuni că tânărul Lavrenti cochetează cu serviciile secrete. Care dintre ele? Mister. Ceea ce nu-l va împiedica să intre în rândurile CEKA – poliția secretă bolșevică – ce va da naștere ulterior altor servicii redutabile: OGPU, GPU, NKVD, KGB.

Domnul X / Patrick PESNOT

în anii 1920 urcă pe scara ierarhică. Inteligent, manipulator, eficient, perspicace, îşi va extinde puterea asupra întregii Transcaucazii. Micul dictator regional are şi reputaţia unui fustangiu notoriu.

Stalin își remarcă foarte repede abilul conaţional. în 1938 îl numește la conducerea NKVD. Postul comportă anumite riscuri: cei doi predecesori ai săi, Iagoda şi Iejov, fuseseră lichidaţi. Este epoca suspiciunilor, a epurărilor masive, a sinistrelor procese staliniste. Liderii bolşevici de cel mai înalt rang, oamenii cei mai fideli şi valoroşi, sunt decimaţi. Sute de mii de oameni sunt deportaţi în Siberia. Stalin face curăţenie în jurul său. Beria îi îndeplinește ordinele fără să clipească, dar are grijă să nu cadă sub securea călăului.

Domnul X / Patrick PESNOT

Din fericire pentru el, urmează o perioadă de moderaţie politică. Nebunia sângeroasă a lui Stalin pare a se fi domolit. În timpul unei şedinţe a Biroului Politic, sub privirile siderate ale asistenţei, Beria îndrăzneşte chiar să arunce o glumă: „Dacă arestările o să continue în ritmul ăsta, în curând n-o să mai avem pe cine aresta.” Câtă insolenţă! Ceilalţi membri din conducerea Partidului sunt siderați. Beria ştie însă că nu riscă nimic. Înţelesese înaintea tuturor că Stalin a pus capăt, pentru moment cel puţin, marilor epurări.

Izbucnește războiul. Numit Comisar General al Securității Statului, cel mai înalt rang din sistemul polițienesc sovietic din acea perioadă, Beria își consolidează poziția. Promovat la gradul de mareșal în 1945, devine apoi adjunct al prim-ministrului. Se bucură oare de încrederea totală a lui Stalin?

Domnul X / Patrick PESNOT

Stalin are impresia că Beria este copia lui fidelă: la fel de inteligent, de şiret, de calculat, complet lipsit de valori morale şi este conştient de asemănarea dintre ei. Cu toate astea, îl ţine în funcţie. Nebuniile tinereţii, desfrâul, viciile şi capriciile acestuia pot deveni monedă de şantaj. „Sultanul", aşa cum era numit în Georgia când domnea peste un întreg harem, răpea adolescente care aveau neşansa să-i placă. Ba mai mult, îşi aranjase un apartament secret în interiorul unei închisori, la câţiva kilometri de Moscova.

Stalin nu era străin de derapările acolitului său, dar profita de compania acestuia la petrecerile și nopțile de beție. Beții obligatorii, căci nici nu încăpea vorbă să spui nu.

Domnul X / Patrick PESNOT

în realitate, Stalin nu lăsa niciodată garda jos, nu avea încredere în nimeni şi vedea peste tot comploturi îndreptate împotriva sa.

Nicolas Werth[1]:

1 *Le livre noir du communisme*, lucrare colectivă, ed. Robert Laffont, 1997

Domnul X / Patrick PESNOT

„În ultimele luni de viaţă ale lui Stalin, aproape toţi conducătorii din Partid simţiseră cât de vulnerabili deveniseră. Nimeni nu mai era intangibil Nici mareşalul Voroşilov, acuzat de colaborare cu Intelligence Service-ul britanic, nici Molotov sau Mikoyan, excluşi din Biroul Politic al Comitetului Central, nici Beria, urmărit de serviciile secrete staliniste. Nici la eşaloanele inferioare nu era mai multă linişte. Elitele birocraţiei care se refăcuseră după război se temeau şi respingeau aspectele teroriste ale regimului. Poliţia politică era ultimul obstacol în calea carierei lor stabile, de care voiau să profite. Trebuia deci distrus eşafodajul a ceea ce Martin Malia va numi pe drept cuvânt «maşinăria infernală pusă în mişcare de dictatorul defunct şi programată pentru atingerea propriilor scopuri».”

La începutul anilor 1950, nenumărate semnale de alarmă indică apropiata debarcare a lui Beria. Inevitabilul se va produce în curând.

în regimurile totalitare, trebuie analizat până si cel mai neînsemnat indiciu, nimic nu trebuie neglijat. Or, dintr-odată, la Kremlin se vorbește despre afacerea Mingrelia (regiune din vestul Georgiei). Este vorba despre un complot naționalist, imaginar, fără îndoială, și pus la cale de Stalin. Atunci când vrei să scapi de câinele de pază, spui că e turbat! Beria este ținta vizată, iar stăpânul de la Kremlin îi transmite un avertisment serios.

Domnul X / Patrick PESNOT

Nici nu se stinge bine ecoul Mingrelia, că se și vorbește deja de un nou complot. Complotul halatelor albe[1]!

1 Vezi capitolul precedent

SPIONII RUȘI

Somități ale lumii medicale (în marea lor majoritate evrei) sunt puse sub acuzație. ,

Domnul X / Patrick PESNOT

Medicii sabotori, „ucigaşii în halate albe”, sunt acuzaţi de complot şi eliminarea fizică a mai multor lideri sovietici, pe lista neagră aflându-se nimeni altul decât Stalin! Beria este luat în colimator din două motive. Când „complotul medicilor” este descoperit, la sfârşitul anului 1952, Moscova îşi recapătă brusc memoria: Beria a patronat Comitetul Evreiesc Antifascist! Este deci protectorul şi prietenul evreilor, iar la Kremlin bătea deja vântul antisemitismului.

în al doilea rând, Beria este omul securității. Atunci cum de nu are informații asupra acestui act criminal?

Domnul X / Patrick PESNOT

Pentru toți observatorii, este limpede că se pregătește o nouă epurare. Capul lui Beria trebuie să cadă! Nu mai este decât o chestiune de timp. Beria își riscă pielea. Ori el, ori Stalin. Probabil că acum îi vine ideea asasinării dictatorului.

S-a speculat adesea că Stalin a fost asasinat prin otrăvire. Adevărul este mult mai simplu.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dictatorul este un om bolnav, care plătește acum pentru anii de nechib- zuință. Dar este și un om singur, care se teme atât de mult pentru viața sa, încât trăiește într-o dacea izolată în afara Moscovei.

E greu să-i stai prin preajmă, cu atât mai mult să-l îngrijești. În plus, cei mai renumiți doctori zac în închisori.

Domnul X / Patrick PESNOT

Doar apropiaţii săi, Beria, Malenkov, Bulganin, Hruşciov îl pot vizita. Toţi patru veghează la căpătâiul său. După primul atac cerebral al lui Stalin, aceştia fac tot posibilul pentru a-i convinge pe ceilalţi membri ai ierarhiei că sfârşitul este aproape, ineluctabil: împiedică îngrijirile medicale şi literalmente îl lasă să moară. Dacă nu e vorba de crimă, cu siguranţă se poate vorbi despre neasis- tenţă acordată unei persoane aflate în pericol.

Dintre toți, Beria este singurul care s-a lăudat că l-ar fi asasinat pe Stalin. Putem oare acorda credit acestei mărturisiri?

Domnul X / Patrick PESNOT

Oricum ar sta lucrurile, toţi cei patru sunt interesaţi de dispariţia dictatorului. Sunt mult prea bine plasaţi pentru a nu înţelege pericolul care îi pândeşte, ca urmare a epurării ce se pregătea. Stalin şi-a trădat întotdeauna mai întâi colaboratorii cei mai apropiaţi.

SPIONII RUȘI

în ciuda unei alianțe de conjunctură între cei patru, lupta pentru putere este feroce, iar ea începe încă înainte de dispariția dictatorului.

Domnul X / Patrick PESNOT

După moartea acestuia urmează o perioadă de conducere colectivă. Practic, toţi au aceeaşi şansă de a prelua puterea. Cel mai bine plasat însă este Beria, care controlează Ministerul de Interne, poliţia şi serviciile secrete. De-abia ce trupul lui Stalin este depus în mausoleul de lângă Kremlin că Beria dă tonul mişcării de liberalizare a societăţii sovietice. Este un adevărat duş rece pentru contracandidaţii săi! Şeful NKVD, cel ce a pus în practică ideile diabolice ale lui Stalin, tocmai el să se pronunţe pentru destalinizarea totală şi imediată?

Beria își arăta imediat bunele intenții. La câteva zile după moartea lui Stalin, eliberează doctorii arestați și declară că toate capetele de acuzare sunt fabricate, punând astfel capăt campaniei antisemite declanșate de Stalin, mai mult, lăsând să se înțeleagă că Partidul Comunist nu trebuie să conducă totul în țară. În sfârșit, inițiază și reformarea sistemului Gulagului, care va trece sub jurisdicția Ministerului de Justiție.

Domnul X / Patrick PESNOT

Cum era de aşteptat, opinia publică sovietică, paralizată atâţia ani, începe din nou să spere şi se simte un uşor dezgheţ.

Rivalii săi, doritori și ei să fie actori ai destalinizării, sunt luați pe nepregătite. Beria, călăul Beria, le fură rolurile, iar propriile lor scenarii rămân fără obiect!

Domnul X / Patrick PESNOT

Într-un stil pur stalinist, Hruşciov şi aliaţii săi trec la confecţionarea unor dosare compromiţătoare. Vechile acuzaţii referitoare la naţionalismul georgian din tinereţea lui Beria sunt repuse pe tapet. Ciudată poveste, căci'Beria primise ordinul de a se infiltra în mişcarea georgiană. Abil manipulate, arhivele pot însă demonstra contrariul. S-a procedat astfel în toate procesele din Moscova.

Cine ar fi putut să prevadă că Beria va deveni peste noapte promotorul antistalinismului? Inamicii lui Beria hotărăsc deocamdată să amâne chestiunea dosarelor. Trebuie găsită o altă stratagemă, înainte ca Beria să devină numărul unu în Partid.

Domnul X / Patrick PESNOT

Este nevoie de multă abilitate, mai ales din partea lui Hruşciov, cel mai înverşunat dintre ei.

Primul pas: Beria trebuie prins în propria-i capcană. Dat fiind că a aprobat reformarea gulagului și a decretat o amnistiere în masă la numai câteva zile după moartea lui Stalin, adversarii săi vor face totul ca să exploateze fără întârziere consecințele negative ale acestor hotărâri.

Domnul X / Patrick PESNOT

Beria estimează că doar două sute de mii de oameni ar trebui să mai rămână închişi în gulaguri. Ceilalţi membri ai conducerii colective se opun acestor eliberări masive. Mai mult de un milion de deţinuţi, în majoritate politici, vor rămâne închişi. Consecinţele sunt previzibile: nemulţumirea deţinuţilor politici faţă de eliberarea celor de drept comun deschide calea revoltelor, care se extind cu repeziciune. Protestele sunt înăbuşite în sânge sub şenilele tancurilor. Cui îi aparţine eşecul? Lui Beria, evident! Doar el deschisese cutia Pandorei...

Fapt este că aproape jumătate dintre deținuți au fost eliberați din lagăre. Aproximativ un milion de persoane beneficiază de amnistie, mai ales criminali, borfași, tot felul de personaje certate cu legea. Lăsați în libertate, aceștia recidivează. Înmulțirea fenomenelor infracționale are ca efect direct creșterea nemulțumirii populației.

Domnul X / Patrick PESNOT

Beria, ministrul afacerilor interne, este arătat cu degetul şi acuzat de incapacitate de a asigura în mod adecvat securitatea populaţiei. Se speculează chiar că acţiunile delincvente au fost sprijinite din umbră. La urma urmei, mafia rusească a fost întotdeauna apropiată puterii, aşa că manipularea acestor borfaşi nu trebuia să fie prea grea.

Beria poate fi oare pus în dificultate prin simple manevre de culise? Nu încă. Hruşciov şi camarila sa mai au un as în mânecă. Culmea, fără să perceapă pericolul, Beria însuşi le va da o mână de ajutor, iar acest lucru îi va fi fatal!

Domnul X / Patrick PESNOT

în cursa pentru Kremlin, Beria arde etapele. Pe plan intern, devine în mare grabă inițiatorul destalinizării. Cu aceeași grabă trebuie să acționeze și pe plan extern, iar Occidentul trebuie convins că începe să se miște ceva și în Est.

Beria acționează în două direcții. Mai întâi se îndreaptă spre Tito. Tito trădătorul, oaia neagră a lui Stalin, care îl eliminase din „frăția lagărului socialist", ba chiar ordonase eliminarea fizică a acestuia. Beria este bine plasat ca să știe că, nu cu mult înainte de moarte, Stalin ordonase asasinarea liderului iugoslav. Revirimentul este așadar spectaculos.

Domnul X / Patrick PESNOT

Pe de altă parte, din proprie inițiativă, georgianul duce o politică mult mai radicală, manifestându-și deschiderea față de reunificarea Germaniei. Beria consideră că o Germanie unită și neutră ar putea garanta interesele sovietice în Europa. Germania ar deveni astfel un stat-tampon între forțele NATO și cele est-europene.

în schimbul renunțării la Germania de Est, Beria se gândește să ceară Vestului o importantă compensare financiară, așa cum va face și Gorbaciov mai târziu.

Domnul X / Patrick PESNOT

Evident, aceste planuri trebuie să rămână secrete şi Beria apelează la NKVD. Misiunea serviciilor secrete era de a contacta discret oficiali vest-ger- mani, pentru a tatona terenul.

Accidental, sau poate nu, apar scurgeri de informații. Germania de Est află de planurile sovieticilor. Walter Ulbricht, președinte în acea vreme al RDG și dușman feroce al ideii de reunificare, îi informează pe rivalii lui Beria din cadrul direcției colegiale și trece la ofensivă. Vom fi martorii unor manevre de un cinism și un machiavelism fără precedent.

Domnul X / Patrick PESNOT

Să urmărim cronologia faptelor! Stalin moare în martie 1953. O lună mai târziu, are loc eliberarea deţinuţilor din gulaguri. în mai, apar primele revolte din lagăre. În aceeaşi lună Beria intră în contact cu serviciile secrete vest-ger- mane. Ca prin farmec, în luna iunie, în Republica Democrată Germană au loc greve, proteste muncitoreşti şi ample acţiuni de stradă. Greviştii cer mărirea salariului şi îmbunătăţirea condiţiilor de trai.

Protestele muncitorilor (deloc spontane), care vor degenera cât de curând, primesc sprijinul liderilor comuniști est-germani. Ulbricht în persoană se află la pupitrul de comandă, fără să îl intereseze că aceste manifestații sunt îndreptate împotriva propriului guvern. Scopul este de fapt intervenția Armatei Roșii care să împiedice procesul de reunificare pus la cale de Beria.

Domnul X / Patrick PESNOT

în contextul unei revolte de masă, Beria este nevoit să trimită trupe. Revolta muncitorilor est-germani este înăbuşită sub şenilele tancurilor sovietice. Represiunile sângeroase se soldează cu moartea a mii de greviști, victime ale machiavelismului lui Ulbricht. După această baie de sânge, prăpastia dintre cele două state germane a devenit şi mai evidentă. Reunificarea mai poate aştepta.

în memoriile sale, scrise după propria eliberare, Pavel Sudoplatov, agent NKVD şi colaborator al lui Beria, confirmă în parte politica duplicitară a lui Walter Ulbricht cu privire la evenimentele sângeroase din 1953.

Domnul X / Patrick PESNOT

Steaua lui Beria a apus! împotriva lui curg acuzaţii de trădare a intereselor ţării în favoarea Vestului, prin plănuirea reunificării Germaniei. în plus, rivalii săi scot din sertar dosarele pe care le pregătiseră deja: Lavrenti Beria trebuie suprimat. Lucrurile se desfăşoară ca într-un film de Eisenstein, după scenariul din *Ivan cel Groaznic*.

în iunie 1953, Beria împreună cu alți membri ai direcției colegiale, participă la o ședință a Biroului Politic. Tradiția, instaurată de Stalin, impune ca nimeni, nici măcar ofițerii, să nu poarte arme. în acea zi, cineva făcea totuși excepție: mareșalul Moșkalenko, eroul din cel de-Al Doilea Război Mondial.

Domnul X / Patrick PESNOT

La un semn al preşedintelui şedinţei, Moşkalenko îl arestează pe Beria, temutul ministru de interne, iar Hruşciov dă o mână de ajutor la imobilizarea acestuia.

La opt ani după executarea lui Beria, ziaristul englez Colin Lawson publică o serie de mărturisiri făcute de Hruşciov în timpul unei reuniuni internaţionale a conducătorilor comunişti din ţările prietene. Conform acestora, în timpul şedinţei, Malenkov, preşedintele Biroului Politic, acţionează discret o sonerie din podea, în sală intră mareşalul Moşkalenko, care îl doboară pe Beria cu o rafală de pistol-mitralieră.

Domnul X / Patrick PESNOT

Există mai multe variante referitoare la moartea lui Beria. Unii susţin că acesta a fost strangulat de foştii colaboratori din NKVD, alţii că a fost arestat, dus într-o închisoare militară şi executat prin împuşcare după o judecată sumară. Misterul morţii lui Beria nu este încă elucidat. Un lucru este însă cert. Nimeni nu putea să-şi asume riscul de a-l lăsa în libertate pe temutul şef al organelor de represiune.

în versiunea unui comunicat oficial sovietic, Beria a fost luat prin surprindere în timpul unei şedinţe convocate de Hruşciov, arestat, judecat cu uşile închise, acuzat de „spionaj în favoarea duşmanului" şi împuşcat. De remarcat că la Kremlin au fost mobilizate forţele armate pentru a descuraja orice posibilă intervenţie a aparatului poliţienesc loial lui Beria.

Domnul X / Patrick PESNOT

Congresul tuturor deziluziilor

Reagan, cel care va impune sovieticilor costisitoarea şi inutila cursă a înarmărilor. Unii îl consideră responsabil pe loan Paul al II-lea, primul papă estic din istorie. în sfârşit, alţii cred că sfârşitul comunismului în Europa de Est se datorează lui Mihail Gorbaciov. Politica de glasnost şi perestroika, instaurată de preşedintele Gorbaciov, va marca începutul prăbuşirii comunismului est-european.

Mai există însă şi o a patra ipoteză, mult mai îndrăzneaţă. Omul care va îngropa comunismul nu este nimeni altul decât Nikita Hruşciov! Odată cu denunţarea crimelor staliniste din 1956 şi începerea procesului destalinizării, Hruşciov începe să mineze bazele sistemului sovietic. Regimul politic comunist era deja condamnat, deşi va mai cunoaşte o perioadă de înflorire în timpul regimului Brejnev.

Cu ocazia celui de-al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Nikita Hruşciov prezintă în şedinţă închisă „Raportul secret" despre cultul personalităţii lui Stalin şi urmările sale. Câteva luni mai târziu textul discursului va fi publicat în mass-media occidentală. Cum ajunge în Occident conţinutul discursului? Ce rol joacă serviciile secrete occidentale? Cine are interese ca acest text să fie dezvăluit?

INE SE FACE RESPONSABIL DE CĂDEREA comunismului în Europa?

C

Există voci care susţin că responsabilitatea îi aparţine lui Ronald

Cu greu putem evalua astăzi impactul denunțării crimelor staliniste, la numai trei ani după dispariția „marelui erou". Un mit se prăbușește, și nu numai în URSS. Comuniștii din lumea întreagă află că „lătucul popoarelor" comisese crime îngrozitoare. Este atât de neașteptat, încât unii chiar refuză să creadă în veridicitatea informațiilor.

Domnul X / Patrick PESNOT

Destalinizarea va începe imediat după dispariţia dictatorului[1]. Un vânt nou adie deasupra Uniunii Sovietice. Gulagurile îşi deschid porţile. După eliminarea lui Beria, odată instalat în fruntea partidului, Hruşciov validează un nou tip de relaţii cu Vestul: coexistenţa paşnică. Denunţarea cultului personalităţii

SPIONII RUȘI

[1] Vezi capitolul 3

Domnul X / Patrick PESNOT

și a consecințelor sale va fi una dintre temele principale ale celui de-al XX-lea Congres al PCUS din februarie 1956.

Aceste manifestări solemne sunt de obicei lipsite de surprize. Participanții se mulțumesc să aplaude sau să aleagă lideri deja stabiliți. De data aceasta însă, delegații prezenți, printre care se află reprezentanți ai partidelor comuniste din străinătate, simt că atmosfera este diferită. Plutește ceva în aer, deși nu se știe exact ce anume...

Domnul X / Patrick PESNOT

încă de la deschiderea congresului, se observă o derapare de la discursurile staliniste clasice. în ultima seară, spre miezul nopţii, se declară închiderea oficială a lucrărilor congresului. Şi acum surpriza! Contrar uzanţelor, Hruşciov ţine delegaţii pe loc, cu excepţia străinilor şi a ziariştilor, care sunt rugaţi ferm să părăsească sala, apoi scoate din servietă un document voluminos, a cărui citire va dura patru ore. Publicul a amuţit. în ciuda orei târzii, nimănui nu-i este somn. Ştirile sunt aiuritoare. Stalin, artizanul URSS şi eroul marelui război patriotic, este acuzat de cele mai odioase crime imaginabile. începând cu implicarea sa efectivă în Marea Teroare!

Hruşciov nu ezită să înfiereze responsabilitatea fostului tiran în lichidarea elitei propriului partid. Stalin este responsabil şi de calvarul popoarelor caucaziene deportate în masă în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, un război pe care l-a condus cu o crasă incompetenţă, de altfel.

Domnul X / Patrick PESNOT

Sunt denunțate în același timp falsele comploturi, însăilate din tot felul de dosare și starea economică dezastruoasă în care se găsește țara.

Totuși discursul lui Hrușciov are unele „scăpări". Nici o vorbă despre primii ani ai domniei lui Stalin, despre Marea Foamete din 1930 sau despre persecuțiile la care au fost supuși, în 1920, micii proprietari din mediul rural, foștii culaci.

Domnul X / Patrick PESNOT

Denunţarea stalinismului este deci extrem de selectivă. În plus, dacă politica personală a lui Stalin este aspru criticată, Hruşciov trece sub tăcere erorile şi strategiile partidului, ceea ce nu este greu de explicat şi de înţeles. Fostul conducător de partid din Ucraina, cu funcţii înalte în timpul lui Stalin, a luat la rândul său parte la aceste abuzuri. Şi înainte de toate în propria ţară, unde domnise cu o mână de fier.

Destalinizarea este deci inițiată chiar de staliniști, după cum o arată raportul lui Hrușciov.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dar de ce acest raport secret? Ce l-a determinat pe Hruşciov să lanseze această adevărată bombă politică? Unii pretind că atacul frontal împotriva stalinismului este un gest spontan, o decizie de ultim moment. Nici vorbă! Raportul secret al lui Hruşciov a fost îndelung şi minuţios pregătit.

Conducerea partidului comandă întocmirea raportului unui anume Pospelov, ideolog comunist, fost admirator și colaborator apropiat al lui Stalin, deci bun cunoscător al ororilor regimului. Magistralul discurs îi parvine lui Hrușciov cu mult timp înainte de citirea lui. Trebuia doar ales momentul propice pentru a-l face public. Alegând procedura excepțională a prelungirii congresului după închidere, știa prea bine că va atrage curiozitatea tuturor, ceea ce și voia de altfel.

Domnul X / Patrick PESNOT

După terminarea congresului, Hruşciov recomandă discreţie absolută. Nimic nu trebuie să transpire în exterior, dar se poate oare baza pe discreţia a 1500 de participanţi? Câtă încredere să aibă în soţia lui sau în cel mai bun prieten? Toţi deţin acum informaţii explozive.

Pentru a-i incita la păstrarea secretului, Hrușciov face apel la patriotismul de partid, sentiment des vehiculat la vremea respectivă. Mulți se vor fi întrebat de ce raportul a trebuit făcut public și transmis și altor lideri comuniști, mareșalului Tito, de exemplu, căci după moartea lui Stalin, relațiile dintre Iugoslavia și URSS se îmbunătățiseră treptat.

Domnul X / Patrick PESNOT

Exemplare ale raportului sunt expediate şi în celelalte republici sovietice. Secretarii de partid au obligaţia de a semna un document de primire. Citirea raportului nu este autorizată decât în sediile de partid, iar copierea textului este cu desăvârşire interzisă. Fiecare aparatcic primeşte permisiunea de a citi raportul membrilor mai noi ai partidului. Pentru a nu exista nici o mărturie scrisă, fiecare exemplar este recuperat după citire. De ce atâtea precauţii? Pentru că, oficial, raportul nu există, deşi sute de mii, poate chiar milioane de ruşi cunosc acum crimele lui Stalin.

Așadar Kremlinul poate oricând afirma cu seninătate că existența unui asemenea document este doar o născocire.

Domnul X / Patrick PESNOT

O procedură diferită este gândită pentru liderii comuniști străini, care au fost invitați să părăsească sala congresului. În plină noapte, în timp ce Hrușciov vorbește încă despre crimele lui Stalin, aceștia primesc o casetă închisă cu cheia în care se afla raportul secret. Dar exista și o condiție. După citire, documentul trebuia imediat restituit. Copiile nu sunt autorizate! Toate exemplarele vor fi recuperate în zorii zilei. Putem paria însă că mulți delegați cunoscători de rusă vor părăsi Moscova cu traducerea raportului secret în buzunar. Este cu siguranță cazul liderilor polonezi.

SPIONII RUȘI

Extras din raportul secret:

Domnul X / Patrick PESNOT

[Pentru prima dată crimele lui Stalin sunt denunţate, dar Hruşciov nu uită să se justifice.]

protestele împotriva unor suspiciuni şi acuzaţii nefondate atrăgeau după sine lichidarea adversarului. Este şi cazul tovarăşului Pavel Postîşev. Într-unui din discursurile sale, Stalin îşi arătă vădit iritarea faţă de acesta.

- La urma urmelor, tu cine eşti?

Răspunsul nu întârzie:

- Un bolşevic, tovarăşe Stalin, un bolşevic.

Considerat într-o primă fază o dovadă de lipsă de respect faţă de Stalin, răspunsul este taxat, mai târziu, drept act prejudiciabil. Postîşev şi-a semnat singur sentinţa la moarte. La scurt timp, este judecat şi executat ca «duşman al poporului».

Într-o zi, mă aflam în maşină cu Nicolai Aleksandrovici Bulganin. Într-un moment de mare sinceritate, acesta se întoarce spre mine şi îmi spune: «S-a mai întâmplat că Stalin să invite pe cineva la el, în calitate de prieten. Dar după ce stătea la masă lângă Stalin, nu ştia niciodată unde va fi trimis după aceea: acasă sau la închisoare?»

Este evident pentru toată lumea că, în aceste condiţii, membrii Biroului Politic se aflau într-o situaţie extrem de dificilă. Gândiţi-vă că, în ultimii ani, Comitetul Central nu era convocat în sesiune plenară, iar Biroul Politic nu se întrunea decât foarte rar. Atunci, cum ar fi putut un membru al Biroului Politic să ia atitudine împotriva unui procedeu nedrept, unei greşeli sau unei abateri grave în actul de conducere?"

Declaraţiile-şoc ale lui Hruşciov zguduie din temelii conducătorii comunişti din alte ţări, care totuşi nu erau întru totul neştiutori de crimele staliniste.

Domnul X / Patrick PESNOT

Să luăm, de exemplu, cazul lui Maurice Thorez, liderul Partidului Comunist Francez. Bun prieten cu Stalin, acesta petrecuse ani buni în Uniunea Sovietică şi era deci la curent cu tot ce se întâmpla în ţară. Şi totuşi, nu atrocităţile comise de Stalin îl infurie, ci faptul că acestea sunt dezvăluite.

Pentru Thorez, dezvăluirile au pus totul sub semnul întrebării fiindcă acesta l-a susținut întotdeauna, și chiar l-a ridicat în slăvi pe Stalin. în afară de faptul că reprezenta o denunțare a cultului personalității, raportul era și un atac ce îl viza direct: în Franța, Partidul Comunist era înainte de toate partidul lui Maurice Thorez.

Domnul X / Patrick PESNOT

Thorez nu este singurul care se simte ameninţat şi pentru care atacul împotriva lui Stalin înseamnă trădarea principiilor şi valorilor fundamentale, însă, spre deosebire de Togliatti, omologul său italian, Thorez se va îndoi întotdeauna de autenticitatea raportului secret. Vreme îndelungată, comuniştii francezi vor folosi sintagma „raportul atribuit tovarăşului Hruşciov": formulă subtilă folosită pentru a nega realitatea, în ciuda oricărei evidenţe.

Congresul al XX-lea al PCUS are loc în februarie 1956, iar conținutul discursului ajunge în străinătate o lună mai târziu. La Moscova, toată lumea se întreabă asupra acestei lungi ședințe secrete ținute cu ușile închise, ce a urmat lucrărilor delegaților. Jurnaliștii, dar și diplomații și cei câțiva agenți occidentali prezenți la Moscova încearcă să descifreze acest secret.

Domnul X / Patrick PESNOT

Primul care dezvăluie raportul secret al lui Hruşciov în care acesta l-ar fi atacat pe Stalin şi rolul său privind marile epurări din anii '30 este corespondentul ziarului *New York Times*. Dar ziaristul foloseşte modul condiţional pentru a sublinia o informaţie incertă.

Câteva zile mai târziu, un jurnalist englez punctează cu mai multă precizie marile direcții ale raportului. Este limpede pentru toată lumea că scurgerile de informații nu pot proveni decât de la delegații care participaseră la congres.

Domnul X / Patrick PESNOT

în mod curios, articolul ziaristului englez nu este considerat o sursă de încredere. *Le Monde*, de exemplu, vorbește despre caracterul său ambiguu, de

ficțiune romanescă. Nimeni nu pare convins de autenticitatea acestui atac îndrăzneț la adresa lui Stalin, la numai trei ani după moarte și la scurt timp după victoria din 1945.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dat fiind numărul mare de stalinişti aflaţi în funcţiile de conducere ale partidului, dacă Hruşciov ar fi îndrăznit să facă aşa ceva, ar fi rămas în minoritate. Mai ales că, pentru majoritatea populaţiei, Tătucul popoarelor rămâne învingătorul de la Stalingrad.

Ziarul *L'Humanité* publică un articol despre dezbaterile inițiate în Uniunea Sovietică pe tema meritelor și erorilor lui Stalin. Evident, greșelile sunt minimalizate. Tonul general se încadrează în limite acceptabile. Liderii comuniști de la Paris au considerat, fără îndoială, că trebuie să devanseze lucrurile, înainte ca adevărul să iasă la iveală. Din fericire, la scurt timp primesc undă verde de la „fratele mai mare", căci la sfârșitul lunii martie apar și primele comentarii în presa sovietică.

Domnul X / Patrick PESNOT

Cu multă prudență, *Pravda,* oficiosul regimului sovietic, scapă unele aluzii la dimensiunile cultului personalității, practică străină de spiritul marxist-leni- nist. La scurt timp, apare însă un al doilea articol foarte critic la adresa celor care ar fi tentați să profite de condamnarea cultului personalității pentru a ataca URSS și marxism-leninismul. Concluzia .unor sovietologi a fost că s-a mers prea repede și prea departe, cu alte cuvinte Hruşciov nu a criticat niciodată stalinismul.

Acest du-te-vino mediatic este minuțios calculat. Hruşciov aruncă momeala dar, pentru a rămâne credibil, trebuie să îşi dozeze mişcările.

Domnul X / Patrick PESNOT

Sarabanda dezvăluirilor trunchiate se continuă în prima jumătate a anului 1956, cu informații care vin puțin câte puțin.

La sfârșitul lui mai, în *France-Soir,* condus în acea vreme de Pierre Lazareff, apare un articol de senzație. Stalin este prezentat ca un personaj grosier, un dictator paranoic, vinovat de arestarea, deportarea și uciderea a milioane de conaționali. În plus, sunt publicate și detalii asupra raportului secret „atribuit tovarășului Hruşciov", pentru a relua formularea PCE

Domnul X / Patrick PESNOT

Dar bomba, adevărata bombă explodează în Statele Unite. *New York Times* publică la începutul lunii iunie textul integral al raportului secret. De data aceasta documentul pare perfect credibil în ochii specialiştilor pe probleme sovietice.

O frază îngrozește opinia publică mondială: „Orice oponent al lui Stalin era destinat eliminării fizice și morale.”

Domnul X / Patrick PESNOT

Raportul fusese furnizat ziarului *New York Times* chiar de Departamentul de Stat american, adică de Ministerul Afacerilor Externe al Statelor Unite. În ciuda „coexistenţei paşnice” enunţate de Hruşciov, Războiul Rece continuă. Pentru Casa Albă, publicarea raportului este considerată ca o grea lovitură dată Uniunii Sovietice şi liderilor sovietici.

Inițiativa operațiunii aparținuse fără îndoială CIA. Totuși, americanii ezită destul de mult timp până să facă publice datele acestui fabulos document.

Domnul X / Patrick PESNOT

într-o primă fază, se cred victime ale unei provocări, doar sovieticii sunt maeştri în acţiuni de falsificare. Apoi Washingtonul se teme că publicarea documentului ar putea pune Moscova în dificultate, într-un moment în care relaţiile dintre statele est-europene şi Occident începuseră timid să se încălzească. Într-un final, CIA şi Casa Albă decid că raportul secret trebuie publicat datorită avantajelor evidente.

Contrar estimărilor, Moscova nu are nici un fel de reacție, deși altădată sovieticii s-ar fi dezlănțuit împotriva publicării unui asemenea text în presa burgheză. Pentru mulți tăcerea se confundă cu acceptarea, iar acest lucru confirmă veridicitatea documentului, ce va fi publicat chiar și în *Le Monde*. Nimeni nu știa atunci că Hrușciov făcuse tot posibilul ca opinia occidentală să ia cunoștință de raportul său.

Domnul X / Patrick PESNOT

Philippe Robrieux[1]:

1 *Histoire intérieure du Parti communiste, ed. Fayard, 1980*

„Thorez resimte şi el unda de şoc a celui de-al XX-lea Congres al PCUS. Întreaga sa existenţă este pusă sub semnul întrebării. Raportul aduce dovezi indubitabile în legătură cu abuzurile grave de putere ale idolului său.

Se întrevăd fragmente din trecut, tovarăşi trădaţi şi abandonaţi, minciuni, metode îndoielnice, umiliri şi sacrificii. Cum să admiţi că ai închis ochii că te-ai lăsat târât în noroi pentru nimic? Cum să admiţi că Uniunea Sovietică, pe care ai venerat-o atâta vreme, este tărâmul unor crime sângeroase şi al nedreptăţilor hulite de comunism? Cum să te alături unui Hruşciov care afirmă că Troţki, Buharin, Zinoviev sunt nevinovaţi? Crimele şi comploturile de care fuseseră acuzaţi nu sunt decât nori de fum, praf aruncat în ochii opiniei publice. Dar dacă sunt reabilitaţi? Atunci va trebui să se întoarcă în timp, la foştii idoli, la Souvarine, Monatte şi la toţi ceilalţi tovarăşi, calomniaţi, prigoniţi, persecutaţi şi să le spună: «Ai avut dreptate!» Umbrele unor vremuri apuse îl urmăreau ca nişte strigoi care trebuie goniţi, pentru ca viaţa să meargă înainte!”

Hruşciov are tot interesul ca Occidentul să afle adevărul despre Stalin. Din mai multe motive. Unele ţin de politica internă, altele de cea externă. Poate există şi o componentă personală: resentimentul nesfârşit împotriva dictatorului. Ca şi alţi lideri bolşevici, Hruşciov fusese constant ţinta unor umiliri publice. Unii îşi aminteau foarte bine de o agapă nocturnă în timpul căreia Hruşciov fusese obligat să danseze un dans popular ucrainean.

Domnul X / Patrick PESNOT

în realitate, lucrurile sunt mult mai serioase. Atacându-l pe Stalin, Hruşciov îşi ataca proprii duşmani din Biroul Politic. Îndepărtarea acestora nu este decât o chestiune de timp. Singura diferenţă faţă de timpurile trecute este că aceştia nu mai sunt lichidaţi fizic, ci pur şi simplu îndepărtaţi. Discursul secret inaugurează epoca marilor reforme şi, în acelaşi timp, îi consolidează poziţia în fruntea partidului.

Al doilea obiectiv îl constituie câştigarea bunăvoinţei Occidentului. Excelentă strategie! Pe de o parte, Hruşciov apare ca adevăratul strateg al destali- nizării, iar pe de altă parte, câştigă pariul cu politica de coexistenţă paşnică, în viziunea sa, noul concept al coexistenţei paşnice este mult mai profitabil decît Războiul Rece. În plus are absoluta convingere că sistemul comunist va face dovada superiorităţii sale, învingând capitalismul.

Domnul X / Patrick PESNOT

Viitorul îl va contrazice, dar pentru vremea respectivă ideea nu este câtuşi de puţin îndrăzneaţă. Sub conducerea lui Hruşciov (cel puţin în prima parte), URSS se dezvoltă pe toate planurile şi obţine numeroase succese de ordin economic şi ştiinţific.

în rest, dacă denunțarea stalinismului și a crimelor sale nu răspunde nici unui obiectiv de moralizare politică – Hrușciov fiind crescut la școala stalinistă

Domnul X / Patrick PESNOT

- oricum liderul sovietic nu are nici o altă alegere. Dacă doreşte să rămână la putere şi să triumfe asupra conservatorilor stalinişti, bomba trebuie lansată. Cu orice risc!

Oficial, Hruşciov, de o şiretenie bine cunoscută, nu va recunoaşte niciodată că a rostit acest act de acuzare împotriva lui Stalin la Congresul al XX-lea: oficial, în istoria Rusiei sovietice, acest raport nu există.

Domnul X / Patrick PESNOT

Acţiunea de manipulare este exemplară. Într-o primă etapă, Hruşciov impune păstrarea secretului. Apoi, sperând într-o masivă scurgere de informaţii, face în aşa fel încât raportul să fie cunoscut de cât mai mulţi membri de partid. Într-o a treia etapă, este pusă la cale o scurgere de informaţii către Occident. În a patra etapă, fără îndoială cea mai subtilă, recurge la tot felul de mijloace pentru a putea contesta chiar el autenticitatea raportului său secret introducând diferenţe între adevăratul raport, citit la Congres, şi textul publicat după aceea de americani. Conaţionalii săi trebuie convinşi că documentul publicat de americani este un fals grosolan. Mai mult, sub presiunea comuniştilor francezi, acceptă să retracteze anumite acuzaţii aduse lui Stalin.

Simulând cedarea în fața argumentelor acoliților lui Thorez, Hruşciov ordonă distrugerea unui milion de exemplare destinate difuzării în toate țările sovietice.

Domnul X / Patrick PESNOT

Acest pretins pas înapoi îi convine de minune. Pentru el, importantă este lansarea mesajului şi culegerea roadelor. Apariţia raportului în presa occidentală este mai mult decât suficientă. A câştigat, iar destalinizarea îi permite sabotarea rivalilor politici.

în acest caz, cum a reușit raportul să ajungă în Occident?

Domnul X / Patrick PESNOT

Povestea pare destul de bizară. Imediat după închiderea lucrărilor congresului, un exemplar al raportului – probabil traducerea în limba poloneză

- ajunge la Varşovia. în acelaşi timp, liderul stalinist polonez Boleslaw Bierut moare la Moscova. Hruşciov se deplasează la Varşovia pentru a asista la alegerea noului conducător al partidului. Toţi observatorii politici consemnează vehemenţa cu care se opune numirii unui comunist de frunte, evreul Roman Zambrowski. Discursul său este presărat de aluzii antisemite. în ce scop? Cine are de câştigat? Iritat de această reacţie exagerată, Zambrowski ia legătura cu un ziarist celebru, care este în acelaşi timp agent al serviciilor secrete israeliene[1].

1 Confirmarea vine din partea lui Victor Graievski, agent Mossad, care a pus la
dispoziţia Israelului raportul secret al lui Hruşciov. *Victor Grayewsky, agent secret*
du Shin Beit à Jérusalem, Freddy Eytan, ed. Alphée, 2008

Domnul X / Patrick PESNOT

Iată cum Mossadul intră în posesia documentului secret. Cooperarea dintre americani şi renumitul Mossad israelian fiind destul de strânsă, israelienii le propun un târg în stilul CIA: amèricanii primesc raportul secret în schimbul unor informaţii privitoare la lumea arabă.

Acțiunea este prezentată ca un adevărat triumf al serviciilor secrete americane. în realitate, nu este decât o subtilă manipulare din partea liderului sovietic ce dorea cu orice preţ ca raportul său să fie publicat în Vest din motivele deja menţionate.

Domnul X / Patrick PESNOT

Odată obiectivul atins, Hruşciov ezită să meargă până la capăt. Procesul timid de destalinizare se va traduce prin eliberări din gulag şi câteva reabilitări. Deci, se poate conchide că faimosul său raport secret nu este decât o pârghie spre putere şi praf aruncat în ochii celor care îşi văd năruite speranţele într-un altfel de viitor.

Nikita Hruşciov[1]:

„Pe plan internaţional, raportul a avut un impact puternic asupra comuniştilor italieni şi francezi, lucru uşor de înţeles, fiind vorba de partide de masă. În plus, Togliätti şi Thorez girează conformitatea etică a proceselor staliniste prin simpla lor prezenţă, dar şi prin rapoartele prezentate la finalul fiecărui proces, care atestă realitatea crimelor săvârşite şi întemeierea acuzaţiilor. Iar acum totul este pus la îndoială.

Este şi motivul pentru care ne-am simţit obligaţi să respingem formularea de «reabilitat» pentru cei condamnaţi în procese publice. După cum s-a declarat, cu toate acestea, ei nu erau vinovaţi de nici o crimă, fuseseră condamnaţi arbitrar, iar condamnările lor nu erau întemeiate pe crimele mărturisite în timpul proceselor.

Personal, regret în mod sincer că nu am fost capabil să continui anchetele pentru a duce la bun sfârşit toate aceste cazuri în ansamblu şi pentru a rezolva definitiv acest dosar despre care mi s-a spus cât este de voluminos. Dar nu am reuşit să duc la bun sfârşit această întreprindere în timpul mandatului meu. Şi atunci? Ce n-am reuşit să fac eu va fi terminat de altcineva. Iar dacă acesta, la rândul său, se va opri la jumătate de drum,

un al treilea îi va prelua sarcina, ca să o termine. Când o cauză este dreaptă, după cum se spune, ajunge întotdeauna să triunfe."

Un lucru putem afirma cu certitudine. Hruşciov nu prevăzuse că demiti- l zarea lui Stalin şi negarea anumitor aspecte ale funcţionării sistemului sovietic vor da o lovitură grea ideologiei comuniste. În fond, în anii 1980, Gorbaciov nu face nimic altceva decât să încheie reformele iniţiate de Hruşciov, care vor duce la prăbuşirea imperiului sub propria greutate. Iată de ce Hruşciov este, în primul rând, responsabil pentru această prăbuşire, chiar dacă nu a fost conştient de acest lucru.

---

1 *Mémoires inédits, ed. Belfond, 1991*

Domnul X / Patrick PESNOT

Marea trădare de la Budapesta

chiar retragerea tancurilor Armatei Roşii din capitală. Minciună! Revoluţia a fost deja învinsă!

Evenimentele de la Budapesta au efectul unui enorm seism în universul comunist. Dar cunoaştem oare tot adevărul despre miza acestei tragedii şi despre rolul esenţial jucat de serviciile secrete comuniste şi occidentale?

Europa trăieşte sub teroarea ameninţării nucleare şi a perspectivei unui nou conflict mondial. Generalul de Gaulle este ferm convins că, mai devreme sau mai târziu, Europa va fi zguduită de o nouă conflagraţie. La acea vreme, lumea este văzută în alb şi negru, iar confruntările ideologice sunt extrem de violente.

1953. Stalin moare. Urmează „dezgheţul" destalinizării. În mod cu totul neaşteptat, Beria[1], omul NKVD, dă tonul evenimentelor ce vor urma: deschide porţile Gulagului şi reia relaţiile cordiale cu Tito.

Domnul X / Patrick PESNOT

Beria iese din scenă, iar Hruşciov preia ştafeta. Opinia publică occidentală, care îşi face iluzii, vede în noul lider de la Kremlin un ţăran cumsecade, un om de treabă cu care te poţi înţelege. La Kremlin bate vântul schimbării. Dovada vine odată cu Congresul al XX-lea al PCUS şi discursul secret în care Hruşciov denunţă crimele lui Stalin şi cultul personalităţii.[2]

Universul comunist este zguduit. Șocul este atât de mare, încât unele partide – în special cel francez – încearcă ascunderea adevărului și neagă existența faimosului raport, încercare cu atât mai simplă cu cât în principiu acest raport trebuia să rămână secret.

Domnul X / Patrick PESNOT

Statele din sfera de influență sovietică sunt și mai afectate. Liderii blocului comunist, toți „fii" ai lui Stalin, simt că le scapă puterea din mâini. Apar primele fisuri importante în fațada monoliticului bloc comunist. Primul semn al schimbării vine dinspre Polonia.

[1] Vezi capitolul 3

OIEMBRIE 1956. PENTRU O SUTĂ CINCIZECI de ore, ungurii se

N

bucură de libertate. S-au scuturat de jugul sovietic! Moscova anunță

[2] Vezi capitolul 4

Domnul X / Patrick PESNOT În iunie 1956, muncitorii de la Poznan intră în grevă, cerând mărirea salariilor. Foarte repede, totul capătă o altă turnură şi o altă semnificaţie. Revolta socială se transformă în revoltă anticomunistă. Cu certitudine, contestatarii beneficiază de sprijin extern. Americanii nu au încetat niciodată să se implice dincolo de Cortina de Fier. După ce renunţă la crearea de grupuri de rezistenţă, aleg calea propagandei: manifeste paraşutate şi emisiuni radio. Vom aminti un singur caz. În 1954, un ofiţer al serviciilor secrete poloneze dezertează în Vest, unde este preluat de CIA. Dezvăluirile şocante despre cazurile de corupţie din interiorul guvernului şi al serviciilor de securitate sunt imediat preluate de postul de radio Europa Liberă. Emisiunea provoacă un imens scandal, finalizat cu demiterea celor compromişi.

Cu sprijinul armatei, mișcarea anticomunistă este înăbușită în noiembrie 1956. Represiunea se soldează cu moartea a cincizeci de persoane. Totuși este evident că autoritățile poloneze au fost destabilizate. La Moscova neliniștea crește. Hrușciov și membrii cei mai reformiști din prezidiu se gândesc la revenirea lui Gomulka.

Domnul X / Patrick PESNOT A devenit celebru anilor '40, pentru că se pronunțase pentru un socialism adaptat nevoilor țării, Gomulka este unul dintre puținii lideri comuniști care se bucură de o popularitate incontestabilă în rândul maselor.

La o lună după cel de-al XX-lea Congres al PCUS, Gomulka iese din închisoare.

Domnul X / **Patrick PESNOT** : Prima mișcare: își recapătă statutul de membru al Partidului Comunist. A doua mișcare: i se permite revenirea în prim-plan.

Aparent, avem de-a face cu o lovitură de stat. Gomulka preia puterea cu sprijinul armatei și al facțiunii reformatoare din partid. Gomulka devine așadar campionul unui comunism mai liberal și novator. Însă are de înfruntat propriii fanatici, ofițeri în marea lor majoritate, care fac presiuni pentru ieșirea din Tratatul de la Varșovia, această alianță militară a democrațiilor populare. Părăsirea tratatului este de neconceput pentru sovietici. Pentru a împiedica acest lucru și pentru a consolida poziția lui Gomulka, Kremlinul pune la cale un plan machiavelic.

Domnul X – Patrick PESNOT Tancurile sovietice staţionate în Polonia se îndreaptă ameninţător spre capitală. Gomulka someză imediat Kremlinul să-şi retragă trupele. Mizând pe teama faţă de o intervenţie militară a Moscovei în cazul în care Polonia ar ieşi din Tratatul de la Varşovia, liderul polonez poate respinge cerinţele extremiştilor din Partid, fără să pară un valet al Kremlinului.

înțelegerea dintre Gomulka și Hrușciov devine evidentă câteva luni mai târziu. Liderul polonez se dovedește a fi departe de imaginea de comunist novator pe care și-o crease. Dimpotrivă, Gomulka, deși menajează Biserica, revine asupra principalelor concesii pe care le făcuse pentru a-și asigura ascensiunea la putere.

Domnul X, Patrick RESNOT

Georges-Henri Soutou[1]:

„După perioada de criză, Gomulka anunţă un program de liberalizare şi de reformă. Dar, folosindu-se de tragedia Ungariei, face apel la prudenţă. La 18 noiembrie semnează un tratat de alianţă cu Moscova, iar în ianuarie 1957, cu sprijinul Bisericii, organizează alegeri prezidenţiale. De acum înainte îşi consolidează stilul de conducere autoritar şi revine asupra concesiilor făcute între anii 1956 – 1957. În urma grevelor de la şantierele navale din Gdansk, din decembrie 1970, Gomulka este destituit.

Sovieticii evitaseră răul cel mai mare. Tratatul de la Varşovia şi legăturile cu Moscova rămân intacte. «Rolul conducător al partidului în stat şi societate», conform limbajului consacrat, este reafirmat. Concesiile, micile reforme, sporirea rolului Bisericii, toate acestea erau permise, susţinând de altfel războiul lui Hruşciov împotriva staliniştilor, pe linia Congresului al XX-lea, în timp ce se menţineau legăturile strategice cu Moscova şi cu dictatura Partidului. Dacă în Ungaria lucrurile iau o întorsătură mult mai dramatică este tocmai pentru că aceste două puncte păreau să fie ameninţate.”

Evenimentele din Polonia nu rămân fără ecou în statele satelite URSS: Ungaria este prima influenţată.

---

1 *La Guerre de cinquante ans – Les relations est-ouest 1943-1990, Fayard, 2001*

Aici, democrația populară este instaurată în 1948. în paranteză trebuie spus că primele alegeri, ce au loc imediat după sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, demonstrează clar că forțele comuniste sunt minoritare. Dar Armata Roșie nu părăsise încă teritoriul ungar, iar comuniștii, prin intermediul consilierilor sovietici, controlau poliția și serviciile secrete. Conferința de la Ialta plasase Ungaria pe orbita sovietică. Kremlinul poate acționa după bunul său plac.

Domnul X / Patrick PESNOT După instaurarea partidului unic, Moscova îl instalează la putere pe Mathias Rakosi, care începe prin a-și decima adversarii.

Și totuși, cineva îl eclipsează. Laszlo Rajk, ce se afla în fruntea Ministerului de Interne. Politician comunist marcant, cu un trecut prestigios, Rajk se bucură de simpatia opiniei publice.

Domnul X, Patrick PESNOT Veteran al Brigăzilor Internaţionale în timpul Războiului Civil din Spania, s-a refugiat apoi în Franţa, unde a fost internat într-o tabără de refugiaţi. Apoi fuge din tabără şi trece în Ungaria, tinde devine secretar al Comitetului Central clandestin şi unul dintre principalii organizatori ai mişcării de rezistenţă chiar în perioada în care ceilalţi principali conducători comunişti scăpau de război la Moscova. Arestat de Gestapo, este dus într-un lagăr de concentrare din Germania, de unde va reveni după căderea celui de-Al Treilea Reich.

Această biografie glorioasă îi displace lui Stalin, care se debarasase de majoritatea foștilor combatanți din Brigăzile Internaționale Antifasciste.

Domnul X / Patrick REGNOT

Tatuci popoarelor deceda atât spiritele independente – cazul lui Rajk – cât şi eroii, greu de controlat.

Decizia Moscovei este luată. Acest personaj stânjenitor trebuie eliminat. Fără să știe, Stalin cade în capcana întinsă de Allen Dulles, șeful OSS[1] în Elveția în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și viitor director al CIA. Acesta se folosește de un cetățean american, simpatizant comunist, Noël Field, care se ocupase de un lagăr de refugiați din Franța, pe unde trecuseră nenumărați lideri comuniști est-europeni. Tot Dulles informează Moscova că Field este agent dublu. În paranoia lui tot mai agresivă, Stalin va începe epurările din 1949-1951 tocmai cu acești foști combatanți antifasciști.

1 Office of Strategic Services – Biroul de Operațiuni Strategice (n.t.)

Domnul X / **Patrick RESNOT**

László Rajk se numără printre primele victime. Arestat, torturat, acuzat de înaltă trădare şi complot în strânsă legătură cu serviciile secrete occidentale şi Tito, Rajk este nevoit să recunoască toate acuzaţiile imaginare aduse împotriva sa. Judecat în 1949, este condamnat la moarte, în ciuda lipsei de probe, şi executat. Rakosi va conduce Ungaria cu mână de fier, eliminându-şi unul câte unul adversarii politici, printre care şi Janos Kadar, ce va scăpa ca prin urechile acului de execuţie datorită morţii lui Stalin.

După moartea dictatorului, Moscova se vede nevoită să renunțe la câțiva satrapi locali mult prea vizibili. Rakosi, executantul operațiunilor de epurare stalinistă, este unul dintre aceștia.

Domnul X – **Patrick PESNOT**

– Nemaine secretar general al Partidului, dar postul de prim-ministru îi este încredinţat lui Imre Nagy. Acest comunist patriot, cu orientare mai degrabă moderată şi nu prea cunoscut publicului, va face o analiză complexă a situaţiei economice şi politice. Bilanţul este catastrofal. După părerea sa, de când Ungaria a devenit o democraţie populară, totul merge anapoda şi haosul se generalizează. Cu cincisprezece ani înaintea cehoslovacului Dubcek, Nagy îndrăzneşte să vorbească despre comunismul cu faţă umană: vântul reformei suflă deasupra Ungariei.

Uniunea Sovietică nu își asumase oare un risc enorm propulsându-l în fruntea guvernului maghiar? Se pare că da. Nagy trăise o bună bucată de timp în Uniunea Sovietică și, fără îndoială, avea legături cu KGB. În plus, este un personaj izolat, care nu se bucura de prea multă susținere din partea partidului. Deci poate fi îndepărtat oricând de la putere.

Domnul X / Patrick PESNOT Dar păpuşarii nu mai pot controla marioneta. Conştient de fragilitatea sa, Nagy se adresează direct maselor, mizând pe ostilitatea acestora împotriva Partidului. Este vorba despre o premieră în democraţiile populare. Intelectualii sunt primii care reacţionează. Scriitori, ziarişti, studenţi pun sub semnul întrebării politica partidului şi cer dreptul la libertate culturală şi personală. Porţile închisorilor se deschid, iar supravieţuitorii epurărilor staliniste cer să se facă dreptate.

Pentru Kremlin situația din Ungaria este inacceptabilă. Dacă acest val de schimbare se va extinde și va cuprinde întreaga regiune? Revolta maghiară ar putea să contamineze și alte state-satelit. Hrușciov, care își înlăturase adversarii și devenise stăpân la Kremlin, este decis să pună capăt situației. În primăvara anului 1955, cu sprijinul Moscovei, șeful partidului preia controlul: Nagy este demis, dar acest încăpățânat refuză să își facă autocritica. Exclus din partid, va trăi de aici înainte sub supravegherea poliției secrete.

Domnul X – Deja în universul totalitar fusese însă creată. Intelectualii nu mai vor să tacă. În cadrul Uniunii Tineretului Comunist ia ființă Cercul Petőfi, după numele poetului naționalist din secolul al XIX-lea, eroul Revoluției din 1848.

Domnul X – Patrick PESNOT

Riposta lui Rákosi nu se lasă așteptată: cenzură, reprimări, epurări. însă toate acestea nu îi domolesc pe contestatari, din ce în ce mai mulți, mai ales în mediile intelectuale. Ziarele în care scriitori de seamă critică vehement politica regimului se vând ca pâinea caldă și sunt create grupuri de discuție, după modelul cluburilor din Franța prerevoluționară din secolul al XVIII-lea.

Domnul X, Patrick PESNOT, Jacques Semelin, istoric[1]:

„Societatea este invadată de proteste în două moduri: fie prin articole de presă şi opere literare, fie prin dezbateri în cadrul grupurilor de discuţie (...). În toamna anului 1955, Ungaria cunoaşte o «Revoltă a Minţilor». La 18 octombrie, scriitori şi artişti semnează un memorandum prin care critică imixtiunile partidului în viaţa literară. Săptămânalul Gazeta Literară devine stindardul mişcării de reformă. Coloanele ziarului se deschid pentru cei mai renumiţi scriitori ai vremii. Articole incendiare sunt aşteptate cu sufletul la gură de zeci de mii de cititori. «Am criticat vehement regimul Rákosi şi acţiunile sale, scrie György Paloczi-Horvath. Oficiosul departid nu a stat nici el cu braţele încrucişate. Şi totuşi, Rákosi nu a îndrăznit să ne închidă ziarul. La fiecare nouă apariţie oamenii şi-l smulgeau din mâini». „

Nagy pare unica soluţie pentru calmarea spiritelor. Tot acum, la Moscova are loc cel de-al XX-lea Congres al PCUS. Imediat, contestatarii unguri cer destalinizarea ţării şi reabilitarea lui Laszlõ Rajk. Rákosi, principalul iniţiator al procesului rivalului său, simte pericolul. Presiunea este atât de mare, încât se vede nevoit să cedeze şi să dezvăluie condiţiile în care fostul combatant al Brigăzilor Internaţionale a fost judecat şi condamnat. Indignarea este generală. Din acest moment este clar că secretarul general al Partidului va trebui mai devreme sau mai târziu să fie demis, cu atât mai mult cu cât va izbucni un alt scandal.

1 *La Liberté au bout des ondes, Belfond, 2006*

Un zăcământ de uraniu este descoperit la frontiera ungaro-iugoslavă. Pentru Ungaria, lipsită de resurse energetice, vestea este formidabilă. La scurt timp, se aude că Rákosi a semnat un acord secret prin care permite sovieticilor exploatarea uraniului, în schimbul unei compensaţii financiare derizorii. Liderul comunist este acuzat de trădarea intereselor ţării în favorea „fratelui de la Răsărit". Toate aceste informaţii au rolul de a ațâța resentimentele împotriva Uniunii Sovietice.

Domnul X / Patrick PESNOT Totuşi, această informaţie este fără îndoială rodul unei manipulări. Existenţa zăcământului de uraniu şi zvonul privind un acord cu sovieticii ar fi fost pur şi simplu inventate de serviciile secrete occidentale, cu scopul de a slăbi regimul comunist. Oricum ar sta lucrurile, ţelul este atins. Puterea politică este contestată de întreaga societate maghiară. Rakosi încearcă cu disperare să lanseze o campanie de denigrare a intelectualilor acuzaţi că ar fi agenţi ai burgheziei, care vor să instaureze capitalismul, dar credibilitatea sa politică este deja ruinată. Chiar şi staliniştii conservatori admit necesitatea destinderii. Kremlinul este tot mai neliniştit.

Soluția cea mai înțeleaptă ar fi înlocuirea lui Rakosi cu Nagy. Dar nu, sovieticii se tem de acest lider comunist care dorește destalinizarea regimului. Devenit din ce în ce mai stânjenitor, Rakosi este eliberat din funcție. Succesorul său nu este nimeni altul decât Ernő Gerö, cel care îl secondase la conducerea partidului,

Domnul X (Patrick PESNOT. Decizia Kremlinului este confirmată de Anastase Mikojan, trimisul special al lui Hruşciov la Budapesta. Acest aparatcic, fidel reformelor moderate, îl obligă pe Gerö să accepte unele concesii. Au loc arestări masive ale torţionarilor stalinişti, iar victimele acestora sunt eliberate şi reabilitate. Arhiepiscopul Mindszenty, oaia neagră a regimului, acuzat de campanie pentru restaurarea puterii monarhice, este eliberat şi plasat sub domiciliu forţat.

Aceste câteva măsuri nu mai creează totuşi nici o iluzie. S-a mers prea departe cu contestările pentru a mai da înapoi. Ca dovadă stă şi Congresul Scriitorilor care pare mai degrabă o Adunare a Statelor Generale decât o reuniune între profesionişti.

Domnul X. Patrick PESNOT Postul de radio Europa Liberă informează opinia publică internaţională despre evoluţia evenimentelor din Ungaria. Cu toate acestea, au apărut şi câteva discuţii la acest post de radio apropiat de CIA. Unii jurnalişti şi conducători consideră că ascultătorii din Europa de Est trebuie informaţi într-un mod obiectiv, fără exagerări. Ei consideră că acesta este cel mai bun mod de a divulga tarele comunismului, de a lăsa ascultătorii să îşi formeze propria opinie şi mai ales de a se deosebi de posturile de radio oficiale, de propagandă. Pentru alţii, dimpotrivă, Europa Liberă nu este doar un simplu mijloc de informare, ci un element de luptă împotriva regimurilor totalitare. Pe scurt, oamenii trebuie convinşi înainte de a fi informaţi.

Această din urmă direcție, cea mai dură, se bucură desigur de preferința CIA, iar această tendința va avea câștig de cauză în timpul evenimentelor dramatice de la Budapesta, nu fără grave consecințe.

Domnul X (c. **Patrick RESNOT**) Începând din martie anului 1956, Rakosi este imediat exilat în URSS. În toamna aceluiași an, studenții și membrii Cercului Petőfi cer un nou guvern, renumirea lui Imre Nagy ca prim-ministru, dreptul la libertatea cuvântului și a presei, precum și îndepărtarea trupelor sovietice staționate în Ungaria de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Studenţii şi scriitorii maghiari au propriile revendicări: Laszlo Rajk, deja reabilitat post-mortem, trebuie să aibă parte de funeralii naţionale, având în vedere faptul că în acea vreme osemintele sale şi cele ale aşa-zişilor complici fuseseră înmormântate cu cea mai mare discreţie. Sub presiunea maselor, autorităţile ungare se văd nevoite să accepte deşi, prin prezenţa lor, încearcă să confişte acest eveniment. Nimeni nu se mai lasă păcălit! Înmormântarea se transformă într-o demonstraţie împotriva regimului, la care participă zeci de mii de persoane. Încă o dată este vorba despre un eveniment inedit pentru democraţiile est-europene şi despre un teribil afront adus guvernanţilor, dar şi Moscovei.

Domnul X de **Patrick BERNOT**

Rapoartele ambasadorului sovietic, Iuri Andropov, sunt alarmante, într-atât de alarmante încât Serov, şeful KGB, decide să se deplaseze în cel mai mare secret la Budapesta. Pentru sovietici, numirea lui Gero este considerată un eşec total. Trebuie reacţionat fără întârziere. Ultimele documente declasificate demonstrează clar că Hruşciov nu are nici cea mai mică ezitare. Ungaria nu mai seamănă cu o democraţie populară. Mişcarea de rezistenţă maghiară trebuie zdrobită! Iar dacă unii lideri conservatori apropiaţi KGB lasă situaţia să se agraveze, este doar pentru a-l pune în dificultate pe Hruşciov, eroul Congresului al XX-lea al PCUS, cel care îndrăznise să denunţe crimele staliniste, manevră care, ceva mai târziu, va obliga Kremlinul să reacţioneze cu şi mai multă violenţă.

La două săptămâni după funeraliile lui Rajk, opoziția ungară organizează o nouă manifestație în cinstea recentei victorii a lui Gomulka în Polonia. Este evident că, prin această adunare, organizatorii doresc să aducă în față propriile revendicări. Manifestația se va bucura de un impact uriaș: între 250 000 și 300 000 de persoane iau parte la eveniment. Enorm, dacă ne gândim că este vorba de o țară cu zece milioane de locuitori. Este clar pentru toată lumea că vor urma și alte revendicări.

Domnul X. Patrick PESNOT La începutul lunii, secretarul general al partidului, Erno Gero, are o intervenție radiofonică provocatoare. În locul discursului conciliator așteptat, manifestanții sunt acuzați de fascism, iar revolta populară este etichetată drept „contrarevoluție”. În același timp, acesta ridică în slăvi „marele frate” sovietic.

Ca răspuns la provocare, mulțimea se îndreaptă spre sediul Radiodifuziunii și al Parlamentului. Se aud primele împușcături. Agenți ai poliției politice și probabil elemente provocatoare au deschis focul.

Domnul X – **Patrick PESNOT**

Sediul Radiodifuziunii este asediat, imensa statuie a lui Stalin este coborâtă de pe soclu, au loc lupte de stradă. Poliţişti municipali şi chiar militari şi-au înmânat armele insurgenţilor. Revoluţia maghiară a început!

Aparent, puterea politică de la Budapesta reacționează absurd. În realitate, Gero ascultă ordinele lui Andropov și Serov, specialist al acțiunilor în forță.

Domnul X / Patrick PESNOT
Obiectivul prioritar: crearea haosului. Doar așa poate fi legitimată intervenția armată.

în aceeaşi noapte are loc întrunirea urgentă a liderilor comunişti. Evident, Serov este prezent. La prima vedere, se ia o decizie uimitoare. Pe de o parte, reformistul Imre Nagy este învestit ca şef al guvernului, pe de alta, se cere intervenţia trupelor sovietice. Nimic contradictoriu totuşi. Moscova nu îşi asumă responsabilitatea pentru represiunea sângeroasă, dar aruncă vina pe Imre Nagy, pentru a-l separa de partizanii săi.

Domnul X / Patrick PESNOT

Iniţial, calculul sovieticilor pare reuşit. în timp ce tancurile sovietice invadează Budapesta, iar în întreaga ţară au loc lupte violente, Nagy ţine un discurs lamentabil. Este limpede că nu înţelesese încă dimensiunea evenimentelor. în fruntea unui guvern vizibil asemănător cu cel dinainte, Nagy anunţă continuarea represaliilor împotriva insurgenţilor şi declară – singurul punct pozitiv al discursului său – că refuză să semneze o cerere de ajutor militar din partea sovieticilor.

Jacques Semelin[1]:

„La Budapesta, oamenii nu mai aşteaptă promisiuni comuniste şi nu cer nimic de la liderii staliniști pe care îi detestă. Toate speranţele se îndreaptă spre Imre Nagy, cel care lansase deja mişcarea de reformă în 1953. La ora 17, mulţimea se adună în Piaţa Kossuth, unde Nagy, care tocmai fusese reprimit în Partid, urmează să se adreseze poporului ungar. Reticent, Imre Nagy apare în faţa mulţimii înjur de 19.45. Discursul său este însă dezamăgitor: acesta nu corespunde aşteptărilor mulţimii. La formula rituală «dragi tovarăşi», oamenii, care îl aşteptaseră atâta vreme, fluieră. Când vorbeşte despre necesitatea păstrării ordinii constituţionale şi le cere tuturor să părăsească zona în linişte, dezamăgirea sporeşte. Nu asta aşteptau de la el. O tăcere grea se aşterne. Apoi se aud murmure. La sfârşitul discursului nimeni nu aplaudă. Stânjenit, Nagy începe să cânte imnul naţional. Este poate singurul moment în care comunică cu adevărat cu cei adunaţi în piaţă. Dar ruptura se produsese deja şi nimic nu mai poate umple hăul fără fund al neîncrederii.”

încă din prima zi a insurecţiei, sunt aproape 350 de morţi. Reprezentanţi ai poliţiei şi armatei trec de partea demonstranţilor. Mai gravă este însă lovitura dată de muncitori. Aceştia se alătură luptei împotriva poiliţiei politice, în timp ce Partidul spera să despartă intelectualii de clasa muncitoare.

S P I O N I I R U Ş I ,

Domnul X / Patrick PESNOT

Reacţia rapidă şi brutală a sovieticilor nu reuşeşte să invingă imediat insurecţia. Soldaţii ruşi nu sunt pregătiţi pentru acţiuni de acest gen. în plus, cine ar fi crezut că revolta va cuprinde întreaga ţară?

SPIONII RUȘI,

în acest moment istoric, structurile partidului, ce numărau atunci un milion de membri, se prăbușesc. Practic, partidul nu mai există!

Domnul X / Patrick PESNOT

În faţa acestei situaţii explozive, Moscova decide să-şi retragă trupele, cel puţin pentru moment. Gerö Ernő, care întruchipează toate excesele regimului, este eliberat din funcţia de prim-secretar al CC şi înlocuit cu Ianos Kadar. Actor principal al epurărilor staliniste din anii 1940, acesta devine la rândul său o i victimă a terorii comuniste. Totuşi, insurgenţii au nevoie de mai mult.

Dezorientat, Kremlinul pare să ezite între nevoia de a reprima și cea de a face concesii. Această presupusă ezitare este simbolizată de componența misiunii pe care Hrușciov o trimite la Budapesta: moderatul Anastase Mikojan și neînduplecatul Mihail Suslov. În acest timp Ivan Serov, șeful KGB, continuă partitura conservatoare. Agenți stabiliți în Vest sunt trimiși în Ungaria pentru a lansa noi provocări. Asistăm la un ciudat linșaj public al membrilor poliției politice. Alt fapt bizar: la sfârșitul lunii octombrie, forțele de securitate, care pactizaseră cu revoluționarii, deschid focul asupra mulțimii adunate în fața Parlamentului. Bilanțul: 200 de morți.

Domnul X / Patrick PESNOT

Revendicările insurgenţilor sunt tot mai radicale. Dacă la început intelectualii din Cercul Petőfi doresc doar liberalizarea sistemului, fără ruperea de comunitatea socialistă, în rândurile contestatarilor apar personaje de dreapta, ba chiar de extremă dreaptă, nostalgici ai regimului fascist de odinioară. Ceea ce permite comuniştilor – în special francezi – să vorbească după aceea despre acţiuni reacţionare, revanşarde şi fasciste.

După prima derapare, Nagy evoluează rapid. Sub presiunea străzii, el, care preconiza construirea unui comunism cu față umană, dorește acum desprinderea de sistem.

Domnul X / Patrick PESNOT

Pe 26 octombrie, insurgenţii declară greva generală. A doua zi, Nagy remaniază guvernul şi aduce figuri noi, printre care şi foşti lideri de partid ce fuseseră îndepărtaţi din funcţiile deţinute.

Două zile mai târziu, mai face un pas înainte. După ce lansează un apel la încetarea focului, fără ca cineva să-l asculte, se declară favorabil unui sistem pluripartidist și recunoaște legitimitatea luptei împotriva poliției politice și a trupelor sovietice staționate pe teritoriul Ungariei.

Domnul X / Patrick PESNOT

Emisarii Kremlinului, Mikojan şi Suslov, par să aprobe direcţia pe care se angajează Nagy. Tactica liniştitoare nu are alt scop decât să adoarmă neîncrederea maghiarilor. Nagy însuşi crede în promisiunea Moscovei de a găsi o soluţie politică la criza din Ungaria. Pentru a înlătura orice dubiu, Hruşciov ordonă retragerea tancurilor din Budapesta.

Insurgenții pot crede așadar că au câștigat. Nagy trece la o altă remaniere și nu păstrează în jurul lui decât o mână de miniștri fideli. Pentru a rupe orice legătură cu trecutul se instalează la Parlament și anunță dizolvarea poliției politice și revenirea la sistemul pluripartidist.

Domnul X / Patrick PESNOT

Kremlinul tace. Mai mult, sub presiunea maselor, Nagy anunţă negocieri pentru retragerea Ungariei din Tratatul de la Varşovia şi reafirmă dorinţa de a obţine neutralitatea ţării. Acum este în joc însăşi existenţa blocului comunist, care se poate dezintegra în orice moment.

Pentru prima dată de la 1848, ungurii simt gustul libertății, dar euforia este înșelătoare. Manevra de intoxicare a sovieticilor reușește. În noaptea de 31 octombrie tancurile sovietice intră din nou în Ungaria și Nagy ia imediat legătura cu ambasada sovietică. Andropov îi dă asigurări că nu este vorba despre un nou atac. Tancurile trebuie doar să asigure siguranța trupelor sovietice care părăsesc Ungaria. Oarecum liniștit, Nagy amenință totuși că va înștiința Consiliul ONU. În același timp, *Pravda* publică un articol care anunță viitoarele tratative dintre cele două țări privind staționarea trupelor sovietice pe teritoriul ungar. Mai mult, Nagy este invitat la Varșovia pentru renegocierea pactului și rezolvarea problemei retragerii trupelor staționate în țară.

Domnul X / Patrick PESNOT

Mult prea încrezător, prim-ministrul ungar ar fi trebuit să fie alertat măcar de dispariția misterioasă a lui Ianos Kadar care, într-o declarație radiofonică din 1 noiembrie declarase că, datorită revoluției, poporul ungar și-a cucerit în sfârșit libertatea și independența.

Ce se întâmplase? Misterul va fi dezlegat câteva zile mai târziu, când acesta își va face din nou apariția într-un camion al armatei sovietice: Kadar plecase la Moscova. Sau poate nu a avut de ales...

Domnul X / Patrick PESNOT

Oricum, în acest început de noiembrie, ungurii se pot mândri cu victoria. Armata trece spontan de partea noii conduceri. În toată ţara se înfiinţează consilii muncitoreşti care deţin cu adevărat puterea.

SPIONII RUȘI,

MiMos Molnar[1]:

1 *Histoire de la Hongrie, ed. Hatier, 2004*

Domnul X / Patrick PESNOT

„Constituirea consiliilor muncitoreşti creează aparenţa autoguvernării. Aceste formaţiuni, numite fie comitete naţionale, fie consilii revoluţionare sau consilii muncitoreşti, asigură sarcinile ce revin în mod normal administraţiei locale, dar şi conducerea întreprinderilor. Ar fi o greşeală să le considerăm organisme de autoconducere muncitorească şi de aici să deducem că evenimentele de la Budapesta nu sunt decât o revoluţie a consiliilor muncitoreşti. Există lucrări străbătute de această interpretare romantic-revoluţionară de stânga, dezminţită totuşi de multitudinea deforme de organizare şi de programe. Fără îndoială, mişcarea consiliilor muncitoreşti conferă evenimentelor un caracter aparte, cel al unei revoluţii spontane, pluraliste, multiforme, fără alte direcţii centrale sau tendinţe dominante decât voinţa comună de libertate şi independenţă naţională. Numitorul comun, în afara sentimentului naţional, este elanul spre resurecţia societăţii civile şi necesitatea pluralismului. Nimeni nu auzise încă de «societate civilă», dar din cătunul cel mai îndepărtat până la asociaţiile de scriitori, toată lumea visează la «puterea cetăţeanului».”

O singură umbră apare în peisaj: poziţia cardinalului Mindszenty. De-abia eliberat, acesta ia imediat atitudine împotriva guvernului condus de Nagy, acuzându-l de practici comuniste, opinie parţial justificată, chiar dacă noii conducători declară ruptura definitivă de valorile vechiului regim. Până la capitalism mai este însă cale lungă!

SPIONII RUȘI,

La 3 noiembrie, generalii unguri sunt invitați la Marele Cartier General al armatei sovietice din Budapesta. La ordinele KGB, sunt imediat arestați în cel mai mare secret. în același timp, tancurile sovietice intră în Budapesta.

Domnul X / Patrick PESNOT

în aceeaşi noapte, în timp ce Nagy stă de vorbă cu Iuri Andropov, primeşte un telefon de la un general care îl înştiinţează de înaintarea tancurilor Armatei Roşii. Prim-ministrul ungur îl întreabă pe ambasadorul sovietic ce se întâmplă, iar acesta neagă cu sânge rece: Kremlinul nu a dat nici un ordin de invadare a Ungariei.

Nagy avea să înțeleagă trădarea doar în zorii zilei următoare. Prea târziu! La orele 5 dimineața ține ultimul său discurs public, un discurs dramatic, ce va bulversa lumea întreagă. Moscova nu acționează la voia întâmplării. În acelaşi timp forțele franco-britanice încep bombardarea Egiptului! Kremlinul are deci mână liberă, ba chiar denunță agresiunea de tip imperialist-colonial comisă de două state membre NATO. Liderii sovietici știu bine că Washingtonul nu va reacționa.

Domnul X / Patrick PESNOT

Deşi agenţii CIA supraveghează de multă vreme ţările est-europene, agenţi infiltraţi dincolo de Cortina de Fier observă atent derularea evenimentelor, din Ungaria. Casa Albă reacţionează precaut. Oare aceste revendicări sociale se pot transforma într-o adevărată mişcare de rezistenţă anticomunistă sprijinită direct de SUA? Din raţiuni geopolitice răspunsul este negativ. Polonia, Cehoslovacia şi chiar România, pentru a relua jargonul serviciilor de informaţii, par regiuni mult mai promiţătoare.

în plus, președintele american Ike Eisenhower nu dorește ruperea relațiilor cu URSS. În mod cu totul paradoxal, revoluția maghiară îl îngrijorează. Americanii nu trebuie să fie acuzați de implicare în evenimentele de la Budapesta. Când situația devine explozivă, ambasadorul american la Moscova, Charles Bolhen este însărcinat să informeze Kremlinul că Statele Unite nu vor profita de evenimente pentru a încerca să desprindă Ungaria de blocul militar al Tratatului de la Varșovia. Eisenhower nu dorește să schimbe împărțirea Europei, așa cum fusese confințită de Conferința de la Ialta.

Domnul X / Patrick PESNOT

Aceasta este poziţia oficială a Statelor Unite. CIA însă hotărăşte altfel: criza ungară trebuie exploatată. Instrumentul lor este Europa Liberă, unde adepţii dezinformării au avut câştig de cauză asupra adevăraţilor jurnalişti. Acest lucru a fost cu atât mai uşor cu cât buletinele de ştiri sunt prezentate de emigranţi anticomunişti, unii dintre ei aprigi partizani ai dictaturii lui Horthy.

Emisiunile în limba maghiară ale postului de radio participaseră activ la crearea unei atmosfere de euforie înșelătoare, exaltând patriotismul insurgenților și încurajând intransigența revoluționară anticomunistă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dar acum, în loc să aplaude inițiativele lui Imre Nagy, după cum ar fi fost logic, jurnaliștii de la Europa Liberă adoptă o poziție contrară: prim-ministrul este acuzat că umblă cu jumătăți de măsură. Chiar dacă se distanțează de politica sovietică, acest comunist cu orientare reformatoare nu poate reprezenta poporul maghiar.

Lucru și mai grav încă, în timp ce tancurile sovietice înaintează spre Budapesta, Radio Europa Liberă face apel la rezistență, lăsând să se înțeleagă că ajutorul Occidentului nu va întârzia să sosească. Rezistați, că venim!

Domnul X / Patrick PESNOT

Este vorba despre o farsă sinistră. CIA cunoşte foarte bine adevărul: Statele Unite nu vor interveni direct, poate doar vor sesiza instituţiile internaţionale. Cât despre celelalte ţări occidentale care ar fi putut interveni, în principal Franţa şi Marea Britanie, aveau destule bătăi de cap cu „aventura" egipteană pentru a mai trimite trupe în Ungaria. De altfel, nici într-un alt context, Franţa nu ar fi intervenit. Reacţia preşedintelui Consiliului de Miniştri, socialistul Guy Mollet, este clară. încurajarea revoluţiei maghiare şi ruperea relaţiilor cu Moscova nu poate duce decât la întărirea curentului Stalinist în URSS!

Radio Europa Liberă nu numai că a înșelat așteptările insurgenților, dar a și trimis la moarte sau în exil mai mult de 200 000 de persoane.

Domnul X / Patrick PESNOT

François Fejtő, ziarist şi scriitor[1]:

„Toţi jurnaliştii şi observatorii străini care au intrat în contact cu insurgenţii maghiari au fost extrem de impresionaţi de speranţele pe care aceştia şi le puseseră în ajutorul dacă nu material, cel puţin moral al Occidentului. Mulţi dintre refugiaţi vor declara mai târziu că Radio Europa Liberă din München hrănise prea multe iluzii.

Fapt este că emisiunile acestui post erau foarte ascultate în Ungaria, exercitând o mare influenţă asupra celor care îl considerau purtătorul de cuvânt autorizat al opiniei publice americane. Ori emisiunile în limba maghiară erau realizate în acea vreme de emigranţi de dreapta. Rupţi de situaţia reală a Ungariei, aceştia vor da dovadă de o iresponsabilitate criminală. „

în mod bizar, arhiva postului Europa Liberă va fi în mare parte distrusă. Trebuia să dispară din istoria postului de radio acest episod puţin glorios şi mai ales trebuia mascate adevăratele obiective ale celor care au stat la pupitrul de comandă. În realitate, CIA urmărea să desfiinţeze imaginea bonomă şi liberală a lui Hruşciov. Campionul destalinizării nu este decât un dictator şi un călău. Mii de unguri vor plăti cu viaţa acest sinistru adevăr. Pe latura eficienţei, americanii câştigă. Hruşciov este discreditat, iar revoluţia maghiară produce o adevărată schismă în rândul comuniştilor. în 1956, comunişti din lumea întreagă îşi predau carnetul de partid!

[1] *Histoire des démocraties populaires, ed. Le Seuil, 1972*

Armata Roșie intervine cu 200 000 de oameni și peste 4 000 de tancuri. Chiar și sprijiniți de forțele armate ungare, insurgenții nu pot rezista. Pierderile de vieți omenești sunt estimate la circa 3 000 de persoane.

Domnul X / Patrick PESNOT

Imre Nagy şi ceilalţi conducători unguri îşi găsesc refugiu la ambasada Iugoslaviei din Budapesta. Tito este pus într-o situaţie delicată. De-abia se normalizaseră relaţiile cu Kremlinul, şi nu este prea doritor să suporte iarăşi furia conducătorilor sovietici. Din fericire pentru el, Kadar, noul conducător maghiar, declară public că nu va exista nici un proces împotriva fostului prim-ministru şi îi promite imunitate. De îndată de Nagy şi grupul său părăsesc ambasada iugoslavă sunt arestaţi de KGB şi trimişi, sub pază, în România.

Interogați, poate torturați, în 1958 sunt retrimiși din nou în Ungaria, unde sunt judecați într-un proces cu ușile închise. Nagy și patru dintre colaboratorii săi vor fi condamnați la moarte și executați.

Domnul X / Patrick PESNOT

Represaliile nu se încheie cu moartea lui Nagy, ci continuă cu judecarea intelectualilor şi a oamenilor de ştiinţă: zeci dintre ei vor fi executaţi, câteva mii vor fi condamnaţi la ani grei de închisoare. Amnistierea va avea loc abia în anul 1963.

Cel mai ciudat este faptul că Ianos Kadar va fi singurul conducător din Europa de Est ce va promova o politică de modernizare a țării și de relativă liberalizare în interiorul lagărului comunist.

Domnul X / Patrick PESNOT

]
j
¡
Adevăratul asasin al lui Troţki

personaj-cheie cu o carieră de excepţie, care va juca un rol major în cele mai importante evenimente ale secolului XX şi care, bine înţeles, va prefera să stea mereu în umbră. Şi astăzi viaţa acestui om cu o sută de meserii şi o sută de identităţi este aureolată de mister. Se lasă fotografiat doar la apusul vieţii, când are deja o frumoasă carieră de scriitor şi istoric. Membru corespondent al Academiei de Ştiinţe a URSS, şi-a publicat cele 60 de cărţi numai sub pseudonim.

SPIONII RUȘI,

Spion, asasin, diplomat, frecventează cele mai strălucite personalități ale timpului, inclusiv pe papa Pius al XII-lea.

Domnul X / Patrick PESNOT

Scriitorul chilian José Miguel Varas îi schițează un portret plin de culoare: „Cap imens, frunte înaltă, ochi proeminenți, vicleni, pe jumătate închiși, nas ușor coroiat și zâmbet zeflemitor atârnat în colțul gurii. Chipul palid, ușor măsliniu, este marcat de o mustață triunghiulară care îi acoperă buza superioară. O figură cam militărоasă și ușor exotică. Nimeni nu ar fi bănuit originea sa rusă. Dacă îl întâlneai pe străzile din Santiago, l-ai fi luat drept profesor de liceu sau general.”

Acest personaj se numea câteodată Iosif Romualdovici Grigulevici, sau José Grigulevici Lavretski, ori chiar Teodora Castro: un adevărat cameleon al spionajului sovietic!

Domnul X / Patrick PESNOT

Primul motiv de uimire: evreu, participant la Războiul Civil din Spania, intelectual, comunist cu state vechi, Grigulevici încarnează victima perfectă a epurărilor staliniste şi totuşi scapă.

Furia reprimărilor îl găsește în afara granițelor URSS. Șansa face ca să nu fie rechemat la Moscova, ca mulți alți agenți sovietici, lichidați imediat după întoarcerea în țară. De altfel, dacă a venit în URSS în acea perioadă, aceasta a fost pentru scurt timp și după paroxismul epurărilor.

Domnul X / Patrick PESNOT
DEVĂRATUL ASASIN AL LUI TROŢKI rămâne o legendă pentru lumea

A

Domnul X / Patrick PESNOT

După câte știm, Iosif – sau Iosip – Grigulevici s-a născut în Lituania, înainte de Primul Război Mondial. Lituania făcea pe atunci parte din Imperiul Rus, înainte de a deveni teritoriu polonez în urma războiului.

Tatăl său, de profesie farmacist, emigrează în Argentina, abandonându-şi familia. Adolescent, Grigulevici călătoreşte prin Europa pentru a-şi continua studiile şi ajunge la Sorbona. Face cunoştinţă cu marxismul şi aderă la Partidul Comunist Polonez. Student eminent, bun cunoscător de limbi străine, fusese probabil deja recrutat de NKVD.

Domnul X / Patrick PESNOT

Ajuns în Argentina, la tatăl său, primeşte probabil misiunea de a organiza mişcarea comunistă din America de Sud. Informaţiile de încredere despre această perioadă sunt extrem de rare. Ştim totuşi că participă la Războiul Civil din Spania. Cel care îi procură un paşaport fals este un agent al Kominternului, un anume Iosif Broz, cunoscut mai târziu ca Iosif Broz Tito! Un mic detaliu: după cel de-Al Doilea Război Mondial, Grigulevici primeşte misiunea de a-l lichida pe liderul iugoslav.

Tot la ordinele NKVD, luptă în Spania împotriva troţkiştilor şi anarhiştilor din rândul republicanilor. Pentru a se debarasa de rivalii politici, staliniştii dau atunci dovadă de multă cruzime. Ne putem chiar întreba dacă nu cumva Moscova nu este mai preocupată de troţkişti decât de franchişti.

Domnul X / Patrick PESNOT

Şeful lui Grigulevici, un anume Leiba Lazarevici Nikolski, numit Alexandr Orlov pentru a-şi ascunde originea evreiască, este un personaj redutabil, atotputernic consilier sovietic, ce asigură şi serviciile secrete din tabăra republicană. Grigulevici, care îl secondează, participă la toate crimele şi loviturile. Acesta este astfel amestecat în lichidarea lui Andrew Nin, liderul unei grupări troţkiste, dar şi în transferul aurului de la Banca Centrală a Spaniei către Moscova.

Totuşi Orlov, stalinist convins, rupe relaţiile cu Moscova. Când află de arestarea cumnatului său, simţind pericolul aproape, în loc să se reîntoarcă în URSS, este nevoit să ia calea exilului. Se stabileşte în Occident, devenind astfel un pericol pentru toţi foştii săi colaboratori, Grigulevici, dar şi Leonid Eitington, vechi membru al serviciilor de spionaj sovietice, care avusese deja misiuni în numeroase ţări şi care va fi adevăratul mentor al acestuia.

Domnul X / Patrick PESNOT

În timpul perioadei spaniole, tânărul agent secret frecventează lideri de seamă ai mişcării comuniste, care îi vor marca existenţa: poetul chilian Pablo Neruda sau pictorii mexicani Diego Rivera şi David Siqueiros. Printre apropiaţii săi se numără şi un anume Ramon Mercader. Viitorul asasin al lui Troţki i-a fost prezentat de Eitington, care avea o relaţie amoroasă cu mama acestuia, Caridad Mercader, o cunoscută comunistă spaniolă, pe cât de frumoasă, pe atât de hotărâtă. Grigulevici leagă o strânsă prietenie şi cu Santiago Carillo, cel care va deveni mai târziu secretar general al Partidului Comunist din Spania. Relaţia dintre

cei doi este atât de apropiată încât Grigulevici va deveni naşul de botez al fiului lui Carillo.

Domnul X / Patrick PESNOT

După victoria lui Franco, toţi sunt nevoiţi să părăsească Spania. După o scurtă perioadă petrecută la Moscova, Grigulevici se întoarce în America Latină. NKVD îi încredinţase o nouă misiune. Asasinarea lui Troţki!

Fostul șef al Armatei Roșii se stabilise în acea vreme în Mexic, într-o casă ce îi aparținea lui Diego Rivera. Dacă acesta din urmă nu va juca nici un rol în lichidarea liderului revoluționar, nu la fel vor sta lucrurile pentru compatriotul și confratele său Siqueiros.

[1] *Missions spéciales, op. cit.*

Stalin era pe atunci efectiv obsedat de Troțki, care îi fusese principalul rival și care fusese cât pe ce să îi ia locul. Dar stăpânul de la Kremlin a ieșit victorios și l-a expulzat din URSS. Nu l-a asasinat atunci doar pentru că nu venise încă vremea să utilizeze astfel de metode expeditive, cu atât mai mult cu cât Troțki era încă un personaj popular.

Stalin trebuie să fi regretat amarnic că i-a permis să părăsească viu Uniunea Sovietică. În orice caz, nutrea față de acesta o ură fără margini și irațională, în realitate, Troțki și grupul său nu reprezentau nici un pericol pentru Tătucul popoarelor. Era doar un reproș viu la adresa celui ce abandonează idealurile comunismului și semnase pactul germano-sovietic.

Troțki reușise să scape o dată de călăii NKVD și știa că, mai devreme sau mai târziu, va fi redus definitiv la tăcere. De aceea anturajul său i-a impus o pază extrem de vigilentă. În Mexic, casa lui Rivera se transformase într-o mică fortăreață, în care nu oricine avea acces.

De teama braţului lung al Kremlinului, Troţki pribegeşte prin întreaga Europă înainte de a se stabili în Mexic. A fost văzut în Turcia, apoi în Franţa, în Statele Unite, unde ar fi dorit să ajungă, are interdicţie de intrare. Atunci optează pentru Mexic, unde liderii partidului comunist nu participă la isteria antitroţkistă orchestrată de Moscova. Dar în martie 1940, vechea conducere comunistă este îndepărtată. Noii şefi îi sunt extrem de ostili, ba chiar au provocat manifestaţii în care se cerea arestarea lui Troţki.

Dominic X / Patrick PESNOT

Poziţia lui Troţki este din ce în ce mai delicată. Nu mai are nici un dubiu asupra sfârşitului care îl aşteaptă. Ştie că va fi asasinat. Cu câtva timp în urmă, fiul său mai mare murise într-o clinică parizianã în urma unei banale operaţii de apendicită, cel mai probabil otrăvit!

Pavel Sudoplatov, fostul șef al „Misiunilor speciale” ale NKVD[1]:

[La începutul anului 1940, recent numit la conducerea acestui departament, este convocat la Kremlin. Stalin i se adresează:]

h

„«Mişcarea troţkistă nu se bucură de nici o personalitate politică importantă, în afara lui Troţki. Trebuie deci eliminat înainte de începerea războiului care oricum este inevitabil în caz contrar, când imperialiştii vor ataca Uniunea Sovietică, nu ne vom putea baza pe aliaţii noştri din mişcarea comunistă internaţională, după cum a dovedit-o precedentul spaniol Le va fi foarte greu să destabilizeze inamicul din toate părţile, prin acţiuni de gherla sau sabotaj, dacă vor trebui să facă faţă infiltrării deviaţioniştilor troţkişti.

Domnul X / Patrick PESNOT

Istoria nu ne-a învăţat încă să edificăm puterea militară şi industrială a ţării, consolidând în acelaşi timp dictatura proletariatului», continuă Stalin, exprimând astfel teoria sa conform căreia apărarea revoluţiei trebuie asigurată, în primul rând, în Rusia. Această idee, conform căreia revoluţia trebuia mai întâi apărată într-o singură ţară, era opusă internaţionalismului lui Troţki, acesta pledând pentru o revoluţie simultană a clasei muncitoare din toate ţările. Este, de fapt, ceea ce-i deosebeşte pe cei doi lideri sovietici la nivel ideologic. Stalin îşi încheie scurta expunere despre contextul internaţional, dându-mi ordin de a coordona echipa de boieviki (trupele de şoc) pentru a duce la bun sfârşit acţiunea împotriva lui Troţki exilat în Mexic!“

în 1949, Troţki, care suferea de scleroză în plăci, îşi face testamentul, ba mai mult, se gândeşte la sinucidere dacă starea de sănătate ar fi continuat să i se agraveze. Dar nimic, nici ameninţările Moscovei, nici agravarea bolii, nu-l face să renunţe la activitatea lui şi la scris.

Grigulevici, însărcinat pe teren cu eliminarea „Bătrânului”, cum îl numesc fidelii, constituie două echipe, relativ independente. Planul său este în asentimentul șefilor, Eitington și Pavel Sudoplatov, marea autoritate a spionajului sovietic.

Prima echipă, condusă de Caridad Mercader, este formată dintr-o rețea de „ilegali”, agenți sovietici fără acoperire diplomatică. Ramon, fiul acesteia, reușește să pătrundă în locuința lui Troțki, cu ajutorul Silviei Anghelov, secretara lui Troțki.

Ramon Mercader se dă drept un anume Jackson, fiul unui bogat diplomat canadian. Își atinge foarte repede scopul cucerind-o pe Silvia. De la ea vrea doar să afle informații despre casă și despre obiceiurile „Bătrânului”, eliminarea fizică a lui Troțki revenind celei de-a doua echipe.

Domnul X / Patrick PESNOT

A doua echipă, formată din militanți spanioli exilați în Mexic, este condusă de pictorul David Siqueiros, veteran al Războiului Civil Spaniol și extremist de stânga. Grigulevici îi pregătește terenul punându-l în contact cu Robert Harțe, garda de corp a lui Troțki și militant comunist convins. Totuși, biografia familiei sale intrigă. Tatăl lui Robert este prieten apropiat al lui Edgar Hoover, șeful FBI. Mulți se întreabă dacă FBI și NKVD nu și-au dat mâna pentru lichidarea lui Troțki, ipoteză foarte plauzibilă de altfel.

Grigulevici și Harțe au legat raporturi atât de strânse încât, atunci când în acea seară de la sfârșitul lunii mai omul NKVD bate la ușa casei lui Troțki, americanul îi deschide imediat. Dar Grigulevici nu este singur: o bandă de vreo douăzeci de persoane, cu Siqueiros în frunte, dau buzna în casă și se îndreaptă spre camera lui Troțki. Fără nici măcar să deschidă ușa, mitraliază în stânga și-n dreapta, și, siguri că și-au atins ținta, se retrag în fugă lăsând în urmă câteva grenade incendiare. Dar bătrânul revoluționar nu este mort! Când au auzit sosirea comandoului de asasini, Troțki și soția lui s-au ascuns sub pat. Doar nepotul lor care se afla în cameră a fost rănit ușor la picior.

Singura victimă a acestui comando nereușit a fost Harțe. Fiindcă îi văzuse pe membrii comandoului, va fi împușcat puțin mai târziu.

La Moscova, Stalin şi şefii NKVD sunt furioşi. Acţiunea trebuie dusă la bun sfârşit! Un alt complot trebuie organizat. Speriat de eşec şi de reacţia lui Stalin, Grigulevici promite succesul imediat şi total. într-un raport trimis la Kremlin, declară că îşi asumă întreaga răspundere pentru eşec şi chiar se oferă să vină în URSS pentru a-şi ispăşi ratarea. Dar este nevoie de un nou plan, în care Ramon Mercader va juca rolul principal.

Domnul X / Patrick PESNOT

Idila dintre Ramon şi Silvia continuă. Tânărul spaniol este deja un obişnuit al casei şi reuşeşte să câştige încrederea tuturor! Vine şi pleacă când are chef şi chiar le însoţeşte pe Silvia şi pe soţia lui Troţki la cumpărături.

Este evident că sistemul de securitate este foarte slab pus la punct: nimeni nu l-a întrebat pe acest bărbat care își spune Jackson de unde vine. în rest, Mercader dă dovadă de discreție și se preface că nu înțelege nimic din politică. Totuși, într-o zi din august apelează la Troțki. A scris un articol și are nevoie de un sfat. Fără ca acesta să bănuiască ce va urma, acceptă.

Trei zile mai târziu Ramon se prezintă în biroul lui Troțki. Acesta este așezat la birou. Tânărul îi întinde o foaie de hârtie și trece în spatele mesei de lucru, ca să citească în același timp cu el. Deodată Mercader scoate un piolet ascuns sub impermeabil și îl lovește pe Troțki în cap. O lovitură extrem de violentă. „Bătrânul" scoate un urlet înainte să se prăbușească. în fața victimei sale însângerate, dar încă în viață, Mercader este îngrozit. Rămâne țintuit locului, paralizat de spaimă. Pierde câteva minute prețioase. Alertați, cei din casă îl prind și îl predau poliției, iar Troțki își dă ultima suflare.

Urmarea este cunoscută. Mercader este arestat, judecat şi condamnat la douăzeci de ani de detenţie. După eliberare, este primit la Moscova ca un erou, apoi pleacă în Cuba unde devine consilier personal al lui Fidel Castro.

Domnul X / Patrick PESNOT

Ziarul *Pravda*[1]*:*

„Troţki a fost victima unui atentat comis de Jacques Mornard [un alt pseudonim al lui Mercader], unul dintre apropiaţii săi. Cel care a dispărut astăzi este un personaj demn de dispreţ. O pată neagră pentru muncitorimea proletară. Ţările capitaliste şi-au pierdut un fidel servitor. Serviciile secrete străine şi-au pierdut un vechi agent şi periculos asasin. (...) Troţki este lichidat chiar de cei pe care îi învăţase arta asasinatului, de aceiaşi teroriştі pe care îi învăţase să ucidă,

1 Articol apărut la 24 august 1940, sub titlul *Moartea unui spion internaţional* şi reprodus în cartea lui Jean-Jacques Marie, *Trotski, le trotskisme et la Quatrième Internationale,* ed. Payot-Rivages, 1980

ca un trădător al clasei muncitoare și al Sovietelor. Troțki, cel care a organizat lichidarea perfidă a lui Kirov, Kuibîșev și Gorki, a căzut victimă propriilor intrigi, înșelăciuni, trădări și nelegiuiri."

Grigulevici, care nu a fost denunțat de Mercader, părăsește în grabă Mexicul. Se instalează în Statele Unite, în apropiere de Ltis Alamos, centrul american de studii nucleare, unde își cumpărase o drogherie. Loc de refugiu și pentru alți exilați din Est, așa-numiții „spioni atomici".

O nouă misiune îi îndreaptă pașii spre Argentina (aici tatăl său mai este încă proprietarul unei farmacii), unde Grigulevici trebuie să inaugureze o reședință ilegală a NKVD. Argentina, țară neutră în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, adăpostește o importantă colonie nazistă. Nemții fac comerț cu arme, materiale strategice etc., tot atâtea mărfuri transportate pe mare în Spania și apoi în Germania.

Grigulevici şi agenţii săi pun la cale numeroase acţiuni de sabotaj asupra unor depozite şi vapoare. În acelaşi timp transmit şi informaţii din această ţară, devenită un cuib de criminali de război nazişti primiţi cu simpatie de guvernul militar.

Domnul X / Patrick PESNOT

Sub numele de cod „Arthur", Grigulevici pune pe picioare o puternică reţea de spionaj, lucru descoperit mult mai târziu, odată cu decriptarea telegramelor *Venona*[1]. Acest om cultivat şi charismatic frecventează cercurile exclusiviste argentiniene, unde leagă relaţii de prietenie cu membrii familiei Serna, înrudiţi pe linie maternă cu Ernesto Guevara, a cărui biografie o va scrie mai târziu.

1 Mesajele cu numele de cod Venona au fost trimise Moscovei de către agenţii sovietici de pe teritoriul SUA. Deşi interceptate de către serviciile de informaţii americane, vor fi decriptate câţiva ani mai târziu. Datele rezultate din Operaţiunea Venona au făcut posibile demascarea unor „spioni atomici" şi anihilarea reţelei de spionaj sovietice implantate în America de Nord.

SPIONII RUȘI

La sfârșitul anilor 1940, agentul NKVD (devenit între timp KGB) se află la New York unde îndrumă pașii unui alt spion sovietic celebru, enigmaticul Rudolf Abel, cel care va intra în istoria spionajului grație rețelei de „spioni atomici” pe care o conduce și datorită căreia URSS va ajunge să fabrice propria bombă atomică într-un timp record.

În 1949, încă de la sosirea la New York, Rudolf Abel (pe numele adevărat William Genrikovici Fisher) este luat sub protecția lui Grigulevici, care îi procură acte false, o importantă sumă de bani și recomandări excelente. Apoi lituanianul dispare. O nouă viață îl așteaptă și, evident, o nouă identitate. De acum înainte, pe Grigulevici îl vom întâlni sub numele de Teodoro Castro.

Potrivit noii sale identități, Teodoro este fiul unei notabilități din Costa Rica. Instalat la Roma, se ocupă cu activități de import-export. Soția sa, Laura Aguilar, alias Luiza, este tot o agentă a serviciilor secrete rusești.

Domnul X / Patrick PESNOT

Cuplul instalat la Roma va pune pe picioare o nouă reședință ilegală. Falsa sa identitate îl ajută să stabilească contacte cu diplomați costaricani. Nimeni nu se îndoiește de identitatea sa. Povestea sa este atât de bine fabricată, încât falsul Castro se împrietenește cu José Figueres Ferrer, cel care va deține două mandate de președinte al Republicii Costa Rica. Cei doi devin atât de apropiați încât Grigulevici chiar îl convinge pe Ferrer că ar fi rude de departe.

Cu banii KGB, Teodoro organizează o firmă ce importă cafea din Costa Rica și, evident, îi acordă noului său prieten un procent din beneficiile obținute. De acum înainte lucrurile se derulează foarte rapid. În 1951, devine însărcinat cu afaceri externe al statului Costa Rica la Roma. O lună mai târziu, în această calitate oficială, participă la cea de-a șasea sesiune a Adunării Generale a ONU de la Paris. Cu această ocazie intră în contact cu personalități ale diplomației occidentale, cum ar fi Anthony Eden sau secretarul de stat american Dean Acheson. „Atlantist convins", Castro îl atacă public pe reprezentantul sovietic Andrei Vîșinski, fostul procuror al lui Stalin din timpul cumplitelor procese de la Moscova.

Un agent KGB împotriva unui diplomat sovietic: pentru cei care cunosc situația, confruntarea este pitorească!

întors la Roma, continuă să frecventeze mediul diplomatic şi politic. Leagă o prietenie strânsă cu Alcidio de Gasperi, liderul Democraţiei Creştine. Erudit şi plăcut la vorbă, spionul continuă să îşi croiască drum spre Vatican, adevăratul său obiectiv.

Domnul X / Patrick PESNOT

KGB este vădit preocupat de Biserica Uniată din Ucraina, biserică greco-ca- tolică ce duce o luptă subterană contra Moscovei, mergând până la încurajarea unor acţiuni de gherilă locală împotriva puterii comuniste. Unii dintre enoriaşi sunt chiar foşti colaboratori ai naziştilor din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Biserica Uniată nemulțumește Kremlinul și în special pe secretarul general al Partidului Comunist Ucrainean, Nikita Hrușciov într-atât de mult, încât ordonă lichidarea prin otrăvire a arhiepiscopului Romja, capul Bisericii Uniate.

Grigulevici furnizează sovieticilor informații prețioase despre strategia uniată și încearcă să modifice atitudinea Vaticanului. Intervenția lui s-a bucurat oare de succes? în orice caz, a obținut nu mai puțin de cincisprezece audiențe papale.

Pavel Sudoplatov[1]:

Domnul X / Patrick PESNOT

„După informaţiile obţinute de Grigulevici în 1947, Vaticanul încerca să-i convingă pe americani şi englezi să sprijine Biserica Ucraineano-Catolică şi mişcarea de gherilă. Informaţiile nu ajung doar la Stalin şi Molotov, ci şi la Hruşciov, în Ucraina. Acesta din urmă îi cere lui Stalin să autorizeze lichidarea ierarhiei uniate. Printr-o scrisoare îl va informa că episcopul uniat Romja are strânse legături cu şefii gherilei şi reprezentanţii secreţi ai

Vaticanului, care încearcă să obstrucţioneze activitatea guvernului socialist

ucrainean şi încurajează banditismul.”

Alt eveniment interesant: decorat de membrii Ordinului de Malta, apropiat unor cardinali, Grigulevici stă de asemenea la originea fondării Băncii Ambrosiano, banca Vaticanului, compromisă în scandalul de proporţii din anii 1970-1980.

Teodoro Castro reușește să ajungă ambasador nerezident al statului Costa Rica în Iugoslavia, post de mare importanță pentru Kremlin, care nu încetează să-l acuze vehement pe Tito pentru îndrăzneala de a nega în repetate rânduri supremația Moscovei.

Stalin îl urăște pe liderul iugoslav la fel de mult ca și pe Troțki, iar Grigulevici primește ordinul de a pregăti eliminarea acestuia. Nici nu începuse bine anul 1953, că falsul diplomat costarican vizitează, în mai multe rânduri, Iugoslavia. Folosindu-se de calitatea sa oficială, contactează apropiați ai șefului statului. Mai mult, primește asigurări că va fi primit de mareșal în persoană.

Îl întâlnise deja pe Tito, dar anii trecuseră. Existau şanse minime să fie recunoscut. Evident că Tito nu ar fi acceptat niciodată să se întâlnească cu un fost agent NKVD.

Domnul X / Patrick PESNOT

Grigulevici creează patru scenarii posibile, pe care le prezintă şefilor săi şi, implicit lui Stalin, care supraveghează îndeaproape operaţiunea. El, care nu participase niciodată direct la lichidarea adversarilor lui Stalin, se declară acum gata să acţioneze personal. Un scenariu reţine atenţia: lui Tito i se va administra, cu ajutorul unui pulverizator silenţios ascuns în haine, o doză letală de bacterii de pestă pulmonară.

Pentru a nu fi și el contaminat, asasinul va lua în prealabil un antidot.

Grigulevici-Castro e gata să își asume toate riscurile și redactează o scrisoare de adio adresată soției. În martie 1953, Stalin moare[1]. Proiectul este imediat abandonat, iar la inițiativa lui Beria, se reiau legăturile diplomatice cu Iugoslavia.

Această misiune neterminată pune capăt prematur carierei lui Grigulevici, care dispare fără urmă, spre marea nedumerire a amicilor săi costaricani. După câţiva ani, reapare la Moscova sub un alt nume. De data aceasta joacă rolul unui respectabil scriitor, specialist în literatură sud-americană şi talentat autor de biografii. Oare să corespundă această transformare adevăratei sale vocaţii? E greu de crezut că Grigulevici a rupt orice legătură cu serviciile secrete. Ne putem închipui că fostul agent continuă să furnizeze informaţii servicii discrete KGB. La urma urmelor, mediul scriitoricesc poate oferi informaţii interesante... Dacă ar fi să ne gândim numai la scriitorii disidenţi care speră să îşi publice manuscrisele în Occident!

Dominik / Patrick PESNOT

Pavel Sudoplatov[1]:

„Asasinarea lui Tito nu mai avea nici un rost. Grigulevici este rechemat la Moscova pentru a analiza, împreună cu Beria, posibilitatea ameliorării relaţiilor ruso-iugoslave. Nici această acţiune nu e dusă la bun sfârşit, din cauza arestării lui Beria. Grigulevici va fi considerat de aici înainte un agent riscant fiindcă îl întâlnise

pe Orlov și putea fi recunoscut în străinătate după ce acesta din urmă publicase câteva articole în revista Life. Nici în Italia nu se mai poate întoarce. Guvernul costarican pierde urma ambasadorului său în Iugoslavia și pe lângă Sfântul Scaun. Prin anii '60, reapare la Moscova, ca mare specialist în America Latină."

O primăvară prea timpurie

1

953, GERMANIA DE EST. 1956, Polonia și Ungaria. 1968, Cehoslovacia. Lunga perioadă de glaciațiune comunistă din Europa de Est

este marcată de mișcări de eliberare de sub jugul dictaturii sovietice, însă de fiecare dată, tancurile Armatei Roșii pun capăt tentativelor de emancipare. Moscova este conștientă că nu trebuie create și întreținute fisuri în interiorul blocului comunist. Occidentul, dimpotrivă, este tentat să creeze o breșă în Cortina de Fier: orice act de rebeliune împotriva sistemului trebuie sprijinit, mai mult sau mai puțin direct. Și totuși, până la căderea Zidului Berlinului, harta politică a Europei postbelice rămâne așa cum fusese desenată de învingători la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Istoria revoluțiilor eșuate este presărată de acțiuni secrete și manevre obscure[1], ca și în cazul mișcării de reformă din Cehoslovacia din 1968, cunoscută sub numele de „Primăvara de la Praga". Câteva luni de libertate politică au hrănit iluzia unui posibil „socialism cu față umană", un socialism democratic, diferit de modelul sovietic.

Povestea bravului soldat Svejk a fost povestită cu talent de Bertolt Brecht pornind de la romanul scriitorului ceh Jaroslav Hasek. Svejk este negustor de câini. Reformat pentru debilitate mintală, la izbucnirea Primului Război Mondial, Svejk este totuși mobilizat în armata imperială austro-ungară.

De o naivitate neobişnuită, ascultător şi zelos, pregătit să slujească pe „Maiestatea Sa, împăratul, până la ultima suflare”, bravul soldat reuşeşte, fără voia sa, să îşi scoată superiorii din minţi.

Domnul X / Patrick PESNOT

Svejk este simbolul perfect al poporului ceh. Povestea sa poate fi interpretată în două moduri. Pentru unii, cehii sunt docili, pasivi, incapabili de a ţine piept balaurului comunist. Nu ei i-au permis lui Hitler să anexeze teritoriile sudete? Pentru alţii, dimpotrivă, Svejk este un personaj pozitiv care sfârşeşte prin a învinge autoritarismul şi prostia. Un erou fără voie!

Această fabulă politică poate explica în parte atitudinea marilor puteri faţă de Primăvara de la Praga.

Să ne întoarcem în trecut. La începutul anilor 1945, Armata Roşie eliberează Cehoslovacia. Însă la scurt timp, eliberatorul devine ocupant. Trupele sovietice nu părăsesc teritoriul Cehoslovaciei. Însă sovietizarea ţării nu este la fel de brutală ca în cazul celorlalte ţări est-europene. O vreme, Cehoslovacia scapă de tăvălugul rusesc. Fostul preşedinte Benes, cel care semnează alianţa cu URSS, speră chiar că ţara se va putea menţine la jumătatea drumului dintre Est şi Vest.

Iluziile vor *fi* rapid spulberate! Pentru Stalin, Cehoslovacia nu este decât o altă ţară satelit atent controlată de URSS, cu atât mai mult cu cât comuniştii obţin cele mai multe voturi la alegerile din 1946 şi preiau conducerea ministe- relor-cheie, a poliţiei şi armatei.

Domnul X / Patrick PESNOT

în 1947, liderul de la Kremlin îşi leapădă masca. în timp ce guvernul de la Praga acceptă în unanimitate posibilitatea de a beneficia de ajutor în cadrul Planului Marshall[1], Stalin îşi utilizează dreptul de veto. Neputincios, Benes cedează. Câteva luni mai târziu are loc „Lovitura de la Praga". Partidul Comunist Cehoslovac preia frâiele ţării. Preşedintele demisionează şi este înlocuit la putere de Klement Gottwald, liderul Partidului Comunist Cehoslovac. Aşa-numitele „partide burgheze" sunt scoase în afara legii.

1 Plan creat de Statele Unite, cu scopul de a ajuta la reconstrucţia Europei

Cehoslovacia devine o democrație populară, iar până la jumătatea anilor 1960, Svekj va suferi în tăcere.

Evenimentele de la Budapesta din 1956 rămân fără ecou. Pentru sovietici, Cehoslovacia este cel mai bun „elev” est-european. Adică cel mai disciplinat sau poate cel mai ascultător!

Explicaţia este simplă. După lovitura de stat de la Praga urmează un dureros proces de „normalizare”. Sute de mii de oameni, inclusiv membri marcanţi ai partidului comunist, precum Slansky sau London, cad victime epurărilor staliniste. A venit momentul ca Tătucul Stalin să se debaraseze de vechii ilegalişti, combatanţi în Brigăzile Internaţionale din Spania şi martori ai crimelor sovietice. Oameni, care prin lupta lor curajoasă împotriva nazismului, îi umbresc meritele!

Domnul X / Patrick PESNOT

Totuşi, Cehoslovacia ocupă un loc privilegiat în cadrul democraţiilor populare. Cu un trecut industrial de invidiat, ţara se bucură de condiţii economice relativ bune, iar cetăţenii trăiesc mai bine decât ceilalţi locuitori din blocul estic, privilegiu care poate justifica în parte pasivitatea cehilor. Nici după demascarea crimelor staliniste de către Hruşciov, aceştia nu declanşează procesul de destalinizare şi nu încearcă să reabilitеze imaginea celor condamnaţi pe nedrept.

Prin anii ‘60, din cauza abuzurilor și erorilor puterii comuniste, lucrurile încep să se miște. Guvernul impune un nou val de colectivizări și lansează un program de industralizare intensivă inspirat de modelul sovietic. Aceleași cauze, aceleași efecte! Dezastrul este imens și se traduce printr-o recesiune economică și o serioasă lipsă de bunuri de consum.

Poporul murmură, iar Guvernul se vede obligat să renunțe la noul plan cincinal.

Şi totuşi Puterea nu pare foarte neliniştită. Ţara este bine ţinută în frâu. Partidul comunist şi armata controlează principalele sectoare ale vieţii economice şi culturale. În vârful ierarhiei militare se află oameni formaţi la şcoala Moscovei. În plus, mulţi dintre ofiţerii cehi sunt în realitate agenţi ai serviciilor secrete sovietice. Poliţia politică comunistă (faimoasa StB, adică Securitatea Statului) este un organism cu totul aservit KGB, care are obligaţia de a supraveghea şi controla cu strictețe p[illegible] [illegible] [illegible] [

Puterea răspunde prin noi mecanisme de control şi cenzură. O manifestaţie studenţească este reprimată brutal, în octombrie 1967. Nemulţumirea creşte. Şi în interiorul partidului apele sunt tulburi. Alexander Dubcek, prim-secretar al Partidului Comunist Slovac[1], îi reproşează lui Antonin Novotny, preşedintele Rebublicii şi secretarul general al Partidului Comunist Cehoslovac, că neglijează interesele slovacilor în favoarea celor ale cehilor.

Tensiunile naţionaliste se amplifică rapid. În ianuarie 1968, prezidiul partidului cehoslovac îl alege pe reformistul Alexander Dubcek în locul stalinistului Antonin Novotny în funcţia de prim-secretar.

1 Să nu uităm că, la acea vreme, Cehoslovacia era formată din două entităţi distincte, Cehia propriu-zisă şi Slovacia

Această schimbare primește, evident, binecuvântarea Moscovei. Kremlinul consideră că timpul lui Novotny a trecut şi că politica sa represivă riscă să provoace implozia sistemului comunist.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dubcek, care îşi petrecuse tinerețea în Uniunea Sovietică, se bucură deci de încrederea deplină a fratelui mai mare.

Reprezentant tipic al birocrației de partid, Dubcek este fiul unui tâmplar comunist, stabilit în Uniunea Sovietică. După o absență de 13 ani, dezamăgit de paradisul sovietic, Dubcek -tatăl revine în Cehoslovacia. La sfârșitul anilor '40, tânărul Dubcek intră în rândurile partidului comunist.

Epurările nu îl afectează și urcă rapid pe scara ierahiei. Comunist exemplar, urmează cursurile Școlii Superioare de Partid din Moscova. Revenit în țară, intră în Comitetul Central, iar în 1963 este numit secretar general al Partidului Comunist Slovac.

Acest personaj disciplinat şi modest avea să bulverseze întreaga lume comunistă, să redea speranţă în viitor poporului său şi celor dezamăgiţi de stalinism şi să inventeze „socialismul cu faţă umană”!

Domnul X / Patrick PESNOT

Vaclav Havel, scriitor, dramaturg şi disident, viitorul preşedinte al Republicii Cehe[1]:

„Această evoluţie nu era rezultatul unui program bine stabilit sau al voinţei unanime a conducerii de partid şi de stat. Era manifestarea presiunii enorme existente în cadrul societăţii, care, de-a lungul numeroaselor dispute din sânul partidului şi a transformărilor politice, profita de un moment favorabil pentru a face explozie. Frica dispărea, tabuurile erau lăsate la o parte, contradicţiile sociale ieşeau la suprafaţă, mass-media îşi făcea, în sfârşit, datoria, spiritul civic

1 *Libération*, articol publicat cu ocazia celei de-a treizecea aniversări a Primăverii de la Praga, mai 1998

înflorea. Era limpede ca lumina zilei că ne aflam într-un moment crucial. Ne era imposibil să stăm deoparte și să nu fim fascinați. Și totuși, simțeam că toate aceste schimbări deranjau cadrele superioare din partid. Dintr-odată acești oameni deveniseră obiectul simpatiei generale și al sprijinului spontan, lucru nemaiîntâlnit până atunci. Accesul la putere nu le fusese niciodată legitimat în mod democratic și nu cunoșteau decât manifestări de susținere organizate artificial. Să nu uităm totuși că, în majoritatea cazurilor, era vorba despre birocrați de partid, marcați de toate prejudecățile și maniile proprii, doar că aveau o anumită deschidere spirituală, erau mai corecți și mai inteligenți decât predecesorii lor."

În mod paradoxal, Dubcek și ceilalți lideri de partid care vor schimba macazul primesc în prealabil binecuvântarea Moscovei, implicit a KGB. La cârma sovietică se afla pe atunci Iuri Vladimirovici Andropov, personaj de o inteligență sclipitoare, cu un talent neîntrecut în arta manipulării, care rezolvase cu brio, cel puțin în ochii Kremlinului, și revoluția ungară[1].

1 Vezi capitolele 5 și 9

Nu este exclus ca Andropov însuşi să-l fi încurajat pe Dubcek şi să-l fi propulsat la conducerea partidului, tocmai pentru a se debarasa de toţi aceşti conservatori care duceau ţara de râpă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dubcek nu ajunge în fruntea ţării cu mâinile goale, ci înarmat cu un program politic destul de asemănător celui lansat de Gorbaciov, douăzeci de ani mai târziu.

Punctul forte este democratizarea regimului comunist. Democratizare şi nu democraţie, căci Dubcek rămâne în esenţă un comunist care nu doreşte să pună sub semnul întrebării temelia regimului, şi anume rolul conducător al partidului comunist.

Măsura cea mai spectaculoasă a noii puteri este abolirea cenzurii politice. Scriitorii, ziariștii, cineștii, oamenii de televiziune se pot exprima liber și se folosesc imediat de acest drept. Uniunea Scriitorilor, din care fac parte Milan Kundera și Vaclav Havel, va juca un rol notabil în aceast proces de emancipare. Și alți membri ai societății civile, reuniți în cluburi, cum ar fi cel al foștilor deținuți politici, se raliază mișcării de reformă.

Pe plan economic, Dubcek susține autogestiunea întreprinderilor și renunțarea la centralizare. Partidul va fi prin urmare mai puțin implicat în luarea deciziilor.

Dar oare se poate vorbi de democratizarea unui regim comunist? Răul poate fi reformat? O întrebare la care Dubcek trebuie să găsească răspuns, cu atât mai repede cu cât partizanii săi cer accelerarea reformelor. Unii susţin chiar instaurarea sistemului pluripartidist şi ieşirea Cehoslovaciei din organizaţia Tratatului de la Varşovia[1].

1 Alianţă militară a statelor comuniste din Europa Răsăriteană controlată de Uniunea Sovietică

Evident, Moscova nu poate accepta un asemenea sacrilegiu! în plus, liberalizarea regimului ar putea să se extindă în tot lagărul comunist.

Liderii cehi simt imediat pericolul şi cer sovieticilor să pună capăt reformelor pentru a încheia cu această răbufnire democratică.

Oficial, nu se are în vedere nici o intervenție militară, dar este limpede că Moscova ia în calcul și o asemenea posibilitate. Conducătorii militari sunt primii interesați de menținerea Tratatului de la Varșovia. În Cehoslovacia, chiar la frontiera occidentală a blocului comunist, urmau să fie instalate trei baze cu rachete nucleare.

Este nu numai o problemă politică, dar şi militaro-strategică. Să ne aşteptăm deci la presiuni serioase din partea lobby-ului militaro-industrial sovietic.

în Biroul Politic sovietic, la cel mai înalt nivel, discuţiile sunt aprinse. Lipsa unanimităţii este uşor de explicat. Precedentele intervenţii militare în Ungaria socialistă s-au soldat cu efecte catastrofale asupra imaginii Uniunii Sovietice. Comuniştii din lumea întreagă condamnă acţiunea militară sovietică, iar tovarăşii de drum au schimbat direcţia. Inclusiv Hruşciov îşi pierduse mult din capitalul de simpatie de care beneficiase după denunţarea crimelor staliniste.

Succesorul său, Leonid Brejnev, este reticient față de folosirea forței, cu atât mai mult cu cât promovează o politică de destindere față de țările occidentale. Pentru luna iulie 1968, este prevăzută chiar semnarea unui tratat de neproli- ferare a armamentului nuclear. Trimiterea de trupe în Cehoslovacia ar însemna sfârșitul negocierilor, într-un moment în care ambele blocuri militare trăiesc cu obsesia unui război accidental, a unui conflict nuclear declanșat dintr-o eroare de apreciere sau din cauza unui conflict adiacent, ca în cazul Războiului de Șase Zile, când omenirea a trecut pe lângă o nouă conflagrație mondială.

Mediile progresiste din Europa îşi pun mari speranţe în mişcarea cehoslovacă. Inspiraţi de comuniştii italieni, eurocomuniştii se gândesc deja la dispariţia comunismului de tip stalinist şi la revigorarea teoriilor comunist-uto- pice. Pe scurt, un socialism cu faţă umană!

în partea cealaltă a lumii, la Washington, opinia publică americană urmărește cu simpatie procesul de democratizare politică și liberalizare economică inițiat de Alexander Dubcek. Casa Albă păstrează totuși o atitudine mai rezervată. Pentru Johnson grija principală rămâne Vietnamul!

Primăvara de la Praga este în toi! La 1 mai 1968, sărbătoarea muncitorilor de pretutindeni este dublată de o manifestație care marchează ruptura de blocul sovietic. În locul paradei militare obișnuite, mii de oameni ies în stradă pentru a-și exprima bucuria, purtând pancarte cu sloganuri îndrăznețe de genul: „Întotdeauna alături de URSS! Dar nici o zi în plus!”.

Acest 1 Mai praghez este o palmă peste obrazul Moscovei! Partizanii intervenției armate adună puncte. Partizanii soluțiilor pașnice mai cred încă în existența unui nucleu sănătos în rândul Partidului Comunist Cehbslovac. Sprijinindu-se pe aceste elemente care nu au fost atinse de contagiunea democratică, ar fi totuși posibilă recucerirea Cehoslovaciei. Speranțe iluzorii!

Brejnev însuși tergiversează luarea unei decizii, timp în care se fac manevre și jocuri de culise. Pentru Andropov și serviciile sale secrete lucrurile sunt rezolvate. Tabăra fusese aleasă, ca și cum viitorul lider de la Kremlin ar fi dorit să se șteargă orice urmă de susținere a lui Dubcek.

Fără a mai aştepta decizia organelor de stat, şeful KGB lansează o subtilă manevră de dezinformare, care va forţa reacţia lui Brejnev!

Dar în afara manevrelor lui Andropov, un alt eveniment va turna gaz peste foc: pe 27 iunie 1968, un membru marcant al partidului publică „Manifestul celor două mii de cuvinte”. Semnat de câteva sute de personalități din toate domeniile, documentul atrage atenția asupra amenințărilor care pândesc liberalizarea cehoslovacă. În plus, face o critică fulminantă a birocrației comuniste și încurajează mobilizarea tuturor forțelor națiunii împotriva dușmanului intern și extern.

Extras din ***Manifestul celor două mii de cuvinte:***

„Partidul Comunist care, la sfârşitul războiului, se bucura de încrederea poporului, a schimbat această încredere pe funcţii, iar acum nu mai are nimic în afară defuncţii. Să nu ne mai ascundem după deget, iar cei dintre noi care sunt comunişti o ştiu foarte bine. Şi dezamăgirea lor în faţa rezultatelor este la fel de mare ca dezamăgirea celorlalţi. Liderii s-au îndepărtat de la drumul drept. Astfel, un partid care se baza pe programe şi ideologii politice a devenit o organizaţie a Puterii, care atrage egoişti însetaţi de mărire, lepădături abile şi oameni de rea-credinţă. Mult prea numeroşi! Au reuşit să schimbe înfăţişarea şi psihologia partidului. (...) Influenţa lor este nefastă. Cerem înlăturarea tuturor celor care au abuzat de putere, au degradat patrimoniul colectiv sau au recurs la violenţe. Trebuie să-i obligăm să plece! Ne temem de intervenţia forţelor străine în politica internă a partidului. În faţa acestor forţe superioare, nu putem face decât să ne păstrăm propriile forţe şi să nu luăm iniţiative."

Aridropov pregăteşte Operaţiunea Progres, la care participă şi câteva grupe de „ilegali", agenţi experimentaţi ai serviciilor secrete sovietice, infiltraţi pe teritoriul altor ţări. Odată misiunea încheiată, Moscova îi întâmpină cu onorurile cuvenite unor adevăraţi eroi. •

Domnul X / Patrick PESNOT

Pentru prima dată, acești spioni încercați vor fi folosiți într-o țară socialistă. Operațiunea Progres este condusă în cel mai deplin secret. Nici Kremlinul nu este ținut la curent. Fără să-și informeze partenerii din StB, Andropov decide crearea unui nou sediu KGB la Praga. Singurul care primește informații din culisele acțiunii este șeful securității cehoslovace, un antireformist convins și dușman de moarte al Primăverii de la Praga. Nu după mult timp va fi înlocuit din funcție, dar nu înainte de a transmite la Moscova informații deosebit de prețioase pentru perioada de așa-zisă „normalizare”.

în general, agenţii ilegali trec drept turişti germani, englezi sau austrieci. Cu o experienţă îndelungată la activ, acestora nu le este greu să se dea drept vizitatori autentici, prevăzuţi şi cu paşapoarte occidentale. Ofiţerii conspiraţi ai KGB au misiunea de a se infiltra în mediile contestatare: Uniunea Scriitorilor, presă, cluburi precum cel al foştilor deţinuţi politici.

Printre misiunile lor figurează și încurajarea și alimentarea sentimentelor antisovietice. Liderii de la Moscova trebuie convinși că mișcarea de liberalizare ar putea fi ireversibilă și că o intervenție urgentă este mai mult decât necesară.

Să nu uităm nici „măsurile active”, după cum le denumesc specialiștii din KGB, adică măsurile de dezinformare[1]. Echipa reformatoare a lui Dubcek trebuie să apară ca o grupare contrarevoluționară, un perfid dușman de clasă în slujba Occidentului. Pentru a-și atinge obiectivele, agenții KGB folosesc o strategie machiavelică, bine pusă la punct: instalarea unei false ascunzători de arme americane.

Mult mai târziu se va descoperi că armamentul data din cel de-Al Doilea Război Mondial şi că făcea parte din arsenalul pe care SUA îl furnizase URSS, în orice caz, povestea face vâlvă, căci acreditează ideea de contrarevoluţie antisocialistă pusă la cale de puterile occidentale.

O paranteză se impune totuși. Reîntorşi în URSS, unii dintre „ilegali” clachează psihic. Aceşti spioni nu sunt naivi şi, după ani buni petrecuţi în Occident, îşi dau repede seama că paradisul sovietic nu este decât o himeră. Dacă mai rămân în slujba KGB, o fac din pur patriotism. Fervoarea şi entuziasmul Primăverii de la Praga are efecte contagioase chiar şi asupra oamenilor KGB, care depăşesc cu greu trădarea ideilor „socialismului cu faţă umană”, în care cred cu toată sinceritatea.

Aceştia nu vor trece de partea duşmanului, ci ajutaţi şi de conştiinţa lor încărcată, se vor refugia în alcool sau chiar se vor sinucide.

Pentru Andropov însă, Operaţiunea Progres este un succes, căci duce la victoria dinozaurilor din Biroului Politic şi la declanşarea intervenţiei militare în Cehoslovacia. Pentru asta însă şeful KGB joacă tare, dezinformându-l până şi pe Brejnev.

Rezidentul KGB la Washington Oleg Kalughin, agent sub acoperire diplomatică infiltrat în structurile politice americane, trimite periodic rapoarte cu privire la neimixtiunea Statelor Unite în problema cehoslovacă. Kalughin afirmă că, pentru liderii americani, mişcarea contestatară praghează nu este decât o problemă internă a Cehoslovaciei. Andropov are grijă însă ca rapoartele să nu ajungă niciodată în mâinile lui Brejnev sau ale reprezentanţilor Biroului Politic. Mai mult, şeful KGB alimentează Kremlinul cu informaţii false privind implicarea occidentală în ceea ce numeşte „contrarevoluţia cehoslovacă”.

S-ar putea vorbi despre paradoxul Andropov. Mai târziu, la începutul anilor '80, tot el va impulsiona perestroika, pe care Gorbaciov o va lua după aceea pe cont propriu. Pentru Andropov însă nu este vorba despre nici o contradicţie: înainte de orice, el este realist. În 1968, credea că reuşita lui Dubcek va duce la prăbuşirea imperiului sovietic. În 1981, realizează că doar implementarea unor reforme importante mai poate salva acelaşi imperiu.

în orice caz, sub presiunea exercitată de Andropov, Primăvara de la Praga va cunoaşte un sfârşit brutal. Intervenţia militară este precedată de numeroase tratative. La un moment dat Dubcek pare dispus să cedeze. Sunt semnate acorduri. Dar lucrurile merseseră prea departe pentru a se mai putea da înapoi, ceea ce permite sovieticilor să afirme că liderul ceh tergiversează şi minte. Nici chiar pentru sovietici nu mai exista cale de întoarcere. Presaţi de ceilalţi membri ai Tratatului de la Varşovia, trec la acţiune.

Dubcek şi noii săi acoliţi de partid nu subestimează pericolul, dar mizează pe ezitările Moscovei.

Oricum, trebuie să admitem că sunt puşi la zid. Ce altceva mai pot face? Îndemnul la revoltă şi nesupunere ar însemna sute, poate mii de posibile victime. Iată motivul pentru care, în disperare de cauză, vor cere armatei să nu opună rezistenţă.

Mii de blindate rusești și aproximativ șase sute de mii de soldați din țările membre ale Tratatului de la Varșovia invadează Cehoslovacia. Deși se așteptau la înfruntări similare celor din Budapesta, nu întâmpină practic nici o rezistență. Lipsa unor reacțiilor violente este înșelătoare. În marea sa majoritate, poporul ceh dezaprobă intervenția sovietică. Aproape imediat izbucnește greva generală. Moscova își dă seama că intenția sa inițială de a forma un guvern muncitoresc împotriva Primăverii de la Praga este sortită eșecului.

Nici comuniştii conservatori nu doresc să se compromită prin discursuri ne-populare, dat fiind ostilitatea vădită a oamenilor.

Pentru a schimba cursul evenimentelor, Dubcek şi partizanii săi sunt arestaţi şi conduşi la Moscova.

Au loc negocieri în urma cărora liderul ceh este nevoit să renunțe la anumite reforme și să accepte unele condiții, cum ar fi ocuparea țării de trupele Tratatului de la Varșovia pe termen nedefinit, ceea ce va stârni o furtună de proteste.

Ce altceva ar fi putut face? Fostul aparatcic a cedat cumva prea repede? Întrebările au rămas fără răspuns. Din cauza acestei „slăbiciuni”, iniţiatorul mişcării pragheze nu va mai reveni la conducerea statului, 20 de ani mai târziu, după Revoluţia de Catifea.

Rezistența pasivă a populației și a membrilor Primăverii de la Praga va întârzia perioada de „normalizare”. Totuși, inevitabilul se produce. În aprilie 1969, Kremlinul îl instalează la putere pe comunistul dur și pur Gustav Husak.

Uimitoare rămâne totuși reacția Occidentului, care se limitează doar la condamnarea verbală a invadării Cehoslovaciei. De exemplu, Michel Debre, ministrul afacerilor externe, se mulțumește să califice intervenția armată drept un „accident de parcurs”, cuvinte ce pot traduce importanța pe care Occidentul o acordă unui episod de istorie internațională.

Celelalte puteri occidentale sunt mai degrabă interesate de dezgheţarea relaţiilor dintre cele două blocuri politice. Iar americanii, împotmoliţi în războiul din Vietnam, speră într-o atitudine mai nuanţată din partea Moscovei, aliat de bază al nord-vietnamezilor. Nici precedentul ungar nu poate fi uitat. În timp ce tancurile Armatei Roşii înăbuşesc în sânge revoluţia din Ungaria, posturile de radio controlate de CIA incită prin încurajări verbale, creând iluzia unei intervenţii militare occidentale.

Americanii nu mai doresc reeditarea acestei erori soldate cu mii de victime omeneşti, iar acestor posturi de radio li se ordonă să păstreze tăcerea. Deşi ambasadorul sovietic la Washington îşi previne omologul american despre iminenta invazie a Cehoslovaciei, Lyndon Johnson nu are nici o reacţie. Dimpotrivă, raportul întâlnirii consemiieză excelentul climat de încredere reciprocă dintre cele două părţi.

Adevărul este şi mai trist. Statele Unite nu au nici un interes ca mişcarea de la Praga să reuşească. Eurocomunismul lui Dubcek este tot atât de periculos ca şi comunismul tradiţional.

Rezultatul? Doctrina lui Brejnev, așa-zisa politică de independență limitată, destinată protejării socialismului, va fi aplicată în întreg blocul răsăritean până în 1989.

r

Victor Louis, jurnalist la comanda KGB

UNDE SE SFÂRȘEȘTE JURNALISMUL și unde începe dezinformarea, adică divulgarea intenționată a știrilor false? Sovieticii sunt specialiști incontestabili în materie de dezinformare, și nici Rusia lui Putin nu va uita vechile metode KGB.

în URSS, dezinformarea face parte din ceea ce strategii spionajului numesc „măsuri active", cu alte cuvinte măsurile întreprinse pentru înșelarea adversarului. Marcel Chalet, directorul DST, contraspionajul francez, vorbește despre subversiunea ideologică în cartea sa, *Les Visiteurs de l'ombre (Vizitatorii din umbră).*

„Dacă nu avem un personaj la îndemână, îl «fabricăm». Avem grijă să fie un apropiat al puterii, o persoană care deține informații privilegiate. Acest individ va colporta, în deplină cunoștință de cauză, informațiile care îi vor fi transmise. Este un fel de diplomație paralelă, agentul de influență raportând, așa cum ar

proceda un ambasador, «confidențele» primite de la personalitățile sus-puse.”

Unul dintre aceste personaje evocate de Marcel Chalet se numește Victor Louis. Decedat în 1992, acest jurnalist sovietic, care a lucrat în principal pentru presa occidentală, a fost unul dintre așii dezinformării. Asta îl face să fie și agent plătit de KGB?

Victor Louis este o vedetă, un personaj ieșit din comun, mai ales dacă este să ținem seama de rigiditatea și caracterul cvasiconcentraționar al regimului sovietic.

Într-o perioadă în care oamenii trăiesc înghesuiți în blocuri-ghetou, el se bucură de un apartament de lux pe bulevardul Lenin. Un apartament extrem de spațios, echipat cu aparatură de ultimă generație la care conaționalii săi nici nu îndrăznesc să viseze. Mai dispune și de o dacea, amplasată într-o zonă privilegiată, rezervată mai-marilor zilei, dotată cu piscină încălzită, teren de tenis, pivniță cu vinuri de colecție. Victor Louis nu-și refuză plăcerile vieții!

Să adăugăm că – lucru nemaiauzit şi nemaivăzut în Rusia comunistă – este şi fericitul proprietar al câtorva maşini, printre care un Porsche. În plus, acest colecţionar de opere de artă şi icoane vechi se poate deplasa oriunde în lume, în timp ce sovieticilor le este interzis să meargă în locuri şi medii frecventate

de străini. Acest dandy absolut şi desăvârşit organizează petreceri fastuoase
la care participă toată floarea diplomaţiei şi a presei occidentale.

Vede lumina zilei la sfârşitul anilor '20, sub numele de Vitali Evghenevici Loui. Loui, fără s! Louis se pretinde a fi ultimul descendent al unei familii hughenote, care părăsise Franţa după revocarea Edictului de la Nantes. Unii însă, nu fără un evident antisemitism, susţin că adevăratul său prenume este Levin.

Se pare că tânărul Victor Louis ar fi absolvit dreptul şi limbile străine. Nimic nu este sigur. Trecutul său se află sub jocuri de lumini şi umbre. Cert este faptul că avem de-a face cu un personaj cultivat, excelent cunoscător al limbilor engleză şi franceză. De altfel, îşi începe cariera ca traducător la ambasadele Noii Zeelande şi Suediei. Este foarte posibil să fi lucrat şi pentru ambasada Marii Britanii la Moscova. Detaliul nu este lipsit de interes. Sovieticii care lucrează pentru diplomaţii occidentali sunt agenţi KGB.

încă un detaliu interesant: Victor Louis se va găsi întotdeauna în locul în care se petrece ceva extraordinar.

Spre sfârşitul anilor 1940, Victor Louis are serioase necazuri. Dar nici asupra acestei perioade dificile nu dispunem de suficiente date, ci numai de o singură certitudine: Victor este trimis în Gulag. Conform unor anumite păreri, acum îşi începe activitatea în slujba serviciilor secrete ruseşti. Alţii însă susţin că este arestat şi condamnat pentru comerţ la negru şi trafic ilegal cu valută. Poate nu este decât o altă victimă inocentă a campaniei antisemite declanşate de Stalin[1].

Deportat ca atâtea milioane de cetăţeni sovietici, este eliberat în momentul în care Hruşciov accede la putere şi începe destalinizarea, versiune pe care un alt prizonier al Gulagului sovietic, scriitorul Alexandr Soljeniţîn, nu o acceptă. Cei doi se întâlnesc în timpul detenţiei. Romancierul îl descrie ca pe un turnător ce raporta temnicerilor discuţiile dintre tovarăşii lui de celulă. Eliberarea sa este doar preţul colaborării.

Imediat ce este pus în libertate, Victor Louis își începe activitatea jurnalistică și devine adjunctul unui celebru corespondent britanic la Moscova* Edmund Stevens, de la *Sunday Times.* /

Această colaborare excepțională cu un jurnalist occidental ar fi fost de neconceput fără acordul „organelor”, cum erau denumite serviciile de securitate și mai ales KGB.

Victor îşi face rapid loc în lumea presei occidentale. Colaborează cu mari ziare europene, precum *Daily Mail*, *Bild Zeitung*, *France-Soir* şi mai ales britanicul *Evening News,* pentru care scrie numeroase articole-bombă, ba chiar şi cu prestigiosul cotidian american *Washington Post*.

în mod evident, succesul se datorează numeroaselor informații confidențiale la care are acces, informații pe care, dintr-un motiv sau altul, liderii de la Moscova vor să le transfere în Vest pe așa-numitele canale neoficiale.

Informațiile oferite, întotdeauna provenind de la cele mai bune surse, sunt de încredere. în ochii Occidentului, Victor Louis trebuie să apară drept un ziarist autentic. De acest lucru depinde succesul operațiunii, adică folosirea lui pe viitor în cadrul manevrelor de dezinformare.

Pentru a deveni mai credibil, lasă impresia unui fin observator al realităţii politice, critic la adresa puterii şi a tarelor morale şi sociale ale sistemului comunist. Apare ca un cinic detaşat, fiind primul care ironizează greutăţile din propria ţară, rol pe care îl joacă, fără îndoială, cu o plăcere pe măsură. Înarmat cu un simţ al umorului ieşit din comun, îşi presară întâlnirile cu puzderie de bancuri antisovietice. Cele mai gustate de interlocutorii ocidentali sunt acele *anekdoti,* acele ştiri false atribuite legendarului Radio Erevan. „La Radio Erevan un grup de ascultători întreabă: de ce căciulile de blană sunt mai rare astăzi decât pe vremea lui Stalin? Răspuns: pentru că atunci se tăiau mai multe capete decât animale!” Sau, „la Radio Erevan un grup de ascultători întreabă: care este cea mai bună metodă de rezolvare a problemelor din agricultură? Răspuns: marii exportatori de grâne vor primi numele de importatori!”

Domnul X / Patrick FESNOT

Completă libertate de exprimare. Nici o umbră de teamă. Un alt as în mânecă pentru convingerea occidentalilor de la Moscova este Jennifer, soţia sa, o englezoaică fermecătoare şi extrem de inteligentă care se joacă şi ea de-a jurnalismul, editând cu regularitate o mică lucrare având ca temeiu — fel de repertoar al personalităţilor moscovite, cu adresă şi număr de telefon, ca un fel de Who's Who, aşa cum se editează în Franţa pentru parlamentari şi oameni politici. Lucrarea este foarte căutată la vremea respectivă, într-o ţară închisă, obsedată de păstrarea secretului absolut.

Erik de Mauny, corespondent de presă la Moscova[1]:

1 Autor al unui articol dedicat ziaristului sovietic şi publicat în *UExpress*, în 1981

„Victor Louis se dovedeşte a fi cel mai bun amfitrion din Moscova. La 50 de ani, este căsătorit cu o frumoasă blondă, rafinată, în stilul distins aristocratic, şi are trei copii care fac naveta între Rusia şi Anglia. Este proprietarul unui superb duplex pe bulevardul Lenin şi al unei dacea, într-o zonă şi parc privat, în Bakovka, zonă exclusivistă din nord-vestul Moscovei, unde, în mod normal, străinii nu pot intra fără autorizaţie. Cel mai adesea, Victor Louis îşi primeşte invitaţii la Bakovka, invitaţi aleşi pe sprânceană, printre care se întâlnesc ambasadori şi corespondenţi de presă occidentali, arareori sovietici. Pe această proprietate, gazda îşi epatează invitaţii cu vinuri vechi ţinute la temperaturi constante, colecţii de obiecte de artă, icoane, picturi şi antichităţi, dar şi cu electronice de ultimă generaţie, cum ar fi televizoare în culori şi electrocasnice din America. La toate acestea se adaugă piscina,

terenul de tenis, dar şi un garaj imens cu un Porsche, un Land Rover şi un Mercedes 300 alb.”

Victor Louis îşi cunoaşte soţia în casa ataşatului naval britanic la Moscova, unde era guvernanta copiilor. Fără îndoială, jurnalistul nu se interesează de această tânără la întâmplare, chiar dacă putem paria că angajatorul acesteia fusese iniţial motivul vizitei. Dar utilul poate fi îmbinat cu plăcutul. În plus, căsătoria cu o englezoiacă corespunde perfect imaginii pe care doreşte să o creeze.

De dragul aceleiaşi imagini a jurnalistului bine informat, Victor a publicat o serie de articole-bombă răsunătoare. În 1961, a fost primul care a vorbit despre intenţia liderilor sovietici de a-l scoate pe Stalin din Mausoleul din Piaţa Roşie, unde se odihnea alături de rămăşiţele lui Lenin. Gestul are un puternic simbolic. Dar în URSS abordările simbolice trezesc vii emoţii. Altă ştire care nu poate trece neobservată: cu 12 ore înaintea agenţiei Tass, Victor Louis anunţă căderea în dizgraţie a lui Hruşciov şi îndepărtarea sa de la putere!

Iată de ce acest jurnalist seducător va apărea foarte repede în ochii confraților săi occidentali drept unul dintre oamenii cei mai bine informați din Moscova. Cu toate acestea, cei mai neîncrezători dintre ei preferă să rămână prudenți și bănuitori. Luxul pe care îl afișează cu ostentație este cel puțin pe bani ca să nu mai vorbim despre libertatea lui de mișcare.

întrebat în legătură cu primul punct, Victor Louis afirmă că luxul în care trăiește și-l permite doar de pe urma activității lui de corespondent de presă, dat fiind că angajatorii lui îl plătesc în valută forte, nu în ruble, ceea ce îi permite să facă afaceri

profitabile pe piața neagră de schimb valutar. Pare totuşi îndoielnic ca plata pe articol să îi permită un astfel de stil de viață. Din câte se pare, Victor Louis dispune de alte resurse, unele fiind legale, iar altele mult mai secrete.

Domnul X / Patrick PESNOT

Procură adrese şi numere de telefon de negăsit pentru repertoarul editat de soția lui, extrem de căutat de către diplomații şi jurnaliştii ataşați la Moscova. Se ocupă şi de domeniul teatral. Împreună cu soția sa, adaptează pentru publicul sovietic spumoasa comedie americană *My Fair Lady.*

Activităţile oculte sunt strâns legate de KGB. Dacea din Bakovka, unde vodka şi whiskyul curg în valuri şi caviarul se mănâncă cu lingura, funcţionează ca o capcană pentru ziarişti şi diplomaţi.

Domnul X / Patrick PESNOT

Fastuoasele recepţii au un dublu scop. Pe de o parte, KGB intră în posesia unor informaţii preţioase din domenii diferite, pe de altă parte. Victor Louis pune în circulaţie informaţiile pe care Moscova doreşte să le transmită în Vest prin „telefonul fără fir”.

La început autentice (mereu grija de a consolida credibilitatea personajului), informaţiile vor fi din ce în ce mai puţin adevărate. Operaţiunea este abilă: pentru a transmite o informaţie îndoielnică, Victor adaugă un subiect autentic.

Domnul X / Patrick PESNOT

De exemplu, poate fi vorba despre date eronate privitoare la situația economică a URSS sau despre poziția sovietică față de un conflict sau altul. KGB, via Victor Louis, lansează baloane de încercare. înainte de a întreprinde o acțiune, Kremlinul testează reacția țărilor occidentale, pentru a putea interveni în cunoștință de cauză.

Este și cazul înăbușirii Primăverii de la Praga[1]. Victor Louis este primul care informează Occidentul că Dubcek va fi înlăturat de la putere în luna august 1968. De ce această informație? KGB trebuie să afle dacă Cehoslovacia se va bucura de ajutorul

1 Vezi capitolul 7

occidental. Tancurile ruseşti pătrund în Praga numai după ce sovieticii sunt siguri de neamestecul statelor occidentale!

Dar înainte de aceasta, tot pentru a-şi consolida imaginea de independent care nu are nici o ezitare în a critica regimul comunist, Victor Louis a trebuit să participe la o misiune cam ciudată.

în anii 1960, un scriitor rus, Valeri Tarsis, devine mult prea zgomotos, iar acest contestatar – pe atunci nu se vorbea încă despre disidenţi – începe să deranjeze. Gulagul ar putea reprezenta cea mai bună soluţie pentru a-l reduce la tăcere. Dar Iuri Andropov are alt plan, în care îl implică şi Victor Louis, un plan machiavelic ce va servi atât imaginii jurnalistului, cât şi lichidării personajului deranjant.

Domnul X / Patrick FESNOT

Tarsis nu este doar un contestatar, ci şi un tip extrem de vehement, care îşi controlează cu greu emoţiile şi comportamentul. Andropov este convins că, odată ajuns în lumea liberă, va fi considerat un bolnav psihic, şi nu un opozant politic!

Deci Valeri Tarsis poate părăsi Uniunea Sovietică, dar nu singur. Victor Louis îl însoţeşte. Se stabilesc la Londra, unde locuieşte familia lui Jennifer. La scurt timp, scriitorul susţine o conferinţă de presă, iar Victor asigură traducerea.

Rămas egal cu el însuşi, Tarsis face dovada unui personaj extrem de agresiv. Pentru el, liderii sovietici sunt fascişti, indivizi care tiranizează şi se impun prin forţă ca nişte adevăraţi negustori de sclavi. Victor traduce fidel, probabil mai adaugă şi de la el... în orice caz, ziariştii prezenţi şi care nu sunt nici pe departe procomunişti, ajung la concluzia că au de-a face cu o persoană agitată şi surmenată, ce are nevoie grabnică de

îngrijiri medicale. În schimb, Victor Louis, care nu a ezitat să facă publice acuzaţiile lui Tarsis, este considerat un om curajos şi onest, un vizionar căruia viitorul i se aşterne în faţă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Robert Lacontre, ziarist, fost corespondent de presă la Moscova pentru *Figaro*[1]:

1 *Le Figaro-Magazine, 1980*

„yictor Louis, alias Vitali Loi, alias Vitali Levine, este ziaristul cel mai bine informat din Rusia. Sau mai bine spus, de 15 ani este spionul cel mai celebru al URSS, agentul cel mai puţin secret al Kremlinului, numărul 1 al public relations din KGB. «Dacă v-aş spune că nu este adevărat, m-aţi crede? Cu siguranţă că nu. Atunci de ce-aş face-o?» este răspunsul său în faţa acuzaţiilor ce i se aduc.

CV-ul său este încărcat. Este prezent în Iran, la câteva luni înainte de căderea şahului, în Afghanistan chiar înainte de invazia sovietică, în Portugalia înainte de insurecţa militară. Hoinăreşte prin Japonia şi Mozambic. Poate chiar prin Africa de Sud. în Taiwan, încercă să-l convingă pe fiul lui Cian Kai-Shek (care studiase la Moscova şi vorbea fluent ruseşte) să semneze un acord secret împotriva lui Mao. în 1970, este primit de liderii spanioli. în 1971, îl regăsim la Tel-Aviv unde va avea întâlniri secrete cu un membru al cabinetului Golda Meir şi care fusese primul ambasador al statului evreu la Moscova, în anul 1948. Se urmăreşte reînnodarea relaţiilor diplomatice sovieto-israeliene. Călătoreşte des în Franţa. Peste tot este primit cu respectul datorat unui spion important. Ajunge chiar pe malurile Poto- macului, iar vicepreşedintele Humphreyface onorurile la Casa Albă."

Maestrul lui Victor Louis fusese un spion redutabil, faimosul şef al departamentului de dezinformare al KGB, generalul Ivan Agaianţ, un armean specialist în trucajele de orice fel. Jurnalistul, chiar dacă nu era afiliat centralei sovietice, a colaborat multă vreme cu acesta. Una dintre primele operaţiuni sub ordinele acestui armean a fost cea de a-i întinde o capcană lui Soljeniţîn. KGB reuşise să procure manuscrisul romanului *Pavilionul canceroşilor* furând un exemplar din casa scriitorului. Victor Louis primeşte misiunea de a-l transmite clandestin în Occident, în timp ce se pregăteşte publicarea sa în paginile unei reviste sovietice.

Una dintre editurile care îl va publica este condusă de imigranți ruși ce duc o campanie antisovietică intensă. Obiectivul este clar: Soljeniţîn trebuie să apară ca un trădător de patrie.

Domnul X / Patrick PESNOT

începând cu acest episod, Victor Louis devine campionul manuscriselor şi documentelor trucate sau aranjate. j

La scurt timp, jurnalistul difuzează un interviu trucat cu Aleksandr Soljeniţîn. Din răspunsurile sale, scriitorul transpare ca un personaj penibil, ce voia înainte de toate să treacă drept martir, privind cu melancolie spre timpurile apuse ale ocupaţiei naziste.

Un alt exemplu. După ce Svetlana Aliluieva, fiica lui Stalin, fuge din Uniunea Sovietică, Victor Louis participă activ la o abjectă campanie de calomniere punând în circulaţie interviuri trucate cu apropiaţii acesteia şi chiar vânzând în Europa un exemplar falsificat al memoriilor sale.

Chiar şi *Memoriile* lui Hruşciov sunt publicate în Occident datorită lui Victor Louis. Autoritatea supremă a comunismului mondial face dezvăluiri şocante, iar această adevarată bombă politică nu poate circula liber. KGB este extrem de abil. Hruşciov acordă un interviu – realizat poate chiar de Victor Louis -

care este întregistrat. Suportul magnetic, „curăţat" cu grijă de principalele critici formulate de Hruşciov împotriva succesorilor săi, este transmis de Victor Louis în mâinile unui jurnalist american, una dintre cunoştinţele sale. Specialiştii americani stabilesc că este vocea liderului de la Kremlin. Autenticitatea înregistrării fiind confirmată, se trece la publicarea *Memoriilor* pe baza acestor benzi trunchiate de KGB. Mult mai târziu, prin anii 1990, va apărea şi transcrie- '*<¿§ „„ rea integrală a interviului.

Dar marele specialist în dezinformare şi manipulare va simţi şi gustul amar al eşecului. La sfârşitul anilor '60, contactele dintre diplomaţii sovietici şi oficialii chinezi

sunt foarte tensionate. La frontiera chinezo-sovietică au loc ciocniri violente soldate cu o mie de morți. China se confruntă cu violența dramatică a Revoluției Culturale, iar revizionismul sovietic nu este privit cu ochi buni.

Domnul X / Patrick PESNOT

La Kremlin există motive de neliniște, cu atât mai mult cu cât China este deja o putere nucleară. Guvernul chinez trebuie intimidat, iar Victor Louis trebuie să fie instrumentul acestei campanii de intimidare.

În 1969, Victor Louis primește misiunea de a publica în presa occidentală o serie de articole referitoare la un atac militar preventiv al Uniunii Sovietice, înainte ca Beijingul să se înarmeze cu rachete capabile să trimită bombe nucleare asupra teritoriului sovietic.

Doi iepuri dintr-un foc, căci în același timp, Occidentul este avertizat asupra pericolului chinez. Însă rezultatul nu este pe măsura așteptărilor, ci dimpotrivă.

Chinezii iau în serios ameninţarea sovietică şi îşi întorc privirile către America. Aliaţele se mai schimbă, iar în 1972, preşedintele american Nixon efectuează o vizită spectaculoasă în China.

Domnul X / Patrick PESNOT

Al doilea eşec: prin anii 1970, disidenţii devin preocuparea principală a liderilor sovietici, mai ales după semnarea Acordurilor de la Helsinki, din 1975, care prevăd în principiu libera circulaţie a persoanelor şi ideilor.

În URSS şi în ţările satelit, mişcarea de disidenţă capătă un caracter tot mai ofensiv. În ciuda practicilor de reducere la tăcere (închisoare, internări forţate în instituţii psihiatrice etc.), autorităţile sovietice nu reuşesc să reprime mişcările contestatare.

r

Victor Louis se va ocupa mai întâi de Andrei Saharov, liderul disidenţei sovietice. În 1976, celebrului fizician i se acordă Premiul Nobel pentru Pace. Saharov cere să fie prezent la Oslo, la ceremonia de acordare a premiului. Moscova tărăgăneaz luarea unei hotărâri în acest sens: un voiaj în străinătate ar fi riscant pentru cel care, în

I

1953, pusese la punct bomba cu hidrogen sovietică. Furios, Saharov intenționează să se adreseze presei occidentale cu o scrisoare de protest, dar Victor Louis i-o ia înainte. Publică în cotidianul său preferat, *Evening News,* un articol în care explică faptul că lui Saharov nu i s-a îngăduit deplasarea la Oslo pentru că ar fi disident, ci pentru că deține informații secrete de stat.

Nu după multă vreme recidivează în minciună. După explozia unei bombe în metroul moscovit, în paginile aceluiași ziar londonez, Victor Louis va publica un articol în care acuză disidența sovietică de a fi pus la cale atentatul. Obiectivul este limpede. În

primul rând, opozanţii sunt eliminaţi prin discreditare, iar în al doilea rând sunt testate eventualele reacţii ale Occidentului în cazul reprimării masive a contestatarilor regimului comunist. Cu toate acestea, povestea nu ţine, dat fiind că acuzaţiile par prea mult cusute cu aţă albă.

Constatând eşecul acestei campanii menite să discrediteze disidenţa, Moscova îşi schimbă brusc direcţia de atac. Vinovăţia aparţine acum naţionaliştilor armeni. Trei dintre ei vor fi arestaţi şi executaţi. Sfârşitul poveştii! Nu este exclus ca acest atentat

soldat cu numeroase victime să fi fost o provocare pusă la cale de serviciile secrete, metodă ce va fi reluată mult mai târziu de Putin și anturajul său[1].

Domnul X / Patrick PESNOT

Afacerea Saharov nu se încheie însă aici. Când fizicianul și soția sa iau drumul exilului, la Gorki, Victor Louis va merge cu ei ca să îi fotografieze și să îi filmeze, ca să arate opiniei publice occidentale imagini ce demonstrează clar că cei doi nu sunt maltratați. Mai târziu, în 1986, va realiza pentru *Bild Zeitung* un interviu cu Saharov în

1 Vezi capitolul 16

care acesta, urmând direcţia informaţiilor ştiinţifice publicate de presa sovietică, va diminua amploarea catastrofei de la Cernobîl.

Victor Louis se stinge din viaţă la Londra, în 1992, ca urmare a unei crize cardiace. În ultimii ani alesese să trăiască departe de viaţa publică. În timpul lui Gorbaciov, KGB renunţă în bună parte la măsurile active, iar Victor Louis nu mai este astfel de nici un folos. Cu toate acestea, influenţa lui nefastă a fost multă vreme considerabilă. O arată această informaţie destul de puţin cunoscută: Victor Louis călătorea mult şi întâlnea personalităţi de rang înalt, iar aceste întâlniri se puteau dovedi

compromițătoare pentru interlocutori datorită legăturilor presupuse pe care le avea Louis cu KGB.

Domnul X / Patrick PESNOT

în 1970, acesta se întâlneşte de mai multe ori cu Henry Kissinger, şi nu întâmplător. Rezultatul a fost că secretarul de stat american a fost o vreme bănuit de CIA, dar şi a SDECE, că ar fi fost agent al serviciilor secrete ruseşti!

Jacques Almaric, jurnalist la *Le Monde*[1]*:*

„Bolnav şi inutil, Victor Louis se retrage din viaţa publică, după venirea lui Gorbaciov la putere. Fără îndoială că atunci şi-a pus în aplicare cunoştinţele din domeniul economiei de piaţă. Poate că îşi scria şi memoriile, ca o formă de reabilitare.Cine ştie? Prin anii 1960-1970, mulţi l-au auzit plângându-şi de milă la ivirea zorilor şi cu o sticlă de vodcă în faţă."

1 1992

fără ezitare: KGB sau mai curând avatarul său de astăzi, FSB; KGB

C

INE CONDUCE RUSIA? Numeroşi specialişti şi istorici vor răspunde

Misterul Andropov

al cărui servitor credincios a fôst Putin; KGB care trage sforile istoriei ruse de mai bine de 30 de ani de când un anume Iuri Andropov s-a instalat la Lubianka, sediul de temut al poliţiei politice sovietice, fosta CEKA din zorii revoluţiei.

Schimbările spectaculoase din URSS-ul anilor '80, *perestroïka* **şi** *glasnost,* **sunt atent pregătite în taina birourilor de la KGB. Rolul său este decisiv şi în destrămarea imperiului sovietic. De fapt, dacă privim atent spaţiul public al Rusiei contemporane, observăm că oamenii fostului KGB ocupă funcţii înalte, sunt politicieni sau influenţi oameni de afaceri, care au profitat de mana financiară a privatizărilor şi a corupţiei[1].**

Andropov, cel care oficializează venirea la putere a KGB, este un personaj învăluit în mister. Avem de-a face oare cu un reformator, cu un adept al gândirii liberale, deschis spre dialog care, dacă nu ar fi murit prematur, ar fi transformat URSS din temelii? Sau cu un neostalinist mascat? Să nu uităm că, în cei 15 ani în care a condus KGB, Andropov i-a hărţuit fără milă pe disidenţi...

Şi dispariţia sa lasă semne de întrebare: moarte naturală sau asasinat?

Hruşciov[2] este primul lider care schimbă macazul la Moscova. Mai devreme sau mai târziu, minciuna comunistă trebuia demascată. Procesul practicilor staliniste reprezintă primul pas spre prăbuşirea totalitarismului în estul Europei. Chiar dacă regimul Brejnev nu va tolera

1 Vezi capitolul 13
2 Vezi capitolul 14

un nou dezgheţ antistalinist şi va bloca cursul istoriei timp de 18 ani, discursul lui Nikita Hruşciov ar provoca prima fisură importantă în edificiul comunist.

Iuri Andropov este fără îndoială imul dintre cei mai paradoxali lideri politici din istoria ex-URSS. Succesorul lui Brejnev este un personaj dual, un conducător sovietic atipic. înverşunat adversar al gerontocraţiei Politburo-ului, anglofon convins, Andropov ducea o viaţă modestă plăcându-i să asculte jazz şi să bea whisky. Fiica sa se va căsători cu un actor recunoscut pentru legăturile strânse cu lumea literară şi artistică. Abil specialist în comunicare, Andropov are grijă să îşi cosmetizeze atent imaginea publică în ochii sovieticilor, dar mai ales ai occidentalilor. Fostul şef al KGB îşi construieşte imaginea unui om nou, care urmase o carieră absolut decentă şi normală.

Născut la 15 iunie 1914, în nordul Caucazului, ca şi protejatul său Gorbaciov, Andropov este fiul unui muncitor la căile ferate. La 16 ani, lucrează deja ca muncitor şi intră în Comsomol. Pe urmă devine barcagiu, apoi telegrafist şi avansează rapid în ierarhia de partid. La 25 de ani este deja membru de frunte al Comsomolului şi se înscrie la o facultate tehnică. Tânărului acti- vist-model i se deschid larg porţile spre o frumoasă carieră politică. La începutul anilor '50, este însărcinat cu coordonarea relaţiilor Uniunii Sovietice cu statele comuniste. Apoi este numit consilier la ambasada URSS în Ungaria şi, în sfârşit, ambasador. în această calitate va juca un rol important în desfăşurarea evenimentelor din 1956.

Ambasadorul Iuri Andropov dă asigurări că tancurile Armatei Roşii vor părăsi Ungaria[1], înşelând încrederea conducătorilor unguri cu un machiavelism rar întâlnit. În acelaşi timp avertizează Kremlinul despre atmosfera extrem de periculoasă şi susţine reprimarea în forţă a Revoluţiei maghiare, succes care îi va aduce promovarea! Întors la Moscova, devine membru al Secretariatului Comitetului Central şi şef al Departamentului pentru Afaceri Externe.

Deşi nu este încă cunoscut publicului larg din URSS, Andropov apare deja ca un personaj cu greutate în peisajul politic sovietic. În 1964, primeşte misiunea de a ţine tradiţionalul discurs anual de omagiere a memoriei lui Lenin, semn indubitabil al viitoarei sale ascensiuni politice. Hruşciov este încă la putere, iar Andropov îi trimite flori, fiind astfel încadrat în tabăra antistalinistă.

În acelaşi an Hruşciov este demis şi Brejnev spune stop ofensivei anti-staliniste. Contrar tuturor aşteptărilor, Andropov îşi păstrează funcţia din Comitetul

Central. Trei ani mai târziu este numit la conducerea KGB. Trecuse cu brio toate testele de fidelitate! Totuşi, postul actual nu este total lipsit de riscuri. Majoritatea predecesorilor săi sfârşiseră rău, fie lichidaţi, fie margi- nalizaţi în timpul lui Stalin. În plus, KGB este un organism slăbit de perioada destalinizării hruşcioviste. Administrator al Gulagului, maestru al opresiunii, prim organ poliţienesc al statului, KGB a polarizat deja toate criticile şi şi-a pierdut autonomia aflându-se acum sub controlul Partidului.

Numirea lui Andropov în fruntea sa îi va îmbunătăți imaginea. KGB trebuie să redevină un veritabil centru de putere. Astfel, acesta își propune să reformeze complet această instituție cu un personal demotivat și se întoarce la origini: de la înscăunarea sa în fruntea KGB, afirmă că este necesară întoarcerea la spiritul cekist de la început, așa cum exista sub mâna de fier a fondatorului său, Dzerjinski.

De acum înainte, KGB va ^vea misiunea de a apăra puterea sovietică împotriva oricăror amenințări, din afara sau din interiorul țării. La inițiativa lui

Andropov, care profită de legăturile sale strânse cu mediul artistic, „în literatură, în cinema şi în teatru se lansează o campanie atent orchestrată pentru îmbunătăţirea imaginii serviciilor de securitate”.

Jaurès Medvedev[1]:

1 *Andropov au pouvoir, ed. Flammarion, 2007*

„Andropov este cunoscut pentru prieteniile sale literare şi artistice. Fiica sa, Irina, este soţia lui Aleksandr Filipov, actor la teatrul popular de avangardă Taganka. Prin intermediul acestuia, Andropov îl va cunoaşte pe talentatul actor Iuri Liubimov, directorul artistic al teatrului. Relaţiile sale cu teatrul erau discrete: acesta avusese tot timpul probleme cu Ministerul Culturii şi cu alţi «câini de pază ai ideologiei comuniste», şi a încercat să îl protejeze pe Liubimov. De fapt, relaţiile lui Andropov cu mediul artistic şi literar vor fi puse permanent în slujba KGB. În 1970, marea parte a populaţiei nu îşi mai amintea de crimele staliniste, iar cenzura veghea la secretul acestei informaţii. Prin intermediul literaturii, teatrului şi creaţiei cinematografice, KGB orchestrează o campanie de proporţii în favoarea serviciilor de securitate.

Romanele poliţiste revin în forţă. Filmele, piesele de teatru şi serialele de televiziune prezintă eroismul agenţilor secreţi sovietici din timpul războiului şi după aceea. Atitudinea opiniei publice începe să se schimbe. „

Această nouă abordare nu rămâne fără ecou. Sub conducerea lui Andropov, KGB cunoaşte succese remarcabile în domeniul culegerii de informaţii. Agenţii sovietici fură sistematic studii ştiinţifice occidentale şi întreprind importante operaţiuni de dezinformare.

Dar şi pe plan intern sunt multe de făcut. Prerogativele KGB sunt nenumărate: astfel poliţia politică sovietică se implică în reprimarea atentatelor la securitatea statului, supraveghează frontierele, asigură protecţia secretelor de stat şi a documentelor confidenţiale, luptă împotriva terorismului, a contrabandei şi falsificării de bani etc. Practic, acţionează la toate nivelurile şi în toate sectoarele societăţii sovietice. Hruşciov hotărâse să aducă atingere independenţei KGB tocmai pentru a reduce această putere copleşitoare. Dar Andropov, care duce o politică activă de recrutare, a decis să recucerească treptat totalitatea atribuţiilor sale. În 1973, îi recucereşte în sfârşit autonomia şi intră, ca preşedinte al KGB, în Biroul Politic, instanţa supremă a URSS.

Epoca Andropov nu este caracterizată de simpatie față de „disidenți”, cum erau numite pe atunci în URSS, persoanele în mare parte intelectuali, care îndrăzniseră să conteste omnipotența Partidului. Acolo unde sistemul sovietic folosea forța brutală și instrumenta procese înscenate și de-a dreptul ridicole, Andropov va folosi metode mai sofisticate. În acest scop, șeful uriașului aparat represiv creează o nouă unealtă de supraveghere, adică faimoasa Direcție a V-a a KGB, însărcinată cu combaterea disidenței ideologice, prin acțiuni de infiltrare în cercurile ostile și prin implantarea unui uriaș sistem de ascultare. Locul tribunalelor politice este luat de spitalele de psihiatrie. Disidentul nu mai este considerat inamic politic, ci bolnav, o ființă asocială, incapabilă de integrare în societate, într-un cuvânt un „anormal”. Nu servește așadar la nimic să fie trimis la închisoare, ci dimpotrivă, trebuie vindecat într-un spital psihiatric.

Reformatorul Andropov, liderul sovietic occidentalizat, cultivat şi deschis la nou, inventează psihiatria politică, persecuţia psihiatrică a opozanţilor şi disidenţilor prin electroşocuri şi administrarea masivă de medicamente. Dar un Soljeniţîn, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, nu poate fi supus la electroşocuri! Andropov decide expulzarea acestuia şi ridicarea cetăţeniei. Dar ce te faci cu Saharov? Acest savant nu poate fi expulzat, căci părintele bombei cu hidrogen deţine mult prea multe secrete ştiinţifice. Strălucitul fizician este exilat în oraşul Gorki. Exil care nu-i va altera nici sănătatea, nici capacitatea de muncă.

Fapt curios, opinia publică sovietică primește foarte bine aceste măsuri. La urma urmelor, pe vremea lui Stalin, opozanții politici ar fi fost lichidați fizic sau trimiși în Gulag.

Nu la fel se petrec lucrurile în Occident. Persecuțiile la care sunt supuși disidenții stârnesc valuri de proteste. Pentru președintele Carter problema drepturilor omului este punctul nevralgic al relațiilor cu Uniunea Sovietică, iar

Andropov, acest arbitru al dialogului dintre Est şi Vest, este un partener de care trebuie să ţii cont, lucru pe care şeful KGB îl ştie foarte bine.

Andropov deţine o armă şi mai puternică, lupta împotriva corupţiei, care s-a generalizat la nivel înalt. Privilegiaţii ierarhiei comuniste beneficiază de favoruri exorbitante: vile, maşini de lux, magazine speciale de unde pot cumpăra bunuri din Occident.

Lui Andropov îi este cu atât mai uşor să denunţe corupţia demnitarilor cu cât el duce o viaţă modestă. Dar trebuie să fie foarte prudent, să acţioneze treptat şi mai ales să nu se ia imediat de principalii demnitari ai regimului.

La puţin timp după ce preia cârma KGB, i se iveşte o ocazie nesperată. Un oficial din cadrul administraţiei regiunii Leningrad, un anume Tolstikov, organizează o petrecere pe un iaht particular cu şampanie, caviar, fete vesele... În scurt timp, nimeni nu mai e treaz la bord. Vasul iese din apele teritoriale sovietice. Reperat de

autoritățile de coastă, este adus la mal. Pasagerii sunt reținuți pentru declarații. Tolstikov face uz de înalta sa funcție politică, dar neavând nici un act asupra lui, este alertat KGB. Andropov ordonă eliberarea lui Tolstikov și, în același timp, adresează felicitări vameșilor pentru profesionalismul de care au dat dovadă. Manevra este abilă! Șeful KGB nu vrea să înăbușe incidentul, iar pentru a evita scandalul, Tolstikov este demis.

Andropov nu are intenția să se oprească aici. Cunoaşte foarte bine structura piramidală şi regulile mafiote după care funcționează partidul. Statul este practic devorat de corupție, statisticile sunt trucate, se fură, se primește mită.

E nevoie de schimbări urgente. Dar cu ce să începi? Poate cu clanurile mafiote din Azerbaidjan, unde corupția este şi mai vizibilă decât în restul țării. Aliev, şeful local al KGB, este însărcinat să curețe gunoiul din grajdurile lui Augias. Curățenia este exemplară şi se soldează cu demiterea celor mai înalți responsabili

ai Republicii. Şi cu asta se pune capăt dezordinii şi corupţiei? Se face ordine în ţară? Greu de crezut. Corupţia este prea larg răspândită în toate straturile societăţii sovietice.

Andropov se gândeşte deja la o nouă operaţiune „cu mâinile curate”. De data aceasta în Georgia, unde mafia locală este şi mai puternică decât în Azerbaidjan. Aici puterea este deţinută de o adevărată bandă înarmată, un clan mafiot cuibărit în nomenclatura de partid, decis să-şi menţină privilegiile prin orice

mijloace. Agenţii KGB trimişi de la centru au de înfruntat mai multe atentate şi nu se deplasează decât în maşini blindate.

Deşi KGB loveşte în plin, mafia georgiană rezistă. Totuşi, datorită acestor operaţiuni, Şevarnadze, noul lider al Partidului Comunist georgian, construieşte dosare solide cu care reuşeşte să controleze reţelele mafiote locale.

Problema georgiană demonstrează clar limitele luptei împotriva corupției. Potentații locali au relații sus-puse în structurile de conducere ale statului, apropiate lui Brejnev. Nici chiar Andropov, atotputernicul șef al KGB, nu le poate zdruncina. Și chiar dacă liderii clanurilor mafiote sunt suspendați din funcții, este imposibil să dovedești complicitatea lor infracțională.

Andropov este departe de a se resemna! Într-o primă etapă, face publice eforturile sale în lupta anticorupție. Pentru a scăpa de cenzura riguroasă pe care

Brejnev o impusese presei, informaţiile apar direct în ziarele occidentale, prin intermediul lui Victor Louis[1]. Reuşeşte astfel să împuşte doi iepuri dintr-un foc: îşi întreţine imaginea de vajnic luptător anticorupţie şi, în acelaşi timp, se asigură că poate conta pe înţelegerea Occidentului în cazul unor măsuri mai dure. în plus, face cunoscut faptul că deţine dosare compromiţătoare în privinţa unor membri ai ierarhiei politice.

Urmarea este previzibilă. Când se simte destul de puternic, Andropov atacă direct persoane cunoscute din anturajul şi familia lui Brejnev, mai ales pe fiica acestuia, Galina, şi pe numeroşii ei prieteni. Sarcină cu atât mai uşoară cu cât KGB are misiunea oficială de a asigura protecţia familiei prezidenţiale. Deci nu există secrete!

Culisele vieţii private a Galinei, fiica excentrică a lui Brejnev, nu mai sunt o noutate pentru nimeni. Chiar şi liderul de la Kremlin este îngrozit de capriciile fiicei

sale, deşi nu a făcut prea multe ca s-o aducă pe calea cea bună. În ciuda unui fizic şters, aceasta are o viaţă amoroasă agitată, la care a contribuit şi faptul că era fiica lui Brejnev. În plus, duce o viaţă de petreceri şi de lux şi, foarte adesea, uită să-şi plătească cumpărăturile.

Cel de-al treilea soţ, un anume Iuri Ciurbanov, este înaintat la gradul de general şi numit ministru adjunct al afacerilor interne. Galina însă are o nouă pasiune, Boris Buriatia, supranumit „Boris Ţiganul", după debutul său de cântăreţ la

Teatrul Ţigănesc din Moscova. Cum era de aşteptat, legătura amoroasă cu fiica liderului de la Kremlin îl proiectează direct pe scena teatrului Balşoi din Moscova. Dar idilele Galinei nu se sfârşesc aici. La scurt timp, se îndrăgosteşte de Anatoli Kolevatov, directorul Circului Mare din Moscova.

La sfârşitul anilor '70, KGB descoperă că cercurile boeme în care se învârte fiica numărului unu sovietic sunt strâns legate de piaţa neagră şi de traficul de diamante, afaceri dubioase sub directa oblăduire a generalului Semion Ţvigun,

cumnatul lui Brejnev şi prim-vicepreşedinte al KGB. Andropov se vede faţă în faţă cu ocazia vieţii sale: Ţvigun era omul Kremlinului la KGB, iar Andropov dorea de prea multă vreme să scape de el. Acesta se hotărăşte aşadar să deschidă cutia Pandorei. Prea slăbit de boală, Brejnev este incapabil de reacţii.

Intrigile politice trebuie însă manevrate cu precauţie şi abilitate! Andropov nu se atinge de Galina. Ţinta sa devine generalul Ţvigun, care, deşi cumnatul lui Brejnev, este cel mai vulnerabil membru al bandei. Pentru a nu apărea în prim-

plan, Andropov are grijă ca dosarul acestuia să ajungă în mâinile lui Suslov, ideologul Biroului Politic al CC al PCUS. Acesta realizează imediat unde duc firele rețelei de contrabandă și, stupefiat de ceea ce descoperă, îl convoacă pe general. La sfârșitul unei întrevederi extrem de dure, Țvigun se sinucide. După câteva zile, și Suslov încetează din viață în urma unei crize cardiace. Încă o dată, Andropov împușcă doi iepuri dintr-un foc. Acum nu mai are nici un rival real în lupta pentru succesiunea la putere.

Galina Ciurbanova nu este chemată la ordin, ci internată în spital, oficial din cauza unei depresii nervoase. Judecat şi condamnat, Boris Ţiganul moare la scurt timp în închisoare, vestea nefiind nici infirmată, nici confirmată.

Virginie Coulloudon[1]:

1 *La Mafia en Union sovietique, ed. Lattes, 1990*

„La 17 aprilie 1982, Anatoli Kolevatov, directorul Circului din Moscova şi prieten apropiat al lui Brejnev, este arestat pentru infracţiunea de corupţie gravă. La proces s-a descoperit că nu acorda nici artiştilor de la circ, nici tehnicienilor autorizaţia de a pleca în turnee decât în schimbul unor sume de bani sau al complicităţii la traficul internaţional de caviar şi pietre preţioase. Kolevatov avea în subordine 20 000 de angajaţi, dintre care 6 000 de antrenori: inepuizabilă sursă de venituri! Poliţia declară că a fost alertată de faptul că trupe de valoare modestă plecau frecvent în turnee, în timp ce adevăratele vedetele ale Circului nu ieşeau niciodată din ţară. În timpul percheziţiei efectuate la dacea sa şi la domiciliul lui Kolevatov, poliţia judiciară a confiscat numeroase obiecte de valoare aduse din Occident, pe lângă peste un milion de dolari, bijuterii şi valută.

Zece ani mai târziu, în august 1984, Kolevatov este condamnat la 13 ani de închisoare. Un an mai târziu, la Moscova a ajuns zvonul că ar fi murit în închisoare în urma unui infarct. Ca şi în cazul morţii lui Boris Buriatia, nici o sursă oficială nu a confirmat, nici nu a infirmat vreodată această versiune a faptelor."

Toate aceste decese, la care se adaugă şi cel al soţului infirmierei personale a lui Brejnev, alimentează suspiciuni şi teorii conspiraţioniste. Prea multă lume avea interes ca aceste personaje să iasă din scenă! Compromiterea anturajului lui Brejnev este esenţială pentru strategia politică a lui Andropov, dominat de o singură idee: puterea.

Această strategie slăbește anturajul lui Brejnev și în special pe cei care pot avea pretenții la succesiune, precum Konstantin Cernenko, dar în același timp îl transformă pe Andropov cel „cu mâinile curate” în campionul anticorupției, devenind astfel persoana cea mai indicată pentru funcția de secretar general al CC al PCUS.

Dinozaurii din Biroul Politic sunt impresionaţi. Andropov a îndrăznit să atace clanul prezidenţial. Puţini sunt cei care nu au nimic a-şi reproşa. În plus, cine ştie cine mai urmează?

În noiembrie 1982, la numai două zile după moartea lui Brejnev, Andropov este numit în funcţie, dar este departe de a-şi face iluzii. Nu-l aşteaptă o sarcină uşoară! Andropov cunoaşte foarte bine situaţia reală a ţării. În ciuda aparenţelor şi a unui potenţial militar enorm, situaţia este catastrofală. Este nevoie de reformă

radicală (*perestroika* de mai târziu), de reconstrucție și de o „nouă gândire politică", acesta este mesajul pe care îl transmite liderul sovietic. Andropov este deci adevăratul părinte al procesului *de perestroika*. Mai târziu, Gorbaciov aplică doar preceptele stabilite de fostul șef al KGB, la care adaugă și conceptul de *glasnost*, adică de transparență.

în realitate, Andropov se vrea un reformator doar pentru că este realist și lucid. Chiar înainte de a deveni numărul unu sovietic, înțelege că disidența poate fi

învinsă doar prin schimbări importante, prin modernizarea şi îmbunătăţirea performanţelor ţării. La fel şi marxism-leninismul poate fi salvat doar prin îndepărtarea tuturor reziduurilor care l-au denaturat de-a lungul anilor, fără a rupe legătura cu sistemul. Există o singură soluţie: adaptarea şi eficienti- zarea tuturor structurilor ţării. Paralizată de inerţia conducătorilor, parazitată de birocraţie, lipsă de coordonare si corupţie, Rusia se află în pericol de moarte. Andropov va intra în posesia unui tulburător raport al Academiei de Ştiinţe a URSS (niciodată publicat!). în acest raport, academicienii sovietici au comparat sistematic diferenţele dintre URSS şi SUA şi au ajuns la concluzia că SUA depăşise treptat URSS în absolut toate domeniile. Un singur sector reuşeşte să bată recordul american, cel al cărbunelui şi oţelului, dar este o ramură industrială ce aparţine trecutului.

Este absolută nevoie de reforme radicale. Dar cu cine să le faci? Structurile partidului şi statului sunt anchilozate, iar nepăsarea domneşte la toate nivelurile. Trebuie întărită disciplina muncii şi este nevoie de reînnoirea clasei politice. Uniunea Sovietică are nevoie nu numai de un alt mesaj, dar şi de o clasă politică întinerită şi credibilă. Alegerea dinainte a conducătorilor politici trebuie oprită şi corupţia trebuie eradicată, această corupţie care costă prea mult şi a cărei proliferare îmbogăţeşte membrii nomenclaturii de partid. Ordinea şi disciplina trebuie restaurate în societatea sovietică!

Pentru Andropov nu se pune problema democratizării societății sau a instaurării unui socialism cu față umană, după modelul liderilor praghezi[1]. Dimpotrivă, el este interesat de renașterea și fortificarea partidului. Imaginea de liberal pe care și-a construit-o nu este decât un mit pentru export.

Ar trebui să ne întrebăm și dacă dispune de mijloacele necesare transformării sistemului. Evident, Andropov poate conta pe susținerea populară. Și KGB li

este fidel, după ce l-a transformat în profunzime recrutând cadre tinere şi întreprinzătoare. Este însă suficient într-o ţară blocată instituţional?

La scurtă vreme după preluarea puterii, Andropov dă un semnal puternic legat de corupţie. Comerţul moscovit este bulversat. Sunt arestaţi şi trimişi în gulag zeci de hoţi, de vânzători, comercianţi, şefi de depozite şi de magazine. Din lotul celor arestaţi face parte însuşi atotputernicul patron al magazinelor alimentare de stat „Gastronom". Nimeni nu se mai simte în siguranţă!

Apoi, Andropov își îndreaptă privirile spre Uzbekistán, unde nivelul corupției este la apogeu. Această republică sovietică din Asia Centrală este una dintre cele mai mari producătoare de bumbac din lume. Politica sovietică de planificare agricolă impune monocultura intensivă. Măsură aberantă, căci republica uzbecă nu este concentrată doar pe cultivarea „aurului alb".

Un incident banal în sine aprinde fitilul. Șeful unei gări constată că nu toate vagoanele încărcate cu bumbac din Uzbekistán sunt pline. Și totuși ușile sunt

sigilate! Ce se întâmplă? Se fură din vagoane? Kremlinul declanşează o anchetă. Investigaţiile sunt foarte dificile. KGB se vede nevoit să trimită echipe speciale, care să asigure protecţia anchetatorilor. Rezultatele finale ale anchetei sunt ameţitoare. Recolta de bumbac nu reprezintă decât jumătate din cantitatea oficial declarată. Statul sovietic cumpără în fiecare an bumbac care exista doar pe hârtie. Banii ajung direct în buzunarele celor de la putere, care mai primesc şi tot felul de prime pentru depăşirea planului de producţie. În total, miliarde de ruble!

**SPIONI
I
RUŞI ,**

Ancheta stabileşte că întreaga castă politică a Uzbekistanului este coruptă. Totul se vinde şi se cumpără pe bani grei, începând cu funcţiile de deputat şi medaliile de merit.

în urma activităţii desfăşurate de doi judecători, capii republicii vor fi demişi şi zeci de lideri comunişti vor compărea în faţa justiţiei. Complicitatea **Kremlinului** devine din ce în ce mai evidentă, dat fiind că liderii uzbeci nu puteau acţiona singuri.

Sănătatea lui Andropov se deteriorează rapid şi, la începutul anului 1984, se stinge din viaţă, la numai 15 luni de la preluarea puterii, din cauza unei afecţiuni renale, potrivit versiunii oficiale. Totuşi au existat martori care au atestat că Andropov nu era chiar atât de bolnav pe cât s-a declarat la Moscova şi care au fost uimiţi că starea lui de sănătate s-a agravat subit. Să fi fost oare asasinat?

în laboratoarele serviciilor secrete sovietice există numeroşi specialişti în metode de otrăvire, mai ales în otrăvuri de contact ce nu lasă urme.

Dacă scandalul de corupţie la vârful republicii uzbece ar fi ajuns la Kremlin, ar fi putut deranja anumiţi membri din ierarhia comunistă, inclusiv camarila lui Andropov! Aceştia ar fi putut aşadar să pună la cale moartea secretarului general al Partidului Comunist care le ameninţa averea şi chiar viaţa!

Hélène Blanc, istoric[1]:

1 *KGB, connexion – Le système Poutine, Hors Texte, 2004*

[După ce a amintit că Gorbaciov, protejatul lui Andropov, este responsabil cu agricultura în cadrul Comitetului Central, Hélène Blanc aduce în discuție declarațiile unuia dintre cei doi judecători în legătură cu viitorul număr unu sovietic.]

„Evident, acesta se ocupa și producția de bumbac din Uzbekistan, unde se ducea regulat (începând din 1978). Astăzi nimeni nu mai neagă enormele escrocherii cu bumbac din Uzbekistan și miliardele de ruble rezultate de aici. Toți

sunt de acord că este imposibil să nu observi aceste fraude, pur şi simplu pentru că datele elementare nu coincideau. Gorbaciov să fi fost singurul care nu a văzut nimic?"

Mai departe, Hélène Blanc remarcă:

„În 1989, Gorbaciov îşi pierde răbdarea şi trânteşte uşa blindată a Kremlinului în nasul Justiţiei. Magistraţilor li se iau dosarele şi sunt ameninţaţi la rândul lor cu judecata pentru grave neregularităţi în cadrul anchetelor. Procesele

anticorupție se soldează cu condamnarea la 12 ani de închisoare a unui singur personaj: Iuri Ciurbanov, ginerele defunctului Leonid Brejnev, lipsit acum de sprijinul politic al socrului său."

k

Universul terorii

Tensiunea dintre cele două mari puteri atinge punctul culminant. Președintele Ronald Reagan tocmai anunțase Războiul Stelelor, breșă importantă în echilibrul terorii. în același timp, Uniunea Sovietică, acuzată de a fi doborât un Boeing 747 coreean, devine obiectul unei violente campanii de discreditare. Momentul este bine ales căci, după eșecul negocierilor de la Geneva, NATO trece la amplasarea rachetelor americane Pershing în Europa de Vest, destinate unor eventuale riposte împotriva rachetelor sovietice SS-20, instalate dincolo de Cortina de Fier. Kremlinul este convins că, mai devreme sau mai târziu, Statele Unite vor lansa un atac nuclear împotriva URSS. Niciodată, de la criza rachetelor din Cuba, lumea nu fusese atât de aproape de marginea prăpastiei.

Dar ce este real și ce este dezinformare în toată această poveste?

O noapte de sfârșit de septembrie, 1983. Undeva răsună urletul lugubru al unei sirene. Suntem la periferia Moscovei, într-un buncăr ultrasecret unde este instalat statul-major însărcinat cu prevenirea atacurilor cu rachetă. Acesta dispune de o rețea de sateliți ce acoperă întreaga lume și în special America de Nord. Unul dintre sateliți detectează[5] cinci rachete nucleare americane în zbor spre URSS. Pentru locotenent-colonelul Stanislav Petrov, aflat în acea noapte la comanda centrului de supraveghere, a izbucnit cel de-Al Treilea Război Mondial.

Datoria îi cere să avertizeze imediat Kremlinul. Prin apăsarea faimosului buton roşu, aproape automat se declanşează contraatacul nuclear. În pofida panicii care pune stăpânire pe el, Petrov are un moment de ezitare. Evident că informaţia primită este exactă. Dar, ştie din experienţă că reţeaua de sateliţi nu este de încredere. În plus, sistemele de supraveghere la sol nu detectează nici o mişcare.

UMEA A FOST LA UN PAS DE APOCALIPSA nucleară fără să ştie? Mai

L

exact, în toamna anului 1983, în plină criză a eurorachetelor.

Petrov se află în faţa unui teribil caz de conştiinţă. Îşi poate asuma răspunderea declanşării unui nou război mondial? Soarta întregii planete se află în mâinile sale şi are la dispoziţie doar câteva secunde pentru a lua o hotărâre, în cele din urmă, Petrov îşi ia inima în dinţi şi decide că este vorba despre o eroare tehnică. Din fericire, are dreptate. Ulterior se va stabili că satelitul militar *Cosmos* a interpretat scânteierea soarelui reflectată pe luciul unui lac din America drept tirul unor rachete de croazieră. Dacă colonelul Petrov nu ar fi acţionat cu sânge rece, întreaga planetă ar fi fost în pericol.

Totul începe în 1970, odată cu decizia Uniunii Sovietice de a instala în Europa de Est rachetele cu rază medie de acțiune SS-20, îndreptate împotriva Europei Occidentale. Echilibrul militar este modificat, ceea ce provoacă neliniște în rândul puterilor europene, în special în Germania. Republica Federală Germania beneficiase până acum de umbrela NATO, o umbrelă clasică, în stare să reziste unui atac blindat sovietic. Dar instalarea rachetelor cu focoase nucleare schimbă radical situația.

La presiunea liderilor vest-germani, NATO decide amplasarea rachetelor balistice cu rază medie de acțiune Pershing în Europa Occidentală. Dar până atunci sunt organizate negocieri bilaterale între Uniunea Sovietică și Statele Unite pe tema dezarmării. La Geneva, au loc faimoasele tratative asupra reducerii armamentelor strategice SALT și START.

între timp, Ronald Reagan este ales președinte al Statelor Unite. încă de la bun început acesta afirmă că Uniunea Sovietică este „imperiul răului". Evident,

adoptă o politică mult mai fermă decât predecesorul său, Jimmy Carter. Cu atât mai mult cu cât în 1979 are loc invazia sovietică din Afghanistan, iar în Polonia, generalul Jaruzelski instituie starea de război.

Sunt îndeplinite deci toate condiţiile pentru ca relaţiile dintre cele două puteri mondiale să se răcească iremediabil. După perioada de destindere politică din anii '70, urmează un al doilea Război Rece. Totuşi, în 1981, anul în care Reagan câştigă cursa pentru Casa Albă, Brejnev este de acord cu introducerea unui

moratoriu privind desfăşurarea rachetelor SS-20 şi chiar îngheţarea programului de construcţie a altor rachete. Un răspuns pozitiv din partea Occidentului ar însemna acceptarea rachetelor deja desfăşurate în Europa de Est, cu atât mai mult cu cât Brejnev pune şi condiţii: îngheţarea programului sovietic de construire a rachetelor va intra în vigoare doar dacă NATO va renunţa la rachetele Pershing în Europa de Vest. Evident, este vorba despre o manevră înşelătoare. Occidentul refuză propunerea şi anunţă instalarea rachetelor pentru sfârşitul anului 1983.

Totuşi, ruptura nu se produce încă. La Geneva se desfăşoară tratative ruso-americane, dar climatul de neîncredere nu poate fi depăşit. În acelaşi timp, Statele Unite se lansează într-o politică de înarmare fără precedent. Obiectivul principal este slăbirea URSS prin sporirea cheltuielilor de înarmare, în pofida spionajului ştiinţific, Uniunea Sovietică este depăşită în sectoarele de vârf ale industriei militare. Efortul militar american vizează îndeosebi tehnologiile cele mai sofisticate şi deci cele mai costisitoare, fapt evidenţiat şi de noul program SDI[1] lansat de preşedintele Reagan, pe care ziariştii îl vor numi în mod abuziv „Războiul Stelelor".

1 Iniţiativa de Apărare Strategică (n.t.)

Despre ce este vorba? Președintele Reagan cere cercetătorilor americani să pună la punct un sistem de apărare, un scut antirachetă care să protejeze SUA de un atac nuclear sovietic. Sateliți dotați cu raze laser de mare putere vor depista și distruge mai ușor rachetele sovietice chiar din momentul decolării, iar proiectilele vor doborî rachetele balistice care vor reuși să treacă de sistemul de apărare.

Poate fi credibil un astfel de proiect sau este vorba despre o nouă sperietoare americană?

Chiar şi specialişti americani au serioase îndoieli faţă de viabilitatea şi eficienţa acestui nou sistem de apărare, şi chiar faţă de posibila lui realizare înainte de anul 2000, termenul stabilit de Reagan. în plus, cine se aşteaptă la un atac nuclear preventiv din partea Rusiei?

Dar cum rămâne cu Reagan? Are într-adevăr încredere în scutul naţional antirachetă? Nu poate totuşi ignora faptul că sovieticii sunt experţi în vânătoarea de sateliţi. însă miliardele de dolari destinate programului SDI permit complexului

militar-industrial american dezvoltarea fără precedent a activităţilor de cercetare ştiinţifică.

Nu există nici un dubiu că obiectivul esenţial al acestui program fantastic era mai ales ruinarea URSS, angrenată în această costisitoare cursă a înarmării spaţiale. Chiar şi azi, acest sistem al războiului stelelor nu a fost pus la punct, iar americanii au încă probleme în ce priveşte doborârea unei rachete în zbor cu un alt proiectil, chiar dacă, în urmă cu puţin timp, Marina americană a făcut o

spectaculoasă demonstrație de forță prin distrugerea unui satelit-spion dezafectat cu ajutorul unei rachete. în schimb, programul SDI şi-a atins scopul: Uniunea Sovietică este slăbită şi în criză. Să mai adăugăm un factor care a contribuit la colapsul sovietic, şi anume împotmolirea sovietică în Afghanistan, suscitată în mare parte de Statele Unite, care îi îndeamnă pe mujahedinii afgani la rezistență şi le livrează arme. Avem acum în fața ochilor cele două cauze principale care au dus la prăbuşirea imperiului sovietic.

Sperietoare sau nu, programul SDI neliniştește Moscova. Un scut anti-rachetă american ar însemna sfârşitul politicii de descurajare nucleară. Rachetele sovietice pot fi duse la fier vechi! În lipsa unui scut similar, URSS riscă să rămână fără ripostă în faţa unui atac nuclear american.

Negocierile de la Geneva asupra eurorachetelor ajung într-un punct mort. Nimeni nu cedează! Atmosfera este tulburată şi de doborârea unui avion sud-coreean Boeing 747 cu 300 de pasageri la bord, în timp ce survola spaţiul aerian al

URSS: o tragedie mult mai puțin limpede decât părea inițial, după cum se va vedea în continuare.

La Geneva, negocierile capotează în noiembrie 1983. În lunile următoare, sunt instalate în Europa de Vest primele rachete Pershing. Opinia publică occidentală nu privește cu ochi buni această acțiune. Au loc nenumărate manifestații de protest sub sloganul „Mai bine comunist decât mort!”

Jean-Pierre Clerc şi Paul Iorcète[1]:

„1983 este anul marii crize a eurorachetelor. RFG, Anglia, Italia, Olanda şi Belgia trebuie să decidă dacă sunt de acord cu amplasarea rachetelor Pershing pe teritoriile lor.

În 1983, sovieticii mizează enorm pe nemulţumirea europenilor şi speră într-o masivă mobilizare, o «revoltă paşnică» împotriva amplasării eurorachetelor, aşa cum, în 1970, un puternic curent de opinie îl obligase pe Jimmy Carter să renunţe la bomba cu neutroni.

În martie 1983 se mai putea crede până la urmă că aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte! Mobilizarea opiniei publice împotriva rachetelor Pershing ar putea convinge guvernele occidentale să renunţe la desfăşurarea de euro- rachete, dar iată că preşedintele american tensionează o situaţie şi aşa extrem de delicată. Căci Moscova joacă pe o singură carte, lăsând clar să se înţeleagă că instalarea eurorachetelor va crea o situaţie tensionată pe care lumea nu o mai cunoscuse de la criza rachetelor din Cuba din 1962.

Or, discursul preşedintelui Reagan punea lucrurile la locul lor: perspectiva Războiului Stelelor este extrem de îngrijorătoare pentru Moscova. Cum să duci în acelaşi timp două războaie decisive? Cum să schimbi direcţia la mijlocul drumului? Dar oare sovieticii nu se alertaseră fără motiv? Nu ar fi oare destul de greu să te ridici împotriva unui proiect care se prezintă, la o privire mai atentă, ca pur defensiv şi foarte îndepărtat?"

În tot acest context, se naşte o întrebare firească. În ce măsură pacifiştii europeni sunt manipulaţi de Moscova? Iată ce declară François Mitterand: „Pacifiştii sunt în Vest, iar rachetele SS-20 sunt în Est." Serviciile secrete sovietice revendică prea repede succesul protestelor împotriva instalării rachetelor americane Pershing. Nici nu e greu de înţeles dacă ne gândim la climatul de psihoză generală creat de declanşarea Operaţiunii Ryan.

Ryan este un acronim pentru sintagma rusească „atac cu rachete nucleare.” Autoritățile sovietice se tem de un atac nuclear american. În mai 1981, în cursul unei ședințe secrete a KGB, Brejnev denunță violent politica războinică a noii administrații americane. Însă în cadrul aceleiași ședințe, auditoriul este marcat de discursul directorului KGB, Iuri Andropov[1], poate pentru că este un personaj foarte bine informat și oricum cel mai bine plasat printre posibilii succesori ai lui Brejnev, deja foarte bolnav.

Andropov susține că la Washington se pregătește declanșarea unui atac nuclear împotriva URSS. Dar pentru a putea lansa un atac preventiv, Moscova are nevoie de maximum de informații. Pentru a demonstra că nu este vorba despre o amenințare fictivă, Andropov anunță și prima colaborare dintre KGB și GRU, adică serviciul de informații militare al URSS, în cadrul Operațiunii Ryan.

Chiar şi scepticii sunt convinşi. La urma urmelor, Andropov deţine probabil informaţii secrete. Mareşalul Ustinov, ministrul apărării al URSS, ia şi el în serios ameninţarea nucleară americană.

Ryan devine aşadar o prioritate de importanţă maximă! Operaţiunea prevede punerea în funcţiune a unui sistem de detecţie fiabil şi rapid. „Cârtiţele" sovietice primesc misiunea de a obţine informaţii despre posibilitatea lansării unui atac nuclear. Şi cel mai mic amănunt contează: trebuie urmărit orice detaliu

anormal şi semnalat orice început de mobilizare. Agenţii KGB trebuie să supravegheze plecările şi sosirile responsabililor militari occidentali, schimbările de orar în administraţia publică, ba chiar şi refacerea stocurilor de sânge.

Toţi rezidenţii KGB ajung astfel să fie supraîncărcaţi. Dar poţi să-ţi exprimi nemulţumirea din moment ce însuşi şeful KGB susţine existenţa unui apropiat atac nuclear? în plus, trebuie să ţinem cont şi de contextul crizei eurorachetelor. Dacă statele occidentale hotărăsc staţionarea rachetelor Pershing pe teritoriul lor, atunci

se schimbă datele problemei. în cazul unui atac lansat de pe teritoriul SUA sau de la bordul unor submarine nucleare, rachetele vor lovi URSS într-o jumătate de oră. Dacă rachetele sunt instalate în Europa, timpul se reduce la doar 10 minute pentru a detecta atacul, a declanșa riposta și a lua toate măsurile de protecție ce se impun, ceea ce înseamnă că toate planurile sovietice trebuie modificate.

în aceste condiții, proiectul Ryan capătă o altă dimensiune și sporește panica oficialilor sovietici.

Când Andropov se instalează la Kremlin, în noiembrie 1982, proiectul intră într-o nouă etapă de accelerare. De acum înainte, liderii de la Kremlin trebuie să fie informaţi şi de ora la care se stinge lumina în birourile administraţiilor anglo-saxone. Orice schimbare bruscă de program poate însemna pregătirea pentru un viitor atac nuclear.

Christopher Andrew şi Oleg Gordievski[1]:

„La începutul anului 1983, şi alte servicii speciale intră în acest joc. La Londra, un rezident al StB-ului cehoslovac va mărturisi că este pentru prima dată implicat într-o acţiune cu caracter militar. În februarie, toţi agenţii serviciilor speciale rezidenţi în capitalele ţărilor NATO primesc directive «strict personale» pe

1 *Le KGB dans le monde, 1917-1990, Fayard, 1990*

care vor trebui să le păstreze în dosarele lor personale, cu precizări suplimentare privind ameninţarea nucleară occidentală şi măsurile ce se impun pentru împiedicarea acesteia. La sfârşitul aceluiaşi an, pe teritoriul RFG sunt instalate rachetele Pershing II. Conform datelor oficiale, rachetele nucleare pot atinge ţinte de pe teritoriul Uniunii Sovietice în 4—6 minute, ceea ce nu ar permite nici măcar conducătorilor comunişti să ajungă la adăpost (rachetele SS-20 sovietice deja îndreptate spre Europa Occidentală nu au fost menţionate nici o clipă în telegramele KGB). Această directivă trimisă lui Guk, rezidentul din Londra, conţinea pasaje de un tragi-comic involuntar, care arată lacune terifiante în modul în care Centrul vedea Occidentul în general şi societatea britanică în particular. Unui rezident i se spunea de pildă că «un semn important» al pregătirilor britanice pentru războiul nuclear ar fi probabil «creşterea cumpărăturilor şi a preţului sângelui în centrele de recoltare: acesta a primit ordinul să raporteze imediat orice schimbare a preţului (KGB uitase că donatorii de sânge erau voluntari).»„

În acelaşi timp, KGB intensifică măsurile active. Obiectivul principal este slăbirea influenţei celor doi campioni ai lumii occidentale, preşedintele Ronald Reagan şi prim-ministrul britanic Margaret Thatcher. Mai mult încă, dacă este posibil, anularea oricăror şanse de a fi realeşi. Primul candidase la preşedinţie în noiembrie 1984, iar a doua candidase la funcţia de premier în iunie 1983, în timpul consultării legislative.

Amândoi sunt partizani fermi ai amplasării rachetelor balistice cu rază medie de acţiune în Europa de Vest, amândoi au şanse reale de a obţine succese politice remarcabile. În plus, Doamna de Fier câştigase Războiul Malvinelor! Totuşi KGB declanşează o campanie de presă denigratoare la adresa prim-ministrului britanic, catalogată drept o persoană rasistă, la cheremul grupurilor de interese economico-financiare. Această măsură activă nu este încoronată de succes pentru simplul fapt că articolele acestui trimis foarte special sunt mediocre, iar Partidul Conservator al lui Margaret Thatcher câştigă alegerile.

Măsurile active împotriva lui Reagan vizează discreditarea ambasadorului american la ONU, Jeane Kirkpatrick, demers care cade tot în sarcina presei. Apar o serie de articole ce relatează relațiile acesteia cu liderii sud-africani și serviciile lor secrete. Din nefericire pentru KGB, documentele fabricate la Moscova conțin nenumărate date eronate. Acțiunile de intoxicare continuă. Serviciile secrete sovietice colportează un alt dosar ce demonstrează implicarea CIA în mișcarea anticomunistă Solidaritatea a lui Lech Walesa.

Şi acest dosar se adevereşte a fi un fals grosolan. Nou eşec pentru KGB! De data aceasta, Moscova decide să-l atace direct pe Reagan. Evident, tot prin intermediul unor articole publicate în presă. Reagan este prezentat ca un factor decisiv de influenţare a politicilor agresive, un lider asociat cu regimurile violente şi represive, ceea ce nu este întru totul fals, dar nici această acţiune nu obţine efectul scontat.

Puterea sovietică trăiește cu obsesia unui atac nuclear din partea NATO, iar liderii politici occidentali, mai ales americanii, nu sunt străini de aceste temeri. De ce? Dintr-un motiv foarte simplu; chiar ei au grijă să le întrețină.

La puțin timp după instalarea la Casa Albă, Ronald Reagan inițiază o serie de operațiuni secrete, cunoscute sub numele de cod PSYOP. Este vorba despre o serie de acțiuni psihologice care vizează alimentarea temerilor sovietice.

Moscova trebuie convinsă de inutilitatea şi ineficienţa sistemelor sale de supraveghere aeriană şi apărare antirachetă. Forţele NATO sunt în măsură să dejoace orice plan de prevenire şi protecţie. Oricând şi oriunde! O probă se impune... PSYOP trece la operaţiuni foarte concrete. În mai multe rânduri, marina americană desfăşoară nave în zone sensibile, fără a fi detectate de radarele şi sateliţii sovietici, în direcţia cărora a trimis informaţii false.

Moscova este cuprinsă de panică. Navele americane se pot apropia de ţărmul sovietic fără a fi reperate, nici măcar de bazele ultrasecrete. Rusia este deci mult mai vulnerabilă decât crede, acesta fiind până la urmă şi scopul americanilor.

La începutul anilor '80, forţele americane vor înmulţi demonstraţiile de acest gen. Avioane de luptă simulează atacuri asupra avioanelor de vânătoare sovietice în timpul alimentării în zbor. Nave de război se apropie de peninsula Kola,

unde este instalată una dintre cele mai importante baze militare sovietice, ba chiar reuşesc să staţioneze câteva zile fără să fie detectate.

Manevrele psihologice şi militare americane sunt concentrate în nordul şi estul extrem al Rusiei. Aceste zone adăpostesc baze militare ultrasecrete şi tot aici îşi are baza celebra flotă sovietică a Pacificului, formată din nave şi submarine nucleare echipate cu rachete intercontinentale.

Deşi există riscul unei confruntări militare directe, provocările continuă şi în primăvara anului 1983. Americanii nu ezită să organizeze manevre de anvergură cu cel puţin trei portavioane şi circa 40 de nave de luptă. Şi asta unde? în Extremul Orient rus, în apropierea peninsulei Kamceatka şi a insulei Sahalin, comparată adesea cu un portavion şi unde staţionează sute, poate mii de avioane de vânătoare şi bombardiere sovietice dintre cele mai moderne. Tot aici este situat şi un centru pentru experimentarea rachetelor. Boeingul coreean survola chiar această zonă când a fost doborât!

Ce se întâmplase totuşi? Exasperaţi de provocările americane – ce aveau de asemenea scopul să testeze sistemele de apărare şi de detectare ale forţelor sovietice –, sovieticii folosesc forţa pentru a termina povestea? Tot ce se poate. Boeingul, care deviase de la ruta stabilită, să fi fost doar o victimă colaterală? Nu putem să nu amintim că avionul coreean avea o „semnătură" radar foarte apropiată de cea a avioanelor-spion americane, Boeinguri transformate, care încercau să violeze cu regularitate spaţiul aerian sovietic.

Politica de hărţuire iniţiată de Reagan este periculoasă, iar paranoia sovietică sporeşte. Andropov vede în orice manevră preludiul unui atac nuclear masiv. Moscova poate lua oricând iniţiativa unei ofensive. Pe la mijlocul anului 1982, vine rândul americanilor să se teamă.

La acea oră, Uniunea Sovietică se pregătește pentru un fel de repetiție generală a războiului nuclear. în apropiere de cosmodromul Baikonur, forțele militare sovietice lansează o baterie de rachete și rachete balistice. Alarma durează șapte ore. Din buncărul lor amplasat în regiunea Munților Stâncoși, ofițerii americani sunt convinși că asistă la izbucnirea celui de-Al Treilea Război

Mondial, la fel ca și locotenent-colonelul Stanislav Petrov care primise o alarmă falsă de la satelitul *Cosmos* în urmă cu un an! Nu numai că se tem, dar constată cu

stupoare că ruşii sunt capabili să distrugă un satelit pe orbită. Un război real ar face deci imposibilă ghidarea prin satelit a propriilor rachete intercontinentale.

Pentru Moscova, nu este decât răspunsul la provocări. În schimb, Washingtonul conştientizează posibilitatea izbucnirii unui război nuclear. Ruşii dispun de tehnologia necesară declanşării unui război de tip preventiv! Acesta este unul dintre motivele pentru care Reagan a făcut public programul său privind Războiul Stelelor.

Niciodată pericolul izbucnirii unui război nuclear nu este mai aproape, cu atât mai mult cu cât Andropov este tot mai obsedat de Operațiunea Ryan, iar evenimentele par a-i da dreptate.

La sfârșitului anului 1983, la câteva săptămâni după tragedia avionului de pasageri sud-coreean, are loc un amplu exercițiu NATO cu numele de cod Able Archer 83. Armatele occidentale trebuiau să testeze nivelul de performanță al

dispozitivelor de avertizare în caz de amenințare nucleară, ca un fel de repetiție generală.

La Kremlin sună goarna războiului, iar sovieticii sunt convinși că SUA se pregătește de lansarea primei lovituri. Agenții infiltrați în Occident trimit informații alarmante: în comandamentele militare NATO e mare agitație, se schimbă codurile de transmisie, și până și ofițerii de gardă își modifică programul. Moscova crede că a început numărătoarea inversă a unui atac nuclear. Operațiunea Ryan!

în acele ore, omenirea trece pe lângă o catastrofă imensă. Andropov este cu degetul pe butonul roşu, dar Occidentul nu a ştiut nimic la acea vreme. Celebrul transfug rus Oleg Gordievski, fost colonel KGB, va dezvălui totul odată ajuns în Marea Britanie. Doar americanii şi-au dat seama cât este de periculos să te joci de-a ucenicul vrăjitor şi să exploatezi frica şi nesiguranţa celuilalt!

Christopher Andrew şi Oleg Gordievski[1]:

[După ce au dezvăluit în Occident existența Operațiunii Ryan, aceștia evocă o conferință rostită în 1984, cu o lună înaintea morții lui Iuri Andropov, de către noul șef al KGB, generalul Aleksandrovici Kriucikov, pentru care Ryan rămâne prioritatea absolută. Discursul abundă în expresii ale faimosului limbaj de lemn sovietic!]

„Omenirea este în pragul unui război mondial. Amenințarea nucleară derivă din contradicțiile inerente sistemului capitalist. Marile monopoluri americane

doresc să recâştige poziţiile pierdute în ultimele decenii. Planurile Pentagonului de declanşare a unui război nuclear se bazează pe ideea

fantezistă a dominaţiei mondiale. Casa Albă s-a angajat deja în procesul de pregătire psihologică a populaţiei pentru un război nuclear. Adâncirea crizei economice şi sociale din lumea capitalistă, recesiunea industrială şi şomajul masiv impun mai ales imperialiştilor americani necesitatea declanşării unui nou război mondial, privit ca unică şansă de redresare. Decizia Occidentului de a renunţa la pacea mondială în favoarea unui război nuclear nu este decât o reacţie de clasă la consolidarea cuceririlor socialismului. Obţinerea de copii după planurile de război secrete ale Statelor Unite şi NATO constituie pentru noi o sarcină prioritară."

Trucajele revoluţiei române

sfârşit de an, micile ecrane sunt invadate de imaginea a doi bătrâni interogaţi şi judecaţi de procurori invizibili. Soţii Ceauşescu opun o rezistenţă neaşteptată şi răspund cu o incontestabilă demnitate inchizitorilor anonimi. După o parodie de proces, ce a durat în jur de o oră, sentinţa cade ca o ghilotină: condamnare la moarte. Sentinţa este imediat executată. Dar în film nu s-a asistat la scenă, iar telespectatorii nu au văzut decât sfârşitul acesteia: două corpuri zac lângă un zid, cadavrele lui Nicolae şi Elenei Ceauşescu. Şi, în ciuda antipatiei faţă de cuplul de dictatori, oamenilor le-a fost ruşine să asiste la acest simulacru de proces.

Sfârşit de decembrie 1989. Revoluţia română se desfăşoară în direct la televizor, sub ochii întregii lumi. România devine ţinta unor formidabile operaţiuni de dezinformare. Iată de ce astăzi ar trebui să ne întrebăm în chip legitim dacă revoluţia română a fost într-adevăr revoluţie sau, dimpotrivă, un imens trucaj care nu a avut alt scop decât să lichideze dictatura apăsătoare a lui Ceauşescu, fără să aducă totuşi atingere fundamentelor regimului comunist.

încă de la începutul anului 1989, serviciile secrete occidentale ştiau că sfârşitul lui Ceauşescu este aproape. Dictatorul tocmai împlinise 70 de ani.

Fostul ucenic de cizmar devine de foarte tânăr membru al Partidului Comunist, formaţiune politică aflată în ilegalitate la acea

vreme, astfel încât înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, este arestat de cel puțin două ori. Ceaușescu are o ascensiune rapidă în ierarhia de partid. După ce comuniștii preiau pe deplin puterea în 1947, devine chiar ministru în câteva rânduri, iar la câteva zile după moartea lui Gheorghiu-Dej, preia funcția de secretar general al partidului.

CÂTEVA IMAGINI TELEVIZATE au șocat opinia publică internațională.

În timp ce în întreaga lume se fac pregătiri pentru sărbătorile de

La acea vreme, Nicolae Ceaușescu poate fi privit drept un moderat. Deschide porțile închisorilor pentru deținuții politici și duce o politică economică eficientă, România cunoscând atunci cea mai mare creștere economică din Europa. Promovează o politică de independență și distanțare față de Uniunea Sovietică și condamnă invazia Cehoslovaciei de către forțele Tratatului de la

Varşovia, 1968. Domnul Patrick PESNOT

Vărsarea sângelui muncitoresc de către trupele române pentru înăbuşirea Primăverii de la Praga[1]. Din acest moment, imaginea sa se îmbunătăţeşte considerabil, unii văzând în el un De Gaulle est-european. Mulţi lideri occidentali apreciază linia sa politică.

Promovarea dialogului cu Beijingul, o altă provocare la adresa URSS, este o nouă manifestare a independenţei. La începutul anilor '70, liderul de la Bucureşti întreprinde o vizită oficială în China populară. Sedus de modelul chinez, Ceauşescu este[1] Vezi capitolul 7 tezele maoiste. Consecinţele vor fi catastrofale pentru România. Vechiul Bucureşti cade pradă demolărilor şi nenumărate sate vor fi distruse. „Omul nou" devine o obsesie a regimului Ceauşescu. Nici ţăran adevărat,

dar **Dominique** și **Patrick PESNOT** trudesc ca sclavii în blocuri sumbre, aflat trup și suflet în slujba statului. Ne aflăm în plin univers orwellian!

în paralel, Ceaușescu pune la punct un formidabil sistem de supraveghere a populației. Securitatea, adevărată poliție politică ceaușistă, foarte bine echipată din punct de vedere militar, este omniprezentă și omnipotentă. Nimic nu-i scapă! Agenții Securității sunt infiltrați la toate nivelurile societății. Un român din cincisprezece lucrează pentru Securitate, ceea ce este enorm!

Vezi capitolul 7

Domnul X, Patrick PESNOT

Ceaușescu își consolidează puterea în România cu o mână de fier, presa este cenzurată, iar potențialii dușmani din interiorul partidului sunt îndepărtați.

Ceaușescu monopolizează întreaga putere în stat și devine obiectul unui incredibil cult al personalității, presa și publicațiile de partid numindu-l „Conducătorul iubit”, „Geniul din Carpați” sau „Marele Cârmaci”.

[1] **Vezi capitolul 7**

Dominic PESNOT Președintele Patriotic PESNOT promovează un nepotism fără precedent. Elena, soția marelui conducător, este numită vice-prim-ministru, ca și mulți alți membri ai familiei, numiți în posturi de conducere. Ambițioasă și autoritară, Elena se autoproclamă academician, își decernează tidul de doctor în chimie și semnează cărți scrise de alții.

Vezi capitolul 7

Românii nu mai pot fi păcăliți. Chiar dacă la începutul carierei sale ca șef al statului a avut parte de o bucura de popularitate, în special datorită politicii de independență față de Moscova, simpatia compatrioților săi scade pe măsură ce sărăcia crește de la o zi la alta.

Domnul X de **Patrick FESNOT**

Calvarul țăranului român începe odată cu colectivizarea forțată. Tot din dorința de independență, Ceaușescu decide achitarea rapidă a datoriei externe. în acest context, țara este tot mai săracă, iar populația se vede nevoită să accepte restricții și privațiuni de tot felul.

în timp ce produsele agricole sunt exportate în URSS, populația se confruntă cu o adevărată penurie de alimente. Puterea decide în același timp într-un mod arbitrar cât de cald trebuie să fie: temperatura din apartamente nu trebuie să depășească 14°!

→ Vezi capitolul 7

într-o țară în care delațiunea și supravegherea sunt generalizate, orice semn de protest devine o utopie. Rarii disidenți, adesea intelectuali de marcă, trebuie să aleagă între exil și închisoare. Doar minerii, având prin tradiție o putere destul de mare în România, îndrăznesc să facă grevă la sfârșitul anilor '70. Greva din 1977 a fost cea mai importantă mișcare de protest din acele timpuri.

Totuşi, în 1987, mai multe evenimente arată că lucrurile încep să se schimbe.

Gorbaciov face o vizită în România. Ceauşescu şi artizanul *perestroikăi* nu se privesc cu multă simpatie, iar sentimentul creşte când liderul de la Kremlin pledează deschis pentru un program de liberalizare în România. Dictatorul român îi dă clar de înţeles lui Gorby că vremea schimbărilor este încă departe. Cu toate acestea, chiar dacă Ceauşescu crede că relaţiile cu Uniunea Sovietică nu pot fi întrerupte. Economia românească depinde în mare măsură de spaţiul sovietic. Cu sau fără *perestroika*, Moscova rămâne fratele mai mare.

Domnul X / Patrick PESNOT

Catherine Durandin[1]:

„Ceauşescu nu înţelege că lumea se schimbă. Şi în Vest, dar şi în Est. Transformările epocii Gorbaciov îi scapă şi rămâne un stalinist convins. Nu are

îndoieli, căderea sistemului nu poate fi decât rezultatul ostilității interne și al unui complot extern. Discuția deschisă despre reformă care începe să-și facă loc în Uniunea Sovietică din 1983 nu își face loc și în România. Și totuși realitățile economice impun o stare de dependență față de Uniunea Sovietică. Sovieticii însă sunt nemulțumiți de o Românie care rămâne surdă la așteptările partenerilor. Dependența față de fratele mai mare este ascunsă cu grijă, iar presa tace. Cum să anunți unei populații înfometate că mare parte din producția agricolă ia calea Uniunii Sovietice? Cum să explici opiniei publice îndoctrinate împotriva Occidentului decadent că tehnologia vestică este mult prea scumpă, iar piața occidentală mult prea exigentă pentru a absorbi produsele industriale românești de proastă calitate din cauza lipsei de investiții tehnologice?"

La sfârșitul aceluiași an 1987, are loc revolta muncitorilor de la Brașov, acțiune de protest împotriva reducerilor salariale și a raționalizării exploatării cărbunelui. Muncitorii, cărora li s-au alăturat câteva cadre de partid, iau cu asalt sediul Partidului Comunist și incendiază portretele dictatorului. Doi milițieni sunt uciși.

[1] **Vezi capitolul 12**

Ceaușescu trimite armata care înăbușă revolta, iar numeroși muncitori brașoveni își pierd viața. Această victorie obținută prin forță lasă totuși urme adânci. Pentru prima dată românii au curajul să înfrunte direct sistemul

Domnul X / Patrick PESNOT

Histoire des Roumains, Fayard, 1995

comunist și să strige lozinci împotriva „iubitului conducător". Așa ceva nu se poate uita. Ruptura iremediabilă dintre sistemul comunist și clasa muncitoare se produsese!

| În același an are loc un al treilea eveniment. În urma revoltei de la Brașov, un anume Silviu Brucan a transmis unei agenții de presă americane o declarație critică la adresa regimului Ceaușescu. Brucan este un personaj important în viața politică românească. Redactor-șef la *Scânteia,* organul de presă al partidului, între 1944-1955, Brucan a ocupat funcții importante înainte de a fi numit ambasador la Washington.

Ceaușescu reacționează moderat la apariția acestui text critic în presa occidentală. Oricare alt opozant ar fi fost imediat arestat, însă Brucan este pus sub urmărire și trimis în domiciliu forțat. Diplomatul român își asumase riscuri

[1] **Vezi capitolul 12**

calculate... în plus, dispune de o baghetă magică: în fiecare săptămână primeşte vizita corespondentului permanent al agenţiei Tass la Bucureşti!

Domnul X / Patrick PESNOT

Ziariştii agenţiei sovietice nu sunt chiar ziarişti obişnuiţi. Ei sunt „vocea Moscovei" şi, cel mai adesea, agenţi secreţi.

Nu este greu să descifrăm tainele acestui demers. Mesajul Moscovei este clar. Vizita săptămânală a corespondentului Tass poate fi tradusă astfel: „Nu vă atingeţi de acest om!" Gorbaciov protejează deci cvasioficial un opozant declarat al dictaturii.

Anul următor, deşi consemnat la domiciliu, Brucan primeşte autorizaţia de a călători în străinătate. După o primă oprire la Moscova, pleacă la Washington şi Londra. Peste tot se întâlneşte cu personaje importante din anturajul puterii. În discuţiile avute susţine cu tărie că între „iubitul conducător" şi popor se produsese o ruptură ireconciliabilă. Căderea lui Ceauşescu este iminentă. Nu merge atât de departe încât să ceară sprijin pentru răsturnarea dictatorului, dar lasă de înţeles că o

[1] **Vezi capitolul 12**

mână de ajutor s-ar dovedi utilă. Pe scurt, aşa cum se spune acum, ar fi indicat să se exercite anume presiuni asupra lui Ceauşescu.

Domnul X / Patrick PESNOT

La scurt timp după aceea, Ceauşescu este pus sub acuzare de Comisia ONU pentru Drepturile Omului. Vocea lui Brucan se făcuse auzită! În mod cu totul excepţional, URSS nu se opune acestei puneri sub acuzare şi reprezentantul Uniunii Sovietice lipseşte de la lucrările sesiunii comisiei. Mesajul este clar. Gorbaciov susţine campania lansată împotriva dictatorului român. Ceauşescu trebuie să cadă!

Informația ajunge rapid în cancelariile lumii și la serviciile secrete. Ce va întreprinde Moscova pentru eliminarea dictatorului?

în iarna 1988-1989, Brucan aprinde din nou spiritele. Nici nu se întorsese bine în România, că presa occidentală publică misterioasa „Scrisoare a celor șase", al cărei semnatar principal este tot Silviu Brucan. Sigur, își asumă noi riscuri, dar se știe protejat de Gorbaciov, iar turneul său occidental l-a liniștit. Brucan crede așadar că, de acum, este practic invulnerabil.

[1] **Vezi capitolul 12**

Ceauşescu simte ameninţarea, dar se crede încă stăpân pe situaţie. Securitatea veghează pentru el! La sfârşitul anului 1989, este reales în unanimitate în fruntea PCR şi la conducerea României. Şi asta doar cu câteva zile înainte de cădere. Nimic uimitor! La congresele PCR totul este aranjat dinainte. în România delegaţii care iau cuvântul unesri fac play back, discursurile lor fiind înregistrate, iar la tribună nu fac nimic altceva decât să îşi mimeze propriile texte.

Domnul X / Patrick PESNOT

Ceremonia este prin urmare bine pusă la punct. Cu toate acestea, procesul care va duce la înlăturarea lui Ceauşescu este deja în curs. Trebuie să precizăm însă un lucru. Odată cu zidul Berlinului, se prăbuşiseră şi regimurile comuniste, cam peste tot în Europa de Est. în majoritatea cazurilor, Gorbaciov este cel care accelerează acţiunile menite să ducă la dezmembrarea regimurilor comuniste,

încercând să aducă la putere reformatori din cercul lui[1]. Ceaușescu devine din ce în ce mai izolat într-o Europă odinioară ținută în frâu de Kremlin.

Totul începe la Timișoara, orașul situat în apropierea frontierei ungare. În zonă există o minoritate ungară foarte activă, care cere alipirea la patria-mamă. Pastorul reformat László Tőkés întruchipează simbolul revendicărilor naționaliste. În octombrie 1989, ierarhia bisericească decide destituirea lui Tőkés și mutarea din parohia pe care o conducea. În România, ca și în alte țări est-europene, autoritățile religioase colaborează cu puterea comunistă. În situația noastră, Securitatea face presiuni, încercând să-l ridice din casa parohială, dar pastorul refuză evacuarea!

[1] **Vezi capitolul 12**

Lucru ciudat, Tőkés fusese informat că poliţia politică îl va aresta la mijlocul lunii decembrie, procedeu neobişnuit pentru România ceauşistă. Exista deci o scurgere de informaţii, o scurgere deliberată ce va aprinde fitilul revoltei.

Domnul X / Patrick PESNOT

Pe 15 decembrie, enoriaşii formează un lanţ uman în jurul bisericii reformate. Demonstraţia paşnică se transformă rapid într-o mişcare protestatară de amploare. Mulţimea scandează lozinci anticomuniste. Urmează acte de vandalism în centrul oraşului. Armata intervine. Ceauşescu ordonă deschiderea focului asupra manifestanţilor.

Ordinul este dus la îndeplinire şi cad primele victime. De ambele părţi! Ceea ce contează însă este răsunetul evenimentelor. Mass-media occidentală trebuie să relateze starea de fapt din ţară! Dar graniţele României sunt închise. Pentru jurnaliştii străini singurele surse de informaţie rămân televiziunile şi agenţiile de presă din ţările vecine, Ungaria şi Iugoslavia. Informaţiile sunt retransmise de Vocea Americii şi de Radio Europa Liberă, posturi controlate de SUA.

Se ajunge la cifre incredibile care vorbesc despre zeci de mii de victime ale unităţilor de Securitate şi ale armatei. Apar zvonuri despre represiunea sângeroasă declanşată în întreaga ţară. Televiziunile şi ziarele occidentale preiau toate aceste informaţii fără a le verifica autenticitatea. Manipularea mediatică este inimaginabilă.

[1] **Vezi capitolul 12**

Imagini şocante cu victimele măcelului de la Timişoara fac înconjurul lumii. Cadavre din morga spitalului sunt prezentate ca fiind victime ale represiunii ceauşiste.

Domnul X / Patrick PESNOT

Michel Tibon Cornillot[1], ziarist:

1 *Le Monde,* 5 ianuarie 1990

„Să numeri morții și răniții, sinistră contabilitate! Dar cum să măsori altfel dimensiunea evenimentelor, violența și impactul lor nefast? Căderea lui Ceaușescu se supune astfel acestei cercetări: numărul oficial de 60 000 de morți este atât de mare, încât a reușit într-un fel să împietrească de groază societatea occidentală. Doar la fața locului poate fi făcută o estimare corectă și reală. Ne deplasăm astfel la București, unde vorbim cu martori direcți, cu directori de spitale, cu medici. Luni 25 decembrie și marți 26, ne întâlnim cu responsabilii organismelor umanitare din România la Școala franceză, cu numeroși medici români și cu reprezentanți ai spitalului de urgență din oraș. Numărul victimelor pentru București nu depășește 500 de morți. Câțiva ziariști se îndreaptă spre Timișoara. În urma anchetei de presă, se stabilește că cei 4 500 sau 7 000 de morți nu există. La Brașov, oraș industrial situat la 250 km de capitală, se vorbise despre teribile confruntări de stradă însoțite de masacre în spitale. Nu s-a întâmplat nimic din toate acestea. Fără îndoială, au existat 17 morți, printre care s-au numărat, ca pretutindeni de altfel, cadavrele „teroriștilor", partizanii de temut ai cuplului Ceaușescu. Este, în orice caz, prima estimare de încredere raportată de o echipă de la «Médecins du monde» la întoarcerea din Brașov, pe 25 decembrie. Cifrele avansate de Bernard Kouchner, 766 de morți în toate spitalele din România, 364 pentru București, par să reflecte realitatea. „

Manipularea este așadar evidentă. Pentru a justifica eliminarea dictatorului, este nevoie de o baie de sânge, de un adevărat măcel!

[1] **Vezi capitolul 12**

Momentul inițial al acțiunilor de manipulare, protestul pastorului László Tőkés, a fost pregătit cu minuțiozitate. Dovada? La 22 decembrie, ziua în care regimul Ceauşescu este răsturnat,Tőkés, care refuzase până acum să-şi părăsească parohia, acceptă să plece, aşa cum episcopul său îi ceruse încă din octombrie.

Domnul X / Patrick PESNOT

Pastorul maghiar nu este decât un instrument, o marionetă a istoriei. Cei care îl manipulează sunt chiar cei care au pus la cale dezinformarea cu privire la numărul de morţi. în urma unor estimări realiste, se apreciază că numărul victimelor se ridică la 760 de persoane – cifră oricum imensă – departe de acele date aberante, care vorbeau de 60 000 de morţi.

Oricum, scenariul fusese scris cu mult timp înainte. Revoluția română nu este o mișcare spontană așa cum a pretins noua echipă ajunsă la putere, după cum demonstrează înlănțuirea evenimentelor.

Ceaușescu nu înțelege încă gravitatea situației și comite o eroare fatală refuzând să anuleze vizita în Iran, ce constituie singurul element neprevăzut al complotului. Se reîntoarce pe 20 decembrie, sigur că stăpânește situația, și sancționează câțiva fideli din armată sau Securitate care nu și-au făcut datoria. Dar cel mai mult contează pe carisma personală. Pe 21 decembrie, abia reîntors,

organizează o mare manifestație la București care ar trebui să recâștige entuziasmul poporului.

Bucureștenii sunt luați de la locurile de muncă în mașini și camioane. Mitingul este obligatoriu, ca de obicei sub stricta supraveghere a Securității și cu aplauze înregistrate. Primii vorbitori condamnă evenimentele de la Timișoara, provocate de elemente fasciste orchestrate de puterile occidentale. Mulțimea nu reacționează. Toți așteaptă ca Marele Conducător să apară la balconul Comitetului Central. însoțit de Elena Ceaușescu, acesta se adresează mulțimii. În momentul în care începe să vorbească, mulțimea adunată începe să se agite. Unii chiar părăsesc piața. Manifestanții nu sunt încă ostili, dar în difuzoare se aud strigăte și focuri de

armă. Oamenii sunt cuprinşi de teamă şi au impresia că se trage de deasupra, ca la Timişoara.

în realitate, nu este decât o înregistrare, iar iniţiativa nu poate aparţine decât Securităţii. Ceauşescu este trădat de propria poliţie politică. Din acest moment, lucrurile scapă definitiv de sub control. Ceauşescu promite în zadar creşterea salariilor, iar mulţimea huiduie. Apar primele pancarte anti-Ceauşescu. Spectacol incredibil pentru România!

Armata intervine inutil împotriva manifestanților, care puseseră deja stăpânire pe străzile capitalei. La scurt timp, militarii fraternizează cu revoluționarii în urma unei noi manipulări.

Lovitură de teatru! Pe 22 decembrie, a doua zi după mitingul ratat, posturile de radio și televiziune anunță sinuciderea generalului Milea, ministrul apărării. Un adevărat șoc pentru armata română. Nimeni nu se îndoiește că generalul s-a „sinucis”, la ordinul lui Ceaușescu, acesta reproșându-i lipsa de reacție.

Oricare ar fi realitatea, în acest moment de mare cumpănă, moartea generalului este în folosul revoluției. Numai după moartea sa armata pactizează cu protestatarii.

Fără susținerea armatei și a unei părți din Securitate, pentru Ceaușescu este începutul sfârșitului. Potrivit variantei oficiale, însoțiți de gărzile de corp, Nicolae și Elena Ceaușescu fug din sediul Comitetului Central la bordul unui elicopter alb. Dar pilotul se pare că i-a trădat aterizând în plin câmp, unde Ceaușeștii ar fi fost nevoiți să facă autostopul. Recunoscuți, cei doi sunt arestați, precum Ludovic al XVI-lea și Maria-Antoaneta la Varennes.

Această versiune ridică unele semne de întrebare. Dacă ar fi vrut, soţii Ceauşescu ar fi putut să fugă din ţară. În doar două ore, la bordul aceluiaşi elicopter, ar fi putut ajunge departe. Fuga însă pare că este o altă dovadă a infamiei personajului, devenind o mărturie şi o expresie a laşităţii sale.

Urmează apoi acest proces filmat şi trunchiat. Un proces de tip stalinist, în care aşa-zişii avocaţi ai apărării sunt mai nemiloşi decât procurorul, încă o dovadă că piesa fusese deja scrisă.

Domnul X/ Patrick PESNOT

în martie 1990, la numai trei luni de la moartea dictatorului, generalul Popa, cel care îl trimisese pe Ceauşescu în faţa plutonului de execuţie, se sinucide. Ce l-a împins oare la acest gest disperat? Remuşcările? Ce taină a dus cu el în mormânt?

O ultimă precizare. Noua putere instalată la Bucureşti pretinde că, după fuga şi procesul lui Ceauşescu, partizanii acestuia nu renunţă. S-a vorbit chiar despre mercenari arabi. Într-adevăr, pe străzile Bucureştiului răsună împuşcături în noapte: „teroriştii" sunt la datorie!

în majoritatea cazurilor nu este vorba decât despre simulatoare de tragere cu gloanțe oarbe din dotarea armatei române! Populația trebuie convinsă că pericolul nu a trecut încă și că revoluția trebuie apărată!

Atunci cine a organizat complotul? Cine sunt complotiștii? Cei care cuceresc puterea sunt, sub o formă sau alta, reprezentanți ai sistemului. Comuniști, dar comuniști gorbacioviști! Creierul complotului este însă la Kremlin. Gorbaciov dorește eliminarea lui Ceaușescu, dar rămânerea la putere a Partidului Comunist. Nu din întâmplare, zvonurile referitoare la înfiorătorul măcel din România sunt transmise de posturi de radio influențate de comuniști și preluate apoi de posturi de radio controlate de CIA.

Putem presupune deci că între Mihail Gorbaciov şi George Bush exista un pact, un fel de târg pregătit de vizita lui Brucan în Occident. Liderii celor două mari puteri vor pur şi simplu să scape de Ceauşescu prin intermediul Securităţii, infiltrată în proporţie de cel puţin cincizeci la sută de agenţi KGB, acesta fiind şi motivul pentru care atât de detestata poliţie politică nu va fi epurată după revoluţie.

Michel Castex, trimis special AFP:

[Instigatorii acestei pseudorevoluţii aveau ca obiectiv principal] „camuflarea manipulării şi acreditarea tezei unei revoluţii spontane, aceasta nefiind mai mult decât o sângeroasă mişcare populară, cu tot eroismul ce derivă de aici: 25 de ani de supunere şi ruşinoasă colaborare sunt înecaţi în sânge. Recunoaşteţi că este flatant

Domnul X/ Patrick PESNOT

pentru poporul român. Acest lucru se numește răscumpărare. Poporul a fost cel care s-a revoltat, nimeni altcineva, în același timp, faptul că au putut exista pregătiri și contacte prealabile, cu alte cuvinte că această revoluție nu a fost atât de transparentă, trebuia ascuns cu grijă."

Revoluţia de Catifea

BIAFRA CULTURALĂ"! ESTE DEFINIŢIA pe care scriitorul comunist Louis Aragon o dă Cehoslovaciei de la finele anilor '60, după ce speranţele şi visurile Primăverii de la Praga[1] tocmai fuseseră strivite sub şenilele tancurilor ruseşti.

1 Vezi capitolul 7

Biafra, pentru că, deşi invazia trupelor Tratatului de la Varşovia nu dă naştere unor acţiuni violente, reprimarea ulterioară va fi nemiloasă. Aşa-numita perioadă de „normalizare”, cum este denumită cu ipocrizie, nu iartă pe nimeni. Epurările sunt masive, feroce, durabile. Istoricii afirmă că cei 20 de ani de regim de normalizare nu au echivalent în universul comunist, poate cu excepţia Revoluţiei Culturale chineze.

Reformele întreprinse de Gorbaciov rămân fără ecou în societatea cehoslovacă condusă de un partid comunist arhaic, lipsit de elemente novatoare. Dub&k, eroul din 1968, a ajuns un modest grădinar în orașul său natal, Bratislava. Intelectualii care îndrăzniseră să spere pătimesc în închisorile comuniste și mulți aleg calea exilului.

Cu toate acestea, după căderea Zidului Berlinului, regimul se prăbușește rapid, în câteva zile și practic fără vărsare de sânge. Ceea ce a fost numită „Revoluția de Catifea” se pare că nu a fost atât de spontană ca la prima vedere.

Vom începe cu un banc, o istorioară şoptită la ureche în fostele democraţii populare, menită să ia sistemul în derădere. Scena se petrece la Praga, în celebra piaţă Wenceslas. Cineva vomită într-o fântână. Un trecător îl vede, se apropie de el şi îi spune „Vă înţeleg, domnule!" Apatie, dezgust, teamă şi îngrijorătoare demoralizare: sunt cuvinte-cheie pentru Cehoslovacia comunistă după normalizare. Statul poliţienesc înspăimântă. Oamenii văd turnători peste tot, şi pe bună dreptate! După victoria Revoluţiei de Catifea şi deschiderea arhivelor StB, ies la iveală proporţiile compromisului şi ale delaţiunii. Un personaj politic important descoperă că femeia lângă care trăise o viaţă îl spiona[1].

Domnul X / Patrick PESNOT

Unii intră de bună voie în serviciul StB, majoritatea însă sunt constrânşi. De frica repercusiunilor acceptă o colaborare ruşinoasă. O jumătate de milion de persoane cad victimă epurărilor. Intelectuali ca Milos Forman sau Milan Kundera preferă exilul. Alţii, precum Vaclav Havel, viitorul preşedinte ceh, aleg rezistenţa în interiorul ţării, o decizie care îi va costa scump. Trebuie să spunem că, dacă a fost nevoie de atâta timp pentru ca ţara să se trezească, în vreme ce alte democraţii populare cunoşteau vântul schimbării, acest lucru s-a datorat anchilozării Partidul Comunist Ceh. Reformiştii, iniţiatorii Primăverii pragheze, sunt eliminaţi rând pe rând. Rămân doar staliniştii fanatici, cei care nu aveau de gând să schimbe nimic.

în mod paradoxal, partidul comunist, care trezise speranța într-un socialism cu față umană, a devenit acum o instituție conservatoare, trăsătură comună cu cea a Partidului Comunist Francez, care se grăbește să șteargă cu buretele perioada Waldeck-Rochet.

Domnul X / Patrick PESNOT

Şi totuşi, începând cu anul 1977, disidenţa fără vlagă a Cehoslovaciei dă semne de revigorare.

în ianuarie 1977, un grup de intelectuali redactează Carta 77. Acest manifest politic pledează pentru respectarea drepturilor omului și aplicarea deciziilor Conferinței de la Helsinki privind libera circulație a persoanelor și ideilor, convenție de altfel ratificată de Parlament, ceea ce legitimează demersul intelectualilor cehi.

Domnul X / Patrick PESNOT

Carta 77 este o inițiativă civică ai cărei membri fondatori acoperă tot spectrul social-politic: foști comuniști excluși din partid, catolici, trotkiști, dar și oameni neînregimentați politic ori simpli opozanți ai regimului comunist care nu mai suportă represiunea, cenzura și umilințele. Printre aceștia se numără și Vaclav Havel.

La vremea respectivă, viitorul preşedinte ceh este un dramaturg interzis, ca urmare a poziţiei sale clare împotriva „normalizării” impuse de Moscova după Primăvara de la Praga. În 1969, i se confiscă paşaportul, iar cărţile sale sunt interzise şi retrase din biblioteci şi şcoli, în timp ce piesele şi lucrările sale sunt jucate şi publicate cu succes în Occident. După redactarea Cartei 77, Havel devine purtătorul de cuvânt al mişcării de opoziţie, iar puterea începe să îl atace şi mai dur. Urmează anchete, interogatorii, percheziţii, calomnieri, arest preventiv, iar la final scriitorul este acuzat de acţiuni subversive împotriva statului. Hărţuit în repetate rânduri de poliţie, va fi închis de mai multe ori.

Domnul X / Patrick PESNOT

Deşi cu un număr redus de semnatari (aproximativ o mie), Carta 77 devine o adevărată mişcare pentru drepturile omului. Semnatarii Cartei cad victime represiunii politice, ceea ce îi va spori popularitatea în rândurile intelectualităţii. Un eveniment tulbură mai cu seamă conştiinţele. În martie 1977, eminentul filozof Jan Patocka este arestat şi interogat fără menajamente, are o criză cardiacă, apoi moare în spital ca urmare a unei hemoragii cerebrale.

Nici această dramă nu influențează politica puterii, dimpotrivă! Autoritățile redactează chiar o anti-Cartă 77, document care condamnă elementele subversive și exprimă deplina solidaritate cu Partidul Comunist, chemând cetățenii Cehoslovaciei să își pună semnătura pe aceasta.

Domnul X / Patrick PESNOT

Nimeni nu reacționează, chiar dacă oamenii sunt sătui de povești. Speranțele Primăverii de la Praga sunt deja de domeniul trecutului. Nefiind un popor violent, cehoslovacii sunt resemnați și îndură în tăcere.

Și totuși, în 1987, anunțata vizită a lui Gorbaciov pare să reînvie visele năruite. Decepția este pe măsura speranței. La Praga, liderii Partidului rămân ferm pe poziții și nu sunt interesați să aplice *glasnostul șiperestroika*. Ceva mai târziu, hebdomadarul oficial al Partidului își va permite luxul să critice reformele gorbacioviste, care ar putea duce la trădarea cauzei muncitorești. Potrivit aceluiași ziar, admiratorii occidentali ai lui Gorbaciov nu urmăresc decât destabilizarea și eradicarea socialismului.

Domnul X / Patrick PESNOT

În schimb, vizita preşedintelui francez François Mitterand are urmări spectaculoase: Disidenţii Cartei 77 sunt invitaţi ostentativ la ambasada Franţei. Gestul este important şi irită autorităţile cehe. Pentru prima dată din primăvara lui 1968, puterea se vede nevoită să accepte o formă consistentă de manifestare a opoziţiei. Vaclav Havel are din nou ocazia de a lua cuvântul. Această dovadă de indulgenţă nu durează mult. Din ianuarie 1989, puterea de la Praga îşi reia vechile obiceiuri.

Opoziția decide organizarea, timp de o săptămână, a unor manifestații pentru comemorarea studentului Jan Palach care și-a dat foc în piața Wenceslas din Praga, în semn de protest împotriva invaziei sovietice. Poliția intervine încă din prima zi. Zeci de manifestanți sunt arestați. Havel este condamnat la câteva luni de închisoare și nu va fi eliberat condiționat decât în mai.

Domnul X / Patrick PESNOT

Simultan circulă mai multe zvonuri despre posibile atentate la siguranţa statului. Nu este decât o manevră abilă a StB pentru a incita populaţia împotriva forţelor de opoziţie, dar manevra eşuează.

încă o dată, contestarea vine din partea mediului intelectual, în primul rând din cauza procesului și arestării lui Vaclav Havel. În luna mai, artiștii și scriitorii semnează o petiție pentru eliberarea lui Havel și a celorlalți disidenți, ce are ca rezultat un nou val de arestări.

Domnul X / Patrick PESNOT

După ispășirea a jumătate din pedeapsă, Havel este eliberat și iese din închisoare ca un învingător. Puternicul curent anticomunist nu mai poate fi oprit.

SPIONII RUȘI

Jiri Menzel, cineast[1]:

1 Declarație din septembrie 1989. Până atunci, Menzel nu a contestat niciodată public puterea statului și a refuzat chiar semnarea Cartei 77.

Domnul X / Patrick PESNOT

„Evenimentele din ianuarie au fost un şoc pentru toată lumea. În toată istoria noastră nu am trăit o ruşine mai mare decât în acest ianuarie, nici măcar în 1968! Atunci nu guvernul cehoslovac a acţionat. Înfrângerea din 1968 este opera tancurilor sovietice. Vedeţi voi, nu mai pot trăi liniştit când ştiu că cineva mai cinstit decât mine este la închisoare. Havel nu se revoltă împotriva statului. Este un progresist mult mai util ţării decât toţi cei care, deşi în forul lor interior sunt împotriva regimului, acceptă sau exploatează situaţia. Havel îşi apără idealurile şi îşi asumă consecinţele. De ce să par mai bun decât sunt? Eu m-am lăsat descurajat. Am renunţat pentru că sunt un oportunist care detestă conflictele. Iată de ce el este mai cinstit decât mine."

În prima jumătate a anului 1989, întregul edificiu est-european începe să se clatine. Prim-ministrul polonez Rakowski asistă la Varşovia la un spectacol cu o piesă de Havel, care este încă în închisoare, ceea ce este un adevărat afront adus oficialilor din Cehoslovacia.

SPIONII RUȘI

În Ungaria, puterea comunistă aprobă organizarea unei manifestații în favoarea lui Vaclav Havel, iar la Moscova, intelectualii ruși lansează un apel pentru eliberarea acestuia.

Domnul X / Patrick PESNOT

Liderii de la Praga rămân cu toate acestea inflexibili. După o ușoară relaxare ce a dus la eliberarea scriitorului, situația se înăspreşte din nou. În luna august, la câteva săptămâni după masacrul din piața Tienanmen, presa oficială lasă să se înțeleagă că guvernul s-ar putea inspira de la chinezi pentru reducerea la tăcere a disidenței.

Amenințarea este luată în serios. Havel, care de altfel va fi criticat de unii dintre prietenii săi, face apel la moderație și calm. Se teme de provocări și de declanșarea unei represiuni feroce.

Domnul X / Patrick PESNOT

François Fejtô[1]:

„Havel credea că procesul de reformă din Cehoslovacia va fi mult mai lent şi mai complicat decât în Ungaria, de exemplu. După eşuarea Primăverii de la Praga şi după masivele epurări ce urmează, în partid mai rămân foarte puţine spirite luminate şi reformiste. «Sunt convins că asistăm la criza sistemului comunist totalitar», spune Havel. «Suntem martorii apariţiei unui nou sistem, mai echitabil şi mai democratic. Nu ştiu ce tip de sistem. Dar este clar că întoarcerea în trecut este imposibilă. După toate aparenţele, nu va fi vorba despre o democraţie parlamentară normală [2]. Cehoslovacia va fi locul în care lumea comunistă va trebui să arate că este reformabilă.» Putem deci constata că, cinci luni înaintea prăbuşirii comunismului, Havel nu se desprinde prea mult de ideile ameliorratoare (ca să folosim un termen des utilizat de politicienii italieni!) din 1968."

Din exterior vin şi alte semnale. În ţările frăţeşti, mai puţin la Praga, liderii comunişti îşi fac autocritica şi recunosc greşeala intervenţiei trupelor Tratatului de la Varşovia în Cehoslovacia.

---

1 *La fin des démocraties populaires, Le Seuil, 1992*
2 Interviu pentru Radio Europa Liberă, 1989

Tonul este dat însă de Kremlin, care orchestrează această campanie de autocritică.

Domnul X / Patrick PESNOT

La 21 august 1989, Cehoslovacia comemorează 21 de ani de la reprimarea elanului reformist de la Praga, iar autoritățile se tem. Capitala este în stare de asediu încă din zori. Disidenților, rămași fără telefon, li se interzice părăsirea domiciliului sau chiar li se spune să plece din oraș. Dar acest lucru nu împiedică grupurile de tineri să se îndrepte spre piața Wenceslas, ca să manifesteze împotriva regimului. Printre ei se află cetățeni unguri și polonezi.

Reacția autorităților este foarte promptă. După cum era de așteptat, au loc confruntări violente, manifestanții sunt bătuți cu bastoane de cauciuc și sute de tineri sunt arestați. Bineînțeles că, oficial, nu a avut loc nici o manifestație, dar aceasta a dovedit că amenințările nu mai pot înăbuși spiritul de revoltă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Disidenţii cehi, care au ştiut întotdeauna să profite de datele cruciale ale istoriei ţării pentru a-şi manifesta nemulţumirile, aşteaptă acum ziua de 28 octombrie, a 71-a aniversare a Proclamării Republicii.

Un alt episod tulbură apele, exodul masiv al populației est-germane. Bărbați și femei părăsesc regimul comunist și așteaptă să treacă prin Cehoslovacia pentru a ajunge în RFG. Spectacolul germanilor din est respinși de milițieni cu bastoane de cauciuc, în timp ce se strâng în jurul ambasadei RFG, îi șochează pe cehoslovaci. În final, depășite de situație, autoritățile de la Praga acceptă ca est-germanii să traverseze Cortina de Fier!

Domnul X / Patrick PESNOT

Acest pas înapoi al autorităţilor anunţă primele fisuri importante ale sistemului.

SPIONII RUȘI

Pentru disidenți, sărbătorirea Zilei Naționale este un nou test. încă o dată guvernul de la Praga ia măsuri pentru prevenirea unor noi mișcări de stradă și îi arestează pe cei mai cunoscuți contestatari ai regimului. Și totuși, scenariul din 21 august se reia. Numărul manifestanților nu este foarte mare, dar ei îndrăznesc din nou să sfideze puterea și se pregătesc deja pentru o nouă manifestație. Praga va comemora decesul unui student, ucis în 1939 de naziști în timpul unei manifestații împotriva ocupației.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dată fiind importanța simbolică a acestei zile comemorative, autoritățile se văd nevoite să autorizeze manifestația.

Disidenții se pregătesc însă să dea o altă turnură evenimentului, trasând paralele între dominația nazistă și cea comunistă. La 17 noiembrie, numeroși studenți și liceeni sunt pregătiți să iasă în stradă. Se întâmplă totuși câteva evenimente ciudate. Deși Dubcek, care dorise să ia parte la manifestație, este discret condus la Bratislava, autoritățile dau dovadă de o neglijență suspectă, care nu este întâmplătoare.

Domnul X / Patrick PESNOT

Contextul internaţional cântăreşte decisiv. Cu câteva zile înainte, în Germania de Est tocmai căzuse Zidul Berlinului, veritabil cutremur în lumea comunistă, care ar fi trebuit să îi determine pe conducători să crească vigilenţa. Or, în ziua de 17 noiembrie 1989, ministrul de interne, Frantisek Kincl şi secretarul general al Partidului Comunist, Milos Jakes, pleacă liniştiţi din oraş, exemplu urmat şi de alţi lideri importanţi ai ţării. La Praga rămân doar ministrul adjunct al afacerilor interne, liderul filialei din Praga a partidului şi şeful StB, poliţia secretă, generalul Alois Lorenc.

Până la ora 17, manifestația se desfășoară fără incidente. Deodată se aud sloganuri politice. Demonstranții scandează sloganuri ostile la adresa puterii comuniste și cer alegeri libere. Ca și cum ar fi primit ordin să nu intervină, poliția nu reacționează, cel puțin într-o primă fază, căci în curând vor avea loc ciocniri violente.

Domnul X / Patrick PESNOT

Alt fapt surprinzător a fost acela că manifestanții au fost lăsați să ajungă în piața Wenceslas, locul simbolic al revoltei. Deși este pregătită, poliția nu intervine nici acum.

Pe tot parcursul drumului, manifestanții primesc întăriri. Trecători, călători din tramvaie se alătură coloanei. Succesul este incontestabil: cel puțin cincizeci de mii de persoane ajung în piața Wenceslas. Forțele de ordine asistă deocamdată pasiv la desfășurarea evenimentelor.

Domnul X / Patrick PESNOT

Miroslav Stepan, şeful partidului la Praga, este totuşi neliniştit. îl sună pe generalul Lorenc, şeful StB, care îi dă toate asigurările: totul este sub control! De altfel, are lucruri mai importante de făcut decât să se ocupe de manifestaţie: este invitat la un dineu cu generalul Gruşko, numărul doi în ierarhia KGB!

La lăsarea serii, manifestanții, aplaudați din toate părțile, se cred învingători. Se opresc în fața domiciliului lui Havel, dar nici acesta nu,se află la Praga. Dramaturgul, cu o sănătate șubredă după lunile de închisoare, a plecat din oraș să se odihnească. Dar acesta a subestimat probabil importanța mobilizării. în orice caz, avea să se întoarcă imediat la Praga.

Domnul X / Patrick PESNOT

Îmbătați de succes, demonstranții nu observă manevrele de încercuire ale poliției. Nu își pun nici măcar întrebări în legătură cu prezența unor militari cu berete roșii pe cap: parașutiștii!

în jurul orei 20.30, după două somații, poliția începe să tragă, mai cu seamă paraşutiștii. Demonstranții sunt loviți cu brutalitate, călcați în picioare. Numeroși ziariști occidentali au aceeaşi soartă. Intervenția poliției lasă în urmă mai mult de cinci sute de răniți, printre care şi copii! La un moment dat, se aude că un tânăr a fost ucis. Zvonul inflamează spiritele. Există un mort, un anumit Martin Smid! Prietena acestuia confirmă: l-a văzut pe Martin sub o ploaie de lovituri, cu fața plină de sânge. Prietenul ei nu s-a mai ridicat de la pământ, probabil a fost omorât în bătaie. Nu mai este nici un dubiu, chiar a fost vărsare de sânge, iar consecințele vor fi dramatice!

Domnul X / Patrick PESNOT

O mică observaţie se impune. Martin Smid este un nume extrem de răspândit în Cehoslovacia, oarecum echivalentul lui Ion Popescu. Un alt semn de întrebare este legat de prietena acestuia, o anume Drahumil Drazka. Imediat după manifestaţie, tânăra se întâlneşte cu câţiva apropiaţi ai lui Vaclav Havel, printre care un jurnalist care înfiinţase o agenţie de presă independentă.

în mod inexplicabil, aceasta refuză cu încăpățânare să dea adresa părinților celui ucis și susține că îi apără intimitatea, și nimic mai mult!

Domnul X / Patrick PESNOT

într-o țară care nu cunoaște violența, sfârșitul tragic al lui Martin Smid trezește reacții devastatoare. Pe 19 noiembrie, la două zile după manifestația [1]de la Praga, este înființat Forumul Civic, condus de Vaclav Havel. În acea zi, mii, zeci de mii de cehi ies spontan în stradă, iar oamenii aprind lumânări în memoria celui ucis.

1 Dubcek va muri prematur într-un accident de mașină în 1992.

SPIONII RUȘI

Forțele de ordine par incapabile să mențină situația sub control, având în vedere că polițiștii sunt considerați niște asasini. Confruntate cu această stare de fapt, autoritățile dezmint categoric informațiile referitoare la existența vreunui mort. Textul comunicatului este difuzat la megafoanele care împânzesc orașul. Desigur, nimeni nu pare să creadă în adevărul informației. Toți sunt sătui de minciunile comuniste!

Domnul X / Patrick PESNOT

Și totuși, de această dată, puterea a avut dreptate: nu există nici un mort!

Martin Smid nu a existat niciodată, este vorba despre un locotenent din StB, care a jucat doar rolul mortului pe targă. Drahumil, așa-zisa prietenă, este doar o informatoare a poliției secrete, care o manipulează din cauza toxicomaniei acesteia. Manipularea fusese orchestrată până în cele mai mici detalii de StB! În ce scop? Înainte de a da un răspuns, să urmărim cu atenție continuarea evenimentelor.

Domnul X / Patrick PESNOT

în ciuda dezmințirilor din partea autorităților, mulțimea nu are de gând să se oprească. Manifestanții iau cu asalt străzile, iar puterea se vede treptat condamnată la neputință. Ziua de 24 noiembrie marchează începutul sfârșitului. O mare de oameni se revarsă în piața Wenceslas. Deodată, Aleksander Dubcek apare în balconul ziarului socialist *Svobodne Slovo,* raliat opoziției. Nu pare schimbat după zilele dramatice din vara lui '68. Aceeași atitudine gravă, ușor rigidă, aceleași haine modeste... Într-o clipă, chipul i se luminează. „Sunt fericit că mă aflu printre voi și vă iubesc!" Mulțimea aplaudă frenetic. La balcon i se alătură și Havel, iar mulțimea își aclamă eroii.

Deşi sunt umăr la umăr, cei doi nu au acelaşi crez. Dovada este mai aproape decât se poate crede. Spre seară, este organizată o conferinţă de presă comună la cartierul general al revoluţiei, teatrul Lanterna Magică. Dubcek a rămas omul Primăverii de la Praga, liderul comunist care visează la un socialism cu faţă umană. Consecvent cu el însuşi, continuă să creadă în reformarea socialismului. Este limpede pentru toată lumea că îşi îndreaptă privirile spre Gorbaciov. Havel, în schimb, susţine fără ambiguităţi că sistemul comunist este de domeniul trecutului. Viitorul aparţine Europei şi economiei de piaţă.

Domnul X / Patrick PESNOT

Cu toate acestea, între cei doi nu se va petrece nici o ruptură, iar ceva mai târziu, Dubcek va fi ales președinte al Dietei[1].

în aceeaşi seară de 24 noiembrie, televiziunea anunţă demisia în bloc a Biroului Politic şi a Secretariatului Comitetului Central, dar asta nu înseamnă sfârşitul regimului! Comuniştii se agaţă de putere. Sub presiunea străzii, care nu se diminuează, ci dimpotrivă, se fac alegeri pentru un nou guvern.

Domnul X / Patrick PESNOT

Regimul comunist slăbeşte pe zi ce trece. În ciuda concesiilor acordate opoziţiei, comuniştii trebuie să abandoneze puterea. La începutul lunii decembrie, este instalat în premieră un guvern cu majoritate non-comunistă, iar preşedintele republicii, Gustav Husak, demisionează. Cel care a adus sfârşitul Primăverii de la Praga renunţă aşadar la putere: simbolul este mult prea puternic. Au loc primele alegeri libere şi democratice, în urma cărora Vaclav Havel devine noul şef al statului.

SPIONII RUȘI

Revoluția de Catifea a luat sfârșit, dar țara este încă bântuită de fantomele trecutului. A venit vremea schimbărilor radicale.

Domnul X / Patrick PESNOT

Ca şi în alte democraţii populare, schimbările nu se fac peste noapte, cer sacrificii reale şi ridică dureroase probleme etice.

SPIONII RUȘI

Dacă îți apare numele în dosarele poliției secrete înseamnă că ai fost turnător? Unii cetățeni figurau în aceste dosare fără să știe.

Domnul X / Patrick PESNOT

Pe de altă parte, asistăm la divizarea paşnică a Cehoslovaciei, separare dorită de noii conducători, cu excepţia notabilă a lui Havel. Nici populaţia nu este entuziasmată!

Revoluția de Catifea nu a fost atât de spontană pe cât s-a crezut. Încă o dată, inițiativa aparținuse Moscovei. În timp ce *perestroika* și *glasnostul* devin principalele obiective politice în alte democrații populare, Cehoslovacia bate pasul pe loc. Mai mult chiar, conducătorii comuniști se sprijineau reciproc pentru a rămâne la putere și refuzau democratizarea țării.

Domnul X / Patrick PESNOT

Pentru Gorbaciov era inacceptabil. În lipsa unor transformări structurale, ţara ar fi fost condamnată la o revoluţie brutală care ar fi aruncat-o în tabăra occidentală. Kremlinul a hotărât prin urmare să încurajeze disidenţa, pentru a continua să tragă sforile.

La sfârșitul anului 1988, Moscova ia legătura cu membrii reformatori ai Partidului Comunist Cehoslovac, și nu numai. Foștii disidenți ai Primăverii de la Praga participă și ei la elaborarea scenariului de îndepărtare a echipei staliniste.

Domnul X / Patrick PESNOT

Kremlinul nu se aştepta ca lucrurile să ia o asemenea întorsătură. Gorbaciov şi acoliţii săi sperau într-o reeditare a evenimentelor din 1968. în acest context, Moscova miza pe istoricul Zdenek Mlynar, fost ideolog al Primăverii de la Praga, ce se refugiase în Austria unde era profesor. Dar pentru a declanşa explozia generală, era nevoie de indignarea opiniei publice: iată obiectivul represiunii violente şi a înscenării morţii lui Martin Smid din 17 noiembrie.

în seara aceea, generalul Lorenc, şeful Securităţii cehoslovace, se întâlneşte la un dineu cu Gruško, numărul doi în KGB. Dar, înainte să se aşeze la masă, cei doi pun la punct planul „uciderii" studentului Martin Smid. Cât despre plecarea din oraş a celorlalţi lideri de partid, nu trebuie să ne îndoim că s-au găsit mijloace convingătoare pentru îndepărtarea lor din capitală.

Domnul X / Patrick PESNOT

Dar complotiştii sunt luaţi prin surprindere de amploarea protestelor. Când reformatorii încearcă să preia puterea, este deja prea târziu.

Profesorul Mlynar, aflat în exil în Austria, se întoarce la Praga. Ambasada cehoslovacă din Viena îi oferă o mașină pentru a ajunge mai repede la destinație. Prea târziu, jocurile sunt deja făcute, iar informația falsă privind moartea lui Martin Smid își făcuse prea bine efectul.

Domnul X / Patrick PESNOT

În România, informaţiile false despre numărul morţilor din Timişoara[1] le-a permis comuniştilor de la Bucureşti să rămână la putere, în timp ce în Cehoslovacia scenariul gorbaciovist eşuează, iar Partidul Comunist este scos din joc. Fără îndoială, Kremlinul nu cunoştea lunga tradiţie democratică a Cehoslovaciei!

1 Vezi capitolul 11

Vaclav Havel, noul președinte al Cehoslovaciei[1]:

1 Discurs ținut la 1 ianuarie 1990

Domnul X / Patrick PESNOT

„Ar fi nedrept să considerăm cei patruzeci de ani de comunism ca ceva străin de istoria noastră. Trebuie să acceptăm şi să ne asumăm această tristă moştenire. Este opera noastră! Doar aşa putem înţelege că schimbarea depinde numai de noi. Nu putem să dăm vina doar pe guvernările precedente, în primul rând pentru că nu corespunde adevărului, iar în al doilea rând pentru că ar îngreuna misiunea ce ne revine tuturor, de a acţiona rapid, liber şi independent. Să nu ne facem iluzii: nici cel mai bun guvern, nici cel mai bun Parlament şi nici cel mai bun preşedinte nu pot face nimic singuri. Şi ar fi nedrept să aşteptăm soluţii miraculoase de la alţii. Libertatea şi democraţia înseamnă participarea şi responsabilitatea tuturor.”

i

J

r

Tezaurul Partidului Comunist

său din Moscova. După câteva minute, o fereastră se deschide la etajul patru al imobilului. O clipă mai târziu, corpul ziaristului zace neînsufleţit pe asfalt.

Poliţiştii avansează varianta sinuciderii, însă apropiaţii lui Safranov se declară sceptici cu privire la această ipoteză. Nimic nu poate justifica actul său sinucigaş. Ziaristul, în vârstă de 50 de ani, nu avea nici un fel de probleme personale. Şi apoi, cine se duce la cumpărături înainte de a se sinucide? Cei care îl cunosc pe Safranov sunt convinşi că a fost aruncat pe fereastră. Safronov a fost asasinat! A doua zi, ***Kommersant*** scrie: „Este foarte puţin probabil ca ancheta oficială să rezolve acest caz!"

Domnul X / Patrick PESNOT

Pesimismul resemnat al acestei fraze poate fi explicat cu uşurinţă. Există precedente de acest gen. De exemplu, cazul celebrei jurnaliste Anna Politkovskaia. Rusia stă bine la capitolul „crime neelucidate”. Un raport publicat de un organism internaţional specializat plasează Rusia pe locul al doilea, în urma Irakului, în privinţa numărului de jurnalişti care şi-au pierdut viaţa pentru că îşi făceau pur şi simplu meseria. Bărbaţi şi femei au fost ucişi pentru simplul fapt de a fi fost prea curioşi şi de a fi căutat să dezlege câteva dintre misterele Kremlinului.

Dar în Rusia, nu doar ziariștii cad victime ucigașilor plătiți. Oameni de afaceri, personalități politice, bancheri sunt uciși la comandă. Să fie vorba de asasinate politice, mafiote sau de ambele? Și să aibă oare vreo legătură cu dispariția a ceea ce rușii numesc „tezaurul Partidului Comunist”?

Domnul X / Patrick PESNOT

ARTIE 2007. IVAN SAFRONOV, ziarist la cotidianul rus indepen

M
dent ***Kommersant,*** se întoarce de la cumpărături în apartamentul

Domnul X / Patrick PESNOT

Safronov nu este un ziarist obişnuit. Fost ofiţer superior, acesta avea numeroase contacte în armată şi se specializase în probleme militare, un domeniu de altfel sensibil! în Rusia, ca şi în alte colţuri ale lumii, colosul militaro-in- dustrial detestă curioşii. Or, Safronov tocmai derula o anchetă privind dedesubturile unor importante contracte militare semnate cu Siria şi Iranul referitoare la vânzarea unor avioane ultramoderne şi a unor baterii antirachetă. Dat fiind contextul internaţional, contractele sunt încheiate prin negocieri foarte discrete, purtate direct de la Kremlin.

SPIONII RUȘI

Se presupune că ziaristul intrase în posesia unor detalii interesante privitoare la aceste contracte. Odată publicate, informațiile riscau să provoace un scandal internațional.

Domnul X / Patrick PESNOT

FSB era oare la curent cu aceste scurgeri de informații? Nu se știe, dar se pare că jurnalistul fusese prevenit și primise de curând mai multe telefoane de amenințare.

Moartea jurnalistului să fi fost deci opera serviciilor secrete? Nu este exclus! În anii '90, Rusia cunoaşte o ciudată epidemie de sinucideri prin aruncare pe fereastră, care poate nici nu au presupus violenţe fizice. Există droguri subtile care acţionează direct asupra personalităţii subiectului şi care pot provoca puseuri suicidare. FSB a moştenit de la KGB nu doar competenţele în materie de contraspionaj, ci şi unul dintre cele mai bine păzite secrete: experienţa în materie de otrăvuri.

Domnul X / Patrick PESNOT

Fie că poartă denumirea de CEKA, NKVD, GPU sau OGPU, KGB a fost mereu în centrul vieţii sovietice, concurând la instaurarea unui climat de teroare şi la eliminarea oricărei opoziţii. De altfel, Gulagul sovietic, deci sistemul concentraţionar comunist, a fost administrat direct de KGB. Dar până la proba contrarie, acest serviciu de poliţie şi informaţii era supus autorităţii partidului şi secretarului său general.

în 1967, la puțin timp după demiterea lui Hrușciov, Iuri Andropov[1] este numit la conducerea KGB, unde rămâne până în 1982, când devine președintele URSS. Momentul Andropov marchează începutul unor schimbări radicale în cadrul serviciului secret sovietic. Datorită longevității sale politice excepționale, a exercitat o influență durabilă atât asupra celor care au lucrat sub directa lui subordonare, cât și asupra celor care le-au urmat în funcție. Pentru mulți, Andropov reprezintă modelul unui mare om politic. Chiar și pentru Putin, și independent de schimbarea de regim!

Domnul X / Patrick PESNOT

Sub conducerea lui Andropov, KGB este revitalizat, își regăsește spiritul combativ, spiritul cekist originar și redevine organul de putere prin excelență! Dar drumul lui Andropov nu se oprește aici.

El face parte dintre primii lideri politici care înțeleg necesitatea schimbărilor radicale ale sistemului și a unor profunde reforme economice. În caz contrar, Uniunea Sovietică ar fi fost condamnată la catastrofă economică și politică, iar Statele Unite ar fi surclasat-o cu mult. Dar Andropov vine la putere prea târziu, după o lungă perioadă de stagnare brejnevistă. În plus, a murit prea repede, la nici doi ani de la preluarea puterii. Lui Andropov i se datorează cuvintele de ordine *perestroika* și *glasnost,* pe care Gorbaciov le va impune ulterior.

SPIONII RUSI

Conştient de declinul şi de sfârşitul inevitabil al imperiului sovietic, Andropov doreşte ca măcar o singură instituţie să supravieţuiască: este vorba despre KGB şi oamenii săi, pe care îi formase, însărcinându-i să asigure continuitatea şi să păstreze puterea! Dacă privim cu atenţie la ce se întâmplă azi în fosta URSS, observăm că majoritatea posturilor-cheie, în politică şi economie, sunt ocupate de cei care au avut legături cu fostul KGB, devenit astăzi FSB.

Evoluția Rusiei în ultimele decenii trebuie analizată prin prisma acestei grile de lectură, chiar dacă drumul lui Andropov a fost presărat cu obstacole.

În primul rând este vorba despre sistemul birocratic instaurat de Brejnev. Imobilismul excesiv și birocrația exacerbată încetinesc proiectele lui Andropov și accentuează decalajul față de Statele Unite.

SPIONII RUSI

La începutul anilor '80, în strânsă legătură cu DI, Departamentul Internațional al Comitetului Central, KGB a început să organizeze o veritabilă rețea de depozite bancare în afara granițelor URSS, sarcină ușoară având în vedere că sovieticii controlează deja instituții financiare sau comerciale din afara țării. Este vorba despre firme care oferă ajutor financiar „partidelor frățești" sau organizațiilor revoluționare mai mult sau mai puțin clandestine. Să luăm, de exemplu, cazul Franței unde fondurile destinate Partidului Comunist Francez tranzitează BCEN, Banca Comercială pentru Europa de Nord.

Strategii KGB estimează că sistemul este lipsit de eficiență și mult prea cunoscut. Se trece astfel la organizarea unui eșalon suplimentar prin investiții masive în exterior și crearea unei puzderii de societăți-fantomă: nu mai este vorba de ajutor acordat partidelor frățești, ci de plasamente bancare care aduc profit și pregătesc viitorul.

Paul Klebnicov[1]:

SPIONII RUȘI ,

„Prin anii '80, KGB înființează numeroase bănci şi întreprinderi comerciale dubioase, în ţări cu legislație relativ laxă, precum Grecia, Cipru, Italia sau Portugalia. Miliarde de dolari intră în conturile acestor bănci prin intermediul Băncii de Comerţ Exterior a Uniunii Sovietice. Mecanismul este simplu, întreprinderea patronată de KGB cumpără petrol rusesc, lemn sau minereuri. În facturi se declară o valoare mai mică decât valoarea reală pe piața internațională, apoi produsele sunt revândute la valoarea de piață. Profitul este utilizat exclusiv pentru finanțarea unor proiecte externe sau a altor partide comuniste. În anii '90, când marea corupție devine o realitate evidentă, DI utilizează aceleași procedee în beneficiul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

1 Jurnalist nord-american corespondent al revistei *Forbes*, autor al biografiei oligarhului Boris Berezovski, *Le Parrain de Kremlin*, apărută în Franța la editura Robert Laffont, în 2001. Klebnicov a fost asasinat în iulie 2004.

Cu excepţia câtorva departamente ale Comitetului Central, KGB a fost singura instituţie sovietică ce a dus la pupt o strategie menită să contrabalanseze deteriorarea situaţiei. Sarcina sa principală era păstrarea puterii nomenclaturii, chiar şi în cazul prăbuşirii regimului comunist. În colaborare cu DI, miliarde de dolari din fondurile partidului sunt transferate spre firme-fantomă din sectorul privat sovietic şi în străinătate. Anvergura operaţiunii a fost extraordinară."

Domnul X, Patrick PESNOT

Operaţiunea viza transferul de capital pe scară largă în mod fraudulos, dar oamenii KGB considerau că lucrează pentru binele ţării, căci într-o bună zi vor avea de înfruntat haosul generat de prăbuşirea comunismului. Era indispensabil aşadar ca toată lumea să îşi păstreze capul pe umeri, dat fiind că în joc erau sume enorme.

[1] Vezi capitolul 1

Pe măsură ce situaţia se deteriorează şi se întrevăd primele breşe în structurile sistemului comunist, procesul de evaziune fiscală se accelerează. Specialiştii estimează că, înaintea imploziei URSS, KGB-ul deschisese deja şapte mii de conturi bancare în străinătate, în paradisuri fiscale, în Elveţia sau Insulele Anglo-Normande. Se vorbeşte de miliarde de dolari. Totul era aşadar minuţios pus la punct, chiar dacă evoluţia politică a împiedicat uneori planurile kaghebiştilor, de exemplu puciul din 1991[1] sau inoportuna intrare în scenă a lui Boris Elţîn.

Domnul X / Patrick PESNOT

[1] Vezi capitolul 2

Puterea de la Moscova închide ochii la evaziunea de capital orchestrată de serviciile secrete şi, în acelaşi timp, pregăteşte trecerea lină la economia de piaţă. Procesul de reformă economică începe chiar cu crearea cooperativelor, a societăţilor comerciale autonome. Lucru extrem de interesant, Gorbaciov încredinţează această misiune Comsomolului, organizaţia tineretului comunist: Kremlinul vrea să formeze astfel specialiştii în economie de mâine. Şi într-adevăr, majoritatea oligarhilor ruşi provin din Comsomol, devenit o adevărată pepinieră de miliardari!

[1] **Vezi capitolul 3**

Pentru Gorbaciov şi ierarhia kaghebistă, Comsomolul trebuie să funcţioneze ca un adevart incubator de „talente". Dovada nu întârzie să apară. Tineri ambiţioşi, cu un pronunţat spirit întreprinzător, apar pe scena publică. Un exemplu emblematic este tânărul matematician Aleksandr Konanihin, unul dintre primii milionari ai regimului Gorbaciov. Profitând de noile legi, Konanihin înfiinţează o cooperativă datorită Comsomolului şi banilor KGB. Această primă societate va permite de asemenea înfiinţarea unei bănci a cărei principală activitate va fi speculaţia valutară. Konanihin va angaja chiar în societatea sa unul dintre înalţii funcţionari ai Centralei. Datorită protecţiei înalte de care se bucură, banca lui Konanihin (24 de ani în 1991!) va obţine o favoare nesperată: monopolul tranzacţiilor valutare ale Federaţiei Ruse.

[1] **Vezi capitolul 4**

Un alt exemplu ar fi Mihail Hodorkovski, unul dintre prietenii lui Konanihin. **Acesta** înființează o modestă cooperativă de credit privată, ce va deveni una dintre cele mai puternice bănci ruseşti, apoi devine stăpânul imensului imperiu petrolier Yukos. Şi lista tinerilor miliardari poate continua. Dar toţi au o trăsătură comună: dobândesc averi uriaşe doar în câţiva ani!

Bineînțeles, Mafia stă aproape. Mafia roșie existase deja în regimul sovietic și avusese prostul obicei să se amestece în structurile Partidului, ajungând până la Kremlin[1]. Este incontestabil faptul că politica de deschidere a regimului favorizează expansiunea rețelelor mafiote. Pentru a-și rotunji veniturile, profesioniști din serviciile de securitate a statului se pun în slujba noilor milionari și devin șefi de bande criminale. Borfași, escroci, hoți se folosesc de noile mecanisme bancare pentru a spăla banii murdari proveniți din numeroasele lor activități ilicite.

1 Vezi capitolul 9, scandalul bumbacului din Uzbekistan

La sfârşitul anilor '80, sunt create cooperativele de credit private, cel mai adesea finanţate de KGB-ul rus. Totul se desfăşoară cu rapiditate. În martie 1990, puterea politică se vede nevoită să renunţe la unul dintre fundamentele regimului sovietic: rolul dominant al partidului comunist. Alegerile libere aduc la putere direcţia reformatoare şi pe liderul acesteia: Boris Elţîn. Degeaba Gorbaciov a fost ales cu un procentaj confortabil la preşedinţia Uniunii Sovietice, el ştie că drumul reformelor este fără întoarcere. În ciuda aparentei sale puteri, concurenţa cu Elţîn este acerbă. Omul politic al momentului urmăreşte un singur scop: slăbirea puterii lui Gorbaciov şi prăbuşirea imperiului sovietic!

SPIONII RUSI

Partidul Comunist Rus își pierduse privilegiile. Mai mult decât oricând precauția, este necesară, iar averea partidului trebuie pusă la adăpost, astfel încât imensul „cașcaval” să nu fie împărțit. Este vorba despre o avere cu contururi imprecise, greu de estimat.

Dușmanii partidului au în mod firesc tendința să exagereze valoarea totală a bunurilor și îi acuză pe liderii sovietici de deturnare de fonduri.

SPIONII RUȘI

În schimb, aceştia din urmă au tot interesul să micşoreze cuantumul averii.

SPIONII RUŞI ,

Această comoară grupează mai ales bunuri mobile şi imobile, dar şi terenuri, case de vacanţă, apartamente, sanatorii, magazine, edituri, tipografii, pe lângă un parc auto impresionant. Întregul patrimoniu este evaluat *grosso modo* la trei miliarde de dolari. Cifra, din nefericire, este incorectă: clădirile fuseseră evaluate după preţul de construcţie şi nu după valoarea pieţei. Există însă şi lichidităţi, valută, plasamente bancare în străinătate şi, după spusele unui colonel KGB, şaizeci de tone de aur, opt tone de platină, o sută cincizeci de tone de argint şi o cantitate imensă de diamante, URSS fiind unul dintre cei mai importanţi producători mondiali. Alte miliarde de dolari! Deci la cât se ridică suma totală? Un procuror, care probabil nu era cu totul imparţial, avansase suma astronomică de o sută şaptezeci de miliarde de dolari, din care cea mai mare parte s-ar fi volatilizat în străinătate!

O astfel de sumă nu poate dispărea pur şi simplu. Cel puţin un om ştie asta: este un fost aparatcic, ce a primit instrucţiuni de la Gorbaciov în persoană. Având o memorie incredibilă, acest om are reputaţia de a şti pe dinafară sute de coduri ale conturilor din străinătate.

Director financiar al Comitetului Central, el se numește Nikolai Krucina. Despre el este vorba. Doar el ar fi putut înmâna cheile comorii noilor stăpâni ai Rusiei postsovietice. Dar nu are nici timpul, nici ocazia pentru că moare între timp, în urma unei aruncări pe fereastră suspecte.

Rumania Ugarcinska, ziaristă şi cercetătoare stabilită în Franţa[1]:

1 *KGB et CIE à l'assault de l' Europe, Anne Carrière, 2005*

„Expertul Richard Palmer, fost agent CIA, identifică şase faze ale acestei ultime şi magistrale operaţiuni a KGB, operaţiune comandată de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.

- *Legalizarea banilor proveniţi din economia gri prin crearea structurilor cooperatiste şi în autogestiune (1987-1989);*
- *Punerea la adăpost a averii partidului prin exportul de valută, aur, diamante etc. prin filiera deja existentă a finanţării partidelor frăţeşti (1986-1989);*
- *Înfiinţarea societăţilor şi companiilor cu capital mixt (joint venture) în Rusia şi în afara graniţelor (1989-1991);*
- *Înfiinţarea unor societăţi speculative şi de intermediere pentru cumpărarea la preţuri modice de petrol şi materii prime, ce vor fi revândute ulterior la preţul de pe piaţa internaţională. Aceste tranzacţii pot aduce profit de 100% (1991-1994);*
- *Înfiinţarea masivă a băncilor private (Inkombank, Rosinformbank, AREB, Banca Menatep etc.);*
- *În sfârşit, crearea unor societăţi-fantomă de către foştii emigranţi din Europa şi în paradisurile fiscale, între anii 1991-1994 (Seabaco, Fimaco etc.).*

Acestea din urmă vor permite evaziunea fiscală în comerţul cu materii prime, dar şi contractarea de credite bancare de la proprii parteneri pentru a participa la privatizări în calitate de investitori aflaţi deasupra oricăror suspiciuni. „

În 1991, Nikolai Krucina, în vârstă de 60 de ani, se numără printre colaboratorii apropiaţi ai lui Mihail Gorbaciov. Dar numirea sa în funcţia de director financiar al Comitetului Central se datora lui Iuri Andropov. În buna tradiţie a regimului, persoana care ocupă această poziţie gestionează toate fondurile, bunurile şi afacerile partidului.

Sub o înfăţişare banală se ascunde unul dintre cele mai importante personaje ale fostului URSS. Cu atât mai mult cu cât – lucru deloc de neglijat – Krucina, acest trezorier ocult, cunoaşte multe alte secrete. Lideri importanţi de la Moscova au profitat de această enormă evaziune fiscală pentru a se ocupa de propriile afaceri, plasând la rândul lor sume de bani în conturi deschise în paradisuri fiscale, de care puteau dispune după bunul plac. Desigur, erau bani proveniţi din furturi săvârşite în detrimentul partidului sau al colectivităţii. Dar cine mai face diferenţa între buzunarul propriu şi averea statului? Aşadar, adevăr sau minciună? Unii chiar pretind că şi Gorbaciov şi-ar fi umplut buzunarele. Dar cum zvonurile provin dinspre tabăra lui Elţîn, este mai bine să fim prudenţi.

Oricum ar sta lucrurile, Krucina își pregătește cu grijă acțiunile. La inițiativa sa, deci cu acordul lui Gorbaciov, la sfârșitul anilor '90, Valentin Pavlov, ministru de finanțe și viitor prim-ministru, face o vizită *incognito* în Elveția. Călătorește cu pașaport fals și nu-și anunță prezența la ambasada sovietică din Berna. Într-o discreție totală, contactează directorii mai multor bănci elvețiene, dar și ai unor instituții financiare franceze, engleze și germane.

Obiectivul era vânzarea clandestină de ruble sovietice contra dolari. Sumele obținute rămân în Elveția. Nici vorbă să se întoarcă în Rusia!

Călătoria se repetă după câteva săptămâni. Între timp, Pavlov este numit prim-ministru, astfel încât cel care pleacă în Elveţia este Vladimir Orlov. Noul ministru de finanţe este însoţit şi de adjunctul directorului KGB, încă o dovadă a interesului manifestat de „Centru”!

Ca şi predecesorul său, Orlov are misiunea de a vinde ruble, dar nu numai! Negociază şi tranzacţii cu aur şi diamante. Pentru a nu determina căderea preţurilor, tranzacţiile se derulează în cel mai mare secret.

Vânzarea „bijuteriilor de familie” este dovada clară că Gorbaciov nu își face iluzii, nici în privința funcției pe care o ocupă, dar nici în privința viitorului imperiului sovietic.

În ciuda acestei viziuni pesimiste, planul său este destul de machiavelic. Dacă Uniunea Sovietică se va prăbuşi, republicile-membre îşi vor recăpăta independenţa. Or, unul dintre garanţii independenţei unei ţări constă în soliditatea monedei proprii şi în necesitatea garantării acesteia prin aderarea la FMI, Fondul Monetar Internaţional. Dar, pentru a câştiga calitatea de membru al FMI şi a beneficia de posibilităţile de împrumut, fiecare ţară este obligată să subscrie cu o anumită cotă-parte, ce constă mai ales din aur.

Prin vânzările de aur din Banca de Stat a Uniunii Sovietice, puterea comunistă își propune să devalorizeze nu numai nașterea, dar și existența în sine a acestor viitoare republici.

Când Gorbaciov este înlăturat, una dintre priorităţile noii puteri este tocmai verificarea bunurilor partidului. De fapt, curiozitatea lor se trezise cu ceva timp înainte de plecarea lui Gorbaciov, în toamna lui 1991. Pentru a elucida misterul, Elţîn declanşează în secret o anchetă, cu ajutorul unui grup de colaboratori apropiaţi. Cu sprijinul magistraţilor reformişti, anchetatorii reuşesc să aducă la lumină mecanismele de evaziune fiscală şi existenţa unei adevărate economii subterane create de comunişti, ca o uriaşă pânză de păianjen ţesută din sute de societăţi răspândite în întreaga lume. Sunt descoperite şi călătoriile secrete ale membrilor aparatului comunisto-securist. Dar cui servesc aceste dezvăluiri? Oricât de interesante ar fi, nu pot restitui averile furate!

Nici băncile, dar nici guvernele ţărilor în care sunt plasate capitalurile nu răspund favorabil cererilor lui Elţin şi ale colaboratorilor săi.

SPIONII RUSI

Eric Laurent, jurnalist[1]:

„La mijlocul lunii noiembrie 1991, trei dintre colaboratorii apropiați ai lui Elțîn întreprind o călătorie secretă în Elveția. Se opresc cinci zile la Geneva și Ziirich, unde poartă lungi discuții cu diverși bancheri. Aveau la dispoziție un dosar ce conținea toate informațiile strânse în timpul anchetelor referitoare la dispariția banilor Partidului.

Există numeroase indicii că sume importante de bani au fost plasate în mai multe bănci elvețiene. Bancherii au ascultat argumentele trimișilor lui Elțîn, dar au explicat că nici nu se punea problema să restituie autorităților ruse sumele ce probabil fuseseră depuse la ei, atâta timp cât aceste autorități nu dispuneau de mai multe informații. Bancherii au cerut mai întâi ca responsabilii ruși să știe numerele conturilor folosite și să obțină de la titularii acestor conturi autorizația de a retrage banii depuși Indignați, emisarii ruși afirmă că este vorba despre bani furați, sustrași poporului!"

Dar Elțîn nu se va resemna și va ajunge să angajeze detectivi particulari profesioniști.

Înainte de a examina şi acest ultim punct, să ne amintim de dispariţia celui care s-a ocupat de gestionarea bunurilor partidului comunist.

Suntem la sfârşitul verii 1991. În biroul său, Krucina, nume care în ruseşte înseamnă „suferinţă”, îşi vede de treburile zilnice. După ascensiunea lui Elţin în funcţia de preşedinte al Federaţiei Ruse, Krucina a demisionat din Comitetul Central, dar continuă să îşi desfăşoare activităţile curente sub directa subordonare a lui Gorbaciov, care este încă preşedintele formal al Uniunii Sovietice.

Totuşi un lucru nu-i dă pace. Nu demult, primise câteva vizite cel puţin suspecte. Într-o manieră foarte convingătoare, oaspeţii încercaseră să afle secretul conturilor bancare. Dacă acceptă să dezvăluie mici detalii referitoare la patrimoniul partidului, refuză să dea orice informaţie legată de depozitele bancare plasate în străinătate.

În acea zi, ajunge mai repede acasă. Locuiește într-un imobil de lux, ocupat de foști și actuali demnitari. Este vecin chiar cu Eduard Șevardnadze, ministrul de externe al Uniunii Sovietice.

[1] *Le Figaro, iunie 1992*

SPIONII RUȘI ,

Ce se întâmplă? Mister. Dar, la câteva minute după întoarcere, corpul său neînsufleţit zace zdrobit pe caldarâm, cu cinci etaje mai jos. Fie s-a aruncat de la fereastră, fie a fost ajutat să o facă.

[1] **Vezi capitolul 14**

Un sfert de oră mai târziu, corpul este transportat la morgă și apartamentul sigilat. Ancheta se desfășoară rapid, mult prea rapid pentru o țară ca Uniunea Sovietică.

Concluzia anchetei? Sinucidere. Cei de la KGB au găsit pe birou un bilet: „Nu sunt nici trădător, nici complotist. Sunt doar laș.” Nimeni nu va solicita o analiză grafologică.

La scurt timp, şi predecesorul său, Gheorghi Pavlovici, se sinucide arun- cându-se pe fereastră, la fel şi Dimitri Lisovolik, adjunctul lui Krucina. Trei sinucideri cât se poate de ciudate!

În mod cert, acești oameni sunt asasinați. Motivul? Krucina cunoștea codul conturilor bancare, iar ceilalți doi cunoșteau beneficiarii. În pofida talentelor sale recunoscute, Krucina este sacrificat chiar în momentul în care principalul rival al lui Gorbaciov, Boris Elțîn, are îndrăzneala de a încerca să dea de urma banilor dispăruți. Cei trei deținători de secrete trebuie reduși definitiv la tăcere!

Chiar dacă treburile murdare sunt făcute de asasini plătiți, sforile sunt trase în culise, cu ordinele de sus – de la cel mai înalt nivel al KGB, același KGB care orchestrase și scurgerea bunurilor partidului. Secretul acestei operațiuni de anvergură trebuia păstrat cu orice preț.

Aceste asasinate în serie ridică totuşi o problemă: dacă Centrala sovietică a fost într-adevăr compromisă, de ce nu s-a apelat la metode mai discrete? De multă vreme, specialiştii săi erau maeştri în arta de a face să treacă asasinatele drept morţi naturale. De obicei, fusese vorba despre deficienţe cardiace provocate de otrăvuri foarte sofisticate. Dar KGB experimentase de asemenea alte tehnici precum otrăvirea cu metale grele sau elemente radioactive, ca în cazul recent al fostului spion Aleksandr Litvinenko[1].

Atunci de ce această metodă brutală a aruncării pe fereastră, fără ca măcar să fi „pregătit" subiectul, administrându-i droguri care ar fi trebuit să îl împingă la sinucidere? Există o singură explicație credibilă: urgența cu care trebuiau rezolvate problemele.

Ne permitem să amintim o glumă. Moscoviții, se știe, nu sunt lipsiți de sensul umorului. Cineva a pus o pancartă în fața sediului Partidului Comunist pe care scria: „Atenție, cad cadavre! Rugăm ocoliți zona!”

Şefii KGB (sau ai noului FSB, dar era acelaşi lucru) au învăţat bine lecţiile lui Andropov, asigurându-se că serviciile secrete dispuneau de mijloacele financiare necesare, dar pentru a-şi asigura în acelaşi timp viitorul, pregăteau terenul din punct de vedere politic.

Una dintre cele mai importante misiuni ale KGB este infiltrarea în structurile opoziţiei, fie că este vorba despre mişcări naţionaliste, etnice, religioase sau separatiste. Sistemul este perfect pus la punct. Andropov, care preferă recompensa şi nu biciul, contribuie din plin la perfecţionarea metodelor şi tehnicilor de influenţare psihologică în detrimentul violenţei. Când agenţii KGB au înţeles că democratizarea era inevitabilă, au pus în practică această tehnică de infiltrare cu care erau obişnuiţi.

SPIONII RUȘI

Oricât de incredibil ar părea, miile de candidați ce se prezintă la primele alegeri libere pentru Adunarea Federală și Sovietul Federației Ruse din 1990 sunt oamenii KGB. Aceștia sunt prezenți chiar și în Partidul Liberal Democrat condus de extremistul Vladimir Jirinovski.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Alții au intrat în mișcarea naționalistă Pamiat, grupare de extremă dreaptă, cu evidente nostalgii țariste și ideologie fascistă. Nici partidele autentic democratice nu sunt ocolite. Astfel, un anume Vladimir Putin merge umăr la umăr cu Anatoli Sobceak, unul dintre cei mai înflăcărați partizani ai democrației și viitor primar al Leningradului (devenit Sankt-Petersburg sub mandatul său)!

În marea lor majoritate, candidaţii propulsaţi de KGB devin parlamentari. Şi totuşi, un grăunte de nisip mic piedică bunul mers al maşinăriei KGB. Boris Elţîn! Ascensiunea sa este uimitoare. Pare că nimic nu-i stă în cale fostului nomenclaturist. Nici un preţ nu este prea mare pentru a-şi realiza ambiţiile, nici chiar dezicerea de partid! În ciuda opoziţiei lui Gorbaciov, în 1990, este ales preşedinte al Parlamentului rus, iar un an mai târziu devine preşedintele Federaţiei Ruse. Rivalitatea dintre Elţîn şi Gorbaciov se va termina doar cu eliminarea unuia dintre ei.

Adevărată dilemă pentru KGB! Pe de o parte, Gorbaciov este liderul reformist, care a reuşit transformarea economică şi politică a Uniunii Sovietice. Dar credibilitatea sa internă se erodează zi de zi. Mai trebuie oare susţinut? Nu cumva varianta liberalului Elţîn este mai bună? Nici în cadrul KGB nu există unanimitate. Clanul conservatorilor, al neostaliniştilor, se opune violent oricăror reforme. Şi astfel ne îndreptăm către puciul anti- gorbaciov din 19 august 1991[1]. Avem de-a face cu o lovitură de stat mai puţin obişnuită, în care cei doi îşi vor juca toate şansele şi vor încerca să se înşele unul pe altul.

1 Vezi capitolul 14

Dar, în așteptarea duelului final, afacerile continuă nestingherit!

SPIONII RUȘI ,

Roland Jacquard[1]:

„În perioada premergătoare puciului, afacerile înfloresc de la o zi la alta. Comuniști cu state vechi devin peste noapte oneşti oameni de afaceri. Totul este de vânzare: aur, diamante, petrol, caviar... Cei mai adânc implicaţi în aceste afaceri sunt mai-marii partidului, ai KGB şi directorii unor fabrici de armament. Traficul de arme este unul dintre sectoarele privilegiate ale KGB.

În acest scop, în anul 1986, se înfiinţează ANT (abrevierea, în limba rusă, pentru „Automatizare, Ştiinţă şi Tehnologie"). Înfiinţată în 1986, în apropiere de Moscova, în oraşul Noghinsk, firma avea, în 1989, cinci mii de angajaţi. Activitatea firmei constă în exportul de fier vechi, sau «trocul» cu anumite ţări arabe de armament sovietic în schimbul tehnologiei sensibile importate din Occident, violând astfel embargoul impus de COCOM[2]. Conform unor surse sovietice, sectorul militar reprezenta 60% din cifra de afaceri.

Anatoli Sobceak vorbeşte în recenta sa lucrare, Cronica unei căderi anunţate[3], despre această afacere pe care o cunoaşte foarte bine datorită unei comisii de anchetă pe care a condus-o, însărcinată să se ocupe de acest dosar. Potrivit primarului din Sankt-Petersburg, ANT era scutit de orice control vamal în tranzacţiile lui cu străinătatea. El însuşi va avea ocazia să studieze documente privind vânzarea a 600 de avioane de vânătoare moderne şi livrarea de uraniu îmbogăţit către o ţară din Orientul Mijlociu."

După încercarea de lovitură de stat, seria sinuciderilor continuă. Lista este deschisă de unul dintre iniţiatorii puciului, Boris Pugo, fost şef al KGB din Letonia, numit apoi în funcţia de ministru de interne din Federaţia Rusă, care se va sinucide împreună cu soţia, potrivit versiunii oficiale, pentru a scăpa de dezonoare. O singură problemă: corpurile neînsufleţite ale celor doi soţi aveau şi urme de gloanţe.

---

1 *La fin de l'Empire rouge, Robert Laffont, 1992*
2 Organizaţie NATO care se ocupă de supravegherea exporturilor de arme către ţările comuniste
3 Editura Flammarion, 1991

O altă „sinucidere” bizară este cea a mareșalului Ahromeev, șef al Marelui Stat-Major General al Forțelor Armate ale Uniunii Sovietice. Acest fost pucist își ia viața prin spânzurare, deși ar fi putut foarte bine să folosească arma din dotare.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Dacă acceptăm că toți sunt asasinați, ne putem întreba și din ce motiv. Așa cum Elțîn și Gorbaciov s-au folosit cu succes de puci, de ce nu ar face-o și membrii moderni ai KGB pentru a se descotorosi de persoanele incomode?

SPIONII RUSI

După încheierea puciului, victoria îi aparţine lui Elţîn, care se grăbeşte să desfiinţeze Uniunea Sovietică. Nu toţi însă văd cu ochi buni această iniţiativă. De exemplu, tinerii radicali din interiorul KGB, printre care se numără şi Vladimir Putin. Ajuns în vârful ierarhiei statale, speră să refacă un imperiu la fel de vast şi de puternic ca şi fosta Uniune Sovietică.

Guvernele occidentale privesc însă cu simpatie spre Elţîn, în special pentru că acesta reprezintă o schimbare de direcţie. Dar tot aceleaşi guverne ridică din umeri când vine vorba de patrimoniul pierdut al fostului PCUS. Într-adevăr, se pune problema politicii de confidenţialitate a sistemului bancar, acest sistem netransparent care permite disimularea luării de mită, a comisioanelor percepute pe valoarea tranzacţiilor şi a conturilor liderilor îmbogăţiţi prin mijloace frauduloase din lumea a treia. Iar despre crearea unei breşe în sistemul bancar nici nu poate fi vorba. Acesta este şi motivul pentru care Elţîn apelează la detectivi, dar nu oricare, ci la detectivii de elită de la societatea newyorkeză Kroll International, care nu mişcă un deget pentru mai puţin de câteva milioane de dolari.

Aceştia încearcă să identifice nişte piste posibile. Foarte curând însă se declară învinşi: banii au dispărut fără urmă în Elveţia sau în alte paradisuri fiscale.

Domnul X / Patrick PESNOT *

A murit şi ultima speranţă a lui Boris Elţîn, care îşi va scoate pârleala acumulând o avere frumuşică la umbra Kremlinului.

SPIONII RUSI

Oricum ar fi, faptul că detectivii de la Kroll International renunță așa de ușor la un caz care le-ar aduce câștiguri fabuloase este cel puțin bizar. Am putea lua în calcul mai multe ipoteze care să explice acest abandon. Prima ar fi că sovieticii, mari maeștri în arta escamotării, reușesc să șteargă perfect urmele banilor.

Altă ipoteză ar fi că detectivii newyorkezi primesc amenințări sau sunt cumpărați. Sau și mai plauzibil, agenția Kroll primește directive clare din partea autorităților americane. Mai mult ca sigur că Washingtonul nu dorește răscolirea trecutului, cu atât mai mult cu cât cei ce devalizaseră patrimoniul partidului sunt acum respectabili parteneri de afaceri, direct implicați în economia americană. În timpul mandatului lui Gorbaciov, prin capitalurile plasate în străinătate sovieticii se ancorează solid în lumea occidentală, care de altfel, îi primește cu brațele deschise. Capitalul repatriat poate provoca un adevărat crah financiar.

În sfârşit, să nu uităm greutatea datoriei publice externe, o datorie uriaşă, contractată sub Gorbaciov şi sporită în timpul mandatului lui Boris Elţîn. Este vorba despre o operaţiune subtilă a KGB, care, în fapt, interzice băncilor occidentale să rupă legăturile cu creanţierii ruşi dacă într-o bună zi vor să-şi recupereze banii.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Cea mai bună dovadă este povestea tânărului oligarh Aleksandr Konanihin.

Rumania Ugarcinska[1]:

SPIONII RUȘI ,

„La numai 23 de ani, tânărul matematician își demonstrase talentele. Exmatriculat din facultate din cauza «activităților comerciale», dar vizibil înzestrat cu spirit de afaceri, Konanihin profită de primele decrete semnate de Gorbaciov privind autonomia funcțională a întreprinderilor pentru a înființa una dintre primele cooperative comerciale ruseşti sub patronajul Comso- molului. Această inițiativă privată ia avânt între anii 1987-1988. Mulți profită de oportunitățile absolut seducătoare și de bunăvoința nomenclaturii care favorizează structurile nou apărute pentru a legaliza banii de pe piața neagră, burdușindu-le generos conturile și transformându-i pe acești câțiva aleși în milionari pe credit. Mihail Hodorkovski, prietenul lui Konanihin, figurează printre aceștia. Banca sa, Menatep, înainte de a deveni una dintre cele mai importante bănci ruseşti, nu era altceva decât o cooperativă a Comsomolului. Într-un anume fel, acest tip de cooperative sunt adevărate laboratoare în care Comsomolul verifică fezabilitatea sistemului și pregătește viitoarele cadre ale întreprinderilor capitaliste ale partidului, înființate cu banii Partidului Comunist din Uniunea Sovietică.”

Konanihin este prins în angrenajul KGB și depinde strâns de Centrala sovietică, angajându-l chiar la ordin pe șeful serviciului străin al acesteia.

Dar climatul începe să se deterioreze odată cu dezmembrarea URSS. Numeroşi milionari ruşi sfârşesc sub gloanţele unor bande de ucigaşi plătiţi, ceea ce ne duce cu gândul la reţelele mafiote şi rivalităţile stârnite de uriaşele averi dobândite peste noapte. Cu siguranţă, se practică racketul şi şantajul, dar nu numai: oamenii KGB, care au permis îmbogăţiri rapide şi uşoare, aşteaptă acum profitul investit; pe scurt, caşcavalul trebuie împărţit. Aşa că este mai bine să te gândeşti de două ori înainte de a spune „nu”.

SPIONII RUSI

Unii încearcă să se pună la adăpost în afara graniţelor ţării. Dar „mai departe” nu înseamnă neapărat „în afara pericolului”.

Un singur exemplu. Unul dintre aceşti milionari, Serghei Majarov, partener de afaceri cu Hodorkovski şi Konanihin, se stabileşte în Franţa. Duce o viaţă de lux şi face cheltuieli exagerate, joacă la cazinouri, investeşte în cele mai diverse domenii şi devine destul de repede un obişnuit al petrecerilor cu ştaif.

Dar în 1994, într-o seară, în timp ce se pregătea să primească oaspeți la cină, un comando neidentificat deschide focul asupra reşedinţei sale, iar Serghei Majarov cade secerat de o rafală de mitralieră.

Mai prudent, Konanihin preferă să plătească prețul liniștii. înainte de a se instala la Budapesta, cedează o parte din avere şi din activele băncii. Apoi se refugiază în Statele Unite, unde primește rapid statutul de azilant politic. Aici înființează o filială a băncii sale din Rusia, dovadă clară a legăturilor cu parteneri din fostul KGB. Dar CIA veghează! Agenții americani încearcă să-l prindă în capcană. Este prevenit însă la timp de către Aldrich Ames[1], cea mai importantă „cârtiță" KGB în interiorul CIA şi care, după dizolvarea KGB, a intrat în serviciul FSB. Konanihin scapă, dar amenințările rămân valabile. La scurt timp, renunță definitiv la orice activitate bancară şi se lansează în activități pe internet. în 2003 este răsplătit cu trofeul „întreprinzătorul anului", care îi este înmânat de Arnold Schwarzenegger, guvernatorul Californiei.

1 Aldrich Ames va fi deconspirat în 1994

SPIONII RUȘI

În pofida trecutului său sovietic, acest *Golden Boy* devine un jucător important al economiei americane. Un exemplu printre atâtea altele. Într-o economie globalizată și prin grija KGB, toți acești foști comuniști deveniți milionari și miliardari se strecoară rapid în lumea capitalistă. Ei și fabuloasele lor averi obținute din banii partidului!

Domnul X / Patrick PESNOT *

Dar ochiul vigilent al KGB nu scapă nimic, iar acești oligarhi celebri rămân sub supraveghere! Dacă trebuie, sunt gata să preia controlul!

O dovadă în acest sens este condamnarea la închisoare a lui Mihail Hodorkovski, considerat drept cel mai bogat om din Rusia, nu înainte însă de a fi deposedat de întreaga avere, inclusiv de imperiul său petrolier.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Boris Berezovski, un alt miliardar rus, fervent susţinător al lui Elţîn, preferă să părăsească ţara după înscăunarea lui Putin.

Prin anii '90 au fost uciși numeroși bancheri, ca tot atâtea avertismente destinate să aminteasca noilor îmbogățiți cine sunt adevărații stăpâni în țară. Multe dintre aceste asasinate – 170 la număr – poartă marca KGB și a serviciului care l-a înlocuit, FSB. Cazul lui Ivan Kivelidi este o adevărată demonstrație de forță. Nepot al unui negustor grec instalat în Abhazia înainte de Revoluția din Octombrie, după studii strălucite la Universitatea Cambridge, devine om de afaceri și bancher, ajungând în curând unul dintre cei mai bogați oameni din Federație. Boris Elțîn îl cooptează în Consiliul întreprinzătorilor, dar dezvoltă afaceri profitabile și în presă.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Personalitate influentă, se vorbeşte mult despre el în ziare şi este văzut adesea la televizor. Dar în 1995, Kivelidi leşină în biroul său. Este transportat urgent la spital.

În ciuda simptomelor nespecifice, medicii bănuiesc că ar fi suferit un infarct. Analizele depistează calcificări fiziari şi un edem cerebral. Starea sa de sănătate se înrăutăţeşte rapid. Surprinzător, a doua zi este spitalizată şi secretara sa, după ce acuză simptome asemănătoare, dar şi tulburări ce ar putea trimite cu gândul la o criză de epilepsie. A doua zi, aceasta va înceta din viaţă, iar Kivelidi va muri o zi mai târziu.

Domnul X / Patrick PESNOT *

În această lume mică a finanțelor, a politicii și a presei, acest dublu deces stârnește o vie emoție, cu atât mai mult cu cât Kivelidi nu este primul om de afaceri care moare subit.

Evident, este vorba despre moarte prin otrăvire. Autoritățile nu par însă interesate să facă lumină în acest caz. Nici când încă două persoane însărcinate cu inspectarea biroului pe care îl ocupase Kivelidi sunt, la rândul lor, intoxicate cu o substanță necunoscută. Chiar și medicul legist care efectuase autopsia ficatului lui Kivelidi se îmbolnăvește subit și moare o lună mai târziu.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Deşi se fac nenumărate analize de laborator, otrava nu este identificată cu precizie. Substanţă organo-fosforată, săruri de metale grele, cadmiu radioactiv? Nimeni nu se pronunţă clar sau, mai bine spus, nu vrea să se pronunţe. În schimb se cunoaşte modul de administrare: o picătură pulverizată pe receptorul telefonului. Simpla inhalare a substanţei toxice are efecte letale.

SPIONII RUȘI ,

SPIONII RUSI >

Laboratoare atât de performante în care sunt preparate otrăvuri dintre cele mai sofisticate nu pot exista decât în cadrul serviciilor secrete.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Dar de ce trebuie să i se „închidă gura” lui Kivelidi? Este vorba doar despre un avertisment transmis tuturor celor care uită că s-au îmbogăţit din averea partidului?

SPIONII RUȘI

Mai există și o altă ipoteză, la fel de plauzibilă. Elț în speră în continuare să dea de urmele averii partidului. Însărcinat cu ancheta, bancherul descoperă probabil dovezi tangibile, capabile să incrimineze foste cadre ale KGB, așa că trebuie anihilat, înainte de a deveni periculos!

Domnul X / Patrick PESNOT *

Hélène Blanc şi Renata Lesnik[1]:

[Cele două specialiste în spaţiul fostei URSS afirmă că Victor Cernomîrdin, prim-ministru pe vremea mandatului lui Boris Elţîn, după ce ar fi stat de vorbă cu bancherul Kivelidi, ar fi devenit şi el o ţintă a asasinilor.]

1 *L'Empire de toutes les mafias, Presses de la Cité, 1998*

„Victor Cernomîrdin nu-şi mai aminteşte numărul exact al victimelor acestor reglări de conturi, înjosti-le ţii minte pe toate. În trei ani şi jumătate, au loc 84 de atacuri (iar statisticile nu iau în calcul decât cazurile oficial înregistrate!) împotriva bancherilor. 46 de decese. Întreg teritoriul Rusiei devine un imens teren de vânătoare, de la Moscova şi Sankt-Petersburg la Rostov-pe-Don şi Nalcik, sau Kazan şi Tuapse. Şi lista poate continua cu alte mii de victime.

În realitate, Cernomîrdin este obsedat mai ales de Kantor şi Kivelidi, care au avut parte de un sfârşit tragic. Primul este decapitat, cel de-al doilea otrăvit. Dacă zvonurile se adeveresc, atunci putem lua în calcul şi moartea stranie a fostului ministru de interne, Victor Baranikov, şi atunci ar fi vorba despre trei dispariţii extrem de neobişnuite.

Oricum ar sta lucrurile, faptul cel mai alarmant este că cei trei sunt asasinaţi după ce mai multe publicaţii îl prezintă pe Cernomîrdin ca pe o posibilă următoare victimă. „

j

Căderea lui Gorbaciov

sovietic dispare. Republicile foste sovietice îşi recuceresc independenţa. La 8 decembrie 1991, la numai doi ani după căderea Zidului Berlinului, URSS aparţine istoriei. Republicile s-au emancipat una după alta, formând Comunitatea Statelor Independente. După câteva zile, mai exact la 25 decembrie, Gorbaciov îşi anunţă demisia din funcţia de preşedinte într-o emisiune televizată. La nici o jumătate de oră, pe zidurile Kremlinului flutură tricolorul alb-albastru-roşu al Rusiei. Drapelul roşu comunist, cu secera şi ciocanul, a rămas doar o amintire.

De fapt, totul a început în luna august cu o tentativă de puci. în timp ce Gorbaciov era în vacanţă în Crimeea, un grup de conservatori comunişti a încercat să preia puterea la Moscova. Complotul eşuează lamentabil după doar trei zile. Gorbaciov se reîntoarce în fruntea statului, dar cariera sa politică este vizibil ameninţată. Centrul puterii se schimbă în favoarea lui Elţîn. Proaspăt ales preşedinte al Rusiei, acesta trece în fruntea rezistenţei, în locul puciştilor. Din acest moment, zilele Uniunii Sovietice sunt numărate.

Această tentativă de puci a fost așadar esențială. Doar trei zile de revoltă au fost suficiente pentru ca Elțin să devină noul țar al Rusiei.

La finele anilor '80, Gorby, cum îl alinta presa occidentală, este un personaj atât de îndrăgit încât se vorbește despre „gorbymanie”. Cu toate acestea, numărul unu sovietic este mult mai popular în străinătate decât în propria țară.

INE AR FI PUTUT BĂNUI CĂ EVENIMENTELE se vor precipita cu o

SPIONII RUȘI ,

C
viteză atât de amețitoare? În doar câteva zile, temutul imperiu

În august 1991, Gorbaciov se afla în vacanță în Crimeea, împreună cu familia. Clipe prețioase de relaxare împletite cu munca, întrucât președintele sovietic are de pregătit discursul pe care îl va ține pe 20 august, la Moscova, un text de mare importanță pentru viitorul Uniunii Sovietice. Rusia va semna un nou acord cu fostele republici sovietice, prin care li se va acorda o autonomie mai mare. Din punctul său de vedere, aceasta este singura modalitate de a salva Uniunea Sovietică de la dezmembrare.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Proiectul suscită vii opoziţii din partea conservatorilor, adică demnitarii nomenclaturii, care se tem că îşi vor pierde privilegiile, dacă va slăbi coeziunea puterii centrale.

SPIONII RUŞI ,

Situaţia în interiorul Federaţiei Ruse, care se confruntă cu criza economică, dar şi morală, este catastrofală. Societatea rusă nu-şi mai găseşte drumul! Indiscutabil, regimul Gorbaciov este o dureroasă decepţie. *Glasnostul* şi *pere- stroika* nu produc efectele scontate. Chiar şi preşedintele are o atitudine ezitantă, iar reformele economice dorite şi promise pornesc cu mare şovăială. Chiar şi partizanii lui Mihail Gorbaciov se văd nevoiţi să recunoască faptul că fiecare pas înainte înseamnă doi paşi înapoi.

Puciul începe cu două zile înainte de semnarea Tratatului Unional. Conform versiunii oficiale, pe 18 august 1991, la primele ore ale dimineții, câteva mașini negre opresc în fața vilei președintelui. Dintr-una coboară un general KGB însărcinat cu securitatea prezidențială. Ocupanții celorlalte mașini sunt lideri importanți din ierarhia aparatului de stat, printre care Comandantul Forțelor Terestre, dar și Valeri Boldin, cel mai apropiat colaborator al lui Gorbaciov.

SPIONII RUȘI ,

Aceştia solicită să îl vadă fără întârziere pe preşedinte. Cum răspunsul se lasă aşteptat, câțiva dintre ei nu mai aşteaptă autorizaţia de a intra în biroul preşedintelui şi pătrund cu forţa. Gorbaciov înţelege imediat: constatase deja că liniile telefonice fuseseră tăiate şi fusese informat că paraşutiştii erau detaşaţi în jurul vilei. Are loc o lovitură de stat!

Nici nu este foarte uimit. De mai mult timp circulă zvonul unei posibile tentative de răsturnare a puterii. Dar, în loc să îi comunice destituirea, puciştii îi cer să semneze un decret care să proclame starea de urgenţă şi să cedeze puterea forţelor de securitate. Cei cinci se declară reprezentanţii Comitetului de Stat pentru Situaţii Excepţionale. Din Comitet fac parte vicepreşedintele, premierul, ministrul de interne, ministrul apărării şi atotputernicul preşedinte al KGB, Vladimir Kriucikov, adevăratul conducător al complotului. Alături de aceştia se află şi Anatoli Lukianov, preşedintele Sovietului Suprem al URSS. Dar acest personaj machiavelic are grijă să nu se expună prea mult. Să ne amintim, în trecere, că toţi fuseseră promovaţi de Gorbaciov în eşaloanele superioare ale conducerii politice şi erau consideraţi colaboratori fideli ai acestuia. în realitate, liderii puciştilor fac parte din vechea gardă comunistă, a cărei principală preocupare era să menţină integritatea teritorială a Uniunii Sovietice şi structurile ei centralizate. Şi binelnţeles, militează pentru întărirea continuă a rolului conducător al partidului!

SPIONII RUȘI ,

Gorbaciov rezistă: nici vorbă să semneze un asemenea text și cu atât mai mult să demisioneze.

Mihail Gorbaciov[1]:

„Puciştii pretind că se înfiinţase deja Comitetul pentru Situaţii Excepţionale şi că nu mai este nevoie decât de un decret prezidenţial. Mă aflam în faţa unei alternative radicale: sau publicam decretul sau cedam întreaga putere vicepreşedintelui. Baklanov anunţă arestarea lui Elţîn. Apoi reformulează: urmează să fie arestat.

- Din ce motive? întreb eu.

- Din cauza situaţiei... Ţara se îndreaptă cu paşi repezi spre catastrofă... trebuie să luăm măsuri urgente şi să declarăm starea de urgenţă. Nimic nu ne mai poate salva. Nu mai avem timp să ne facem iluzii!

Nu m-au scutit de nici un loc comun. Le-am spus că situaţia economică, politică şi socială a ţării îmi este bine cunoscută. Problemele oamenilor, viaţa lor, greutăţile cu care se confruntă zilnic, nimic nu-mi este străin. Sigur, trebuia făcut totul pentru ca viaţa lor să se schimbe, dar m-am opus vehement, şi nu numai din motive politice şi etice, oricărei soluţii propuse de ei şi care a condus întotdeauna la moartea a zeci, sute, mii, poate milioane de oameni. Ar trebui să renunţăm pentru întotdeauna la asemenea soluţii, altminteri toate ideile noastre ar fi trădate, acţiunile noastre ar fi reduse la zero, iar ţara s-ar afla prinsă într-un nou cerc vicios şi sângeros."

în alte vremuri, preşedintele ar fi fost pur şi simplu asasinat. Dar şi Uniunea Sovietică s-a schimbat! Puriştii se mulţumesc să-l izoleze şi să-l pună sub arest la domiciliu.

---

1 *Le Putsch*, Olivier Orban, 2006

SPIONII RUŞI ,

Delegaţii Comitetului de Urgenţă se întorc la Moscova. Atitudinea lui Gorbaciov nu i-a dezarmat. A doua zi, la primele ore ale dimineţii, ministrul apărării convoacă ofiţerii superiori cu funcţii de conducere şi îi anunţă că Mihail Gorbaciov nu mai este capabil să îşi asume funcţiile, din motive de sănătate. Toate unităţile militare trebuie puse în stare de alarmă.

Cei mai în vârstă îşi amintesc că, în alte ocazii, s-a folosit acest pretext pentru a-i pune pe conducători pe linie moartă. Simultan, presa scrisă şi televiziunea fac acelaşi demers. Nimeni nu reacţionează. Conform Constituţiei, vicepreşedintele Uniunii Sovietice preia conducerea statului şi instituie starea de urgenţă timp de şase luni.

SPIONII RUȘI ,

în ciuda acestui simulacru de legalitate, lovitura de stat este evidentă. La scurt timp, se anunță crearea unui Comitet format din reprezentanți ai KGB, Partidului Comunist și Armatei Roșii. Acest nou organism va avea sarcina de a lua toate măsurile ce se aplică în perioada stării de urgență. Prima măsură luată este reintroducerea cenzurii. A doua măsură: intrarea tancurilor în Moscova! Cu toate acestea, nici posturile de radio și televiziune nu sunt ocupate, și nici nu se fac arestări preventive!

în aceste condiţii, opoziţia reacţionează, mai întâi la Kremlin, unde partizanii lui Gorbaciov strâng rândurile şi apoi la „Casa Albă” (sediul Parlamentului Federaţiei Ruse). Toţi aşteaptă cu înfrigurare reacţia lui Boris Elţîn, preşedintele ales al Rusiei.

SPIONII RUȘI ,

Puciul îl privește în mod direct. E limpede că se dorește tocmai limitarea procesului de independență a fostelor republici sovietice. Rusia, cea mai mare dintre ele, este și ea vizată. Elțîn, primul președinte rus ales democratic, devine în mod aproape firesc liderul curentului liberal ce pornise o adevărată ofensivă împotriva conservatorilor comuniști.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Promptitudinea cu care reacţionează preşedintele dă naştere unor bănuieli. Deţinea oare informaţii suplimentare şi avea răspunsul pregătit?

SPIONII RUȘI ,

în dimineața de 19 august, Elțîn se află în casa sa de vacanță, la vreo 20 de kilometri de Moscova. Cu o viteză uimitoare își convoacă principalii colaboratori, redactează împreună un comunicat prin care denunță lovitura de forță anticonstituțională apoi, temându-se că va fi arestat, pleacă spre capitală, cu intenția de a ajunge la Parlament, devenit între timp bastionul opoziției antipuciste.

Domnul X / Patrick PESNOT *

La ora nouă sosește și instituie imediat un dublu stat-major: unul civil și altul militar.

SPIONII RUŞI ,

Tancurile intrate în oraş nu sunt atât de numeroase. Câteva unităţi de tancuri sunt instalate în faţa primăriei, a agenţiei Tass, a Băncii de Stat şi a Gosbankului. O coloană de blindate se îndreaptă spre sediul Parlamentului, unde partizanii lui Elţîn ocupaseră poziţii defensive. Oamenii încep să ridice baricade destul de neînsemnate, răsturnând câteva maşini.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Atitudinea militarilor este uimitoare. Nu sunt deloc ostili, ba chiar unii vor spune populației că mitralierele și tancurile nu sunt încărcate cu muniție. Deloc înspăimântată, mulțimea se deplasează printre tancuri și intră în vorbă cu militarii.

SPIONII RUȘI ,

în jurul prânzului, purtând o vestă antiglonț și escortat de gărzile de corp, Elțîn părăsește sediul Parlamentului. Deodată urcă pe un tanc, scoate o hârtie din buzunar și, adresându-se populației adunate înjurai blindatelor, ține un discurs, în care condamnă lovitura de stat organizată de comuniști și îndeamnă la nesupunere civilă.

Chiar dacă puțini îl aud, imaginea sa va face înconjurul lumii. Elțîn simbolizează curajul și mai ales spiritul de rezistență al națiunii. Emoția este imensă! Mulțimea își aplaudă frenetic eroul, câțiva soldați încep să plângă, iar alții îndreaptă turela tancurilor către oraș, și nu către „Casa Albă".

SPIONII RUȘI ,

Toate privirile sunt îndreptate spre Elțîn. Chiar şi preşedintele Bush începe să-l privească cu alţi ochi. El, care manifestase întotdeauna o anumită reticenţă faţă de capacitatea de conducător a acestuia, îl vede deja viitorul număr unu sovietic.

Multe detalii rămân însă neclare. Foarte interesantă este şi uimitoarea nepăsare afişată de americani. La aflarea veştii despre lovitura de stat de la Kremlin, Bush nici măcar nu se gândeşte să-şi întrerupă concediul. Şi totuşi, numai ideea reîntoarcerii vechii gărzi staliniste ar fi trebuit să-l neliniştească. Există o singură explicaţie posibilă: Washingtonul primise toate asigurările necesare. Fără doar şi poate, adevăraţii iniţiatori şi organizatori ai acestei mişcări îşi luaseră măsurile de precauţie.

SPIONII RUȘI ,

Nici în tabăra puriştilor, gestul spectaculos al lui Elţin nu rămâne fără ecou. Unii au deja certitudinea că tentativa de lovitură de stat a eşuat. Prim-ministrul se îmbolnăveşte subit. Alţii încep prudent să se distanţeze. Să-l luăm ca , exemplu doar pe Anatoli Lukianov, preşedintele Parlamentului sovietic. Acest intelectual, prezentat ca eminenţa cenuşie din spatele puciului, ar fi reuşit să încline balanţa în favoarea conservatorilor comunişti dacă ar fi reunit deputaţii din Sovietul Suprem. Majoritatea conservatoare ar fi aprobat, fără nici o îndoială, instituirea stării de urgenţă, camuflând astfel lovitura de stat sub o aparentă legalitate.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Poate că nici în această situație puciul nu ar fi avut șanse de reușită, dar sarcina reformatorilor și a liberalilor ar fi fost infinit mai grea.

Lukianov refuză însă să ia această inițiativă, sau poate nici nu a intenționat vreodată să acționeze în această direcție. Acest personaj-cheie al unui perfid joc politic trădează deci deliberat.

Oricum ar sta lucrurile, acțiunea pucistă promite un final confuz. Din partea puciștilor, evident! Dar, înaintea gongului final, nu strică puțin dramatism. Poporul rus trebuie convins că a fost la un pas de catastrofă. Altfel, la ce ar servi o lovitură de stat?

SPIONII RUȘI ,

Pe 20 august, a doua zi a puciului, tensiunea crește. La Moscova, au loc demonstrații populare de amploare. Zeci de mii de persoane ies în stradă pentru a manifesta împotriva asediului. La zvonul că o nouă coloană de blindate se îndreaptă spre capitală, mulțimea se agită. Și totuși, se știe prea bine că militarii vor refuza să execute ordinele dacă li se va cere să tragă împotriva manifestanților.

Puciştii nu înţeleg un lucru. Uniunea Sovietică nu mai este aceeaşi, iar oamenii nu se mai lasă dominaţi de teamă, cu atât mai mult cu cât, se pare, nimeni nu mai poate opri prăbuşirea imperiului sovietic.

SPIONII RUȘI ,

în acea zi, în ciuda interdicţiei de a ieşi din casă, impusă de starea de urgenţă, mii de moscoviţi sunt încă pe străzi. Atunci va avea loc şi singurul incident tragic din timpul evenimentelor: trei tineri vor fi striviţi de un tanc. A doua zi, opoziţia atacă blindatele cu pietre şi cocteiluri Molotov. Zarurile au fost aruncate: ministrul apărării ordonă retragerea imediată a trupelor în cazărmi.

Tentativa de puci eşuează rapid, după numai trei zile de la declanşare. Grupul de pucişti îşi joacă ultima carte. Directorul KGB, Vladimir Kriucikov, îi telefonează lui Elţîn şi îi propune să îl însoţească în Crimeea pentru a-i comunica lui Gorbaciov că are din nou mână liberă. Desigur, Elţîn refuză această propunere nechibzuită. El ştie că partida se joacă la Moscova şi că urmează să câştige. Liderii puciştilor nu renunţă şi pleacă totuşi în Crimeea. Zadarnic însă: Gorbaciov refuză să îi primească, iar în aceeaşi noapte toţi vor fi arestaţi.

Gorbaciov se întâlneşte însă cu o delegaţie parlamentară formată din partizani ai lui Boris Elţîn. Manevra politică este abilă, dând impresia că eliberarea numărului unu sovietic se datorează preşedintelui URSS.

Gorbaciov se reîntoarce la Moscova crezând că lucrurile vor reintra în normal, dar se înşală amarnic. Marele şi unicul câştigător este, fără îndoială, Boris Elţîn.

După tentativa de înlăturare de la putere, Gorbaciov se reîntoarce în fruntea statului, dar demisionează din funcţia de secretar general. încă mai speră în posibila reformare a partidului. Prea târziu însă!

Uniunea Sovietică a scăpat de fantoma comunismului, iar Elţîn este noul erou al Moscovei. În mod simbolic, în Piaţa Lubianka este dată jos de pe soclu statuia lui Dzerjinski, primul şef al poliţiei politice bolşevice, CEKA[1]. Pe urmă Elţîn se va opune sistematic lui Gorbaciov, anulând primele sale propuneri de responsabili, care ar fi trebuit să-i înlocuiască pe puciști. În sfârşit, îi cere preşedintelui sovietic să ratifice legea ce ^suspendă activităţile Partidului Comunist în Rusia.

1 Precursoarea îndepărtată a KGB, înfiinţată de Lenin după Revoluţia din Octombrie

Gorbaciov se înclină. Bătălia este pierdută, iar el este scos din joc!

Piotr Smolar[1]:

[Scena se petrece în sediul Parlamentului rus, în după-amiaza zilei de 23 august. Drapelul roşu fusese deja înlocuit cu cel al Rusiei. Gorbaciov urcă la tribună.]

„Gorbaciov vorbește, dar cuvintele sale se pierd în aer. Dispăruse aura care îl înconjurase atâta vreme. În doar trei zile, nu mai era decât o umbră a trecutului. Elțîn se apropie cu o hârtie în mână. Ca un profesor supărat, îi cere să o citească. Este darea de seamă a Consiliului de Miniștri, prin care se stabilește implicarea miniștrilor sovietici în acțiunea pucistă. Această răsturnare a convenienţelor şi prerogativelor funcţiei nu poate decât să-l surprindă. Zgomotul sălii se întețește. Gorbaciov devine palid, iar privirea lui uluită apare pe posturile de televiziune din toată lumea. La patru ani de la excluderea din partid, Elțîn îl umilește și își ia revanșa. Acesta insistă şi cere scoaterea în afara legii a Partidului Comunist. Gorbaciov îi îndeamnă pe cei prezenți să nu cedeze în fața «isteriei anticomuniste!» Dar pe cine mai tentează moderația? A doua zi, sâmbătă 24 august, demisionează din funcția de secretar general şi anunță dizolvarea Comitetului Central. „

Pentru el, șirul umilințelor nu a luat sfârșit. Noul Tratat Unional pe care îl propusese nu mai interesează pe nimeni. Lucrurile se derulează cu o viteză amețitoare. Una după alta, fostele republici sovietice își proclamă independența.

SPIONII RUȘI ,

Gorbaciov deține în continuare funcţia de preşedinte, dar preşedintele unei Uniuni **Sovietice** care, în realitate, nu mai există!

La sfârşitul anului 1991, după înfiinţarea Comunităţii Statelor Independente (CSI), se hotărăşte să demisioneze.

SPIONII RUȘI ,

Elțin l-a „lucrat” așadar pe Gorbaciov, ceea ce nu înseamnă că președintele sovietic era total nevinovat.

SPIONII RUȘI ,

Pentru o mai bună înțelegere a evenimentelor, ar trebui să facem o întoarcere în timp. La sfârșitul anilor '80, Elțin va deveni destul de repede rivalul lui Gorbaciov.

SPIONII RUȘI ,

Sfârșitul competiției înseamnă înfrângerea unuia dintre ei. Sau poate chiar eliminarea fizică? Elțîn va fi victima unor accidente bizare! De fiecare dată însă, scapă ca prin minune. A fost agresat în apropierea casei de vacanță, gata-gata să se înece în plină iarnă și victimă a unui misterios accident de mașină în centrul Moscovei... o camionetă nu a acordat prioritate tocmai când poliția deschidea drumul mașinii lui Boris Elțîn. Șoferul a fugit imediat de la locul faptei și nu i s-a mai dat de urmă.

SPIONII RUȘI ,

Dar să fi fost oare Gorbaciov în spatele acestor „accidente”? Credem mai degrabă într-o inițiativă a KGB. Alături de reformatorul Gorbaciov și de liberalul Elțîn, mai există și clanul conservatorilor neostaliniști, pentru care cei doi reprezintă pericolul prăbușirii sistemului sovietic.

SPIONII RUȘI ,

Poate aici este cheia întregului răspuns! în lupta lor pentru supremație politică, atât Gorbaciov, cât și Elțîn recurg la această putere ocultă pentru rezolvarea propriilor interese. Puciul din august 1991 nu este decât punctul final al competiției.

SPIONII RUŞI ,

Dovadă stau lunile premergătoare puciului. În mediile conservatoare şi mai ales în interiorul KGB, tensiunea creşte. După căderea Zidului Berlinului, ţările vecine şi prietene, cum li se spunea, se îndreaptă spre democraţie, ceea ce înseamnă sfârşitul erei glaciare sovietice.

SPIONII RUȘI ,

Economia rusă decade, nemulțumirile se acumulează, apar disensiuni. Gorbaciov este din ce în ce mai des acuzat de demolarea sistemului comunist și a imperiului sovietic, evident, cu complicitatea Occidentului și a CIA.

SPIONII RUȘI ,

Asemenea născociri, răspândite de KGB, se înscriu în strategia de destabilizare şi discreditare a liderului de la Kremlin, strategie pusă în practică încă din primăvara anului 1990. Spre exemplu Aleksandr Nikolaevici Iakovlev, principalul aliat şi consilier al lui Gorbaciov, este acuzat de colaborare cu CIA. Acuzaţiile sunt preluate masiv de către presa comunistă. Apoi, cu ocazia zilei de 1 Mai, KGB pune la cale o provocare inedită. Pentru prima dată în istoria Uniunii Sovietice, secretarul general al partidului este huiduit de mulţime. Avem de-a face cu o manifestaţie de ostilitate abil orchestrată de KGB, mână în mână cu cercul apropiaţilor lui Boris Elţîn.

SPIONII RUȘI ,

Iar acesta nu este decât începutul! În toamnă, au loc ciudate mișcări de rrupe în apropierea Moscovei, ca un fel de repetiție generală a puciului din august 1991. Gorbaciov cere explicații, iar ministrul apărării vorbește despre militari folosiți la culesul cartofilor.

Răspunsul este în acelaşi timp grosolan şi ridicol: nu te duci înarmat la culesul cartofilor!

SPIONII RUȘI ,

Apoi au loc evenimentele sângeroase de la Vilnius. Pe 13 ianuarie, o unitate sovietică de elită atacă turnul de televiziune, unde își găsiseră refugiu protestatarii naționaliști. Bilanțul este tragic: acțiunea se soldează cu zeci de morți. Se pare totuși că Gorbaciov nu a fost informat decât după asalt.

SPIONII RUȘI ,

încă o dată, oamenii KGB i-au manipulat pe naționaliștii baltici și au ordonat trupelor speciale să treacă la represiune.

SPIONII RUȘI ,

Rezultatul? Opinia publică este îngrozită. O nouă lovitură dură pentru imaginea lui Gorbaciov, atât în străinătate, dar mai ales în URSS. Elţîn trece imediat la atac, acuzându-şi rivalul de practici dictatoriale.

SPIONII RUȘI ,

Se paie așadar că asistăm la o alianţă obiectivă între clanul Elţîn şi gruparea conservatoare. Singurul scop este discreditarea continuă a lui Gorbaciov şi a aripii reformiste, din care făceau parte adepţii schimbărilor line, în timp ce liberalii, grupaţi în jurul lui Elţîn, doresc abandonarea radicală a comunismului!

SPIONII RUȘI ,

Pe urmă are loc tentativa de lovitură de stat din august și balanța se înclină definitiv în favoarea lui Elțin. Esté foarte ușor de înțeles cui i-a folosit această diversiune.

SPIONII RUȘI ,

De multă vreme, Elţin şi apropiaţii săi au strânse legături cu KGB. Ba chiar preşedintele rus a reuşit să creeze un KGB rusesc format din foşti agenţi ai KGB sovietic. Nu este greu să organizezi un puci, atâta vreme cât neostaliniştii urmăresc lichidarea *perestroikăi.*

SPIONII RUȘI ,

Să nu credeți însă că este singurul maestru în arta manipulării!

SPIONII RUȘI ,

în criză de autoritate, Gorbaciov dorește să revină pe scena politică printr-o mișcare spectaculoasă. Serviciile speciale americane sunt la curent cu planurile puciștilor, iar președintele Bush îl avertizează pe omologul său rus asupra iminentului pericol. Gorbaciov primește avertismente similare și din interiorul KGB. Se pare că puciul este un fel de secret al lui Polichinelle.

SPIONII RUȘI ,

Dar Gorbaciov nu ia nici un fel de măsuri, deşi ar fi putut reacționa la avertismentele primite. Mai mult încă, i-a incitat cu bună știință pe pucişti când, chiar cu o lună înainte de evenimentele din august, își face cunoscută decizia de a-i demite pe cei ce ocupă funcții înalte în administrația statului. Ca și cum ai flutura o pânză roșie sub nasul unui taur! Şi nu a dat greș: demnitarii au împiedicat înlăturarea de la putere declanşând acest puci.

SPIONII RUȘI ,

Gorbaciov și-a asumat cu toate acestea niște riscuri, căci lovitura de stat ar fi putut să reușească! Dar liderul de la Kremlin știe că se poate baza pe neparticiparea armatei.

SPIONII RUȘI ,

Gorby aştepta de la acest puci, ce avea să eşueze, şi înlăturarea baronilor regimului care îi otrăveau viaţa şi înăbuşeau în faşă orice tentativă de reformă. În plus, o dată cu refacerea blazonului, se distanţează în acelaşi timp şi de complexul militaro-industrial strâns legat de conservatorii de la Moscova.

SPIONII RUȘI ,

Gorbaciov nu a prevăzut însă că Elțîn va scoate castanele din foc cu propriile mâini, deplasând astfel centrul puterii.

SPIONII RUȘI ,

Un puci cu voie de la președinte? O ultimă informație capitală pentru susținerea acestei teze: potrivit surselor oficiale, Gorbaciov a fost ținut sub arest la domiciliu pe malul Mării Negre, iar liniile telefonice au fost tăiate, comunicarea cu exteriorul fiind deci imposibilă. Fals! Chiar și în vacanță, liderul de la Kremlin dispune de cele mai avansate și sofisticate mijloace de comunicare. Dacă liniile telefonice cad, intră în funcțiune automat legăturile radio. Dacă s-ar fi întrerupt curentul, ar fi pornit generatoarele electrice, iar dacă acestea s-ar fi defectat, existau acumulatori de rezervă.

SPIONII RUȘI ,

Pretinsa sa izolare nu este decât o mare păcăleală! Victimizat, Gorbaciov spera să se reîntoarcă în fruntea statului ca un erou național. Dar încă o dată, doar rivalul său va profita de situația creată. Totul fusese prevăzut, începând cu apariția sa în fața Parlamentului.

SPIONII RUȘI ,

Elţîn nu uită să-şi răsplătească complicii. Arestaţi în august 1991, puciştii vor fi eliberaţi la începutul anului 1992 pentru ca, mai târziu, să fie amnistiaţi. în marea lor majoritate vor ocupa funcţii onorifice atât în timpul regimului Elţîn, cât şi sub conducerea lui Putin.

SPIONII RUȘI ,

j
STASI şi fantomele trecutului

viaţă. ***Viaţa celorlalţi,*** emoționanta peliculă al lui Florian Henckel, prezintă povestea unui ofițer STASI, poliția politică est-germană, însărcinat cu urmărirea unui regizor de teatru bănuit de deviaționism. Pentru a-și îndeplini misiunea, acesta apelează la soția dramaturgului, o actriță de succes, care ajunge astfel să dea o mână de ajutor poliției politice.

SPIONII RUȘI ,

Ficțiune, desigur, dar inspirată din întâmplări reale, preluate din istoria STASI. Bazat pe un scenariu solid, cu o distribuție impecabilă și o regie excelentă, filmul va avea un remarcabil succes de casă și va fi răsplătit cu numeroase premii. Creația lui Florian Henckel primește Oscarul pentru cel mai bun film străin și Premiul de interpretare masculină pentru Ulrich Mühe. Încununarea vieții unui mare artist! Ar fi și greu să uiți povestea ofițerului STASI, cu ochi albaștri, chipul imobil al actorului care, cu căștile pe urechi, încearcă să pătrundă secretele cuplului pe care îl spionează.

SPIONII RUȘI ,

Mühe va muri subit în 2007. înainte însă, are curiozitatea să-și vadă propriul dosar din arhivele STASI. Descoperă uluit că actrița talentată cu care își împărțise viața de foarte mulți ani fusese, după toate probabilitățile, informatoare a Securității. Știa, desigur, că făcea parte dintre personalitățile luate în evidență și urmărite de poliția politică. Dar nu putea bănui că femeia lângă care se trezea în fiecare dimineață îl trădase.

SPIONII RUȘI ,

Viața celorlalți nu mai este doar cea a milioanelor de vieți pe care STASI le spiona zi de zi. Era și viața lui, violată de ofițerii STASI care semănau cu personajul pe care îl interpretase în film. Ficțiunea devenise așadar realitate.

SPIONII RUȘI ,

RDG înființează STASI, temuta poliție politică comunistă, ce se infiltrează în toate segmentele vieții și care, la două zeci de ani după căderea Zidului Berlinului, continuă să lovească. Sunt scoase la lumina zilei secrete și drame incredibile.

SPIONII RUȘI ,

EJA NU MAI ERA UN FILM, ci un coşmar. După terminarea filmări

SPIONII RUȘI ,

Dor, actorul Ulrich Mühe are impresia că filmul continuă în propria

SPIONII RUȘI ,

STASI număra aproximativ 180 000 de informatori. Un sfert din populația est-germană se află în vizorul STASI. Vă puteți imagina câte milioane de dosare s-au întocmit? Chiar dacă unele documente au fost distruse, fragmentele de hârtie au fost recuperate cu grijă, iar autoritățile germane au pus la punct programe informatice de reconstituire a acestor rapoarte.

SPIONII RUŞI ,

Pe de altă parte, destul de recent, CIA a predat autorităţilor germane o serie de microfilme pe care le cumpărase de la un fost ofiţer STASI, refugiat în Occident. Germanii trebuie să se aştepte deci la noi dezvăluiri, la noi şi neplăcute surprize, pe măsură ce vor cădea măştile.

SPIONII RUȘI ,

Securitatea est-germană nu are precedent în istorie. Chiar și Germania nazistă nu avea decât 44 000 de agenți ai Gestapo-ului pentru o populație de 70 de milioane de locuitori. În Germania de Est, colaboratorii securității, așa-numiții IM[1], sunt de 20 de ori mai numeroși, fără a lua în calcul și cei aproximativ 100 000 de angajați oficiali ai poliției secrete.

1 *Inojfizielle Mitarbeiter*

SPIONII RUȘI ,

O asemenea încrengătură nu poate fi explicată decât prin frica de a fi luat prin surprindere. Într-un anume fel, Republica Democrată Germană era o creație artificială, iar autoritățile se temeau de evadările cetățenilor ei în Vest, ceea ce a și dus la construirea Zidului Berlinului, care a izolat populația într-un sistem în mare măsură penitenciar.

SPIONII RUȘI ,

Pe scurt, trebuie evitată cu orice preț deschiderea și de aceea fiecare cetățean va deveni *a priori* o țintă. Totuși sistemul și-a atins limitele, dat fiind că nu a putut împiedica evenimentele din 1989. În realitate, STASI a subestimat lehamitea poporului și a permis ascensiunea în forță a opoziției. Poate că și liderii est-germani, ajunși la capătul drumului, sunt sătui și dezamăgiți. Edificiul politic comunist est-european se prăbușește, iar lovitura de grație vine din interior.

SPIONII RUȘI ,

Personaje importante ale regimului se lasă seduse de Gorbaciov și de *perestroika*. Markus Wolf, atotputernicul șef al serviciilor de informații externe, avea să renunțe la funcție cu puțin timp înaintea naufragiului final.

SPIONII RUȘI ,

Pentru a înțelege mai bine acest univers concentraționar, să ne oprim o clipă asupra unui caz exemplar, cel al poetului Sascha Anderson.

SPIONII RUȘI ,

Cine este Sascha Anderson? Pe la sfârșitul anilor '70, intră în scenă un individ înalt, îmbrăcat neglijent, veșnic neras, cu ochelari rotunzi, purtați boem pe vârful nasului. Un personaj de desene animate!

SPIONII RUȘI ,

Pentru numeroşii lui prieteni, el întruchipează intelectualul seducător, adulat de tinerii nonconformişti, inspiraţi, ca şi el, de cultura underground. Sascha Anderson este unul dintre cele mai populare personaje din Prenzlauer Berg, loc emblematic al Berlinului de Est. La origine, acesta a fost un cartier cu locuinţe construite în secolul al XIX-lea pentru muncitorii din zonă şi care s-a degradat de-a lungul vremii. Murnau, reprezentant de seamă al filmului expresionist, dar şi regizorul Fritz Lang, vor turna câteva filme în ambianţa boemă a cartierului berlinez. Labirintul pitoresc de străduţe, curţi interioare şi ganguri a atras tot felul de artişti marginali. Prin anii '70, se vorbea despre arta şi literatura din Prenzlauer Berg ca alternativă la arta oficială care, în numele realismului socialist, trebuia să servească societatea şi politica partidului comunist. Existau astfel intelectuali care acceptaseră comenzi generoase din partea puterii, precum şi tot felul de stipendii, în timp ce alţii erau marginalizaţi şi chiar erau ţinuţi sub o atentă observaţie.

SPIONII RUȘI ,

Atitudinile artistice marginale reprezintă tot atâtea ipostaze ale disidenței anticomuniste. În felul lor, artiștii din Prenzlauer Berg sunt disidenți prin chiar opoziția față de direcția oficială.

SPIONII RUȘI ,

Imitând ceea ce se întâmplă dincolo de Cortina de Fier, Prenzlauer Berg adăpostește grupări feministe, homosexuali, cântăreți de rock, pictori neștiuți, sculptori nedescoperiți și scriitori nepublicați. Uneori operele lor sunt strecurate în Vest. Editurile vest-germane nu pot ignora eticheta rebelă care le însoțea. Publicarea textelor disidente era un mod de a participa la lupta ideologică împotriva inamicului est-german.

SPIONII RUȘI ,

într-o societate în care simțul moral este complet anesteziat, Prenzlauer Berg devine un fel de câmp de luptă. Deși autoritățile dezaprobă această evoluție periculoasă, acțiunea serviciilor secrete este favorizată de această grupare de minți rebele.

SPIONII RUȘI ,

Putin câte puțin, Sascha Anderson devine purtătorul de cuvânt al revoltei. Prezent oriunde legitimitatea regimului este contestată, el este unul dintre cei care fac din Prenzlauer Berg epicentrul avangardei est-germane.

SPIONII RUȘI ,

Și totuși familia nu îl pregătise deloc pentru acest rol. Mama, creatoare de desene animate și tatăl, dramaturg, erau militanți neobosiți ai partidului și își educară fiul în spiritul comunismului insuflat de Moscova.

în mare parte, popularitatea lui Anderson şi influenţa exercitată asupra celorlalţi se datorau exilului forţat al unui alt disident foarte cunoscut, Wolf Biermann, un cantautor extrem de implicat, ce devenise oaia neagră a autorităţilor din RDG.

SPIONII RUȘI ,

Luc Rosenzweig și Yacine Le Forestier[1]:

pentru a menține în funcție dictatura și a-și continua în liniște expe- ' rientele de laborator, regimul totalitar nu are altă alegere timp de 40 de ani decât supravegherea permanentă a populației și delațiunea. De ce? Ca să nu «voteze cu picioarele», expresie dragă lui Willy Brandt, și să nu treacă de partea cealaltă, în țara frățească și dușmănoasă, care o așteaptă cu brațele deschise. Este conceput un sistem de supraveghere care acoperă toate nivelurile din toate sectoarele societății, fără excepție. Sfera publică și cea privată sunt permanent monitorizate pentru a înăbuși din față orice mișcare contestatară. În filozofia sa foarte personală, Erich Mielke, ministrul Securității Statului, își rostește cu convingere credoul: «Orice cetățean este un risc potențial pentru siguranța statului.» Era nevoie deci de o poliție secretă la înălțimea acestei ambiții naționale. Toată lumea trebuie să spioneze pe toată lumea. Altfel, fragilul edificiu comunist s-ar putea prăbuși precum un castel de nisip. Dictatura se menținea prin frica de represiune, ce îmbrăca forme mai insidioase și mai brutale decât în restul țărilor din blocul comunist."

Wolf Biermann este fiul unui cunoscut oponent al regimului comunist de origine evreiască, ucis în lagărul de la Auschwitz. În timpul anilor de liceu de la Hamburg, tânărul aderă la Uniunea Tineretului Comunist, numită „Tinerii Pionieri". Dar comuniștii nu sunt bine văzuți în Germania de Vest[2]. Așa că, în anul 1953, la vârsta de 17 ani, Wolf trece în Germania de Est, unde își continuă studiile. Are ocazia să cunoască mediul teatral berlinez, mai precis prestigiosul *Berliner Ensemble,* creat de Bertold Brecht. Aici își încheie traseul căutărilor și își descoperă adevărata vocație. În 1960, înființează propria sa companie teatrală: „Teatrul muncitorilor și studenților berlinezi" și se apucă de scris.

1 *Parfaits espions: les grands secrets de Berlin-Est, Ed. Du Rocher, 2007*
2 Partidul Comunist va fi chiar interzis în 1956

SPIONII RUȘI ,

Dar nu va scrie decât două piese. Cea de-a doua abordează un subiect delicat: ridicarea Zidului Berlinului, care este tabu, mai ales atunci când este abordat cu simț critic! Ca o consecință imediată, Biermann trebuie să abandoneze activitatea teatrală și să se reconvertească în cantautor. Luat în vizorul serviciilor secrete și considerat suspect, își lansează primul disc în Germania de Vest.

SPIONII RUŞI ,

La interdicţia de a publica se adaugă şi cea de a apărea pe scenă! Deşi nu are dreptul să-şi înregistreze şi să-şi difuzeze cântecele, muzica sa circulă nestingherită, în special în Prenzlauer Berg, unde Biermann reprezintă deja simbolul mişcării contestatare. Este comparat cu Bob Dylan, care, în aceeaşi perioadă, cântă în campusurile americane şi critică implicarea militară a ţării sale în Vietnam.

SPIONII RUȘI ,

Pentru autoritățile comuniste, Biermann este o reală amenințare. în 1976, după un concert în Vest, i se retrage cetățenia est-germană şi nu mai are dreptul să se întoarcă pe teritoriul RDG.

SPIONII RUȘI ,

Dincolo de Cortina de Fier, protestele nu contenesc, dar autoritățile comuniste rămân inflexibile.

SPIONII RUŞI ,

Prenzlauer Berg este oarecum pustiu. în plus, se simte o nouă înăsprire a politicii totalitare, astfel încât numeroşi artişti îşi caută refugiul în Vest, Nina Hagen şi mama sa de exemplu, în timp ce alţii sunt aruncaţi în închisoare.

SPIONII RUȘI ,

Biermann se instalează în Hamburg, oraşul său natal, şi îşi continuă activitatea muzicală. Noul univers nu-i ştirbeşte cu absolut nimic din atitudinea critică, nici Vestul nefiind uneori scutit de inepuizabilele sale săgeţi critice.

SPIONII RUȘI ,

Chiar dacă nu are talentul artistului condamnat la exil, absența acestuia îi netezește drumul lui Anderson care, la scurt timp, ajunge simbolul contestatarilor.

SPIONII RUȘI ,

Prenzlauer Berg devine un cartier la modă, asaltat de turiştii occidentali în căutare de tot felul de lucruri senzaţionale. Aici poţi găsi orice, de la obiecte artizanale la picturi şi cărţi interzise. În această zonă a libertăţii absolute de exprimare se organizează lecturi publice şi dezbateri filozofice.

SPIONII RUȘI ,

în mod ciudat, STASI închide ochii.

SPIONII RUȘI ,

Poate că autoritățile est-germane consideră că acest ghetou cultural nu este decât o supapă și nimic altceva. Atâta timp cât contestările și revolta nu-i trec granițele, situația rămâne sub control.

SPIONII RUȘI ,

Nici chiar Sascha Anderson nu atacă subiecte fierbinți, și anume sistemul de represiune comunistă. În mod inexplicabil, deși se bucură de tot mai multă credibilitate în mediile avangardiste, Sascha evită să își manifeste public propriile convingeri și idealuri; pe de altă parte, primește disidenții în salonul său confortabil și pune telefonul la dispoziția invitaților. Oferta este generoasă, având în vedere că, în RDG, instalarea unui post telefonic este aprobată foarte greu.

SPIONII RUȘI ,

Nimeni nu bănuiește nimic. Sascha Anderson se bucură de o încredere nemărginită. În ochii tuturor, el rămâne același personaj carismatic, reperul și etalonul rezistenței anticomuniste. Ușa casei sale este mereu deschisă, iar ospitalitatea sa este proverbială. Nici Wielfride, soția sa, nu bănuiește nimic. Și totuși ar fi avut motive: Anderson primește mereu telegrame, toate semnate de un personaj misterios și discret, un anume David. Și de fiecare dată, Sascha se grăbește la o nouă întâlnire. Soția lui nu își pune prea multe întrebări, doar Sascha este un neobosit organizator de concerte și reprezentații teatrale! Aceste telegrame au probabil legătură cu programul lui foarte încărcat.

SPIONII RUȘI ,

secretul trădării va fi descoperit mult mai târziu, la doi ani de la căderea ¿laurui Berlinului, iar la originea acestei lovituri de teatru nu stă nimeni altul decât Wolf Biermann.

SPIONII RUȘI ,

în toamna lui 1991, fostul disident primește unul dintre cele mai importante premii literare germane. în timpul ceremoniei, poetul-cântăreț rostește un discurs de o sinceritate emoționantă. Toți se așteaptă ca Biermann să aducă un omagiu acelor intelectuali care, cu prețul pierderii propriei libertăți, au reușit să țină piept dictaturii comuniste și, într-adevăr, Biermann îi amintește pe cei mai cunoscuți.

SPIONII RUȘI ,

Spre stupoarea asistenței, în a doua parte a discursului Biermann evocă nume nu mai puțin celebre. Rând pe rând, aceşti intelectuali vor fi acuzați de trădare și colaborare cu temuta STASI. Ultimul pe listă este chiar Sascha Anderson!

SPIONII RUȘI ,

Biermann îi aruncă invective şi injurii. Să fie oare vorba de invidie? Sascha îi luase locul în inimile marginalilor din Prenzlauer Berg! Giinter Grass şi alți scriitori respectabili vorbesc despre o vânătoare de vrăjitoare, iar Biermann este acuzat de folosirea unor metode specifice poliției secrete.

Pascale Hughes, jurnalistă[1]:

„Pe un ton vindicativ, Wolf Biermann se rupe de formalismul excesiv al discursurilor clasice la primirea premiului Büchner, cel mai prestigios premiu literar german, care i-a fost decernat cu ocazia Târgului de la Frankfurt, toamna trecută. De atunci, lumea literară germană a fost divizată cu privire la pertinența invectivelor lansate asupra lui Sascha Anderson, poet avangardist din cartierul punk Prenzlauer Berg, hipiot și disident din Berlinul de Est. Opozantul Wolf Biermann, căruia i se retrăsese cetățenia est-germană în 1976, în timp ce efectua un turneu în RFG, îl acuză pe Sascha Anderson că a fost un agent ordinar al STASI, poliția secretă est-germană.

Biermann nu a dat nici o dovadă în sprijinul calomniei sale. Lumea literară se revoltă. Günter Grass se declară șocat de aceste practici de «Mare Inchizitor». Și scriitorul Stefan Heym se întreabă cu ce drept cântărețul de balade poza în lup moralist. Cum de îndrăznea Biermann cu atâta obstinație și înverșunare să ducă în fiecare săptămână în Der Spiegel o vânătoare de vrăjitoare, fără să prezinte dovezi?"

Amploarea protestelor la adresa injuriilor lui Biermann se explică cu ușurință. În Vest, Prenzlauer Berg și protestatarii săi sunt considerați un fel de miracol, un simbol al rezistenței anticomuniste! Un poet vest-german a vorbit chiar despre o parantează imaculată, despre o orhidee apărută într-un univers atât de cenușiu și de trist precum RDG. Toate privirile se întorc cu admirație spre acești oameni care trăiesc din te miri ce și împrăștie pe străduțele din Prenzlauer Berg capodopere bătute modest la mașina de scris. Fără îndoială, această percepție cu iz de idealism revoluționar este total exagerată. Multe dintre scrieri nu au nimic comun cu literatura! Dar ce contează? Cohortele de admiratori sunt șocate de acuzațiile aduse de Biermann.

---

1 Corespondentă a ziarului *Libération* la Berlin, Articol apărut în ianuarie 1992.

SPIONII RUȘI ,

Cum este și normal, Anderson dezminte hotărât acuzaţiile ce i se aduc şi se consideră victima unei defăimări. Nu a avut nici o legătură cu STASI și nu a primit niciodată bani din partea poliției politice!

Domnul X/Patrick PESNOT

La scurt ţimp însă, în ianuarie 1992, guvernul german decide deschiderea arhivelor secrete ale STASI. Legea permite est-germanilor să-şi vadă dosarul întocmit de securitate.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Imediat, foștii disidenți se grăbesc să consulte dosarele, nerăbdători să afle cine i-a spionat sau chiar i-a denunțat. Nu mai există nici un dubiu! Cei care consultă fișele, iar printre ei mulți disidenți ce frecventaseră Prenzlauer Berg, au confirmarea că fuseseră supravegheați îndeaproape de STASI. Acum ies la suprafață note informative, rețele și nume de cod ale indivizilor însărcinați cu această activitate.

Domnul X/Patrick PESNOT

Un nume, David Menzel, se repetă cu obstinație. David! Ca și misteriosul corespondent al lui Anderson. După minuțioase căutări, adevărul iese la lumină, iar Sascha Anderson este deconspirat.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Sascha Anderson figurează în documentele STASI ca informator. Sascha Anderson a colaborat cu sistemul represiv de la vârsta de 17 ani, după cum își vor aminti victimele STASI.

Domnul X/Patrick PESNOT

Ospitalierul său apartament funcţiona ca o capcană pentru disidenţi şi convorbirile telefonice erau ascultate în direct. Peste tot erau instalate microfoane. La scurt timp, mai apare încă un detaliu: eroul din Prenzlauer Berg nu fusese constrâns să colaboreze cu securitatea. Mai mult încă, dă dovadă de un entuziasm şi un exces de zel ieşite din comun.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Aceste documente confirmă aşadar acuzaţiile lui Biermann, chiar dacă la început, cântăreţul se bazase doar pe intuiţie (doar dacă nu primise în prealabil informaţii discrete).

Domnul X/Patrick PESNOT

În orice caz, aceste dovezi incontestabile nu îl împiedică pe Anderson să nege în continuare, cu atât mai mult cu cât beneficiase de câteva măsuri luate de ofiţerii STASI înaintea căderii finale: multe documente sunt distruse sau dispar fără urmă. Astfel, un dosar voluminos de peste o mie de pagini ce înregistra activităţile din Prenzlauer Berg nu a fost găsit niciodată.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Să sperăm că, mai devreme sau mai târziu, acest document esenţial va ieşi la suprafaţă. Dacă unele dosare au fost distruse la ordinele serviciilor secrete, altele au fost pur şi simplu furate pentru a putea şantaja persoanele compromise. Şi a mai fost şi acel târg cu CIA, care a cumpărat mii de microfilme de mare interes. Oficial, acestea au fost returnate Germaniei, dar este foarte posibil ca documentele mai interesante să fi rămas în arhiva CIA.

Domnul X/Patrick PESNOT

La fel au procedat şi Aliaţii, după cel de-Al Doilea Război Mondial, cu documentele referitoare la activitatea nazistă.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Oricum, multe întrebări rămân deocamdată fără răspuns. O primă întrebare ne vine imediat în minte. Oare STASI nu s-a jucat cu focul? Colaborator sau nu al poliției politice, Anderson i-a sprijinit pe cei care se împotriveau terorii comuniste și le-a popularizat ideile, dar acesta era prețul de plătit în schimbul unor informații prețioase! Chiar dacă, în fond, STASI crea sau, în orice caz hrănea propria lor opoziție.

Domnul X/Patrick PESNOT

O altă întrebare: oare cum este posibil ca, timp de 20 de ani, să duci o viață dublă fără să clachezi? Ce caracter trebuie să ai ca să poți minți întruna? Desigur, există oameni care mint precum respiră. Iar Anderson face parte dintre aceștia!

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Anderson nu recunoaște colaborarea cu STASI. Mai mult încă, pretinde că dosarul său de turnător este o bazaconie fabricată de aceeași poliție politică, ce distruge dosarele tocmai pentru a încurca ițele și a șterge mărturiile propriei incompetențe.

Domnul X/Patrick PESNOT

Acest contraatac îndrăzneţ şi cumva riscant, pregătit cu mult timp înainte, îi măreşte şansele de supravieţuire într-o Germanie unificată.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

în 1986, cu acordul autorităților est-germane, Anderson se stabilește în Berlinul de Vest. Poliția politică și-a permis să rămână fără „ochii și urechile” sale vigilente deoarece dispunea și de alte surse.

Domnul X/Patrick PESNOT

În Berlinul de Vest, Anderson nu rupe toate legăturile, iar securitatea îl foloseşte în continuare. Înfiinţează o editură şi devine un adevărat pol de atracţie pentru disidenţii incomozi din Est, dar şi pentru intelectualitatea vest-germană dornică să sprijine mişcarea anticomunistă. Şi acum are prilejul să adune de la sursă informaţii preţioase. Singura diferenţă este că notele sale secrete nu mai ajung la STASI; ci direct la serviciile secrete est-germane. Sascha Anderson a devenit astfel spion, numai că în slujba aceluiaşi stăpân: guvernul est-german!

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

înainte de dezvăluirile lui Biermann, Anderson se bucura de admirația vest-germanilor, în 1987 primind chiar un premiu din partea Ministerului Federal pentru Relații Internaționale.

Domnul X/Patrick PESNOT

Pentru scurt timp, contraatacurile sale şi violenta reacţie a lui Giinter Grass îşi arată roadele. În 1992, obţine o bursă la Roma, unde va sta la Villa Massimo, care găzduieşte doar intelectuali de elită.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Treptat însă, steaua sa apune. Dacă la început atacurile lui Biermann, considerate pătimașe și de un subiectivism dezolant, șochează, acum tot mai multe informații vin să confirme colaborarea lui Anderson cu serviciile secrete. Pentru toată lumea este evident că Sascha a fost unul dintre cei mai buni colaboratori ai STASI! Prietenii îi întorc spatele. Vrea să scrie o antologie a poeziei est-germane, dar majoritatea scriitorilor refuză orice colaborare. Când, mai târziu, în 2002, își publică autobiografia, criticii devin extrem de nemiloși.

Domnul X/Patrick PESNOT

Luc Rosenzweig şi Yacine Le Forestier[1]:

„Cel mai uimitor şi, în acelaşi timp, semnificativ în toată povestea lui Anderson este această încăpăţânare schizofrenică de negare a evidenţei, o trăsătură comună majorităţii colaboratorilor STASI. Nu este singurul în această situaţie. Refularea activităţilor lor de spionaj mergea atât de departe încât nu îşi mai dădeau seama de gravitatea faptelor săvârşite, singura lor salvare fiind să mintă în continuare cu obstinaţie. Interviurile acordate de poet la începutul scandalului sunt deconcertante. Răspunsurile erau în cea mai mare parte incoerente, înecate într-o logoree a justificării de sine, din care străbăteau câteva semne de luciditate ca acestea: «Toate astea sunt un mister pentru mine... mi-e greu să îmi amintesc. În situaţii de acest fel, eşti supus la presiuni de tot felul, încerci să le refulezi. Nu vreau să fiu ţapul ispăşitor al acestor indivizi care îi privesc pe toţi vinovaţii la fel... Sigur că, într-o anumită măsură, STASI mă ţinea în lesă... în acest moment mă simt descoperit, lipsit de siguranţă şi tot ceea ce mă preocupă este să rămân în viaţă. Pur şi simplu doar să rămân în picioare!»„

După reunificare, autorităţile germane se regăsesc în faţa unei adevărate dileme: să deschidă sau nu arhivele poliţiei politice?

Deconspirarea sistemului poliţienesc poate duce la nesfârşite frământări interne. Victimele sistemului comunist îşi cer dreptul de a studia arhivele şi a afla adevărul ascuns între copertele dosarelor STASI. Pe de altă parte, foştii oameni ai aparatului represiv se tem de condamnarea publică.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Dar nu era vorba doar de foştii conducători ai noii Germanii: toţi cetăţenii – şi erau sute de mii – care credeau că ar fi fost spionaţi de STASI probabil că se temeau de faptul că, studiindu-şi dosarele, ar fi putut descoperi adevăruri dureroase. Complici la aceste crime puteau fi chiar cei de lângă tine sau prietenii de o viaţă. Despărţirea de trecut poate deschide o prăpastie care să înghită bucăţi de viaţă.

Domnul X/Patrick PESNOT

Unii ezită să-şi vadă dosarul, alţii însă nu se descurajează şi merg până la capăt, cu riscul de a suporta adevăruri dureroase. Autorităţile germane aleg să deschidă cutia Pandorei. 180 de kilometri de dosare stau la dispoziţia cetăţenilor germani!

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Precedentul nazist cântărește cel mai greu în luarea deciziei. Germania a învățat din lecția istoriei! După 1945, în ciuda procesului de denazificare, prea mulți naziști au reușit să se strecoare și au scăpat de stigmatul pedepsei.

Domnul X/Patrick PESNOT

În spatele deciziei a stat fără îndoială voinţa de a nu merge prea departe. Unii călăi naziști, cum ar fi Klaus Bărbie, sunt folosiţi de Aliaţi în lupta împotriva noului duşman comunist, dar ce te faci cu această cohortă de „buni germani" fascinaţi de doctrina nazistă, care nu vor da niciodată socotealã. Membri marcanţi ai Germaniei fasciste, ofiţeri SS, chiar soldaţi ai Wehr- machtului, care cunoşteau foarte bine crimele de război săvârşite pentru ţară, nu vor ajunge niciodată în boxa acuzaţilor. Pe scurt, se pare că justiţia germană s-a ferit să fie prea curioasă, cu atât mai mult cu cât numeroşi magistraţi compromişi îşi păstraseră vechile funcţii.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Eşecul parţial al procesului de denazificare duce la deschiderea arhivelor STASI. Decizia nu este luată în unanimitate. Contestatarii se tem că această iniţiativă nu va fi decât drumul învrăjbirii între vecini, care va amplifica tensiunile iniţiale dintre est-germanii săraci şi înstăriţii lor fraţi din Vest.

Domnul X/Patrick PESNOT

Deschiderea tonelor de dosare purta riscul descoperirii unor informaţii mincinoase şi trunchiate. Erau şi acuzaţii false, dat fiind că nu toate informaţiile din arhive trebuiau considerate autentice. STASI nu s-a dat niciodată în lături de la propagarea zvonurilor pentru a compromite disidenţii. Pe de altă parte, simpla frecventare episodică a unui agent STASI transforma automat pe cineva în IM, cum se spunea pe atunci în Germania de Est?

[1] *Op. cit.*

Riscul de a avea încredere deplină în aceste documente era aşadar de a oreri STASI o formidabilă revanşă postumă. Se recomanda prudenţă şi neîncredere faţă de acuzaţiile proferate în stânga şi-n dreapta. Unii înţeleg repede că acest filon de aur trebuie exploatat. încep să se vândă dosare, integral sau parţial. Oameni ce aparţinuseră STASI au vândut documente de care făcuseră rost în secret după prăbuşirea sistemului comunist. Aceste informaţii interesau într-adevăr mulţi jurnalişti. La începutul anilor '90, *Der Spiegel* se specializase în publicarea săptămânală a acestui gen de documente secrete.

Domnul X/Patrick PESNOT

Sub pretextul evitării greşelilor din trecut, adică toleranţa postbelică pentru nazişti, acest ziar conservator arată cu degetul spre simpatizanţii de stânga, înscrişi în PDS-ul est-german, succesor al fostului partid comunist. Aceştia fuseseră adepţi ai *Ostpolitik*-ului iniţiat de Willy Brandt şi reluat mai târziu de Helmut Kohl. Conceptul se doreşte a fi un iniţiator al politicii de relaxare a relaţiilor cu ţările comuniste şi de deschidere progresivă faţă de Germania de Est, într-o perioadă în care, datorită puterii URSS, reunificarea celor două ţări ţinea mai degrabă de domeniul fantasticului.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Brandt în special susține că politica pașilor mărunți poate servi celor două Germanii și că numai prin dialog se poate construi o Germanie unitară. Dar pentru atingerea acestui obiectiv este nevoie de dialog cu conducătorii RDG-ului. De aici și bănuielile îndreptate asupra unor lideri vest-germani care se pare că întrețineau relații excelente cu STASI și, în general, cu serviciile secrete din Est. Să nu uităm că liderul bavarez Joseph Strauss, care afișa un anticomunism lipsit de echivoc, avea legături strânse cu Berlinul de Est, fără să mai amintim de nenumărații oameni de afaceri vest-germani și de investițiile lor în Germania de Est.

Domnul X/Patrick PESNOT

Este greu să trasezi o frontieră între adevăraţii colaboratori STASI şi cei care, din motive legitime, au avut legături cu administraţia est-germană. Este şi cazul lui Manfred Stolpe, prim-ministru al landului german Brandenburg, unul dintre cei mai cunoscuţi opozanţi anticomunişti. Pastorul Stolpe, fost preşedinte al Consistoriului Bisericii Evanghelice, este acuzat de colaborare cu poliţia politică.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Se presupune că, timp de 20 de ani, pastorul a furnizat informaţii despre activitatea Bisericii Evanghelice şi despre starea de spirit a clerului. Avea chiar şi un nume de cod. Susţinut şi de ceilalţi prelaţi, înaltul ierarh nu recunoaşte colaborarea cu Securitatea sau asumarea vreunui angajament faţă de aceasta. Da, a avut sute de întâlniri cu agenţii STASI, dar pentru o cauză nobilă, în folosul Bisericii şi al credincioşilor: potrivit acestuia, era în zadar să aştepţi ca sistemul să se schimbe fără să comunici cu reprezentanţii acestuia. Acest cleric cu atitudine demnă a adăugat chiar că ar fi fost dispus să se întâlnească şi cu diavolul dacă ar fi putut ajuta scopurilor sale.

Domnul X/Patrick PESNOT

Totuşi, o întrebare esenţială rămâne: a furnizat Stolpe informaţii poliţiei politice? Printr-o piruetă graţioasă, el reuşeşte să evite răspunsul. „Dacă am fost agent, atunci am făcut-o fără voia mea!" Devenit lider marcant al PDS-ului, îl atacă vehement pe Helmut Kohl acuzându-l că încearcă să-şi elimine un adversar politic incomod pentru Democraţia creştină. Cazurile de colaborare cu STASI, cum o arată cazul lui Stolpe, trebuie investigate cu foarte multă prudenţă. Este nevoie de o analiză şi o judecată obiective. Un alt prelat, Joachim Gauck, însărcinatul federal pentru studierea arhivei STASI, a fost la rândul lui acuzat de inchiziţie politică!

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Dar mai erau şi alte dosare, precum cel al poetului Sascha Anderson, unde culpabilitatea colaboratorilor era dovedită. Exemple de acest tip sunt infinite.

Domnul X/Patrick PESNOT

Cât despre victimele represiunii politice, acestea sunt puse în gardă asupra dramelor sufleteşti pe care le pot genera propriile dosare.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Ca mulţi alţii, scriitorul, eseistul, poetul şi dramaturgul est-german Lutz Rathenow descoperă că dosarul său are nu mai puţin de 15 volume, a câte 400 de pagini fiecare şi avea 60 de informatori pe urme, spioni care notau fiecare amănunt al existenţei sale, chiar şi detaliile anodine sau ridicole.

Domnul X/Patrick PESNOT

Luc Rosenzweig şi Yacine Le Forestier[1]:

„Dosarele lui Rathenow sunt mai detaliate decât un jurnal intim. «Aş putea afla de câte ori am fost la frizer, ba chiar aş putea calcula viteza cu care îmi creştea barba», notează scriitorul. Paginile abundă în banalităţi siderante. Găsim chiar şi un plan detaliat al locuinţei acestuia din Gabelsbergerstrasse, trasat de poliţie pe 25 august 1988. Scândura de călcat, jucăriile copiilor, canapeaua, aparatul de radio şi cartea de telefoane a Berlinului de Vest sunt localizate cu mare grijă. Într-o notă informativă, Rathenow descoperă până şi transcrierea unor banale conversaţii cu vecinii de palier. «Toţi în jurul meu colaborau. Mă întâlneam cu un vecin. Vorbeam despre ploaie şi vreme bună, şi mai apăreau câteva.pagini în dosar! Sunt absolut convins că oamenii colaborau pentru a scăpa, măcar şi pentru o clipă, de cenuşiul şi plictiseala vieţii cotidiene din RDG. Jucându-se de-a agenţii secreţi, se simţeau valorizaţi, apreciau această relaţie clandestină cu poliţia politică. Pentru informatori, legăturile cu ministerul deveniseră mai importante decât legăturile de familie sau cele amoroase.»„

Un alt caz edificator, dar mai dramatic, este cel al soţilor Wollenberger. Soţia, Vera Lengsfeld, este o tânără extrem de implicată în viaţa politică. Doamna Vera Wollenberger (născută Lengsfeld) vede lumina zilei în oraşul Thüringen, din Germania de Est. Într-o bună zi află că tatăl său este ofiţer STASI. Deşi nu are decât 18 ani, decide să rupă orice legătură cu acesta şi părăseşte domiciliul părintesc. Tânără idealistă, Vera crede cu tărie în virtuţile socialismului şi nu împărtăşeşte idei anticomuniste, dar este revoltată de practicile sistemului poliţienesc de represiune.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Acest lucru nu o va împiedica, după câţiva ani, să adere la SED, Partidul Comunist Est-German. Vera face studii de filozofie şi teologie la Universitatea Humbold din Berlin, apoi se angajează la Academia de Ştiinţe din RDG ca lector şi colaborator ştiinţific. Se căsătoreşte cu Knud Wollenhei **j-im m** Vor avea împreună doi copii. Knud este un tip interesant, un hipiot cu **plete** şi barbă, cu privire blândă şi preocupări ecologiste. Un visător incurabil cu pretenţii de poet, fascinat de viaţa boemei artistice din Prenzlauer Berg.

Domnul X/Patrick PESNOT

În familia Wollenberger cântă găina! Vera este acel gen de femeie cu o personalitate puternică, ce se va distanța curând de Partidul Comunist **când** acesta aprobă instalarea de rachete sovietice purtătoare de încărcături nucleare pe teritoriul est-german. Militantă a mișcării contestatare „Femeile pentru pace", protestează, cu fermitate împotriva acestei escaladări militare. Repercusiunile nu vor întârzia să apară: Vera este exclusă din partid și **își** pierde locul de muncă.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Considerată disidentă și ecologistă, ca și soțul său, Vera se apucă de apicultură. Deși știe că este urmărită pas cu pas, Vera este decisă să nu renunțe la luptă. La începutul anului 1988, este arestată și închisă timp de șase luni pentru „manifestări dușmănoase” la adresa regimului. După ce își ispășește pedeapsa, recidivează și este expulzată din RDG.

Domnul X/Patrick PESNOT

Stabilită în Marea Britanie, se înscrie la Cambridge, unde studiază filozofia religiilor. Sedusă de teologie, Vera adaugă o dimensiune religioasă luptei politice, iar mai târziu se va alătura creștin-democrației europene.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

După căderea Zidului Berlinului, se întoarce în Germania unde fondează Partidul Verde. Anul următor, candidează la primele alegeri legislative și, la 38 de ani, devine membru al Bundestagului.

Domnul X/Patrick PESNOT

Pentru întreaga sa activitate de apărare a drepturilor omului, i se decer- nează Premiul pentru Pace la Aix-la -Chapelle. De la tribuna Parlamentului, Vera Wollenberger pledează pentru reabilitarea victimelor comunismului şi pentru condamnarea, fie şi morală, a celor vinovaţi. În paralel, cere deschiderea arhivelor STASI. Vera este cu atât mai hotărâtă cu cât încă din 1991 apar zvonuri legate de posibila activitate de informator a lui Knud. Un motiv în plus ca ea să ceară deschiderea arhivelor. Desigur, nu pune la îndoială probitatea morală a soţului ei, dar trebuie dezminţite toate aceste insinuări şi ironii răuvoitoare.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

în anul 1992, arhivele STASI se deschid, iar aripile Verei se frâng. O altă viață spulberată. Zvonurile se adeveresc: printre alte note informative, găsește unele semnate cu numele conspirativ de „Donald", care nu putea fi decât soțul ei, pentru că numai el cunoștea cele mai intime detalii ale vieții lor de cuplu. Totul este relatat în cele mai mici detalii, iar pentru Vera este ca un viol. Iar prima ei reacție este să se închidă în toaleta clădirii arhivelor și să vomite.

Domnul X/Patrick PESNOT

„Nu doresc nimănui, nici celui mai aprig dușman al meu, să treacă prin ce am trecut eu", spune Vera prietenilor. Să mai amintim un detaliu poate neînsemnat, dar care spune multe despre modul în care a fost considerată de STASI: dacă în documentele pe care le-a luat la cunoștință Knud figura sub pseudonimul Donald, ea era desemnată cu numele de cod „Virus", poate un mod în care STASI îi recunoscuse puterea nocivă.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Inițial, Knud neagă orice legătură cu dosarul ei de securitate. Trebuie însă sa se plece în fața evidenței. Ca mulți alți turnători demascați, este incapabil să **se** justifice. Nici măcar nu pare conștient de răul făcut. Vera află că a început să colaboreze cu STASI la vârsta de 20 de ani, adică înainte de căsătorie. Ca **unică** justificare aduce argumentul fricii, al neputinței de a mai da înapoi. Oare și căsătoria lor fusese încheiată la ordin?

Domnul X/Patrick PESNOT

Cei doi s-au întâlnit în perioada în care Vera începuse să se distanţeze de **Partidul** Comunist şi să critice regimul. Orice deviere de la linia dreaptă trebuia atent supravegheată! Ca în orice regim stalinist, supravegherea membrilor de partid nu era ceva neobişnuit. Linia partidului trebuia respectată, iar abaterile înfierate cu „mânie proletară"! Bolşevicii, sub pretextul consolidării Partidului, au folosit mereu epurările succesive.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Vera Wollenberger descoperă că, pentru a-i controla fiecare pas, poliția politică mobilizează o echipă numeroasă, formată din peste 50 de informatori. Dintre aceştia, Knud era cel mai în măsură să ofere informaţii complete şefilor săi.

Domnul X/Patrick PESNOT

Uimitor în cazul lui este trecutul familiei, un trecut care l-ar fi putut împiedica să devină turnător. Knud Wollenberger este fiul unui militant antinazist, care părăsește Germania în 1937 și se refugiază în Statele Unite. Victimă a mccarthysmului american, se vede nevoit să părăsească țara de adopție pe la începutul anilor '50 și să se reîntoarcă pe locurile natale. În mod normal, Knud ar fi trebuit să rămână imun la virusul delațiunii. Se pare însă că a lipsit exact la această lecție!

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

La scurt timp de la aflarea adevărului, Vera primește o vizită neașteptată. Ofițerul de legătură al soțului ei! Vine să-și ceară scuze? Nu. Pur și simplu se lansează într-o amplă tiradă asupra meritelor lui Knud, descris ca un colaborator plin de zel și un fidel slujitor al regimului!

Domnul X/Patrick PESNOT

Această întâmplare ar putea părea lipsită de sens, dar ea corespunde imaginii STASI, așa cum și-o reprezentau unii informatori: un fel de mare familie, ultimul refugiu al rătăciților debusolați!

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Înainte de a se despărți, ofițerul adaugă: „iar pe dumneavoastră,
Vera Wollenberger, să știți că toată echipa vă îndrăgise!”

Domnul X/Patrick PESNOT

Urmarea este inevitabilă: Vera divorţează şi îşi reia numele de fată, Lengsfeld. Urmează o perioadă de luptă politică tot mai acerbă. Părăseşte Partidul Verde, dezgustată de complicitatea cu PDS, partidul succesor al comuniştilor est-germani, dar rănile sunt departe de a se vindeca. Şi totuşi Vera se poate considera norocoasă. Alţii au avut de înfruntat experienţe mult mai dramatice.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Suddeutschezeitung[1]:

1 Cotidian german din München. Articol apărut în noiembrie 1999.

Domnul X/Patrick PESNOT

„Sunt răni vii ce se cicatrizează greu. Reconcilierea nu este decât o chestiune teoretică. Şi astăzi încă, Vera Lengsfeld se crispează când aude pronunţat numele lui Knud. «Nu sunt o victimă!» obişnuieşte să afirme această militantă pentru drepturile civice care vrea să uite, dar nu este pregătită să ierte. Reacţionează la fel de vehement şi în faţa altor foşti colegi de partid. «Gysi [Gregor Gysi, preşedintele PDS-ului] tremură când mă vede!» ne asigură cea care studiase marxism-leninismul şi lucrase la Academia de Ştiinţe a RDG. Până când şi-a dat seama că între teorie şi practică este un drum lung. Vera Lengsfeld a înfiinţat Cercul Pankow pentru pace şi a ajuns la închisoare. Apoi a părăsit ţara. Uneori regretă că s-a întors pe 4 noiembrie 1989. Membru al Bundestagului, intră în CDU din ură faţă de PDS. Nu vrea să-i audă pe foştii est-germani plângându-se. «Fiecare este responsabil pentru viaţa sa!» Ironie a istoriei, tocmai CDU a început să vorbească la ora actuală despe o apropiere de PDS! Vera Lengsfeld este indignată. Cum nu face parte dintre cei care preferă tăcerea, Vera continuă să protesteze.”

STASI nu se mulţumeşte cu simpla spionare a opozanţilor. Adesea foloseşte metode mult mai dure. După modelul fratelui mai mare sovietic, disidenţii prea încăpăţânaţi sunt supuşi unor tratamente psihiatrice greu de suportat.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Internați în spitale controlate de poliția secretă, pretinșii bolnavi erau îndopați până la abrutizare cu medicamente sau erau supuși spălării creierului.

Domnul X/Patrick PESNOT

STASI nu se opreşte aici. Până prin anii '60, se practică eliminarea fizică a personajelor indezirabile. Apoi, cel puţin pe teritoriul RDG, aceste practici sunt abandonate, cu câteva excepţii. În schimb, este sigur că persoanele refugiate sau cele care fugiseră din ţară au devenit ţinta unor asasinate în afara graniţelor ţării, mai ales în Germania de Vest.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

STASI înființează chiar și o rețea de ucigași plătiți pentru rezolvarea misiunilor externe. Este aproape sigur că un celebru fotbalist de, la Dinamo Berlin, un club apropiat de STASI, cade victimă acestora după ce dezertează în Vest, asasinatul fiind deghizat în accident de circulație.

Domnul X/Patrick PESNOT

Fizicianul şi filozoful Robert Havemann, figură emblematică a disidenţei est-germane, este una dintre excepţiile evocate mai sus.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Simbol al rezistenţei antinaziste, în 1943 este condamnat la moarte pentru înaltă trădare şi scrieri antifasciste. Pedeapsa va fi comutată apoi în închisoare pe viaţă. În 1945 este eliberat de trupele sovietice. Bolnav de tuberculoză, Havemann este pe moarte. Restabilit ca prin minune, acest erou al luptei antihitleriste va fi ales deputat în Parlamentul est-german şi, ca şi alţi intelectuali din perioada postbelică, devine membru al Partidului Comunist!

Domnul X/Patrick PESNOT

Iluziile pe care şi le făcuse se spulberă repede! Criticile sale la adresa înăspririi şi stalinizării regimului îl transformă într-o ţintă vie a STASI. Exclus din partid, îşi pierde funcţia de profesor universitar şi statutul de membru al Academiei de Ştiinţe. Dar Havemann nu este dispus să tacă şi devine liderul contestatarilor.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Autorităţile vor lua atunci decizia de plasare în domiciliu forţat. Casa lui Havemann, de pe malul lacului Mecklemburg, devine un fel de fortăreaţă permanent păzită de zeci de poliţişti. Iată un detaliu comic: prezenţa forţelor de ordine ajunge să deranjeze vecinii, nomenclaturişti ai regimului de altfel, care ajung să se plângă ierarhiei superioare.

Domnul X/Patrick PESNOT

Din cauza hărţuirii permanente, starea de sănătate, şubrezită de închisorile naziste, începe să se deterioreze. Tuberculoza recidivează şi este internat într-o clinică din Berlin. Medicii propun o operaţie, iar Havemann refuză. îi este teamă, şi pe bună dreptate! Medicul specialist în afecţiuni pulmonare care se ocupă de cazul său este agent STASI. Misiunea acestuia este clară: i se cere să interzică pacientului orice contact cu exteriorul şi, în acelaşi timp, să îi dea o estimare greşită asupra stării sale fizice şi mintale. Şi asta nu e tot: medicul a primit ordine să împiedice vindecarea filozofului.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Profesorul Havemann se stinge din viață. La înmormântare, celor prezenți li se deschide dosar și sunt puși sub urmărire, procedeu care se va repeta la fiecare comemorare de la trecerea în veșnicie a filozofului. Poliția secretă se teme de manifestări ostile din partea asistenței.

Domnul X/Patrick PESNOT

După deschiderea arhivelor STASI, văduva profesorului Havemann, Katja, are acces la dosarul de securitate al acestuia. Ordinele date medicului şi chiar examenele de laborator i-au întărit convingerea că soţul său, chiar dacă nu a fost efectiv asasinat, a murit prin neacordarea de asistenţă medicală corespunzătoare. Dar anii au trecut, iar Katja Havemann nu va face niciodată dreptate soţului ei.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

În ciuda deschiderii dosarelor, cancerul STASI nu va fi niciodată definitiv eradicat. Persistă încă numeroase zone de umbră, iar arhivele nu şi-au dezvăluit toate secretele. Dar s-a dorit oare acest lucru?

Domnul X/Patrick PESNOT

Caracatiţa securisto-comunistă îşi înfipsese adânc tentaculele în întreaga societate est-germană. Împânzise toate structurile, în special mediile economice şi politice. Dovada o reprezintă soarta rezervată lui Erich Mielke, inamovibilul ministru al securităţii din RDG şi deci adevăratul conducător al STASI.

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Sigur, Mielke a dat socoteală în fața justiției, după reunificarea Germaniei, ba chiar a fost condamnat la șase ani de închisoare, dar nu pentru crimele comise de STASI, ci pentru uciderea à doi polițiști în 1931, pe baza unei anchete întreprinse la acea vreme de poliția nazistă!

Domnul X/Patrick PESNOT

De altfel, Mielke va fi eliberat la scurt timp şi, ajuns senil, îşi va duce ultimele zile într-un cămin de bătrâni. Mut pentru vecie!

[1] *Op. cit.*

SPIONII RUȘI ,

Christa Wolf[1]:

„Cel puțin o dată, dar mai sigur de două ori, vara trecută apartamentul nostru a fost vizitat în lipsa noastră de aceşti tineri domni sau de colegii lor, cu o pregătire specială în deschiderea uşilor. Dar au intrat fără să țină seama de mania pentru curățenie a doamnei C., obişnuită să îşi şteargă propriile urme de paşi cu o cârpă moale, înainte de a părăsi apartamentul după ce îşi termină treburile.

Mare i-a fost deci mirarea când, a doua zi, a zărit pe covor urme de încălțăminte bărbătească, măsura 41-42, pe câteva praguri şi pe parchetul întunecat al sufrageriei. Prin urmare, după ce a şters urmele cu grijă şi a ieşit din apartament, d-na C., care nu se descurajează cu una, cu două,'presară pe covoraşul de la intrare un pumn de făină, după metode «băbeşti», cum spune ea. Acest lucru, după cum era de aşteptat, avea să pună în evidență mult mai bine urmele depăşi de a doua zi. Pe de altă parte, în baie am găsit cioburile oglinzii în chiuvetă, fără a putea găsi o explicație logică acestor fapte Concluzia se impunea de la sine: aceşti tineri domni nu au nici cea mai mică intenție de a-şi ascunde vizitele în apartamentul nostru. Acest lucru se cheamă intimidare, ne-a explicat o cunoştință care spunea că este la curent cu astfel de lucruri."

Totuşi, în acest roman, scriitoarea povesteşte în detaliu supravegherea sa permanentă de către STASI. Şi atunci, de ce nu a publicat-o mai înainte, chiar şi în Vest? Cu toate acestea, această carte în care Christa Wolf descrie boala insidioasă ce a impregnat societatea est-germană reprezintă o mărturie indispensabilă asupra activităților desfăşurate de STASI.

---

1 *Ce qui reste (Ceea ce rămâne*), Alinéa, 1990. Christa Wolf este una dintre cele
mai cunoscute scriitoare de limbă germană. Originară din RDG, unde a trăit

Domnul X/Patrick PESNOT
până la căderea regimului, nu a demisionat din Partidul Comunist decât în octombrie 1989, cu alte cuvinte când protestatarii au coborât în stradă, la puțin timp înainte de căderea Zidului Berlinului. Reacția tardivă i-a fost reproșată în mai multe rânduri, după cum i s-a reproșat și faptul că nu și-a publicat una dintre cele mai importante cărți, *Ce qui reste,* decât după reunificare.

[1] *Op. cit.*

ruse au luat cu asalt teatrul Dubrovka din Moscova, unde teroriştii luaseră peste 700 de ostatici? În timpul asaltului a fost folosit un gaz care a dus la moartea mai multor persoane, inclusiv din rândul ostaticilor. De ce Moscova nu a dezvăluit despre ce gaz era vorba, nici măcar medicilor care încercau să îi salveze pe ostatici? De ce sunt uciși toți rebelii, deși fuseseră neutralizați? Capturarea acestora nu ar fi fost mai utilă pentru a se afla cum acest comando înarmat până în dinți ajunsese în centrul capitalei? Și cum se justifică teribila hotărâre a Kremlinului şi moartea a 150 de persoane, poate chiar 200?

Domnul X / Patrick PESNOT *

Vladimir Putin, cel care ordonă luarea cu asalt a teatrului moscovit, își manifestă profunda compasiune față de familiile îndoliate, dar nu uită să se declare învingător în această operațiune considerată necesară, în numele luptei împotriva terorismului. Așadar, cine este acest Putin, necunoscut cu trei ani în urmă, care preia conducerea țării profitând tocmai de problema cecenă?

SPIONII RUȘI ,

Foarte greu de uitat, în special după deznodământul tragic de la teatrul moscovit, este faptul că președintele rus își desfășurase cariera la KGB și că acest simplu locotenent-colonel din serviciile speciale reușise să ajungă stăpân la Kremlin.

Vladimir Putin este un produs perfect al sistemului sovietic, un agent care şi-a păstrat intacte reflexele şi mentalitatea kaghebiste.

SPIONII RUȘI ,

Să nu uităm că serviciul de spionaj rus a fost într-adevăr „spada şi scutul" (emblema KGB!) statului sovietic. Spada, pentru acţiunile desfăşurate în afara graniţelor ţării: spionaj, dezinformare, operaţiuni speciale. Scutul, pentru acţiunile interne, în special controlul populaţiei.

Domnul X / Patrick PESNOT *

în cadrul KGB, Putin se afla de partea scutului, spre deosebire de ceea ce pretind unii specialişti, iar acest lucru explică multe.

SPIONII RUȘI ,

OAPTEA DE 26 OCTOMBRIE 2002 ridică multe semne de întrebare.

N

Ce s-a întâmplat cu adevărat pe 26 octombrie, când trupele speciale

SPIONII RUȘI ,

Pentru tânărul Putin, KGB este o obsesie, o adevărată idee fixă, cel mai mare vis al său. Cel puțin așa transpare din biografia sa oficială, chiar dacă uneori se impune un dram de suspiciune. Multe dintre documentele referitoare la viața lui au dispărut misterios sau au fost distruse, inclusiv dosare școlare sau universitare. Și nu este doar o întâmplare!

Putin provine dintr-o familie modestă. Tatăl său, muncitor într-o uzină de vagoane, este membru de partid, dar şi membru NKVD în cel de-Al Doilea Război Mondial.

Urmează exemplul patern? Sau este doar impresionat, ca mulți alți tineri de vârsta lui, de filmele în care faimoși agenți sovietici, ce semănau cu James Bond, luptau împotriva dușmanului occidental? Erau filme de propagandă, adesea realizate la comanda KGB, condus la acea vreme de Iuri Andropov[1].

1 Vezi capitolul 15

Domnul X / Patrick PESNOT *

Tânărul Putin bate la uşa biroului KGB din Leningrad, oraşul său natal. Nu are decât 17 ani. Licean studios, uşor introvertit, nu se simte atras de serile dansante organizate de colegi. Singura sa distracţie este judo, sport în care excelează.

SPIONII RUȘI ,

Candidatura îi este respinsă. Este mult prea tânăr, în plus, KGB preferă să-și racoleze singur membrii.

în schimb primeşte un sfat preţios: „Mergeţi la Facultatea de Drept, este cel mai bun mod de a ajunge la noi!” Bineînţeles, va urma sfatul, dezamă- gindu-şi tatăl care voia să îl facă inginer.

SPIONII RUȘI ,

Putin ascultă, iar KGB nu îl uită: după terminarea studiilor, își vede visul cu ochii. Pe atunci avea puțin peste 20 de ani și se va spune ulterior că a fost ales pentru că era unul dintre cei mai buni studenți ai promoției sale. Se și vedea trimis în Occident unde, ca agent ilegal, va lua parte la marea vânătoare de informații.

Realitatea este însă dezamăgitoare. Tânărul Putin se va ocupa de monitorizarea disidenților. Și, în pofida nenumăratelor cursuri de specializare și promovări, nu va ajunge niciodată ca James Bond!

SPIONII RUŞI ,

I se încredinţează totuşi o misiune în străinătate, în RDG! Biografii săi cei mai zeloşi îi atribuie tot felul de misiuni periculoase. În realitate, face doar muncă de birou şi colaborează cu STASI, temuta poliţie politică est-germană[1].

1 Vezi capitolul 14

Iată şi un detaliu pitoresc: înainte de a fi trimis în RDG, şefii săi descoperă cu stupoare că, la aproape 30 de ani, Putin nu este căsătorit. Or, agenţii trimişi în afara graniţelor, chiar şi în ţările frăţeşti, trebuie să evite tentaţiile. Putin trebuie să se însoare, dar el ezită şi nu se va căsători decât la trei ani după întâlnirea cu Ludmila, o frumoasă însoţitoare de bord.

SPIONII RUȘI ,

A doua jumătate a anului 1980 îl găsește stabilit la Berlin, un loc privilegiat de unde se poate observa foarte bine prăbușirea imperiului sovietic, declanșată o dată cu căderea Zidului!

Reprezentant zelos al ordinii şi al legii, Putin nu se poate împăca cu spectacolul la care asistă, devastarea sediilor STASI, de exemplu, dar este suficient de inteligent pentru a înţelege că se află în pragul unei lumi noi. Iar dacă vrea să supravieţuiască, trebuie să se alăture rapid taberei câştigătoare. Dacă ar fi să dăm crezare surselor (concordante de altfel!), Putin îşi pregăteşte viitorul încă dinainte de căderea Zidului Berlinului. Oamenii KGB erau cei mai în măsură, prin locul pe care îl ocupau, să îşi investească şi să îşi rotunjească veniturile lor modeste intrând în contact cu anumite medii economice. Mai mult, încă de la primele fisuri ale blocului comunist, au fost încurajaţi să devină ei înşişi oameni de afaceri.

SPIONII RUȘI ,

Cum evoluează lucrurile în cazul său? Nu vom afla niciodată. Odată reîntors în Uniunea Sovietică, în 1990, Putin a avut grijă să își ardă toate arhivele.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Este trimis la Leningrad. Dacă ar fi fost marele spion sovietic, așa cum pretinde, i s-ar fi cerut să rămână la Moscova, la cartierul general al KGB, în departamentul S, al agenților sub acoperire, sau X, al profesioniștilor în spionaj științific. Dar i se încredințează postul de asistent al rectorului Universității din Leningrad și se ocupă de Relațiile Internaționale ale acestei instituții. Studenții îl privesc cu suspiciune. A venit cu misiunea de a-i supraveghea? Curând va primi porecla de „STASI”!

SPIONII RUȘI ,

Totuși „STASI” va rămâne foarte puțin timp în acest post. Primarul reformator al orașului (devenit între timp Sankt-Petersburg), Anatoli Sobceak, îi va propune să devină șeful său de cabinet. Flatantă promovare!

Sobceak ştie că Putin este agent KGB? Cu siguranţă. Şi nu-i displace! în acest mare oraş, încă sovietic, este extrem de util să ai prin preajmă oameni ai serviciilor secrete. Şi KGB este mulţumit să aibă un agent infiltrat în cercurile apropiate de una dintre figurile-cheie ale mişcării de reformă. Mai târziu, Putin avea să declare că această poziţie duplicitară era stânjenitoare, prezentându-şi KGB scrisoarea de demisie, rămasă însă fără răspuns. în 1991, va mai face o încercare, de asemenea fără răspuns.

SPIONII RUȘI ,

Ce importanță are? Trebuie reținut doar că aceia care activează în serviciile secrete nu se vor putea retrage niciodată cu adevărat.

Domnul X / Patrick PESNOT *

La primăria din Sankt-Petersburg, unde, ca şi la universitate, se va ocupa mai întâi de relaţiile externe, se va face repede indispensabil, devenind adjunctul primarului.

SPIONII RUȘI ,

Însărcinat în primul rând cu atragerea de investitori străini, va stabili contacte cu diverşi oameni de afaceri care se vor dovedi profitabile pe termen lung.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Sophie Shihab, ziaristă la ***Le Monde***[1]***:***

1 Articol din *Politique Internationale*, apărut în toamna 2000

SPIONII RUȘI ,

[Susține că, în timpul misiunii sale în RDG, Putin şi-a făcut relaţii cu oameni de afaceri şi traficanţi.]

„Cu siguranţă că în biografia d-lui Putin, oficializată în cartea sa de interviuri preelectorale, nu vom găsi dovezi certe ale iniţierii sale în „mecanismele pieţei libere". După cum el însuşi menţionează, în perioada 1985-1990 se afla la Dresda, cu misiuni de «spionaj politic». Potrivit presei germane, singurul agent pe care l-a recrutat vreodată a fost returnat de serviciile occidentale. Însă, dacă luăm în considerare faptul că tânărul absolvent de drept nu va fi niciodată admis la Şcoala Superioară a KGB, cu siguranţă că nu a îndeplinit misiuni de spionaj. Dacă ar fi să dăm crezare mărturiilor foştilor rezidenţi sovietici la Dresda, strânse de fostul disident Serghei Kovalev, Putin nu a fost decât un simplu «poliţai» (operativnik). Dar nici activităţile de spionaj şi nici cele de turnător nu pot explica cum un obscur ofiţer KGB («sunt sute ca mine» afirmă chiar el însuşi) se va ocupa, după întoarcerea sa din Germania în 1990, de relaţiile economice internaţionale ale primului port din Rusia şi ale celui de-al doilea oraş al său, având funcţia de adjunct al primăriei din Sankt-Petersburg."

Putin se bazează pe această pânză de păianjen ţesută cu grijă de oamenii KGB, de toţi aceşti indivizi care, datorită *perestroikăi* şi prăbuşirii imperiului sovietic, se îmbogăţesc peste noapte. În primul rând pentru că sunt bine plasaţi pentru a cunoaşte toate rotiţele sistemului, adică ale mafiei roşii. Sunt deci capabili să perfecţioneze această structură ocultă, copie fidelă a organigramei partidului comunist, şi să dea o amploare fără precedent corupţiei generalizate.

SPIONII RUȘI ,

Putin se poate baza pe structurile mafiote. Deşi numele său apare în câteva afaceri necurate, nu putem afirma că şi face parte din sistemul corupt. Putin este un personaj extrem de prudent, care are grijă înainte de toate să nu se compromită. Demers lăudabil în sine căci, de-a lungul vremii, Sankt-Petersburgul devine adevărata capitală a criminalităţii organizate din Rusia.

La sfârşitul anului 1991, oraşul trece print-o adevărată criză alimentară. Putin obţine aprobarea guvernului rus de a oferi petrol şi metale neferoase în schimbul alimentelor de bază, precum carne, ulei, unt etc. şi apelează la intermediari, care îşi rotunjesc substanţial veniturile, deşi mare parte din produsele alimentare nu vor ajunge niciodată la destinaţie. Putin, instigatorul acestui troc, a dat cel puţin dovadă de lipsă de vigilenţă. Moscova declanşează o anchetă. Ministerul de Interne îşi trimite proprii inspectori. După 15 zile ancheta se opreşte brusc. Putin îşi continuă nestingherit activitatea până în 1996, anul înfrângerii electorale a lui Sobceak.

SPIONII RUȘI ,

După acest troc nereuşit şi îndoielnic, deşi îşi reia legăturile cu mediile economice şi mafia rusă, Putin dă dovadă de ceva mai multă prudenţă.

În 1999, după atentatele atribuite teroriştilor ceceni[1], Putin va susţine, de la înălţimea funcţiei de prim-ministru al lui Boris Elţîn, că îi va „urmări pe terorişti şi când se duc la toaletă”. Acest limbaj vulgar şi brutal a fost pe placul ruşilor şi i-a sporit popularitatea, chiar dacă modul de adresare era tipic pentru mediul mafiot. În Rusia, doar şefii de bandă vorbesc astfel. Aceasta nu înseamnă că Putin a făcut parte din mediul infracţional, ci doar că l-a frecventat.

SPIONII RUȘI ,

Pierre Lorrain[1], jurnalist şi scriitor:

1 *La Mystérieuse ascension de Vladimir Poutine, éditions du Rocher, 2004*

„Municipalitatea din Sankt-Petersburg este autorizată să exporte 150 000 tone de produse petroliere, 750 000 steri de lemn, 14 000 tone de metale rare, 30 000 tone de metale feroase, 20 000 tone de ciment etc. În patru zile, comitetul d-lui Putin semnează 19 contracte cu «diverse structuri comerciale», în marea lor majoritate nou înființate ca urmare a evoluției economice de după prăbușirea imperiului sovietic. Problema este că nici una dintre aceste societăți nu era cunoscută de municipalitate. Alt lucru neobișnuit: contractele erau pline de greșeli, iar unele nici nu fuseseră semnate de ambele părți. Prețul de vânzare, în special pentru metalele rare, este de câteva zeci de ori sub prețul pieței. Rezultatul final al acestor tranzacții sub formă de troc cu o valoare de 122 milioane de dolari a fost sosirea în portul Sankt-Petersburg a două cargouri încărcate cu ulei de gătit. Consiliul Municipal demarează o anchetă și votează o recomandare de revocare din funcție a d-lui Putin. Potrivit obiceiului său, acesta face față situației și aduce documente din care rezultă nevinovăția sa. Astăzi susține că acuzațiile la adresa sa erau nefondate, că nu țineau cont de contextul economic, că tiu erau decât atacuri politice, îndreptate, de fapt, împotriva primarului Ancheta în sine rămâne fără importanță și fără urmări judiciare. Parchetul încheie cercetarea întrucât, conform procurorului, nu se săvârșise nici un delict. „

În 1996, Putin părăsește primăria din Sankt-Petersburg și va susține că a refuzat să lucreze pentru noul primar ales. În toată perioada în care este angajat la primărie, Își făcuse multe relații în sferele înalte ale puterii, în special în rândul economiștilor liberali care împânzeau Kremlinul și care privatizaseră totul și în orice condiții.

SPIONII RUȘI ,

La scurt timp va fi adus la Moscova, unde, după câteva incidente, va deveni adjunct al lui Pavel Borodin, șeful Administrației Prezidențiale și mâna dreaptă a lui Boris Elțîn. Acesta se ocupă în special de moștenirea Partidului Comunist în țară și străinătate sau, mai bine zis, de ceea ce a mai rămas din aceasta[1]. Patrimoniu constituit în principal din bunuri imobiliare: clădiri oficiale, terenuri construibile, complexuri turistice, parcuri auto și de aeronave etc. O adevărată mană cerească!

Borodin se îmbogăţeşte la foarte scurt timp. Se estimează că, între anii 1996 şi 1998, reuşeşte să deturneze aproximativ 25 de milioane de dolari.

SPIONII RUȘI ,

Dar Borodin nu este singurul exemplu: în anturajul său, toată lumea este coruptă, începând cu apropiații lui Boris Elțîn, numiți semnificativ „Familia”.

în condiţiile date, Putin, adjunctul lui Borodin, nu poate rezista tentației. Dar și mai important pentru fostul kaghebist este faptul că, în anii petrecuți în apropierea lui Borodin, observă cu atenție dedesubturile afacerilor necurate de la nivel înalt, inclusiv din zona prezidențială.

SPIONII RUȘI ,

Putin nu este străin de modul în care marea oligarhie rusă și-a construit imperiile, beneficiind de privatizări necontrolate și punând mâna pe sectoare întregi ale economiei rusești.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Informații extrem de prețioase de care Putin se va folosi la momentul oportun!

SPIONII RUȘI ,

După doi ani petrecuți la Kremlin, în mod cu totul surprinzător, i se propune șefia FSB: ciudată avansare ierarhică și cu siguranță nedatorată doar calităților profesionale ale acestui modest ofițer din serviciile secrete!

Putin revine la prima sa dragoste, dar la cel mai înalt nivel! Iată-l ajuns în fruntea unei teribile rețele formate din foști kaghebiști infiltrați în toate sferele vieții sociale, în conglomerate industriale, partide politice, spațiul finan- ciar-bancar etc. Aceștia profită de competențele și informațiile deținute pentru a crea structuri care să garanteze siguranța tuturor acestor organisme.

SPIONII RUȘI ,

Putin urcă rapid pe scara ierarhică, şi asta nu doar datorită unor dosare puse la păstrat cu grijă. În clanul Elţîn se agită apele. „Familia” rămâne în gardă. în Elveţia se declanşează o anchetă judiciară privind afacerile dubioase ale lui Borodin, intendentul Kremlinului, acuzat de spălare de bani. Se bănuieşte chiar că miliardele de dolari împrumutate de la FMI au aterizat direct în conturile apropiaţilor liderului de la Kremlin. Trebuie acţionat repede, cu atât mai mult cu cât procurorul general Iuri Skuratov a hotărât să ducă o luptă nemiloasă împotriva corupţiei.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Kremlinul este direct vizat, într-o perioadă în care în Rusia se înregistrează o situaţie catastrofală. Domnesc haosul şi debandada. Criza din august 1999 va produce explozia sistemului bancar. Milioane de ruşi trăiesc în sărăcie, în timp ce mafia reuşeşte să transfere în străinătate între 600 şi 1000 de miliarde de dolari.

SPIONII RUȘI ,

Numirea lui Putin la șefia serviciilor secrete are un dublu scop. Fostul ofițer KGB trebuie să instaureze ordinea în țară, iar compromiterea lui Elțîn trebuie evitată.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Putin trage sforile în stil machiavelic. Pentru a-l proteja pe „Țar”, îi compromite pe toți acuzatorii acestuia, o metodă care nu ar fi displăcut fostului KGB!

SPIONII RUȘI ,

Laînceputul anului 1999, Skuratov, procurorul general rus, devine eroul unui scandal sexual. Un post de televiziune național difuzează o înregistrare video în care acesta apare în compania a două prostituate. Chiar dacă planează unele dubii privind identitatea procurorului, răul este făcut și nu mai poate fi oprit. Iuri Skuratov este imediat demis. în acel moment este în plină desfășurare ancheta privind afacerile clanului Elțîn. Dezvăluirile fostului procuror rămân fără ecou, iar cazul este închis!

Să fi ordonat chiar Putin realizarea acestei casete? Misterul rămâne intact. Dar procedeul seamănă atât de mult cu metodele folosite de KGB încât nu mai avem nici o îndoială. De remarcat că Iuri Skuratov este un apropiat al premierului rus, Evgheni Primakov, detestat şi acesta de „Familie” şi hotărât să pună capăt corupţiei la vârf.

SPIONII RUȘI ,

Prin această mișcare abilă, Putin, care se vede deja câștigătorul cursei spre Kremlin, scoate din joc și un posibil contracandidat. Mai devreme sau mai târziu, va cere fără îndoială ce i se cuvine.

Ca primă recompensă este numit la şefia Consiliului Suprem de Securitate. Ascensiunea continuă, dar şi vechile practici din perioada sovietică. Putin ordonă de exemplu deschiderea de dosare în cazul ziariştilor prea independenţi. Sunt vizaţi în special jurnaliştii care desfăşoară anchete despre matrapazlâcurile „Familiei". Nici a doua recompensă nu întârzie să apară: în august 1999, Putin primeşte în dar funcţia de prim-ministru.

SPIONII RUȘI ,

Pentru opinia publică internaţională, dar şi pentru publicul rus, fostul ofiţer KGB este un ilustru necunoscut. Profitând de funcţia de conducere a serviciilor secrete, Putin are grijă să şteargă orice informaţii compromiţătoare despre trecutul său. Toţi au impresia că la putere va ajunge un candidat diferit: mai tânăr decât Boris Elţîn şi, de asemenea, mai temperat.

Domnul X / Patrick PESNOT *

Într-o ţară adâncită în confuzie şi haos, în care statul de drept este practic inexistent, ca şi colectarea impozitelor, noul prim-ministru (probabil destinat să îi urmeze într-o bună zi ţarului Elţîn) apare ca un personaj autoritar, capabil să redea un nou suflu bătrânei Rusii, ba chiar să elimine corupţia.

SPIONII RUȘI ,

Putin, un apropiat al complexului militaro-industrial, va adopta foarte rapid un discurs antiamerican și antioccidental. În plus, problema cecenă îi aduce reputația de om hotărât și puternic! Acum începe adevărata manipulare, soldată cu un bilanț tragic de mii de vieți omenești[1].

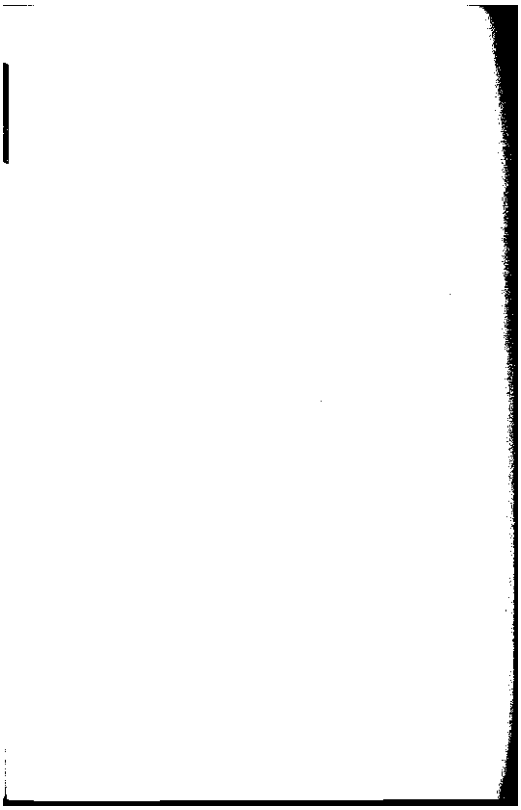

SPIONII RUȘI ,

r

Cecenia: pârghia puterii

UN RĂZBOI AR PUTEA SĂ ASCUNDĂ ALT RĂZBOI. Fără nici o îndoială, Putin a avut cel puțin un motiv să susțină declanșarea celui de-al doilea război în Golf. Acest lucru i-a sporit libertatea de mișcare în Cecenia. Pe urmă, atrocitățile comise de armata rusă în mica republică caucaziană au devenit astfel mai puțin vizibile, iar straniul referendum din martie 2003 a putut fi mai ușor trecut cu vederea. Scrutinul a fost organizat într-o țară ocupată, devastată de război, cu o bună parte din populație refugiată. Cu toate acestea, scrutinul a avut loc, iar invadatorii, adică soldații ruși, au avut permisiunea să meargă la vot. Oficial, referendumul a mobilizat 85% dintre alegători și 95% din cei prezenți au votat pentru aprobarea noii constituții, rezultat demn de cele mai reușite plebiscite totalitare, stali- niste până la urmă. De altfel, chiar înainte de numărarea rezultatelor, oficialii dădeau deja cifra magică de 95%!

Corectitudinea referendumului este greu de susținut așadar, ținând seama de amenințările la adresa alegătorilor, de propagandă și de neregulile de tot felul. Dar nu mai contează. Putin se grăbește să declare închisă problema independenței cecene.

În plus, Aslan Mashadov, preşedintele cecen ales prin vot democratic, nu mai avea drept la cuvânt. De parcă tăcerea lui nu era suficientă, va fi asasinat.

Chestiunea cecenă este departe de a fi rezolvată. Să nu uităm însă că, instrumentalizată cu cinism, stă la originea directă a alegerii celor doi preşedinţi ruşi, Boris Elţîn şi Vladimir Putin!

Estimările optimiste vorbesc despre moartea unui cecen din zece, iar cele pesimiste a unui cecen din cinci. Iată de ce vorbim tot mai des despre un genocid împotriva poporului cecen. Ambele războaie din Cecenia, dintre care ultimul nu s-a încheiat încă oficial, s-au desfăşurat fără martori, într-o tăcere asurzitoare, dat fiind că majoritatea ţărilor occidentale s-au abţinut să condamne acţiunile Rusiei.

SPIONII RUȘI ,

Pe lângă colosul rus, Cecenia pare minusculă. Cu un teritoriu ce nu depășește 20 000 de. km², Republica Cecenă este o enclavă inserată într-un mozaic

de ţări caucaziene dominate de conflicte violente, afectate de rivalităţi permanente şi supuse unor nesfârşite ciocniri etnice. De-a lungul istoriei, pentru Rusia, imperială sau sovietică, cunoscut. Caucazul a rămas o provocare permanentă. Întreaga regiune s-a opus cu înverşunare imperialismului rusesc, îndeosebi în secolul al XIX-lea. Cecenii înşişi au afirmat că rezistenţa lor nu a încetat timp de patru secole.

Chiar dacă invadatorilor ruşi le-a fost uşor să cucerească zonele de câmpie, / cu mult mai greu le-a fost să strămute caucazienii care se ascundeau în munţi. (Acest lucru explică şi faptul că aceste popoare au fost în general scutite de marile invazii.

Cucerirea rusească va impune structuri statale şi juridice într-o societate mai degrabă egalitaristă, în care oamenii trăiesc împărţiţi în clanuri conduse de sfaturi ale bătrânilor. Islamizarea Ceceniei, relativ târzie, este de orientare sufi, cea mai blândă şi mai tolerantă doctrină islamică. Femeile cecene nu poartă văl, iar interdicţiile alimentare sau cele legate de băuturile alcoolice nu sunt respectate. Schimbările progresive din societatea cecenă apar ca o consecinţă firească a recentelor conflicte.

în secolul al XIX-lea, cecenii se opun colonizării ruse, Imperiul Țarist cunoscând atunci înfrângeri umilitoare. De-abia în a doua jumătate a secolului XX, după 40 de ani de conflicte aprige, imperiul Sovietic se vede nevoit să-și recunoască înfrângerea, ceea ce nu va însemna însă și dispariția acțiunilor de revoltă.

Pentru Cecenia, revoluția din 1917 este o adevărată binevecuvântare. În alianță cu alte popoare din regiune, cecenii înființează – pentru prima dată în istorie – Republica Muntelui, care va purta, în scurt timp, denumirea de Emiratul Caucazului de Nord.

Într-o primă perioadă, cecenii se alătură Armatei Roşii în lupta împotriva albilor. Dar, după înfrângerea acestora, bolşevicii se întorc împotriva aliaţilor, cărora nu mai vor să le acorde independenţa. Cecenii nu se resemnează şi rezistă până în 1921. În regiune, pacea este aparentă. Muntenii caucazieni nu se mulţumesc cu autonomia acordată prin crearea Republicii Cece- nia-Ingușeția.

în perioada premergătoare celui de-Al Doilea Război Mondial, cecenii se ridică împotriva colectivizării şi a persecuţiilor religioase.

în 1944, deşi foarte mulţi ceceni se alătură Armatei Roşii, Stalin ordonă deportarea în masă a populaţiei, sub acuzaţia de colaborare cu armata germană, soartă rezervată şi altor etnii din regiune, de teama învecinate, tătarilor de exemplu.

Chiar dacă au existat colaboratori, acestea sunt cazuri izolate. În realitate, Stalin profită de situaţia nou creată pentru a se debarasa de populaţiile recalcitrante. Împărţiţi în vagoane pentru animale, cecenii sunt trimişi în Asia Centrală şi în Siberia. În timpul acestui exil forţat, vor muri zeci de mii de ceceni. Încă o dată, se poate vorbi despre genocid!

SPIONII RUȘI

Republica Cecenă este dezmembrată, iar pământul este împărțit între diferite populații din zonă, precum oseți, georgieni, ucraineni. În același timp, regimul stalinist trece la colonizarea masivă a țării cu slavi și cazaci. Simbolurile identității naționale – moschee, monumente, morminte – vor fi distruse.

În 1957, la patru ani după moartea lui Stalin, deportaţii sunt oficial reabilitaţi şi li se permite întoarcerea pe meleagurile strămoşeşti. Coabitarea cu coloniştii ruşi nu este întotdeauna uşoară, aceştia crezând în continuare că populaţia cecenă a fost aliată cu naziştii. La aceasta se adaugă şi reputaţia lor de bandiţi fără nici un Dumnezeu.

Autoritățile sovietice își dau acordul pentru reînființarea republicii autonome, cU prudență însă. În anii puterii sovietice, principalul responsabil al țării, adică primul-secretar al Partidului Comunist, va fi întotdeauna un rus, în timp ce în celelalte republici autonome din URSS acest post este ocupat de un cetățean al țării respective. În ciuda neîncrederii vădite a Moscovei și a faptului că cecenii sunt considerați cetățeni de mâna a doua în propria țară, situația din provincie rămâne calmă și nu există decât revendicări culturale. Născuți în pribegie și intoxicați de propaganda sovietică, tinerii ceceni trăiesc cu convingerea că în timpul „marelui război patriotic" părinții lor au colaborat cu ocupantul nazist. Și totuși, oricând, se poate aprinde scânteia.

[1] **Vezi capitolul 14**

Domnul X / Patrick PESNOT *

Zece lucruri pentru a-i înţelege pe ceceni[1]:

„flacă dorim să analizăm capacitatea de rezistenţă a poporului cecen, nu trebuie să ne oprim asupra caracteristicilor sociale, ci asupra «traumelor selective» intrate şi păstrate în memoria colectivă. Codul onoarei, răzbunarea sângelui, economia tradiţională, toate acestea contribuie, cu siguranţă, la exaltarea valorilor războinice, ca şi a cultului eroismului şi victoriei. Nicăieri în zonă, normele moralei tradiţionale, ale căror origini se pierd în negura vremurilor, nu sunt mai bine păstrate şi mai respectate decât în Cecenia. Nici unul dintre «popoarele pedepsite» nu va dezvolta o asemenea legătură cu trecutul. Unicitatea cecenă se regăseşte într-o corelare de factori.

În 1994 sau 1995, cecenii se luptă «pentru libertate». Dar care libertate? Ce sens dau ei libertăţii? Ideea de libertate, corolar al rezistenţei, constituie cealaltă faţetă a identităţii cecene. Puse imediat în faţă, formulele de politeţe – cecenii nu spun «să fii sănătos!», ci «să fii liber!» – structura socială (nu există clase ierarhizate) sunt adesea folosite de străini într-un joc de oglinzi. Soljeniţîn scria în gulag: «Există o naţiune asupra căreia psihologia supunerii nu are nici un efect; şi nu ne referim doar la indivizi izolaţi sau rebeli, nu! Întreaga naţiune. Aceştia sunt cecenii».”

[1] Lucrare colectivă apărută la éditions de La Découverte

Prăbuşirea imperiului sovietic în 1991 pare a fi ocazia îndelung aşteptată, în contextul schimbărilor actuale, Cecenia poate spera, în sfârşit, la obţinerea independenţei, cu atât mai mult cu cât Boris Elţîn, noul lider de la Kremlin, a încurajat deschis toate republicile din fosta URSS să rupă legăturile cu Moscova.

Asistăm astfel la o rapidă „balcanizare” a Caucazului. Dar, în cadrul acestei formidabile mişcări de emancipare, Cecenia reprezintă un caz particular pentru că aici se găsesc resurse importante de petrol. Sigur, la scara fostului imperiu sovietic, această resursă petrolieră nu este foarte importantă, căci nu reprezintă decât a suta parte din producţia totală a Rusiei, dar industria petrochimică cecenă produce o gamă largă de uleiuri şi lubrifianţi pentru aviaţia Federaţiei Ruse. Este de altfel interesant să amintim că această activitate strategică este interzisă muncitorilor ceceni!

Cecenia mai reprezintă și o altă mizã, de o importanță vitală. Pe teritoriul sãu trece cel mai important oleoduct care leagă bazinul caspic de Marea Neagră, o conductă cu atât mai importantă după identificarea unor noi zăcăminte petroliere pe teritoriul Azerbaidjanului și Kazahstanului. Marile companii occidentale au profitat de noua situație politică din Rusia și au semnat contracte de exploatare petrolieră cu noile state independente.

[1] **Vezi capitolul 14**

În aceste condiții, oleoductul care traversează Cecenia este așadar indispensabil. La începutul anilor '90, nu există nici o altă cale de tranzitare a petrolului caspic spre Marea Neagră, poartă deschisă spre Europa Occidentală, în așteptarea construirii altor oleoducte care să traverseze Georgia de exemplu, companiile petroliere depind de această conductă ce trece prin Cecenia pe o distanță de 500 de kilometri.

Dacă Rusia a pierdut deja controlul asupra exploatării petrolului din republicile asiatice, care au semnat contracte cu societăţi petroliere internaţionale, mai ales americane, nu vrea să piardă şi controlul transportului.

[1] Vezi capitolul 14

Iată miza declanşării Primului Război Cecen, în 1994! Nu trebuie excluse nici eventualele presiuni exercitate asupra Moscovei de către marile companii americane, Exxon sau Amoco, pentru garantarea securităţii transportului de petrol. în aceste condiţii, cui ar folosi o Cecenie independentă?

Separatiștii ceceni sunt conduși de Djokar Dudaev. Cu nelipsita pălărie Borsalino pe cap și pistolul la centură, cu privirea întunecată, mustața subțire și chipul fin, acesta pare mai degrabă ur^șef de bandă decât un fost general de aviație sovietic. Dudaev este unul dintre puținii etnici ceceni ce a cunoscut o carieră de succes. Ca tânăr ofițer, a fost repede remarcat pentru curajul cu care a luptat în Afghanistan. La sfârșitul anilor '80 este înaintat la gradul de general. La scurt timp după aceea, va fi trimis în Estonia, unde i se va încredința comada unei divizii de bombardiere strategice. Aici va fi martorul direct al primelor fisuri care vor duce la prăbușirea imperiului sovietic.

[1] **Vezi capitolul 14**

Domnul X / Patrick PESNOT *

în timpul unei parade militare, Dudaev permite independiştilor estonieni să arboreze drapelul naţional, gândindu-se fără îndoială la destinul propriei ţări.

încă de pe acum, se arată decis să utilizeze toate mijloacele, inclusiv ofensiva militară împotriva Armatei Roșii, în rândurile căreia este un general valoros, pentru ca Cecehia să-și dobândească independența.

[1] Vezi capitolul 14

Luna august 1991 îl găseşte la Groznîi. Este momentul în care poziţia lui Elţîn pe scena politică rusească devine tot mai stabilă[1]. Dudaev se alătură taberei câştigătoare şi, sprijinit de liderul de la Kremlin, este ales preşedinte. Elţîn urmăreşte un singur ţel: subminarea regimului sovietic, fie şi cu preţul renunţării la controlul asupra republicilor postsovietice. Planul îi reuşeşte pe deplin, la sfârşitul anului 1991. Dudaev turează motoarele! Cu binecuvântarea ţarului Elţîn, secretarul Partidului Comunist local este îndepărtat de la Groznîi şi se organizează alegeri prezidenţiale. Fostul general al Armatei Sovietice va fi ales preşedinte la sfârşitul lui octombrie, iar patru zile mai târziu, va proclama independenţa Ceceniei.

În acest timp, la Moscova domnește confuzia și totul se prăbușește. Proclamarea independenței Ceceniei nu suscită vreo impresie deosebită, chiar dacă, incapabil de riposte, Kremlinul o declară ilegală.

[1] **Vezi capitolul 14**

Nici nu mai sunt luate în calcul imensele rezerve de petrol. Motivația Moscovei este mult mai puternică. Elțîn, inițiatorul mișcărilor de emancipare națională postsovietice, se teme de exemplul cecen. Este creat un precedent foarte periculos! O singură cedare ar putea antrena o avalanșă de cedări. Regiunea se confruntă deja cu numeroase tulburări, de care Dudaev, care se și vede în fruntea unei confederații caucaziene, nu este străin. În 1993, micile republici din zonă vor intra în rând reafirmându-și apartenența la Federația Rusă. Numai Cecenia refuză acest statut.

Dudaev nii este dispus să renunțe. Rezistă cu înverşunare presiunilor Moscovei şi întreprinde o serie de călătorii în străinătate pentru a obține recunoaşterea independenței țării sale. Dar majoritatea marilor puteri, mai ales în Vest, uşurate să constate că Războiul Rece s-a încheiat, nu mai sunt dispuse să deranjeze noul conducător de la Kremlin!

[1] **Vezi capitolul 14**

Domnul X / Patrick PESNOT *

Dimpotrivă, lumea internaţională trebuie să se implice activ în procesul de democratizare, liberalizare economică şi transformare instituţională a Rusiei. Deschiderea pieţelor ruseşti trebuie încurajată. Companiile petroliere internaţionale au deja ochii aţintiţi spre zona caspică.

Soarta unei țări este jertfită pe altarul acestor mize. Dudaev însuși își sapă propria groapă. Cecenia, care nu a beneficiat de structuri guvernamentale, este încă structurată în clanuri, iar rivalitățile dintre acestea nu mai sunt o noutate pentru nimeni. Dudaev va încerca în zadar să guverneze cu o mână de fier concentrând toate puterile din stat și dizolvând Parlamentul.

[1] **Vezi capitolul 14**

Opoziţia, formată din şefi de clan, foşti funcţionari comunişti sau chiar intelectuali, este încurajată şi susţinută de Moscova. Cecenia cade rapid în anarhie. Comandanţii radicali atacă militar puterea centrală. Corupţia, jafurile, activităţile mafiote ating cote alarmante.

Karel Bartak, istoric[1]:

„Toți protagoniștii aveau raporturi ambigue între ei, cu puterea de la Groznîi, dar și cu Kremlinul. Ultimele șase luni sunt scena unor serii de comploturi și întâlniri secrete cu agenții Moscovei Dar cu excepția lui M. Avturhanov, nici un alt opozant nu a propus soluția militară, iar programul lor pentru viitor – independență, statut privilegiat În cadrul Federației, subordonare totală față de Moscova – rămâne destul de evaziv.

Miza înseamnă, de fapt, lupta pentru putere. O luptă aprigă, după chipul și asemănarea acestui popor, cel mai numeros din flancul nordic al Caucazului, cu peste un milion de oameni răspândiți pe întreg teritoriul fostei Uniuni Sovietice, potrivit recensământului din 1989. O luptă pentru putere dusă după bunele tradiții și practici ancestrale: vendete, familii, clanuri, întreaga Rusie este terorizată de câteva luni de «mafia cecenă», în același timp inamic real, dar și rod al propagandei rasiste moscovite.”

Dudaev, în ciuda numeroaselor dificultăți cu care se confruntă, își multiplică declarațiile incendiare, mai mult sau mai puțin credibile. Când Moscova aduce în discuție amenințarea unei intervenții militare, acesta plusează, avertizând că este gata să declanșeze cel de-al treilea război mondial și să lanseze un atac nuclear asupra Rusiei. Cu altă ocazie declară răspicat că va transforma Cecenia într-un Kuweit caucazian. El bravează, fără îndoială, dorind să atragă atenția unei opinii publice din ce în ce mai indiferente și unei opoziții eterogene, manipulate de la Kremlin.

1

Rusia este decisă să folosească un „alt ton” în relația cu republica independentistă. Ca primă mișcare importantă, instaurează o adevărată blocadă la granița inguș-cecenă. Condamnând țara la înfometare, Kremlinul se joacă cu focul. Asistăm la creșterea criminalității și la radicalizarea regimului Dudaev, care se traduce printr-o islamizare treptată a autorităților cecene.

Dudaev nu este un musulman convins, dar pentru a combate colonizatorul moscovit, se decide să joace cartea islamismului, inițiativă ce va lăsa urme adânci, de neșters.

Intervenţia militară este o certitudine. Şi totuşi, cu puţin timp înainte de declanşarea ostilităţilor, are loc o manevră cel puţin ciudată. La sfârşitul lunii noiembrie 1994, forţele de opoziţie şi 30 de tancuri ruseşti pătrund în Groznîi. Riposta nu se lasă mult aşteptată. Consecinţele sunt dramatice. Un adevărat masacru soldat cu morţi şi prizonieri în ambele tabere.

ii [1] *Le Monde diplomatique, 1995*

Eşecul răsturnării lui Dudaev era previzibil. Ce succes ar fi putut avea o operaţiune de mică anvergură în faţa unei populaţii aproape în întregime înarmate? Ne aflăm deci în faţa unei provocări menite să justifice o operaţiune militară ulterioară.

Moscova strigă răzbunare! O propagandă insidioasă va transforma în același timp resentimentele în ură. Cecenii sunt prezentați ca niște bandiți, iar „negrii”, cum sunt numiți locuitorii Caucazului, devin ținta a tot felul de umilințe și sunt controlați sub orice pretext.

La originea acestei manipulări stă, fără îndoială, FSB! E uşor să manevrezi un preşedinte slăbit de boală şi alcoolic notoriu. Elţîn nu este decât o marionetă în mâna oligarhilor, toţi acei miliardari care au făcut avere prin devalizarea întreprinderilor de stat şi care sunt direct interesaţi de intervenţia militară în Cecenia. Salvarea lui Elţîn devine garantul salvării unor averi imense acumulate pe căi frauduloase.

Boris Elţîn este ameninţat din punct de vedere politic. La sfârşitul anului 1994 se poate prevedea că, la viitoarele alegeri legislative, dar mai ales la alegerile prezidenţiale din 1996, clanul Elţîn va cunoaşte o înfrângere zdrobitoare. Mai mult, se preconizează chiar victoria comuniştilor!

Contextul actual intern nu lasă prea mult timp pentru ezitări. Din susținător al separatismului, Elțîn devine brusc campionul luptei pentru integritatea teritorială a Rusiei.

Intervenţia armată este iminentă. În prealabil însă, FSB trece la o masivă campanie de dezinformare. Sunt lansate zvonuri alarmiste care vehiculează existenţa unor grupări teroriste, alcătuite din extremişti de dreapta turci (faimoşii „Lupi gri”), mujahedini afgani şi mercenari din republicile caucaziene vecine. Opinia publică este bântuită de spectrul unor explozii de violenţă în Caucaz. Trebuie aşadar intervenit rapid pentru a preveni o astfel de situaţie.

Războiul începe în decembrie cu bombardarea capitalei cecene Groznâi, care este rasă de pe fața pământului. Rușii adoptă strategia atacurilor de la distanță, chiar dacă provoacă dezastre umane incalculabile dorind să evite confruntările de stradă care le-ar putea aduce grele pierderi, cu atât mai mult cu cât Armata Roșie nu mai era ce fusese odată. Moralul militarilor ruși este în scădere, iar dezorganizarea domnește la toate nivelurile.

Puterile occidentale dau dovadă de o toleranţă excesivă. Nimeni nu pare impresionat de bombardamentele nimicitoare. Se fac auzite doar glasurile firave ale câtorva ţări musulmane şi republici ex-sovietice din Asia Centrală, în rest, tăcere absolută! Lumea internaţională consideră că este vorba despre o problemă internă a Rusiei. Moscova se grăbeşte să informeze Washingtonul că, în cazul în care Boris Elţîn va pierde alegerile, comuniştii vor reveni la putere, argument forte care descurajează declanşarea oricărei acţiuni, fie ea şi una pur diplomatică. Mai mult, SUA intervine pe lângă FMI pentru a aloca Rusiei un împrumut de cincizeci de miliarde de dolari, bani ce vor fi deturnaţi parţial de clanul Elţîn.

Pentru Casa Albă, dar mai ales pentru Pentagon, războiul din Cecenia reprezintă ţin bun prilej de testare a actualei forţe militare sovietice. Iar europenii, în timp ce conflicte brutale fac ravagii în republica rebelă, acceptă candidatura Moscovei la Consiliul Europei!

Ruşii pot acţiona nestingheriţi în Cecenia! Şi totuşi, se vor confrunta cu adversari greu de învins. Ca şi americanii în timpul primului război din Golf, ruşii mizează pe o acţiune rapidă şi victorioasă. În faţa tăvălugului rusesc, gherilele cecene, relativ slab înarmate şi inferioare numeric, par o pradă uşoară. Numai dacă uităm să luăm în calcul hotărârea şi curajul luptătorilor ceceni!

în pofida tragicului bilanț al celor doi ani de război – torturi, jafuri, execuții sumare, masacrarea civililor (conflictul va provoca în total moartea a peste o sută de mii de ceceni) – rezistența nu a cedat nici o clipă.

în aprilie 1996, Dudaev, care a fost localizat cu telefonul său prin satelit, este ucis de o rachetă. Succesorul acestuia va avea o serie de întrevederi cu oficialii de la Kremlin. Este semnat chiar şi un acord de încetare a focului, care nu va fi respectat de armata rusă, şi nu întâmplător. Alegerile prezidenţiale bat la uşă, iar Elţîn nu poate apărea în ochii opiniei publice ca un învins.

în mod cu totul bizar, cu câteva zile înaintea scrutinului, are loc un atentat cu bombă în metroul moscovit, manevră ce îşi va dovedi utilitatea şi mai târziu, în 1999.

Miza este, bineînţeles, panicarea populaţiei. Săvârşind atentatul, teroriştii, oricine ar fi fost aceştia, l-au votat pe Elţîn.

în ciuda sutelor de milioane de dolari investiţi în campania electorală de oligarhi, Elţîn câştigă de-abia în al doilea tur. În Cecenia războiul continuă. Aviaţia rusă bombardează sate întregi şi masacrează populaţia. Dar se va întâmpla ceva pur şi simplu incredibil: în august 1996, rebelii separatişti recuceresc capitala. Învinsă, Moscova se vede obligată să încheie pacea.

Generalul Lebed, personaj carismatic situat pe locul al treilea la alegerile prezidenţiale şi care acum i s-a alăturat lui Elţîn, este însărcinat cu semnarea acordului de pace, acord ce prevede retragerea trupelor ruseşti, precum şi organizarea alegerilor şi a referendumului din 2001.

Pace numai pe hârtie! Cecenia nu-şi face iluzii. Chiar dacă Moscova cedează pentru moment, independenţa micii republici este încă foarte departe... Mai devreme sau mai târziu, armata rusă va dori să-şi spele umilinţele îndurate şi să-şi ia revanşa în faţa *boevikilor* (bandiţilor) ceceni.

în perioada imediat următoare semnării acordului de pace, situaţia din Cecenia devine tot mai confuză. Victorioase în lupta împotriva trupelor federale, forţele independentiste se fragmentează într-o mulţime de clanuri, care îşi reîmpart sferele de influenţă, jefuind ce se mai poate şi urmărindu-şi propriile interese. în absenţa puterii centrale, succesorul lui Dudaev are dificultăţi serioase în a-şi impune autoritatea. De-abia în ianuarie 1997, odată cu alegerea unui nou preşedinte, Aslan Mashadov (fostul comandant suprem al forţelor independiste) se întrevăd şansele restabilirii ordinii în ţară.

Şamil Basaiev, liderul opoziţiei cecene, pierde alegerile în faţa lui Aslan Mashadov. Orice s-ar spune la Moscova, noul preşedinte Obţine 60% din sufragii. Mashadov este un lider separatist ceva mai moderat, care are ca obiectiv major fondarea unui stat laic modern. Pentru a pune capăt războiului, acesta lansează apeluri la dialog şi invită Moscova la masa negocierilor, ajungând să fie acuzat de intransigenţi că ar dori să sacrifice independenţa ţării.

Sarcina cea mai urgentă este consolidarea propriei poziţii. Pentru a înăbuşi urzelile comandanţilor militari şi a stopa luptele pentru putere, Mashadov îl numeşte prim-ministru pe Basaiev, vechiul său rival, aliaţă sortită eşecului şi care îi va îngreuna şi mai mult misiunea.

Mashadov trebuie să lupte pe mai multe fronturi. În primul rând, împotriva mafiei locale. Cel mai adesea, comandanţii militari sunt şi capii clanurilor mafiote. La sfârşitul războiului, Moscova se grăbeşte, destul de cinic, sa graţieze criminalii de drept comun ceceni din închisori. Cu o singură condiţie, ca aceştia să reyina cât mai grabnic în patria de origine. Manevra era clara: într-o societate înclinată în mod natural spre violenţă şi agresivitate, criminalitatea scapă rapid de sub control.

Clanurile mafiote transformă luarea de ostatici într-o adevărată industrie. Această epidemie de răpiri spectaculoase pentru recompensă sunt învăluite în vagi justificări cu nuanţă politică. Aşa s-a întâmplat de pildă în cazul răpirii unor ceceni bogaţi, acuzaţi de colaborare şi atitudine prorusă. În realitate însă, avem de-a face doar cu acţiuni banditeşti. Altfel cum s-ar explica răpirea unor ziarişti sau a membrilor unor organizaţii umanitare? Mai mult încă, în decembrie 1998, patru ostatici occidentali, ingineri din domeniul telecomunicaţiilor, sunt găsiţi decapitaţi, la câteva săptămâni după răpirea lor, ca avertisment pentru cei ce refuză să plătească răscumpărarea.

Mashadov, nu fără temei, acuză răpitorii de implicare în jocul serviciilor străine: el se referă la serviciile ruseşti, desigur, deşi nu o afirmă clar. Ipoteza pare plauzibilă! Psihoza cecenă trebuie alimentată pentru a justifica o eventuală nouă intervenţie armată.

Fără a oferi răspunsuri şi certitudini, evenimentele ce vor urma aduc serioase argumente în sprijinirea acestei explicaţii. În primăvara anului 1997, doi jurnalişti de la un canal public de televiziune sunt răpiţi în Cecenia.

Cum informaţiile circulă rapid în această ţară de dimensiuni reduse, responsabilitatea pentru răpire este atribuită cuiva care lucrează pentru FSB! Ziariştii sunt eliberaţi, iar preşedintele canalului de televiziune apare chiar el pe micul ecran şi afirmă că a plătit un million de dolari pentru a obţine eliberarea. Iar pentru a-şi întări afirmaţiile, arată pe post o valiză plină de bancnote verzi. Iată, spune el, cât valorează viaţa unui ziarist rus în Cecenia.

Emisiunea va fi redifuzată pe toate canalele de televiziune. Evident, este vorba despre o operațiune de propagandă ce face parte din procesul de criminalizare inițiat la Moscova.

în rest, fără a căuta scuze unor grupări implicate în diverse activităţi criminale, trebuie să recunoaştem că, în acel moment, ţara este devastată şi lipsită de resurse. Uzinele şi fabricile au fost distruse de bombardamente, turmele şi cirezile decimate, terenurile agricole minate. Or, Cecenia este în principal o ţară rurală. În asemenea condiţii, nu este de mirare că activităţile ilegale devin un mod de supravieţuire pentru o bună parte a populaţiei.

Nici oleoductul prin care trece petrolul din zona Mării Caspice nu este la adăpost. De-a lungul anilor, toată lumea a ajuns să fure petrol din conductă și să practice contrabanda pe o piață care a devenit o sursă importantă de venituri.

Pe de altă parte, Cecenia, adevărată enclavă, nu poate primi ajutor extern fără acordul prealabil al Rusiei, care nu autorizează decât foarte greu importurile. Acordul de pace semnat cu Moscova prevede reconstrucţia grabnică a ţării, însă Rusia nu şi-a respectat promisiunea. Consecinţa o reprezintă dezvoltarea fără precedent a activităţilor subterane şi înflorirea corupţiei.

Preşedintele Mashadov trebuie să se bată şi pe frontul activităţii religioase, împotriva unui islamism tot mai radical, importat de militanţii fundamentalişti originari din Orientul Apropiat, Arabia Saudită sau Afghanistan.

Susţinuţi financiar de Arabia Saudită, pregătiţi şi echipaţi corespunzător, aceştia se alătură grupărilor cecene în lupta împotriva Rusiei. Popularitatea lor în rândul tineretului creşte rapid. Şi cum nimeni nu îndrăzneşte să-i dezarmeze la sfârşitul conflictului ruso-cecen, aceştia devin rapid un pericol real pentru noua putere. Pericol pe care Moscova nu ezită să-l exagereze, ba chiar să-l exploateze!

Isabelle Astigarraga, jurnalistă[1]:

Jn timpul războiului, urmează un al doilea val de «voluntari», luptători antrenaţi în Orientul Mijlociu sau Afghanistan, bine înarmaţi şi echipaţi cu cele mai moderne mijloace de comunicare. La scurt timp, toată lumea vorbeşte de un anume Khattab, comandant de origine saudită sau iordaniană, care luptase în Afghanistan şi care comanda acum propriul grup de războinici – victoriile sale fiind de altfel atribuite lui Şamil Basaiev, care se aliase cu acesta.

După câteva luni, popularitatea sa a crescut în rândul combatanţilor care îi admirau priceperea de războinic profesionist. în ultimele luni de război, islamiştii – dintre care Khattab este cel mai cunoscut, dar nu şi cel mai important, încep să recruteze pe toate fronturile. Sunt puse în joc importante sume de bani, arme, dar mai ales o nouă doctrină, care, în ochii celor tineri, se traduce prin desprinderea de tradiţia cecenă şi mai ales de piatra sa de temelie, respectul datorat bătrânilor. Respect care se pierde puţin câte puţin, mai ales în ultimul an şi jumătate, când tinerii au văzut cum bătrânii de la oraşe şi sate negociau capitularea cu ruşii pentru încetarea bombardamentelor, în timp ce ei îşi riscau viaţa şi mureau în luptă. La foarte scurt timp, fiecare grupare armată va fi infiltrată cu cel puţin doi-trei militanţi islamişti."

Moscova exagerează cu bună ştiinţă pericolul islamist, dar asta nu înseamnă că el nu există. Radicalismul islamic se consolidează în timpul primului război cecen. Liderii de orientare mai radicală, printre care Şamil Basaiev, înţeleg să profite de noua şi puternica fervoare religioasă, împrumutată de la islamul radical, de tip wahabit.

1 *Le Monde diplomatique, martie 2000*

Mişcarea wahabită din Cecenia este adesea supraestimată. în realitate, nu a însumat niciodată mai mult de trei mii de wahabiţi. „Bărboşii" nu erau deloc apreciaţi de populaţia cecenă. Cu siguranţă că, printre aceştia, se găsesc şi membri ai reţelei teroriste Al-Qaeda. Să nu uităm că organizaţia lui Bin Laden este o încrengătură de grupări autonome dificil de diferenţiat. Moscova are însă tot interesul să dea impresia că teroriştii din Al-Qaeda s-au alăturat independentiştilor ceceni.

începând cu cel de-al doilea război ruso-cecen, tabăra islamistă este tot mai puternică, islamul devenind un important factor de coeziune în lupta împotriva invadatorilor. De unde şi zicalar"Cu cât cad mai multe bombe, cu atât cresc mai multe bărbi!"

în realitate, triumful islamismului în Cecenia se datorează în mare parte atitudinii preşedintelui Mashadov şi chiar ajutorului oferit de Moscova unor militanţi fundamentalişti, dacă e să ne referim doar la unele documente de propagandă wahabită, tipărite în Rusia, ceea ce e destul de ciudat.

Situaţia lui Mashadov devine din ce în ce mai dificilă. Conduce o ţară fărâmiţată, în care Unii trag hăis şi alţii cea, în care comandanţii militari, stăpâni în propriile fiefuri, sfidează puterea centrală. În plus, ezită să-i înfrunte deschis pe islamiştii pe care Basaiev i-a luat sub protecţia sa. O confruntare directă cu aceştia ar transforma ţara într-un nou Afghanistan. Mashadov preferă deci o atitudine mai puţin tranşantă, situându-i în ceea ce a mai rămas din structurile de decizie ale statului. Speră astfel să-i poată controla şi să-şi recapete autoritatea pierdută. Dar se înşală: cedând presiunilor islamiste, moderatul preşedinte cecen face compromisuri după compromisuri şi sfârşeşte prin a instaura *sharia,* legea islamică.

Renunțările succesive nu vor reuși să împiedice izbucnirea unor conflicte armate între trupele guvernamentale și miliţiile islamiste.

Din fericire pentru preşedinte, acestea din urmă sunt învinse, iar Mashadov profită de victorie pentru a anunţa restrângerea activităţii grupărilor de opoziţie, minoritare, dar violente. Câteva zile mai târziu va cădea victimă unui atentat din care scapă nevătamat, dar gărzile sale de corp nu vor avea acelaşi noroc. ,

Avertismentul este serios: preşedintele cecen nu se va mai putea afirma niciodată. Atacat din toate părţile, moderaţii îl acuză de slăbiciune faţă de islamişti, iar cei mai intransigenţi îi reproşează faptul de a fi discutat cu ruşii.

Contrar părerilor susţinute de detractorii săi şi în ciuda promisiunilor făcute, Rusia vrea să scape de Mashadov şi refuză orice cooperare în lupta împotriva criminalităţii. Este limpede pentru toată lumea că se pariază pe agravarea situaţiei. Mai mult, ruşii dau şi ei o mână de ajutor la sporirea haosului. Fără nici o îndoială, la momentul oportun, se va declanşa un nou conflict în Cecenia, ceea ce Moscova nu se mai fereşte să afirme din primăvara anului 1999.

La acea vreme, statutul de ţar al lui Elţîn începuse să fie pus sub semnul întrebării. Anturajul său, numit la Moscova „Familia"[1] este acuzat de deturnarea unor sume importante de bani, în special din ajutorul acordat de FMI pentru redresarea economică a ţării. Oligarhii pe care îi are în spate se află şi ei în vizorul justiţiei. Situaţia este cu atât mai neliniştitoare cu cât prim-ministrul Evgheni Primakov, un politician exrem de popular, în pofida trecutului său în fruntea KGB, pare decis să facă curăţenie în Rusia.

1 *Vezi capitolul 16*

Domnul X/Patrick PESNOT

236

Alegerile legislative trebuie să aibă loc la sfârşitul anului 1999, iar scrutinul prezidenţial în 2000.

Toate semnalele indică faptul că Elţîn şi ai lui, într-o mare măsură discreditaţi, vor pierde alegerile. Consilierii prezidenţiali imaginează o nouă diversiune: reeditarea conflictului ruso-cecen din 1994. Un nou război în Cecenia ar putea să netezească imaginea şifonată a lui Elţîn, dar cu o singură condiţie: sensibilizarea opiniei publice.

Primul pas: îndepărtarea lui Primakov! Acest cavaler pe cal alb dorește rezolvarea chestiunii cecene pe cale amiabilă, dezaprobă deschis războiul și militează pentru a conferi regiunii statutul de autonomie extinsă. În mai 1999, Primakov va fi demis.

Aslan Mashadov, președintele ales al Ceceniei[1]:

1 Interviu acordat, în septembrie 1999, ziaristei Sophie Shihab, corespondentă *Le Monde*

„>entru mine, această situație nu era o noutate. Știam că apropiatele alegeri din Rusia vor transforma Cecenia într-un pion. Ceea ce s-a și întâmplat, de altfel, în ciuda bunelor raporturi cu guvernul rus care au urmat.

Primakov este un om de cuvânt și foarte realist, dar Rusia alesese deja o altă cale. Orice metodă e bună pentru a discredita un popor care își face un crez suprem din dorința nestăvilită de libertate. Luările de ostatici, terorismul, wahabismul, toate reprezintă opera lor. Rușii au început seria ostaticilor cu «taberele de filtrare» din timpul războiului, apoi au plătit milioane de dolari pentru răscumpărarea oamenilor cunoscuți. Acest lucru

ține mai mult de politică decât de banditism. Întrebarea jurnalistei de la Le Monde: – Și totuși există și banditismul, există sute de ostatici ceceni. -Nu spun că nu există. Dar nu așa stăteau lucrurile și înainte. Acum, sunt răpiți oameni în Rusia sau Oseția, vânduți în Ingușeția și apoi trimiși în Cecenia pentru a cere răscumpărarea de aici. Ofițerii ruși își vând soldații. Țara este în ruină. Ce mai au tinerii, în afară de arme și ură față de orice? Rușii nu au plătit ceea ce au promis, au închis gările și aeroporturile. Numai în ultimele săptămâni, 60 de vagoane de grâu, primite ca ajutor umanitar din America, au fost deturnate spre Oseția și Ingușeția.”

Locul lui Primakov este luat de tânărul și insignifiantul Serghei Stepașin. La scurt timp, transpare lipsa forței și, mai ales, neputința acestuia de a domoli furtuna ce riscă să doboare liderul de la Kremlin. Cu atât mai mult cu cât rușii, care nu au înghițit debarcarea brutală a fostului prim-ministru, murmură plini de nemulțumire. Sunt create chiar și comitete de susținere pentru Primakov. Trebuie acționat fără întârziere!

Elţîn îl demite şi pe Stepaşin, după doar două luni. în locul lui este numit în august Vladimir Putin, personaj aproape necunoscut la acea vreme, deşi în 1998 fusese numit şef al Serviciului Federal de Securitate.

începând cu acest moment, totul se desfăşoară extrem de rapid. La începutul lunii august 1999, Şamil Basaiev conduce o incursiune a islamiştilor ceceni pe teritoriul Daghestanului, republică autonomă din componenţa Federaţiei Ruse. Obiectivul acestui raid vizează instaurarea unui stat islamic în republica vecină. Adevărată provocare pentru Moscova! Putin se grăbeşte să anunţe lansarea unei ofensive majore pentru apărarea integrităţii teritoriale a Federaţiei. În treacăt fie spus, vor fi lovite şi bazele ruseşti din Cecenia.

Şi totuşi războiul este evitat. Basaiev îşi retrage oamenii, fără a întâmpina o rezistenţă serioasă din partea forţelor ruseşti. La scurt timp, cecenii întreprind o nouă incursiune armată, ce va coincide cu un atentat cu bombă într-un imobil din Daghestan ocupat de trupele ruseşti, soldat cu 60 de morţi. Trupele federale lansează bombardamente nimicitâare de ambele părţi ale frontierei dintre Cecenia şi Daghestan.

Întâmplarea pare suspectă: nici nu se putea găsi un pretext mai bun pentru intervenția rușilor în Cecenia.

Totul gravitează în jurul lui Basaiev, principalul oponent al preşedintelui Mashadov. Relaţiile sale oculte cu oligarhia rusă, în special cu miliardarul Boris Abramovici Berezovski, sunt deja de notorietate publică. De altfel, Berezovski este şi cel care l-a convins să înceapă acest simulacru de război. Scenariul este următorul: combatanţii ceceni conduşi de Basaiev pătrund în Daghestan, după ce în prealabil sunt retrase trupele federale. Au loc desigur unele ciocniri izolate, apoi armata rusă intervine, iar Basaiev se întoarce cuminte în Cecenia.

Domnul X / Patrick PESNOT

Important era să arăţi opiniei publice din Rusia că nu se poate discuta cu îngrozitorul popor cecen. Concluzia se impune de la sine: pentru rezolvarea crizei cecene, e nevoie de o mână forte!

[1] Vezi capitolul 27

Domnul X / Patrick PESNOT

Oare cine se află în spatele lui Berezovski? În ciuda tuturor aşteptărilor, Kremlinul nu are nici un amestec, deşi ar fi putut organiza toată această manipulare pentru a-l propulsa pe Putin în frunte. Dar Putin nu face parte din planurile oligarhului rus! Pentru acesta, singurul salvator, omul forte al Rusiei, nu poate *fi* decât cel care semnase pacea în 1996, adică generalul Lebed! Personaj popular şi carismatic, care se bucura de o reală autoritate în rândul armatei, câştigase bătălia pentru funcţia de guvernator al ţinutului Krasnoiarsk din Siberia datorită milioanelor lui Berezovski.

[1] Vezi capitolul 27

Domnul X / Patrick PESNOT

Totuşi Lebed, mult prea incontrolabil şi imprevizibil, nu este unul dintre favoriţii puterii. Iar Elţin şi apropiaţii săi au un singur ţel: să iasă basma curată şi să scape de rigorile justiţiei. Cu Lebed în fruntea guvernului, Elţin ar avea de ce să se teamă!

[1] **Vezi capitolul 27**

Domnul X / Patrick PESNOT

Kremlinul lasă să se desfăşoare scenariul minuţios pus la cale de Berezovski. Apoi, e rândul lui Putin să intervină, nu fără acordul statului-major al armatei, care visa la revanşă încă din 1996. Miliardarul, care îl cunoaşte bine pe Putin (doar îi favorizase ascensiunea!) schimbă direcţia din mers şi se alătură taberei câştigătoare, abandonându-l pe Lebed, care se şi vedea în vârful structurilor statului.

[1] Vezi capitolul 27

Domnul X / Patrick PESNOT

Elţîn şi Putin vor profita aşadar amândoi de manipularea lansată de Berezovski. Conştient de foloasele pe care le poate obţine din „chestiunea cecenă", viitorul preşedinte al Federaţiei Ruse nu se mulţumeşte însă doar cu atât. Semnul cel mai clar este tocmai atentatul din Daghestan.

[1] Vezi capitolul 27

Domnul X / Patrick PESNOT

Dar acesta nu a fost decât primul dintr-un şir de atentate ce vor zgudui Moscova şi alte oraşe ruseşti, atentate soldate cu sute de morţi![1] Nicăieri nu vom găsi dovezi scrise că atentatele cecene sunt în realitate opera oamenilor lui Putin şi a FSB, dar rezultatul este tot ce contează: aceste masacre, atribuite imediat teroriştilor ceceni, vor permite armatei ruse să înceapă cel de-al doilea război, care se bucură de sprijinul masiv al opiniei publice traumatizată de această serie de atentate. Lui Putin i-a fost relativ uşor să incite ruşii împotriva cecenilor, care aveau oricum o reputaţie proastă, justificând astfel trimiterea trupelor în Cecenia, începând cu mijlocul lui septembrie.

[1] Vezi capitolul 27

Domnul X / Patrick PESNOT

Acest al doilea război va fi şi mai sângeros decât primul. Atentatele teroriste din 11 septembrie 2001, din Statele Unite, îi sporesc popularitatea lui Putin, care va putea spune că, în felul său, luptă împotriva reţelei Al-Qaeda infiltrată pe teritoriul cecen! Puţine ţări vor îndrăzni să protesteze. În Cecenia, războiul continuă în tăcere. Criza ostaticilor de la teatrul Dubrovka survine exact la momentul oportun pentru a justifica recurgerea la forţă.

[1] Vezi capitolul 27

SPIONII RUȘI ,

Cădem oare în capcana unei noi manipulări? în orice caz, nu putem să nu ne punem întrebări în legătură cu personalitatea celui care conduce comandoul cecen. Movsar Baraiev, nepotul unuia dintre principalii artizani ai luării de ostatici, nu era decât un mărunt șef de bandă.

Oricum ar sta lucrurile, dramaticul episod de la teatrul moscovit vine în ajutorul lui Putin, care are deja în vedere organizarea unui referendum. Referendumul-mascaradă desfăşurat în martie 2003 viza scoaterea din joc a lui Mashadov şi ancorarea definitivă a Ceceniei de Federaţia Rusă.

Sophie Shihab, ziaristă[1]:

„In trei ani, conflictul armat din Cecenia devine o componentă integrală a complexului edificiu al puterii ruse. Obligat să asigure un echilibru în centrul triunghiului format de oligarhi, baroni locali şi structurile de securitate (armată, poliţie, servicii secrete), Putin se foloseşte de conflictul ruso-cecen ca de un mijloc de presiune asupra acestora. Prin violenţa ripostei, Rusia lansează un avertisment ce vizează toate structurile societăţii. Kremlinul, de exemplu, instrumentalizează drama de la teatrul Dubrovka pentru a limita şi mai mult libertatea presei. Dependent de FSB, serviciile secrete care îşi plasează oamenii în administraţia de stat şi marile companii, Putin transformă conflictul cecen într-un factor de presiune. FSB coordonează operaţiunile din Cecenia. Un eventual eşec îi aparţine deci în exclusivitate. Acelaşi raţionament se aplică şi în cazul generalilor care conduc acţiunile forţelor federale desfăşurate în republica rebelă, compromişi prin crime şi afaceri oneroase.”

Le Monde, 10 februarie 2003

ii

Lista neagră a Kremlinului

curiozităţii presei occidentale? Politicieni, oameni de afaceri, bancheri, poliţişti... Deşi Putin conduce ţara cu o mână de fier (sau poate tocmai din această cauză!), violenţa este una dintre marile probleme cu care se confruntă societatea rusă. Fenomenul violenţei este însoţit de înstăpânirea fostelor structuri ale KGB şi ale avatarului său actual, FSB, asupra ţării, operaţiune atent planificată de altfel, după un scenariu complex, încă de pe vremea lui Andropov[1], adică pe la începutul anilor '80. Putin câte puţin, foştii kaghebişti sau cekişti ajung să deţină toate pârghiile puterii politice, dar şi

cele ce țin de sfera economică. Libertatea presei este îngrădită, iar ziarele independente care mai pot da dovadă de spirit critic față de instituțiile statului sunt rare.

SPIONII RUȘI ,

În fața unei justiții care acționează la ordin și a unei opinii publice tot mai anesteziate de cele două posturi de televiziune controlate de putere, problema criminalității organizate devine tot mai acută. Cel mai bun exemplu este asasinarea la comandă a jurnalistei Anna Politkovskaia: dacă de exemplu autorii care au executat-o pe jurnalistă au fost identificați, este greu de crezut că aceia care au comandat crima vor fi vreodată găsiți și condamnați. La fel stau lucrurile și cu cei care au ordonat otrăvirea lui Aleksandr Litvinenko.

Două probleme otrăvesc societatea rusă: Cecenia şi criminalitatea generalizată, ca urmare a privatizării accelerate şi frauduloase a marilor întreprinderi de stat ce a dus la lichidarea unor întregi sectoare economice, mutaţie economică ce va permite oligarhilor acumularea unor averi uriaşe într-un interval de timp foarte scurt.

SPIONII RUȘI ,

N ZIARIST UCIS CU UN FOC DE ARMĂ, un fost agent secret otrăvit

U
cu o substanță radioactivă: oare câte alte vieți pierdute scapă

SPIONII RUȘI ,

Putin va declara război oligarhilor, cel puțin împotriva celor pe care îi consideră potențiali rivali politici. Cei care renunță la lupta pentru putere și alimenteaza conturile partidului majoritar nu fac obiectul războiului său. Trebuie reamintit că majoritatea întreprinderilor mari sunt controlate de foști ofițeri KGB, aliați naturali ai lui Putin, căruia îi datorează puterea.

Liderul de la Kremlin nu se uită nici pe sine. Dacă e să dăm crezare unor informații de culise, deși oficial se încadrează în categoria politicienilor cu o avere modestă[1], deținând doar 2 apartamente, Vladimir PUTIN ar fi unul dintre cei mai bogați oameni din Europa. Iar politologul rus care a făcut aceste dezvăluiri nu a fost nici contrazis, nici pus sub urmărire.

Domnul X, patronul PESNOT

[1] **Vezi capitolul 17**

O altă consecință a corupției galopante este și cvasiprivatizarea organelor de securitate, a poliției și serviciilor secrete, începând chiar cu FSB. Practic, aceste organisme nu mai servesc interesele statului, ci anumite interese private. Uneori lucrurile sunt împinse la extrem. Dacă situația o impune, membrii serviciilor acționează ca asasini plătiți. Ancheta asupra uciderii Annei Politkovskaia a scos la lumină implicarea a șase polițiști și a unui ofițer FSB, potrivit primelor informații transmise de procuror. O informație excepțională pentru societatea rusă actuală, fiind obținută cu ajutorul jurnaliștilor de la *Novaia Gazeta,* care au demarat propriile investigații cu privire la asasinarea colegei lor de breaslă.

[1] **Vezi capitolul 18**

în numeroase alte cazuri însă, nu se declanşează nici măcar o anchetă.

Domnul X / Patriok PESNOT

[1] **Vezi capitolul 19**

Cu trei săptămâni înaintea asasinării Annei Politkovskaia, este împuşcat Andrei Kozlov, prim-vicepreşedintele Băncii Centrale a Rusiei. Acest înalt funcţionar face greşeala de a se atinge de mafia ruso-cecenă. Dominique Patrick PESNOT[1] de a ataca sistemul bancar şi de a ataca virulent băncile implicate în spălare de bani şi alte operaţiuni dubioase. Ar fi de mirare dacă asasinii şi mai ales cei care au ordonat crima vor fi descoperiţi vreodată. Această personalitate eminentă este cel mai înalt responsabil lichidat după începutul erei Putin.

[1] **Vezi capitolul 20**

Cecenia[1] este a doua cangrenă a Rusiei contemporane, problemă care a stat în spatele asasinării Annei Politkovskaia şi a lui Aleksandr Litvinenko, şi i-a permis lui Putin să acceadă la Kremlin. Domnul X / Patriarhul PESHOT ce în prealabil asigurase realegerea preşedintelui Elţin în 1996.

[1] **Vezi capitolul 21**

Contrar tuturor aşteptărilor, la recentele alegeri prezidenţiale şi legislative, puterea nu are nevoie de o nouă criză în Caucaz, deşi focul mocneşte în republica Ingușeția[1], aflată în componența și aceasta, țară majoritar musulmană și membră a Federației Ruse. Și aici gherilele islamiste acționează într-o stare incipientă. Un bun exemplu este dat chiar de republica învecinată, cu atât mai mult cu cât Inguşeţia a reprezentat salvarea pentru numeroşi refugiaţi ceceni. Prin urmare Moscova supraveghează îndeaproape situaţia: preşedintele inguş este un fost general FSB, bun prieten cu Vladimir Putin. Kremlinul a trimis deja trupe ale Ministerului de Interne şi ale Serviciului Federal rus de Securitate. Devenită zonă de operaţiune antiteroristă, Inguşeţia se confruntă cu cele mai oribile crime şi abuzuri din partea forţelor federale, şi nu este indicat să reziști sau să te opui, ori să declanşezi vreo anchetă asupra violenţelor, comise. Un ofiţer FSB de naţionalitate inguşă, însărcinat cu elucidarea cazurilor de dispariţii, este ucis abia ajuns în ţara sa natală, iar un magistrat tot de origine inguşă este răpit şi dispare fără urmă.

Dominic Patrick PESNOT

[1] **Vezi capitolul 22**

Kremlinul trebuie să demonstreze electoratului rus că lupta împotriva terorismului islamic nu a încetat nici o clipă, după modelul lui George Bush.

Domnul X / Patriok PESNOT

[1] **Vezi capitolul 23**

Dar, din raţiuni pur demagogice, Putin joacă rolul toleranţei, deşi în rândul unei părţi însemnate a populaţiei ruse există sentimente rasiste faţă de popoarele caucaziene, ai căror cetăţeni au fost adesea ţinta discriminării şi chiar a unor adevărate raiduri din partea huliganilor sau a grupurilor de skinheads.

Să nu uităm că Ingușeția, ca și Cecenia, are frontieră comună cu Georgia. De la Revoluția Trandafirilor din 2003, în urma căreia este înlăturat de la putere președintele Eduard Șevardnadze, Georgia este oaia neagra a Moscovei, considerată a fi un bastion avansat al Occidentului în mijlocul vechiului imperiu sovietic. Acesta este și motivul pentru care Kremlinul sprijină deschis lupta separatiștilor abhazi și oseți, și nu ezită să provoace incidente frontaliere cu autoritățile de la Tbilisi[1], în timp ce în interiorul Federației Ruse are loc un proces de ostracizare și izolare a etnicilor georgieni, mulți dintre ei fiind trimiși acasă.

1 Totuși președintele georgian Mihail Saakașvili va fl reales în noiembrie 2007 din primul tur de scrutin.

Putin nu și-a ascuns niciodată nostalgia față de o URSS puternică, în stare să se impună în fața Occidentului, de unde și reacțiile sale violente în cazul „dezertării" vreunei republici ex-sovietice.

Boris Berezovski, eminența cenușie a Kremlinului din vremea lui Elțîn, în prezent stabilit în exil la Londra, va juca un rol esențial în rezolvarea problemei cecene. Tot mai multe voci se întreabă dacă viitorul protector al lui Litvinenko este un adevărat prieten al Ceceniei, sau dacă, dimpotrivă, nu o împinge spre aventuri primejdioase, deci spre o nouă dramă!

Născut în 1946 într-o familie de intelectuali evrei, Berezovski îşi petrece copilăria la Moscova. Face studii superioare.de electronică şi informatică într-unui dintre cele mai prestigioase institute ştiinţifice secrete ale URSS. Apoi îşi continuă studiile la departamentul de matematică aplicată al Universităţii din Moscova, unde îşi dă şi doctoratul. La terminarea studiilor este numit la conducerea unui laborator din Institutul de Gestiune, specializat în probleme de automatizare şi sisteme informatice pentru întreprinderi. La acea vreme, Berezovski face parte din elita ştiinţifică şi industrială a ţării.

Dar adevăratul succes îl va cunoaşte în sectorul industriei de automobile.

încă din 1989, în timpul regimului Gorbaciov, Berezovski se arată interesat de cel mai mare fabricant de automobile din URSS, AvtoVaz, căruia îi propune informatizarea uzinelor. în curând, Berezovski va înființa o societate care urma să vândă către AvtoVaz programe informatice de automatizare. întreprinzător, i se pare normal să profite de noile posibilități oferite de liberalizarea regimului.

La acea vreme, industria auto este unul dintre cele mai corupte sectoare industriale. Invadată mai întâi de mafia roşie, care acţionează la umbra mai-marilor comunişti, este în acelaşi timp pradă uşoară pentru interlopi, de unde noua putere îşi racolează naşii şi tot felul de executanţi.

în 1993, Berezovski fondează o nouă companie sub denumirea de Awa. În asociere cu grupul american General Motors, intenționează să fabrice ..cea mai populară mașină din URSS", un fel de „buburuză" autohtonă. În realitate, contractul în cauză este o imensă escrocherie. Privatizările fiind în toi, Awa vinde acțiuni în valoare de cincizeci de milioane de dolari la peste o sută de mii de ruși. Un an mai târziu, speriați de fenomenul corupției la nivelul industriei ruse, americanii se retrag din afacere. Certificatele vândute nu mai au nici o valoare, însă banii intră în buzunarele cui trebuie.

Fiind unul dintre apropiaţii lui Elţîn şi profitând de protecţie politică, Berezovski se lansează în afaceri media. Nu după mult timp, devine proprietarul unuia dintre cele mai importante canale de televiziune ruseşti, ORT, ocazie cu care apar şi primele neplăceri.

Domnul X / Patrick PESNOT

Jurnalistul Vladimir Listiev, moderator de suces şi director ORT, este împuşcat mortal în plină stradă. Berezovski este convocat la sediul poliţiei pentru audieri, dar unii dintre protectorii săi influenţi se opun vehement demersurilor legislative. Printre aceştia şi Aleksandr Litvinenko, ofiţer FSB, însărcinat, printre altele, cu protecţia oligarhului rus.

Care au fost motivele care au dus la uciderea lui Listiev? Director al canalului ORT, a fost primul care a realizat un talk-show extrem de critic cu limbajul de lemn, deci nu foarte favorabil Kremlinului. Berezovski, noul său patron, nu a apreciat deloc acest gen de emisiune. Se va specula intens cu privire la implicarea directă a acestuia în asasinarea vedetei TV. La scurt timp după reducerea la tăcere a lui Listiev, Berezovski pleacă la reşedinţa sa din Londra pentru o vacanţă prelungită.

De aici îşi dirijează afacerile nestingherit. Influenţa sa financiară şi politică este semnificativă. Dând dovadă de o inteligenţă remarcabilă, Berezovski înţelege foarte repede că, pentru a deţine controlul asupra unei întreprinderi, nu este necesar să o şi cumperi. întreprinderea în cauză poate rămâne în proprietatea statului. Importante sunt gestionarea sa eficientă şi canalizarea profitului.

Domnul X / Patrick PESNOT

Este modelul după care se ghidează şi atunci când grăbeşte procesul de privatizare a companiei aeriene ruseşti Aeroflot în beneficiul propriu!

Berezovski intră şi pe piaţa energiei. în parteneriat cu asociatul său, Roman Abramovici, pune mâna pe compania petrolieră Sibneft. Succesul în afaceri îl propulsează în topul bogaţilor planetei. La sfârşitul anilor '90 se spunea că devenise cel mai bogat om din Rusia, care, trebuie să recunoaştem, nu duce lipsă de miliardari.

Paul Klebnikov[1]:

„Uriaşul succes al controversatului miliardar rus se datorează, în primul rând, extraordinarei sale inteligenţe. În anii '90, Berezovski este, fără nici o îndoială, cel mai influent personaj politic din Rusia şi, probabil cel mai bogat. Joacă un rol covârşitor în edificarea regimului Elţîn, măcinat de corupţia instituţionalizată... Nu cred să mai existe un alt om de afaceri al cărui drum să fie presărat cu atâta violenţă, cadavre şi morţi suspecte."

Urmează ascensiunea politică. Făcând parte din cercul apropiaţilor preşedintelui Elţîn, în anul 1996 este numit adjunct al secretarului general ai Consiliului de Securitate, în locul generalului Lebed, căzut în dizgraţie.

1 Jurnalist, editor al publicaţiei *Forbes* în Rusia, autor al unei biografii lipsite de concesii a lui Boris Berezovski. Va fi asasinat în 2004 în timp ce ieşea din birou. Este al doisprezecelea jurnalist ucis începând din anul 2000.

în virtutea funcţiei pe care o deţine, Berezovski se ocupă de redresarea economiei cecene. Elţîn, care suferise o intervenţie chirurgicală de by-pass coronarian, este tot mai absent de pe scena politică. în lipsa ţarului, Kremlinul este lăsat pe mâna oligarhilor.

La scurt timp, Berezovski preia conducerea Consiliului de Securitate, funcție extrem de importantă în stat. A venit momentul să îi strecoare președintelui Elțin numele lui Putin pentru postul strategic de șef al FSB.

în 1998, garda sa de corp, Aleksandr Litvinenko, locotenent-colonel FSB trecut pe linie moartă, organizase o conferinţă de presă inedită, în care făcuse declaraţii spectaculoase. Înconjurat de câţiva colegi, dintre care unul cu cagulă, acesta lansase acuzaţii incendiare la adresa FSB: în 1997 i se ordonase asasinarea lui Bpris Berezovski! În urma refuzului său de a îndeplini misiunea, fusese suptis la presiuni din toate direcţiile şi devenise chiar ţinta unei tentative de asasinat.

Litvinenko[1] își acuza așadar șefii din FSB, dintre care unul i-ar fi reproșat că nu l-a lichidat pe Berezovski, „acest evreu care a jefuit jumătate din țară”!

1 În urma conferinței de presă, Litvinenko este dat afară din FSB și ajunge după gratii. Dar nici Putin, nici Berezovski nu-l vor uita. După punerea sa în libertate, influentul om de afaceri îl numește în Consiliul Executiv al Federației Ruse, apoi Litvinenko îl va urma în exilul său londonez.

în ciuda detaliilor oferite, Litvinenko nu convinge pe nimeni. Toată lumea ştie că este omul lui Berezovski. Să fi acţionat din ordinul acestuia? Şi ce urmăreşte atunci Berezovski?

Potrivit unor zvonuri vehiculate la Moscova, în cercul strâmt al serviciilor secrete şi al microcosmosului politic, Berezovski ar încerca să facă curăţenie în FSB în favoarea lui Putin! Nu mai este un secret pentru nimeni că ofiţerii arătaţi cu degetul de Litvinenko fac parte din structurile specializate în combaterea criminalităţii organizate. La presiunile premierului, aceştia ar putea deveni mult prea interesaţi de afacerile magnatului rus. Actualul prim-ministru, Evgheni Primakov[1], fost general KGB şi considerat a fi un personaj integru, a fost însărcinat de Elţîn tocmai cu asanarea societăţii şi eradicarea corupţiei. Luându-şi rolul în serios, Primakov se amestecă în afacerile dubioase ale Kremlinului şi ale „Familiei", astfel încât Elţîn îl debarcă rapid, numindu-Tîn funcţia de premier pe Serghei Stepaşin. Apoi, în august *1999*, în fruntea Executivului va fi adus Vladimir Putin. Şi aici Berezovski a avut un rol hotărâtor: viitorul preşedinte este aşadar creaţia acestuia.

1 Vezi capitolul 16

De aici şi ura nestăvilită a lui Putin, care nu va admite şi nu va recunoaşte niciodată că îşi datorează puterea acestui oligarh corupt.

Berezovski însă îşi păstrează încrederea. La urma urmelor, interesele celor doi coincid în totalitate. Ce urmăreşte Putin? Să aibă putere, cât mai multă putere! Nu are nevoie de mult timp pentru a-şi da seama că Cecenia îi va permite să îi ia locul lui Elţîn, obosit şi bolnav. Berezovski îi va netezi calea prin eliminarea generalilor FSB şi a premierului Primakov.

Putin vizează şi preluarea pieţii ruseşti a petrolului. În primul rând, trebuie asigurată securitatea oleoductului vital pentru exportul de petrol din Marea Caspică. Apoi, există posibilitatea descoperirii unor noi zăcăminte de petrol chiar pe teritoriul cecen. Tocmai din acest motiv, Berezovski, în calitatea sa de membru al Consiliului de Securitate însărcinat cu problema cecenă, a stabilit contacte cu principalele facţiuni rebele cecene. Se susţine chiar că ar fi jucat un rol important în îndoielnica industrie a luării de ostatici. Servind ca intermediar, Berezovski ar fi plătit personal anumite sume de răscumpărare, dar nu degeaba, bineînţeles. Oricum, atâtea operaţiuni umanitare nu aveau cum să-i afecteze imaginea!

Sau poate a încercat pur şi simplu să deturneze atenţia de la proveniența imensei sale averi..

în Cecenia, haosul este la el acasă. Berezovski alege să se alăture comandantului rebel Şamil Basaiev, islamist radical pe care îl finanţează masiv şi căruia îi furnizează importante cantităţi de armament. Pe bună dreptate sau nu, Berezovski credea că Basaiev ar putea prelua conducerea în Cecenia la sfârşitul războiului.

în paralel, la Moscova, în culisele FŞB-ului lui Vladimir Putin, se pregăteşte deja o serie de atentate teroriste ce vor legitima a doua campanie militară rusă în Cecenia.

Sophie Shihab, jurnalistă[1]:

„Un apropiat şi partener de afaceri al lui Boris Berezovski susţine că intenţia acestuia în Rusia era de fapt declanşarea haosului, de la care aştepta două avantaje. În primul rând, s-ar deschide o portiţă spre «caşcaval». Este exact ceea ce pare a se fi întâmplat imediat după cel de-al doilea atentat atribuit rebelilor ceceni şi care a răspândit teroarea în capitala rusă. Un om de la Lukoil, gigantul energetic al cărui nume este strâns legat de cel al lui Berezovski, preia cu forţa conducerea companiei Transneft, societate ce deţine monopolul reţelei de oleoducte ruseşti, făcând apel la intervenţia forţelor speciale ale poliţiei. Scandalul a fost amortizat de panica ce domnea la Moscova. Al doilea avantaj al haosului ar fi pregătirea ascensiunii unui «om puternic», ales de Berezovski, care să-i garanteze perenitatea puterilor sale oculte, ameninţate de viitoarele alegeri."

Iar Berezovski l-a ales deja: Vladimir Putin este cel ales! Dar pentru că întotdeauna e mai bine să ai doi aşi în mânecă, nici soluţia Lebed nu este abandonată. Mai ales că, după semnarea tratatului de pace cu Cecenia, generalul se bucură de simpatie şi popularitate în rândul opiniei publice. Dar cum Lebed va cădea în dizgraţie, în cele din urmă va fi sprijinită candidatura lui Putin.

1 *Le Monde*, septembrie 1999

La începutul lunii august 1999, fostul ofiţer KGB este numit în funcţia de prim-ministru. În aceeaşi perioadă, sub conducerea lui Şamil Basaiev, luptători islamişti ceceni efectuează o incursiune armată în Daghestan, pentru a pune bazele unui stat islamic caucazian, afacere cusută cu aţă albă şi pusă la cale de Berezovski.

Numai cu o lună în urmă, în iulie 1999, într-o vilă de pe Coasta de Azur, proprietatea faimosului traficant de arme saudit Adnan Khashoggi, avusese loc o întâlnire misterioasă între secretarul general al preşedinţiei ruse, Şamil Basaiev şi, din câte se pare, Berezovski însuşi. Cu această ocazie fusese pusă la cale şi invazia din Daghestan.

Kremlinul este deci la curent şi chiar complice, împreună cu FSB, evident! Dovada va ieşi la iveală când se va descoperi că toţi combatanţii ceceni fuseseră dotaţi cu armament de ultimă generaţie, armament ce nu putea proveni decât din arsenalele armatei ruse.

Domnul X / Patrick PESNOT

Cu puțin timp în urmă, proaspătul prim-ministru Putin declarase public că armata va lansa o ofensivă pentru a impune respectarea integrității teritoriale a Federației Ruse, fără a uita să amintească faptul că vor fi lovite bazele islamiste din Cecenia. Și totuși Kremlinul consideră că declarațiile nu sunt suficiente pentru a-i stigmatiza pe ceceni și pentru a demonstra opiniei publice din Rusia că acești caucazieni sunt incorigibili.

Are loc aşadar a doua incursiune a luptătorilor lui Basaiev în Daghestan, moment care coincide cu un atentat violent asupra unui imobil ocupat de trupele ruseşti, soldat cu şaizeci de victime.

Sinistru prolog: de aici înainte, Rusia va fi zguduită chiar în inima ei de o serie de atentate teroriste sângeroase, soldate cu numeroase victime.

Moscova, 31 august 1999. Un atentat cu bombă într-un centru comercial provoacă moartea unei singure persoane. Pare mai degrabă o lovitură de încercare. Opt zile mai târziu, o explozie uriaşă distruge un bloc de pe strada Gurianov şi provoacă moartea a peste o sută de persoane şi rănirea altor câtorva zeci. După calculele experţilor, bomba (TNT + hexogen) cântarea cel puţin 350 kg.

Greutatea şi compoziţia acesteia ridică multe semne de întrebare. În primul rând, hexogenul şi TNT-ul nu se găsesc la orice colţ de stradă. În Rusia, regimul materiilor explozive este strict reglementat, acestea fiind stocate în depozitele securizate ale armatei. Apoi, un atentat de asemenea anvergură nu putea fi improvizat. Trebuie reperat locul în care va fi amplasată bomba, explozibilul trebuie transportat, şi nu oricum, ci în cantităţi mici pentru a nu trezi suspiciunile celor din imobil. Atentatorii au avut deci nevoie de o pregătire minuţioasă care le-a luat timp, dar şi de mobilizarea unor profesionişti în domeniu.

Patru zile mai târziu, cel puțin 120 de persoane își vor pierde viața, în urma unei deflagrații într-un imobil situat pe bulevardul Kachirskoe. În mod clar, această serie de atentate vizează producerea unui număr cât mai mare de victime și șocarea opiniei publice. Cum altfel poți răspândi teroarea în rândul milioanelor de moscoviți?

Şi încă un detaliu edificator: în ajunul ultimului atentat, în subsolul clădirii respective este remarcată o persoană suspectă. Imediat este alertată poliţia. Un echipaj se deplasează la faţa locului, dar după câteva întrebări de rutină, suspectul este lăsat să plece. Poliţiştii nu au nici măcar curiozitatea de a verifica subsolul imobilului, unde ar fi găsit bomba, deşi există precedentul din strada Gurianov. Stranie neglijenţă!

Totodată FSB, însărcinat cu anchetarea atentatelor, difuzează informaţii în legătură cu descoperirea unor mari cantităţi de exploziv şi dispozitive de detonare în alte imobile din oraş. Tot atâtea atentate dejucate!

Potrivit serviciilor de securitate, explozibilele ar fi avut de fiecare dată aceeaşi componenţă, ceea ce arată faptul că hexogenul deturnat era în cantităţi importante. Aproape instantaneu, ofiţerii FSB schimbă tactica. Pentru a-şi ascunde complicitatea, aceştia vor afirma că, în realitate, bombele descoperite conţineau nitrat de amoniu, produs chimic (a provocat explozia uzinei AZF din Toulouse!) utilizat ca materie primă pentru fabricarea îngrăşămintelor agricole. Şi totuşi, nimeni nu se lasă păcălit de noua versiune. în nici- un caz presa!

O altă bombă avea să explodeze în apropiere de oraşul Rostov, provocând moartea a 19 persoane. La puţin timp înaintea acestui nou atentat, un incident curios, petrecut în cadrul unei şedinţe a Dumei de Stat (Camera inferioară a Parlamentului rus), reţine atenţia opiniei publice. Preşedintele Dumei ia cuvântul şi spune că tocmai a fost informat despre producerea unui nou atentat terorist, în regiunea Rostov, mai exact la Volgodonsk, ştire infirmată ulterior: nu se petrecuse nimic în localitatea respectivă. Dar, trei zile mai târziu, o bombă va exploda într-adevăr la Volgodonsk şi va ucide 19 persoane.

Singura explicaţie logică nu face decât să probeze duplicitatea autorităţilor în această serie de acţiuni violente. Preşedintele Dumei avea cunoştinţă de lista atentatelor chiar înainte de producerea lor. Lansând acest anunţ prematur; a comis o gravă eroare! Sau poate o fi fost vina FSB? Cel puţin asta afirmă Litvinenko într-o carte publicată postum[1].

1 *Le temps des assassins,* scrisă împreună cu Iuri Felştinski, ed. Calmann-Levy, 2007

înainte de a pune punct acestui subiect, trebuie să reamintim şi ciudatul incident de la Riazan, un alt exemplu de fiasco răsunător!

Domnul X / Patrick PESNOT

Trei indivizi suspecţi sunt surprinşi în timp ce transportă nişte saci cu zahăr în subsolul unui imobil din Riazan. Locatarii observă că maşina indivizilor are plăcuţa de înmatriculare acoperită cu o bucată de hârtie. Este alertată poliţia.

La deschiderea primul sac, se descoperă o substanţă gălbuie asemănătoare zahărului şi un mecanism electronic cu ceas.

Imediat se dă alarma şi imobilul este evacuat. La o cercetare mai atentă, „zahărul” se dovedeşte a fi hexogen. Datorită informaţiilor extrem de precise primite de la locatarii imobilului, poliţiştii reuşesc să realizeze portretul-robot al suspecţilor. La scurt timp, se dă de urma a doi presupuşi teroriştii, care rămăseseră la Riazan. Unul dintre ei va da un telefon la Moscova, iar numărul este identificat: linia este a FSB. Imediat pus în alertă, noul director al serviciului, Nikolai Patruşev, preîntâmpină orice comentariu şi susţine că, într-adevăr, au acţionat agenţi ai FSB, dar că a fost vorba doar despre o manevră de antrenament pentru a testa vigilenţa populaţiei.

Explicația, furnizată în mare grabă, nu pare deloc plauzibilă! Dacă era doar un exercițiu, chiar trebuia să se umple sacii de zahăr cu hexogen adevărat? FSB însă se agață de această variantă, confirmată de Putin însuși.

Deşi nu se lasă păcălită, opinia publică are alte motive de îngrijorare, începuse cel de-al doilea război cecen!

Celiabinski Rabocii *şi* ***Krasnoiarski Robotii***[1]***:***

„Am aflat din surse bine informate din Ministerul de Interne că nici unul dintre angajaţii ministerului şi din colegii lor de la UFSB din Riazan (secţia locală a FSB) nu cred în versiunea unui exerciţiu de antrenament care să fi presupus amplasarea de bombe în oraş... Dacă e să dăm crezare unor înalţi funcţionari din Muiisterul de Interne, câţiva necunoscuţi au plasat în imobilul din Riazan acelaşi tip de explozibili şi detonatori ca şi în cazul atentatului de la Moscova... Teorie indirect confirmată şi de faptul că urmărirea penală începută în virtutea articolului privind terorismul nu a fost încă închisă. Rezultatele analizei iniţiale ă conţinutului sacilor, efectuată de specialişti locali, sunt confiscate de reprezentanţii FSB veniţi de Ip. Moscova şi clasate ca documente strict secrete. Poliţiştii care au intrat în contact cu colegii lor criminalişti însărcinaţi cu prima anchetă asupra sacilor afirmă în continuare că erau plini cu hexogen şi că este imposibil să se fi înşelat în această privinţă."

La 1 octombrie 1999, armata federală invadează pentru a doua oară Cecenia. Cum era şi de aşteptat, pretextul invocat sunt atentatele puse la cale de „bandiţii ceceni", sintagma preferată a lui Vladimir Putin.

---

1 Ziare locale care publică la 29 septembrie 1999 (la opt zile după evenimentele de la Riazan) acelaşi articol

încă din 13 septembrie, după masacrul de pe strada Gurianov, guvernul de la Kremlin adoptă o serie de măsuri discriminatorii privind populaţia caucaziană. Şi nu contează că se încalcă de fapt Constituţia şi că nu există nici o dovadă clară a vinovăţiei rebelilor separatişti. Adversarul este deja desemnat, ba are loc şi arestarea unui inguş care va fi de altfel eliberat după aceea.

Un val de ură şi de intoleranţă se abate asupra Rusiei. Putin profită şi, trei luni mai târziu, după surprinzătoarea demisie a lui Boris Elţîn de la sfârşitul lui decembrie 1999, câştigă alegerile prezidenţiale fără drept de apel.

Domnul X / Patrick PESNOT

Odată cu el vine la putere şi fostul KGB, cufundat de ceva vreme într-un bizar con de umbră. A sosit şi vremea revanşei! Primii vizaţi sunt oligarhii. Cei ce nu intenţionează să facă act de supunere vor fi zdrobiţi sau vor lua calea exilului.

Ancheta atentatelor trenează în mod nejustificat. Şi totuşi, unii înţeleg care este adevărata realitate! Fostul premier Evgheni Primakov declară că atentatele sunt opera serviciilor secrete. Oare cine ar putea cunoaşte mai bine decât un general KGB relaţiile dintre serviciile secrete şi lumea interlopă? Aceleaşi acuzaţii sunt aduse şi de Eduard Şevardnadze. Fost ministru de externe în timpul lui Mihail Gorbaciov, acum preşedinte al Georgiei, acesta declară că încă de la primul atentat l-a avertizat pe Elţîn la telefon: de multă vreme serviciile secrete stabiliseră legături cu teroriştii ceceni. Şi profită de această discuţie telefonică pentru a acuza FSB, care pusese la cale deja două atentate împotriva propriei persoane.

Deşi cunoaşte adevăraţii responsabili ai atentatelor, Elţîn trebuie să respecte pactul încheiat cu Putin, care îi garanta impunitatea (lui şi familiei sale) dacă se eclipsa în favoarea prim-ministrului, candidat la succesiune.

Nici generalul Lebed nu ezită să acuze puterea de ordonarea atentatelor, dar glasurile lor nu se fac auzite.

Campania anticecenă și manipularea opiniei publice în avantajul puterii creaseră deja o adevărată isterie în rândul populației. Prea târziu pentru un pas înapoi!

Ânna Politkovskaia[1]:
[Răspunsul ziaristei la întrebarea: „De ce nu vă place Putin?”]

1 *Hommage ă Anna Politkovskaia, ed. Buchet-Chastel, 2007*

„Pentru că nu vreau să trăiesc într-un stat rasist, în care simplul fapt de a fi cecen, georgian, negru sau pur şi simplu diferit te pune în pericol de moarte... Nu vreau să trăiesc într-un stat care nu îşi recunoaşte greşelile şi care caută vinovaţi în interior sau pe plan extern. Cei care îşi exprimă deschis opoziţia faţă de regim sunt consideraţi duşmani interni: sunt persecutaţi, constrânşi la exil sau asasinaţi. De altfel, mare parte dintre opozanţi nu trăiesc la Moscova, iar ca să faci disidenţă în provincie înseamnă să fii erou!”

În septembrie 2000, cu ocazia comemorării unui an de la atentatele de la Moscova, şeful Departamentului Antiterorism din FSB anunţă existenţa a şase suspecţi, dintre care un anume Ahemez Gociaiev, un agent imobiliar despre care nimeni nu auzise nimic până atunci.

Domnul X / Patrick PESNOT

Originar din Republica Karaceaevo-Cerkezã, acesta ar *fi* închiriat spaţii de depozitare la subsolul clădirilor distruse de explozii sau unde s-a descoperit material explozibil.

Informația este de fapt exactă, dar Gociaiev, principalul suspect în cazul atentatelor de la Moscova, părăsise Rusia și se refugiase cel mai probabil în Georgia.

Acum ne vom intersecta din nou cu Aleksandr Litvinenko. După dezvăluirile şocante despre cum FSB i-ar fi ordonat să îl asasineze pe Boris Berezovski, fostul ofiţer FSB a fost închis o vreme pentru o infracţiune imaginară. În 2000 va fi pus în libertate cu condiţia să nu părăsească Rusia.

La scurt timp, Litvinenko este contactat de Iuri Felştinski, un istoric de origine rusă, care trăieşte în Statele Unite şi care desfăşoară o anchetă asupra atentatelor din 1999. Litvinenko deţine informaţii preţioase privind legăturile dintre crima organizată, membrii serviciilor secrete şi clasa politică rusă. În plus, cunoaşte foarte bine practicile FSB şi dedesubturile campaniei de atentate din 1996, campanie ce a precedat realegerea lui Boris Elţîn.

Litvinenko își asumă riscurile și acceptă colaborarea, din care va rezulta o anchetă pe cât de minuțioasă, pe atât de critică la adresa puterii. Eventuala sa publicare îl determină pe acesta să fugă din țară, încălcând interdicția de a părăsi Rusia.

Prietenii lui organizează o adevărată misiune de ex-filtrare, demnă de perioada în care încă mai exista Cortina de Fier. Misiune îndeplinită: Litvinenko se stabileşte la Londra, împreună cu soţia şi fiul lor. Oraşul nu a fost ales la întâmplare: aici şi-a găsit refugiu protectorul său, Boris Berezovski. Litvinenko speră să-şi recapete pe lângă acesta locul pe care îl avusese la Moscova: gardă de corp şi agent de informaţii însărcinat cu misiunile cele mai delicate.

Berezovski, care nu a fost străin de ex-filtrarea de care beneficiază acum, nu ezită să îi vină în ajutor, oferindu-i bani şi găzduire. Chiar dacă nu se îmbogăţeşte peste noapte, Litvinenko dobândeşte o oarecare stabilitate financiară, încurajat de fostul său patron, înfuriat pe stăpânul de la Kremlin, îşi continua investigaţiile asupra atentatelor de la Moscova. Ancheta presupune riscuri si pentru Berezovski, dat fiind că ar putea fi scoase la iveală legăturile sale cu teroristul cecen Şamil Basaiev.

Obiectivul principal al lui Litvinenko este însă Gociaiev care, oficial, rămăsese principalul suspect al atentatelor din 1999. Trebuie să-l găsească înainte ca asasinii plătiți de serviciile secrete ruseşti să-şi facă treaba!

Iuri Felştinski, istoric[1]:

„Aleksandr era un om energic. Un tip sportiv, care nu fuma şi nu bea, lucru mai degrabă rar întâlnit în Rusia! Am stat mult de vorbă. Tocmai mă întorsesem la Moscova, unde nu mai fusesem din 1978, anul emigrării mele în Statele Unite. Tot ce mă înconjura era o noutate pentru mine şi eram uluit. Aleksandr mi-a povestit ore întregi viaţa lui. Unele episoade erau terifiante, având în vedere că a lucrat pentru atotputernicul FSB şi a avut o existenţă dificilă. Alte episoade nu mi-au plăcut deloc, mai ales relatările despre atrocităţile armatei ruse în Cecenia, unde oamenii erau arşi sau îngropaţi de vii, sau descrierea detaliată a torturilor.

Aleksandr ştia că, mai devreme sau mai târziu, va fi pedepsit pentru «trădarea» sa din timpul conferinţei de presă şi că nici măcar influentul Boris Berezovski nu va putea să-l ajute. A avut dreptate. În 1999, a fost arestat şi închis pentru o crimă fictivă, pe care guvernul îl acuza că ar fi săvârşit-o cu câţiva ani mai înainte. Până la urmă, va fi achitat şi pus în libertate, după ce stătuse câteva luni la închisoare ca suspect."

[Felştinski adaugă că Litvinenko ştia că va fi ucis!]

1 Coautor al cărţii lui Litvinenko

Chiar dacă nu îl întâlneşte faţă în faţă, Litvinenko reuşeşte să îl contacteze pe Gociaiev. Presupusul atentator îi trimite o scrisoare în care povesteşte firul întâmplărilor.

\

Era în 1999. Patron al unei mici agenţii imobiliare, într-o bună zi primeşte vizita unui fost coleg de clasă, care doreşte să închirieze spaţii de depozitare pentru produse alimentare. Generos, acesta îi propune chiar încheierea unui contract de asociere.

Interesat de presupusul câştig, Gociaiev găseşte imediat spaţii de închiriere la subsolul unor clădiri din Moscova, clădiri unde vor avea loc atentatele, dar şi unde vor fi găsite mari cantităţi de explozibili, înainte de detonare. Totul a fost pus la cale în cel mai mic detaliu: după primele două atentate, serviciile de securitate trebuie să treacă testul eficienţei. Nimic mai uşor, căci FSB cunoştea cu exactitate locul în care fuseseră plasaţi explozibilii.

Chiar în dimineața zilei în care are loc primul atentat, Gociaiev primește un telefon. Fostul său prieten îl anunță că în depozitul de pe strada Gorianov a avut loc un mic incendiu. Nimic alarmant, dar trebuie să meargă acolo. Din fericire pentru el, televizorul este aprins. Tocmai se transmit imagini din strada Gorianov. „Micul incendiu" este de fapt o uriașă explozie, care a distrus practic întreg imobilul.

Imediat îşi dă seama că i se întinsese o capcană. Odată ajuns la faţa locului, ar fi fost arestat şi acuzat de terorism. Doar orice criminal revine la locul faptei!

Paralizat de frică, caucazianul va pleca de acasă pentru patru zile. Ştie că firele anchetei vor duce la el şi că atunci viaţa îi va fi în pericol. Negăsindu-l la locul atentatului, miliţienii sau agenţii FSB ar putea să dea buzna în casă şi să îl lichideze, de teamă să nu vorbească. Odată mort, va fi mai uşor să i se atribuie responsabilitatea atentatelor.

Aceasta aproape că s-a şi întâmplat chiar în seara atentatului. Poliţia face o descindere la locuinţa lui Gociaiev, unde îl aştepta sora lui. Tânăra a fost arestată, bătută, presată să spună unde se găsea fratele ei. La scurt timp, soţul acesteia, interpelat la rândul său, va fi judecat într-un proces cu uşile închise şi condamnat la 13 ani de închisoare.

Gociaiev nu se încumetă să îşi părăsească ascunzătoarea. După producerea celui de-al doilea atentat, tot într-un spaţiu închiriat de colegul său, intră în panică şi telefonează serviciilor de asistenţă pentru a le furniza adresele celorlalte imobile ale căror subsoluri fuseseră închiriate. Apoi părăseşte Moscova şi se refugiază în Georgia, unde va fi localizat de Litvinenko.

Când acesta din urmă va face publică informația, puterea de la Moscova își va permite să declare că Gociaiev era la rândul său o creație a lui Berezovski.

Cât despre „colegul de clasă”, acesta este cu siguranță agent FSB. Oricum ar sta lucrurile, Litvinenko, care reprezintă un pericol pentru Kremlin și foștii săi stăpâni, devine mai mult ca oricând o țintă serioasă pentru serviciile secrete, ca și marea parte a celor ce vor lua în serios anchetarea atentatelor din 1999. Unii vor sfârși tragic: doi deputați ai Dumei vor fi la rândul lor asasinați.

Pe lista neagră figurează şi Anna Politkovskaia care se ocupă de evenimentele din Cecenia, denunţând neobosit încălcările grave ale drepturilor omului şi ororile săvârşite de trupele federale ruse.

în ultimul său articol, scris chiar în ziua în care va fi asasinată, Anna relatează cazul unui tânăr cecen bătut şi torturat într-un comisariat de poliţie din Groznâi. Articolele ei deranjează puterea federală. în 2004, Anna fusese deja victima unei tentative de otrăvire, când reuşise în ciuda obstacolelor, să prindă avionul şi să meargă în Oseţia ca să ancheteze monstruoasa luare de ostatici într-o şcoală din Beslan.

Kremlinul, care hotărâse deja să folosească metode dure pentru a pune capăt acestei operaţiuni lansate de Şamil Basaiev, nu are nici un chef să acţioneze sub privirea jurnaliştilor ca Anna Politkovskaia. În timpul zborului, i se va servi o ceaşcă de ceai otrăvit. Tentativa de otrăvire eşuează, dar Anna nu mai ajunge la Beslan, unde intervenţia în forţă a trupelor speciale se soldează cu trei sute de victime, cele mai multe fiind copii.

Domnul X / Patrick PESNOT

Doi ani mai târziu, un comando ucigaş o va aşteapta la parterul blocului în care locuia. Treaba începută în 2004 va fi dusă la bun sfârşit, iar Anna este redusă la tăcere pentru totdeauna.

Natalie Nougayrede[1]:

„La Novaia Gazeta, bisăptămânalul pentru care Anna Politkovskaia lucra din 1999, vestea morții sale cade ca un trăznet. Doi dintre jurnaliștii publicației fuseseră uciși de gloanțe, iar un al treilea, Iuri Șekocihin, care desfășura o anchetă asiipra serviciilor secrete rusești, murise și el în condiții neelucidate. Apropiații lui Șekocihin presupun că este vorba despre otrăvire premeditată, dar nimeni nu poate dovedi nimic. Medicii au pus diagnosticul de «alergie rară», iar dosarul său medical nu a fost dat publicității. în anul 2000, un alt ziarist de la Novaia Gazeta, Igor Domnikov, moare în spital în urma unor grave răni la cap. Cu două luni înainte fusese ținta unui atac cu armă de foc."

1 Jurnalistă la *Le Monde*. Fragment extras din cartea-omagiu deja citată.

Litvinenko a fost otrăvit cu poloniu-210, o substanță radioactivă rară. Chiar dacă otrava ar fi fost depistată din timp, soarta fostului spion rus era pecetluită. A cui victimă este Litvinenko? Radiațiile pe care otrava le-a lăsat aproape peste tot duc spre Moscova și se știe că asasini au fost aproape sigur doi foști membri ai serviciilor secrete din Armata Roșie, cu care acesta se întâlnise la Londra, dintre care un anume Lugovoi.

Urmele de poloniu găsite de poliția britanică în locurile pe unde trecuse fostul agent rus nu dezleagă însă și chestiunea comanditarului.

Editura LITERA

Kremlinul a fost desigur bănuit: fostul spion rus fusese unul dintre cei mai acerbi critici ai FSB. Odată ajuns la Londra, a început să îl acuze de toate relele posibile: scandaluri de corupție, asasinate la comandă, rețele cje crimă organizată... pe scurt, pentru Litvinenko era un cuib de hoți și de bandiți de cea mai joasă speță.

Pe bună dreptate se poate crede că asasinarea lui Litvinenko este opera FSB, care acționează la ordinul liderului de la Kremlin. Probabil că Litvinenko avea încă legături cu foștii colegi și beneficia de informații prețioase, pe care le livra patronului său. Or, se știe că Berezovski spera ca, într-o bună zi, să îl poată răsturna pe Putin.

O altă versiune duce tot la Moscova. Lichidarea lui Litvinenko ar fi un avertisment vizibil lansat tuturor trădătorilor de țară. Nimeni nu scapă de brațul lung al Kremlinului!

în acest caz, este nevoie de o moarte spectaculoasă şi într-adevăr aşa a fost! Un biolog rus chiar a vorbit cu cinism despre „opera unui artist”.

Există şi alte scenarii. Să ne închipuim că cineva – şi nu ne va fi greu să găsim clienţi – îl urăşte de moarte pe Vladimir Putin. În consecinţă, comite sau comandă un asasinat de care Putin să poată fi făcut responsabil. Această persoană ar putea fi unul dintre acei oligarhi persecutaţi de preşedintele rus, şi trebuie să observăm că la Moscova se rosteşte numele lui Berezovski, şi pe bună dreptate.

în fond, doar bogații sunt împrumutați, iar acest oligarh este într-adevăr foarte bogat.

Aleksandr Litvinenko şi Iuri Felştinski[1]:

„Repunerea plăcii memoriale în cinstea lui Andropov pe zidul clădirii Bolşaia Lubianka, unde e sediul FSB, un toast în cinstea lui Stalin împreună cu şeful Partidului Comunist Ziuganov, atentate în imobile de locuinţe, un nou război în Cecenia, un text de lege ce permite din nou anchetarea indivizilor pe baza denunţului anonim, promovarea în posturi-cheie a foştilor generali FSB şi a ofiţerilor de armată şi, în sfârşit, distrugerea totală a fundamentelor unui regim constituţional construit pe valorile desigur fragile, dar democratice, ale economiei de piaţă, suprimarea libertăţii de exprimare, iată doar unele dintre realizările premierului şi preşedintelui Vladimir Putin, în primele luni ale mandatului său."

ţJ5r Editura

LITERA

ENCICLOPEDIA CONCISĂ

BRITANNICA

♦ **cea mai extinsă enciclopedie color într-un singur volum (2 512 pagini), din România ţ. una dintre cele mai de încredere surse de informare în orice domeniu**

***Şt* peste 28 000 de articole, ordonate alfabetic**

peste 2 000 de imagini: 1 800 de fotografii, 190 de hărţi, 150 de planşe

* **peste 950 de articole despre realităţi româneşti, concepute de autori din România**

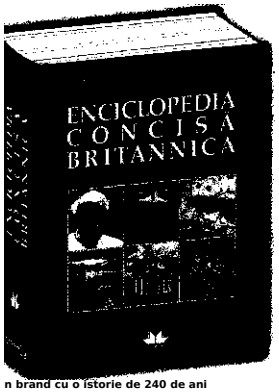

Pentru prima dată tradusă în România!

Britannica

copertă cartonată
193 x 253 mm
2 512 pagini color

n brand cu o istorie de 240 de ani
ngurul produs editorial aflat în TOP 10 jperbrand Consumer 2009 din Marea ritanie, alături de Microsoft, Google, BC, Coca Cola

DATE DE CONTACT
& 0752 LITERA (0752.548372) CB 031.425.16.19 COI 031.425.16.20 @
comenzi@litera.ro
www.litera.ro

Muzeul Muzeelor

$ un album color care cuprinde 14 dintre cele mai prestigioase muzee ale-lumii, printre care menționăm:

Muzeul Pușkin, Moscova . National Gallery, Londra Muzeul Luvru, Paris Galeria Uffizi, Florența ' Museum of Modern Art, New York Muzeul Prado, Madrid

& volumul conține un capitol elaborat special de Litera, dedicat Muzeului Național de Artă al României

Editura LITERA

9 volumul reunește comparații și asemănări între tablouri aparținând aceluiași autor sau între stiluri, curente, școli și artiști diferiți

® o selecție de peste 600 de tablouri, capodopere ale picturii universale,

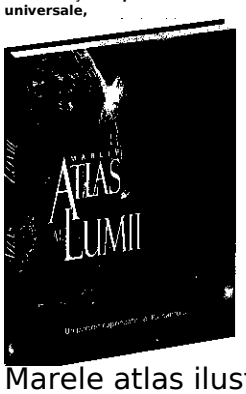

Marele atlas ilustrat al lumii

9 cuprinde capitole precum structura pământului, clima, viața în sălbăticie, resursele naturale, mediul înconjurător, populațiile, religiile, limbile, popoarele indigene, transportul și comunicațiile, economia și condițiile politice pe tot cuprinsul globului
9 descrierea fiecărui continent conține pagini tematice cuprinzând imagini din satelit ale regiunii, caracteristicile mediului înconjurător, istoria și structurile politice ale zonei, precum și impactul uman asupra mediului
i combină o cartografie sofisticată, creată special pentru această lucrare, care cuprinde 600 de ilustrații color și fotografii atractive, imagini tridimensionale, vederi din satelit, diagrame, peste 300 de hărți detaliate ușor de citit și extrem de sugestive, texte interesante și cuprinzătoare, peste 30 000 de nume de locuri
& elaborat sub atenta îndrumare a unei echipe internaționale formate din specialiști cartografi și din numeroși consultanți

Marea enciclopedie ilustrată

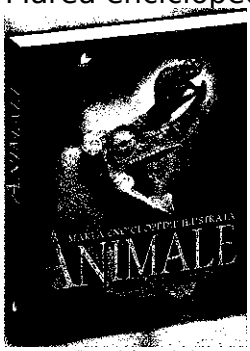

« structurată practic în secțiuni precum clasificare, distribuție globală a grupurilor, etichete, scurtă descriere, harta răspândirii, legenda habitatului, panou de caracteristici, simboluri, starea conservării sau diafragma detaliată
 # o carte care respectă mesajul științific și educativ despre lumea animală, redat într-un stil accesibil și atractiv
© bogat ilustrată cu desene și fotografii, hărți și casete cu sinteze de informații
t'S se adresează tuturor categoriilor de vârstă și nivelurilor de educație
'tiâMf.

Animale

Editura LITERA

***& o* complexă enciclopedie color ce vine să completeze o lipsă de literatură în limba română despre întreaga lume a animalelor de pe planetă, de la mamifere până la cele mai simple nevertebrate**

Mari imperii ale lumii antice

autor: *MikeGerrard*

® o carte care reînvie lumea fascinantă şi deseori stranie a imperiilor antice şi a faraonilor consideraţi zei, a împăraţilor chinezi păziţi şi după moarte de soldaţi din teracotă, a romanilor cuceritori, a bătăliilor lui Alexandru cel Mare sau a regilor babilonieni. Volumul oferă o privire de ansamblu asupra imperiilor antice, acoperind perioada dintre 1600 i. Hr. si 500 d. Hr.
® Este o carte bine documentată, care prezintă cu obiectivism trecutul pe care s-a clădit contemporaneitatea. Conţine peste 277 de ilustraţii color şi se adreseaza atât pasionaţilor de istorie, cât şi celor care vor să înteleagă prezentul privind spre trecut.

Editura LITERA

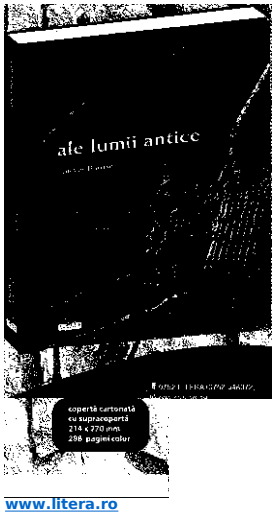

www.litera.ro

© Autorul cărții, Thomas Harrison, este profesor de istorie antică si arheologie în cadrul Universității din Liverpool, fiind de asemenea, șeful Catedrei de arheologie, limbi clasice și egiptologie.

DICŢIONAR UNIVERSAL |Df FILME

i O carte obligatorie pentru toţi împătir jfcelei de-a şaptea arte! O istorie a Wcinematografiei naţionale şi | internaţionale. Peste 10 500 de titluri E'organizate alfabetic, din toate epocile K cinematografiei, de pe toate cele §7 continente. Fiecare film analizat Ecuprinde amănunte exhaustive î despre'd istri buţie, reg izor, Sculisele filmărilor, premii, EcotaţinrVfunrtie^de'^:',, – Evaloa'reâ"peliculei.

Marele
Dicţionar

Editura LITERA

wllll|0»ill

^ ip n° **N D**

Vizual

ii re **Lui** conținui botyil si spectaculos. Eslc ccl niiii cuprinzător si mai credibil dicționar vizual publicat vrcodală.

DATE **DE** CONTACT
I 0752 LITERA (0752.548372) Ci **031.425.16.19 Ci9 031.425.16.20**
www.litera.ro

CLUBUL CÂRTII LITERA

Clubul cărţii Litera este o modalitate avantajoasă şi comodă le doreşti, beneficiind de o mulţime de avantaje şi surprize

de a cumpăra cărţile pe care ţi de echipa Litera
J Cititor FIDEL

AVANTAJE V* 10% reducere

I orice comandă făcută direct la editură i i pentru comenzi de peste 1.000 I I (online/telefonic/e-mail/poştă) i i parcursul unui an

I < i (online/telefonic/e-mail/poştă)

t^sipM;

S periodic, ofertă specială cu reduceri de până la 60%, doa

Cititor ÎMPĂTIMIT

AVANTAJE

<</* 15% reducere

V carte cadou de ziua ta

✓ periodic, ofertă specială cu reduceri de până la 60%, doar

•y Litera suportă cheltuielile de expediere prin Poşta Română a cărţilor comandate

Cititor EXCLUSIV

pentru comenzi de peste 1.500 lei pe

(online/telefonic/e-mail/poştă)

AVANTAJE

V 20% reducere

V periodic, ofertă specială cu reduceri de până la 60%, doar pentru membrii clubului

ş/ Litera suportă cheltuielile de expediere prin Poşta Română a cărţilor comandate ^ participă automat la tombolele organizate în cadrul târgurilor Bookfest şi Gaudeamus, cu premii în obiecte, vacanţe în ţară şi străinătate, vouchere valorice pentru achiziţie cărţi

U

1 portalul cuprinde dicţionarele:

«Marele dicţionar universal al limbii române ediţia a IV-a

■ *Dicţionar universal de filme*

■ *Dicţionar geografic universal ™ Dicţionar englez-român : Dicţionarul de sinonime, anh*

■ *Dicţionarul proverbelor româneşti*

■ *Dicţionar de filme româneşti*

■ *Dicţionar universal de artă plastică*

■ *lunar, pe www.nodex.ro, vor fi adăugate şi alte dicţionare din portofoliul editurii: Marele dicţionar ortografic al limbii române, Dicţionar universal de muzică, Dicţionar i francez. Dicţionar de expresii şi locuţiuni, Dicţionar de artă universală etc.*

disponibile pe platformă la acel mon ■ odată găsită o definiţie, explicaţia ori

termenii adiacenţi existenţi în dicţionarele unimele şi proverbele aferente ş. a.) cuvânt din componenţa acesteia poate fi accesată rapid cu un singur click

Comandă acum alte titluri din colecţia Bestseller Internaţional!

Tjt|(J Preţ întreg Preţ redus

□ 1989. PRĂBUŞIREA IMPERIULUI SOVIETIC.....,19,90 Içi 9,90 lei

□ ARMELE SECRETE ALE CIA... 19,90 loi 9,90 lei

□ ASASINI ŞI ASASINATE CELEBRE..... 19,90 lei 9,90 lei

□ BIBLIOTECA LUI HITLER..... 10,90 lei 9,90 lei

□ BLACKWATER..... 19,90 lei 9,90 lei

□ CELE MAI MARI SCANDALURI DIN ISTORIE.....19,90 lei 9,90 lei

□ CHE GUEVARA ..... 24,90 lei 9,90 lei

□ CIA. O ISTORIE SECRETĂ... 19,90 lei 9,90 lei

□ COMPLOT ÎMPOTRIVA VATICANULUI.....19,90 lei 9,90 lei

□ CONFESIUNILE UNUI CAP AL MAFIEI.....17,90 lei 9,90 lei

□ CORUPŢIA MARILOR PUTERI.....17,90 lei 9,90 lei

□ CRIZA ECONOMICĂ ŞI PROFEŢII EI.....10,00 lei 9,90 lei

□ DESPOŢI ŞI DICTATORI.....19,90 lei 9,90 lei

□ INDIA..... 19,90 lei 9,90 lei

□ ISTORIA CODURILOR SECRETE.....19,90 lei 9,90 lei

□ ISTORIA LUMII DE LA BIG BANG PÂNĂ ÎN PREZENT.....19,90 lei 9,90 lei

□ LEGEA CELOR PUTERNICI.....10,00 lei 11,90 lei

□ LUMI OCULTE..... 19,90 lei 9,90 lei

□ MARILYN MONROE., 19,90 lei 9,90 lei

□ MICHAEL JACKSON..... 24,90 lei14,90 lei

□ MOARTEA UNUI SPION..... .....19,90 lei 9,90 lei

□ NOUA PARADIGMĂ A PIEŢELOR FINANCIARE.....19,90 lei 9,90 lei

□ NOSTRADAMUS. MISTERUL CATRENELOR PIERDUTE.....19,90 lei 9,90 lei

□ PRIMUL PACIENT.....19,00 lei 9,90 lei

□ PRINŢESA DIANA: „MĂ VOR UCIDE!'.'.....17,90 lei 9,90 lei

□ PROFEŢIILE MAYA PENTRU 2012.....

□ PROFEŢIILE LUI NOSTRADAMUS.....

□ RĂZBOINICII LUI HITLER.....

□ SECRETELE VATICANULUI

□ SFÂRŞITUL HRANEI

□ SFÂRŞITUL PETROLULUI

□ SIMBOLUL PIERDUT. SECRETELE ROMANULUI...

□ ŞI TOTUŞI BIBLIA ARE DREPTATE..

□ TEMPLIERII – MISTERUL CĂLUGĂRILOR-RĂZBOINICI. ..

□ THRILLER. VOL. 1.....

□ THRILLER. VOL 2.....

□ TRAFIC.....

□ ȚARINELE ȘI PUTEREA.....

□ URMĂTORII 100 DE ANI.....
DESTINATAR: EDITURA LITERA O.P. 53, C.P. 212, Sector 4, BUCUREȘTI

□ ZERO..... .....
EXPEDITOR: Persoane juridice:

CUI

Nr. Registrul Comerțului J. Cod IBAN
Persoane fizice:

Prenume.....

....19,90 lei

.....10,90 loi 9,90 lei

10 90 lci 9 9(

.... 19,90 loi 9,90 lei

...24,90 loi 9,90 lei

.....19,90 loi 9,90 lei

17 90 lci 9

....19,90 loi 9,90 lei

CNR..... .....
Adresa de livrare:

l l Instituţie l l Adresă privată

Strada.....

Nr.....Bl.....Sc.....

Localitate.....

Judeţ/Sector.....

Cod poştal.....

Interval orar pentru livrarea prin cui
Modalităţi de comandă

■ Completaţi cu majuscule rubrica EXPEDITC

www.litera.ro

à

[2] Exemple observate în RDG, vezi capitolul 15
[2] *Evénement du jeudi, august 1999*
[2] Vezi capitolul 23